

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์
รูปแบบการสร้างสำนึกเยาวชนเพื่อการอนุรักษ์และฟื้นฟูแหล่งอาหารของชุมชน
กรณีศึกษาพื้นที่ป่าสาธารณะประโยชน์โคกหนองกุง
ตำบลนาแก อำเภอนาวัง จังหวัดหนองบัวลำภู ระยะที่ 2

โดย
จำเนียร มัตกิต และคณะ

สนับสนุนโดย สำนักงานกองทุนการวิจัย (สกว.)

พฤษภาคม 2557

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์
รูปแบบการสร้างสำนึกเยาวชนเพื่อการอนุรักษ์และฟื้นฟูแหล่งอาหารของชุมชน
กรณีศึกษาพื้นที่ป่าสาธารณะประโยชน์โคกหนองงู
ตำบลนาแก อำเภอนาวัง จังหวัดหนองบัวลำภู ระยะที่ 2

โดย

1. นายจำเนียร มัตกิต	2. นายวันชนะ เพชรสังคุณ
3. นายประยูร หงส์คง	4. นายนิคม สีสารคาม
5. นายกมล บุญอุ้ม	6. นายประสาน ศรีใส
7. นายเกษม ทองดี	8. นางอนงค์นุช วินทะไชย
9. นายมานพ ใจกว้าง	10. นายมนตรี พูลสวัสดิ์
11. นายสำรวย วาเหลา	12. นางสาวอุไรวรรณ สุตพรหม
13. นางสาวหัททกานต์ บุญละคร	14. นางสาวสุจิตรา ภูผาดาว
15. นางสาวรัชชวรรณ มูลหา	16. นายไพบุลย์ พรหมหนองอ้อ
17. นายแสวง เอกทัศน์	18. นายบุญล้วน มารศรี
19. นายวิทาญ แดงสีบัว	20. นายชมภู มูลวงศ์
21. นายชัยพงศ์ อรสุญ	22. นางวรรณพร จันท์เขียว
23. นางสาวสมใจ หอมแพงไว้	24. นางสาวนิตยา งวงคำนาม
25. นางสาวเสาวลักษณ์ เกลียวทอง	26. น.ส.พัทตร์สุตา อ้นทะปัญญา
27. นางชุตินถนน์ เจริญเพ็ง	28. นายเฉลิมวงศ์ เทินสะเกษ
29. นายอนุชิต จำปามูล	30. นางสาวธนาพร ประกังเว
31. นางสาวนิลาวรรณ คะเนวัน	32. นางสาวปณิตดา กัปโก
33. นางสาวสุภาวดี ทิพนนท์	34. นางสาวอรสา โจมแก้ว
35. นางสาวประวีณา สมศรี	36. น.ส.จินดารัตน์ แก้วอุดร

37. นางสาวนิตา สารผล	38. ด.ญ.ประกายทอง เพชรสังคุณ
39. น.ส.เสาวลักษณ์ ปรางทอง	40. เด็กหญิงจันทิมา แนนอุดร
41. ด.ญ.นิตยา ชัยบุรัมย์	42. นางสาวสายธาร สาริยา
43. เด็กหญิงจรวรรณ ทาวงษ์	44. เด็กหญิงมูติตรา วอหล้า
45. นางสาวชุติมา เรืองเดช	46. นางสาวทิพตินันท์ สุหารัตน์
47. นางสาวประภาพรณ สีหานาม	48. น.ส.สุนิสา วงศ์ไชยยา
49. นางสาวสุพัตรา แสงแก้ว	

สนับสนุนโดย สำนักงานกองทุนการวิจัย (สกว.)

พฤษภาคม 2557

คำนำ

ป่าไม้มีความสำคัญเพราะเป็นแหล่งอาหาร แหล่งเรียนรู้ สามารถหารายได้จากการหาของป่า ถ้าป่าไม้ถูกทำลายจนหมดจะทำให้เด็กและเยาวชนซึ่งเป็นคนรุ่นหลังขาดแหล่งอาหาร ขาดแหล่งหารายได้ ขาดแหล่งเรียนรู้เกี่ยวกับธรรมชาติอีกทั้งประวัติศาสตร์ของชุมชนอันเกิดจากป่า ป่าสาธารณะประโยชน์โคกหนองกุงมีลักษณะป่าเป็นป่าเต็งรังมีต้นไม้ไม่ใหญ่มาก ดินเป็นดินโคก ผสมหิน เดิมมีพื้นที่กว่า 2,278 ไร่ อยู่ในการดูแลของกระทรวงมหาดไทย หนองกุงในปัจจุบันมีน้ำตื้นเขิน เป็นที่ราบ ไม่มีน้ำในฤดูแล้งเนื่องจากต้นไม้บริเวณรอบๆถูกตัด ไม่มีต้นไม้ น้ำในหนองน้ำจะหมดในเดือนกุมภาพันธ์ และจะมีน้ำอีกทีในเดือนพฤษภาคม ในช่วงฤดูฝนและจะมีเถาวัลย์ของหนามคอม อยู่รอบๆหนองน้ำแทนต้นไม้ การใช้ประโยชน์จากป่าโคกหนองกุงที่ไม่เหมาะสมเช่นการเผาป่าเพื่อล่าสัตว์ ตัดต้นไม้เอาไปมัดแดง ทบต้นไม้เพื่อจับแมลงทับ มีการตัดเปลือกต้นไม้เพื่อให้ตายทั้งยืน เจาะต้นไม้แล้วฉีดสารเคมีเพื่อให้ต้นไม้ตาย ฉีดยาฆ่าแมลงบริเวณป่าเพื่อช่วยต่อการบุกรุกทำให้พืชสมุนไพรตายทำให้พื้นที่ป่าลดลง จากสถานการณ์ดังกล่าว คนภายในชุมชนได้ประชุมหาแนวทางการพัฒนา และจัดการป่าให้ยั่งยืน ดังนี้ 1) แต่งตั้งกรรมการร่วมดูแลรักษา 2) การประชาสัมพันธ์สร้างความเข้าใจเพื่อให้เกิดความร่วมมือในการรักษาและฟื้นฟูป่าร่วมกัน 3) การจัดทำแนวเขตและที่ทำกินให้ชัดเจน 4) กิจกรรมปลูกป่าเสริม 5) การพัฒนาอาชีพแก่ชุมชนควบคู่ไปด้วย 6) การแบ่งเขตป่าบางส่วนให้โรงเรียนนาแกวิทยา 300 ไร่ และโรงเรียนบ้านหนองค้อ 141 ไร่ 7) การจัดตั้งกลุ่มอาสาสมัครป้องกันไฟป่า โดยได้งบประมาณสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนตำบลนาแก 8) มีการจัดตั้งกลุ่มเยาวชนใส่ใจสิ่งแวดล้อมโดยองค์การบริหารส่วนตำบลนาแก โดยมีเยาวชนจากตำบลนาแกเข้าร่วมโครงการจำนวน 30 คน มีการจัดค่ายอบรมให้ความรู้กับเยาวชนในเรื่องการอนุรักษ์ป่าไม้ เพื่อให้เด็กและเยาวชนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการดูแลรักษาป่า การอยู่กับป่า การป้องกันการบุกรุกทำลายป่าหลังจากการอบรมกลุ่มเยาวชนช่วยกันดูแลรักษาป่าร่วมกัน

รูปแบบที่จะสร้างสานักเยาวชนในการฟื้นฟูแหล่งอาหารและอนุรักษ์ป่าสาธารณะประโยชน์โคกหนองกุงที่นำมาปฏิบัติในระยะที่ 2 คือ 1) กระบวนการฟื้นฟูความเชื่อ โดยการสร้างศาลปู่ตาไว้เป็นที่บูชาของชาวบ้าน เพราะว่าจากการลงเก็บข้อมูลความเชื่อเรื่องปู่ตา ยังมีอยู่ไม่ว่าจะเป็นผู้ใหญ่ เด็กและเยาวชน ถ้าเราทำให้เด็กและเยาวชนมีความเชื่อแล้วเวลาเขาโตขึ้นความเชื่อนี้ก็จะติดตามตัวเขาไปคอยสอนลูกสอนหลานเขาต่อไปเหมือนกับที่เขาได้เรียนรู้จากพ่อแม่ปู่ย่าตายายของเขา 2) โครงการ “บวชป่า” โดยการกำหนดเขตอภัยทานในพื้นที่ป่าไว้จำนวน 500 ไร่ ในพื้นที่ป่าทางด้านทิศเหนือ เพราะเป็นพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์สูงและที่สำคัญเป็นพื้นที่ที่อยู่ใกล้กับสำนักสงฆ์ด้วย รวมทั้งทำให้สะดวกในการดูแลรักษา นอกจากนั้นได้จัดหาชนิดของสัตว์ป่า เช่น ไก่ป่า กระต่ายป่า เต่าป่า หรือแม้แต่สัตว์ป่าชนิดอื่นๆ มาปล่อยในพื้นที่ดังกล่าว จัดทำป้ายตามแนวเขตอภัยทาน 3) ทำหลักสูตรท้องถิ่น โดยนำเอาภูมิปัญญาชาวบ้านจากบุคคลในท้องถิ่นใช้ในการจัดการเรียนการสอน นอกจากจะเป็นการเปิดโอกาสให้คนในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาแล้วยังเป็นการให้นักเรียนได้เรียนรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่นและการปฏิบัติจริง เรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้จริงโดยใช้สื่อ

จากป่าอันจะทำให้นักเรียนได้เรียนรู้อย่างมีความหมายซึ่งจะส่งผลให้นักเรียนมีสำนึกหรือตระหนักถึงคุณค่าของป่าและร่วมอนุรักษ์ป่าให้สมบูรณ์ดียิ่งขึ้น 4) พัฒนาแหล่งเรียนรู้เชิงนิเวศ ในพื้นที่สาธารณประโยชน์โคกหนองกุงเป็นแหล่งเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนจากโรงเรียนบ้านหนองค้อ โรงเรียนนาแกวิทยา และโรงเรียนอื่นๆได้เข้ามาศึกษาระบบนิเวศตามฤดูกาลเพื่อเป็นการสร้างสำนึกให้เยาวชน

ทีมวิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่า จะได้รับข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะ เพื่อประโยชน์ ปรับปรุงองค์ความรู้พัฒนาแนวคิดให้มีความถูกต้อง เพื่อเป็นฐานที่นำไปสู่การพัฒนาชุมชนสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนต่อไปอีกทั้งหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะเป็นประโยชน์ต่อผู้ที่ได้ศึกษางานวิจัยนี้ แต่หากมีข้อผิดพลาดประการใดทีมวิจัยขอน้อมรับและจะได้พัฒนาต่อไป

ทีมวิจัยป่าชุมชนตำบลนาแก

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร

โครงการวิจัย ศึกษารูปแบบการสร้างสำนึกเยาวชนเพื่อการอนุรักษ์และฟื้นฟูแหล่งอาหารของชุมชนกรณีศึกษาพื้นที่ป่าสาธารณะประโยชน์โคกหนองงูง ตำบลนาแก อำเภอนาวัง จังหวัดหนองบัวลำภู ในระยะที่ 2 มีวัตถุประสงค์ในการศึกษา คือ 1) เพื่อศึกษาความเชื่อและประเพณีท้องถิ่นที่สามารถสร้างสำนึกเด็กและเยาวชนในการอนุรักษ์และฟื้นฟูแหล่งอาหารในพื้นที่ป่าสาธารณะประโยชน์โคกหนองงูง 2) เพื่อศึกษาพัฒนาแหล่งเรียนรู้เชิงนิเวศแบบมีส่วนร่วมที่สามารถสร้างสำนึกเด็กและเยาวชนในการอนุรักษ์และฟื้นฟูแหล่งอาหารในพื้นที่ป่าสาธารณะประโยชน์โคกหนองงูง 3) เพื่อศึกษาการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วมที่นำเอาภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน 4) เพื่อค้นหารูปแบบการสร้างสำนึกเยาวชนเพื่อการอนุรักษ์และฟื้นฟูแหล่งอาหารของชุมชนกรณีศึกษาพื้นที่ป่าสาธารณะประโยชน์โคกหนองงูงตำบลนาแกอำเภอนาวังจังหวัดหนองบัวลำภู

พื้นที่ที่ทำการศึกษา คือ ป่าสาธารณะประโยชน์โคกหนองงูง 1,200 ไร่ ครอบคลุม 3 หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ที่ 1 บ้านหนองสิม หมู่ที่ 3 บ้านหนองค้อ หมู่ที่ 4 บ้านค้อใหม่ ตำบลนาแก อำเภอนาวัง จังหวัดหนองบัวลำภู

เครื่องมือการวิจัย ได้แก่ 1) การจัดเวที 2) การเดินสำรวจ 3) การสืบค้นจากเอกสารและอินเทอร์เน็ต 4)แบบสอบถาม(แบบสำรวจความคิดเห็น) 5) การสัมภาษณ์ 6) การบันทึกด้วยภาพ

ผลจากการดำเนินการในระยะที่ 1 พบว่าการเปลี่ยนแปลงของป่าสาธารณะประโยชน์โคกหนองงูงมาจากการหลายสาเหตุตั้งแต่ต้นนโยบายรัฐที่ดำเนินการเรื่องการสร้างเขื่อนอุบลรัตน์นโยบายด้านความมั่นคงของประเทศในช่วงที่ระบบคอมมิวนิสต์กำลังเติบโตนโยบายทางเศรษฐกิจที่ทำให้เกิดการขยายพื้นที่ปลูกพืชเศรษฐกิจไปในเขตป่าจนเกิดการบุกรุกป่าในที่สุดการใช้ประโยชน์จากป่าไม่ถูกวิธียรวมไปถึงการลดลงของจิตสำนึกของคนที่มีต่อการดูแลและใช้ประโยชน์จากป่า ซึ่งผลที่เกิดขึ้นได้แก่

1) ผลกระทบด้านวัฒนธรรม ชาวบ้านมีความเชื่อว่าดอนปู่ตาเป็นป่าศักดิ์สิทธิ์ที่ผีปู่ตาซึ่งเป็นผีบรรพบุรุษเป็นผู้ที่มีพลังอำนาจช่วยปกป้องคุ้มครอง รักษาป่า คน และสัตว์ อีกทั้งยังดลบันดาลให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ควบคุมพฤติกรรมของชุมชน กระตุ้นให้คนอยู่ร่วมกันอย่างมีระเบียบแบบแผน มีความสามัคคีปรองดองกัน มีความเมตตากรุณา รู้จักเสียสละ เกิดความสบายใจ และมั่นใจ สร้างความรู้สึกมั่นคงในชีวิต เมื่อป่าไม้ถูกทำลายความเชื่อต่างๆเกี่ยวกับผีปู่ตา และดอนปู่ตาก็เริ่มหายไปด้วยทำให้เด็กและเยาวชนไม่มีความศรัทธา ไม่มีความกลัวที่จะตัดต้นไม้ทำลายป่า เพราะเขาไม่มีความเชื่อเรื่องผีปู่ตาและดอนปู่ตา

2) ผลต่อแหล่งเรียนรู้ของผู้คนทุกเพศทุกวัยของชุมชน ป่าสาธารณะประโยชน์โคกหนองงูงใช้เป็นแหล่งเรียนรู้เรื่องการหาของป่าของเด็กและเยาวชนจากผู้เฒ่าผู้แก่ เพราะการสอนลูกสอนหลานของคนในสมัยเก่าจะสอนด้วยวิธีปฏิบัติจริงพาไปเรียนรู้จากของจริงในป่าทำให้เด็กเยาวชนเกิดการเรียนรู้ได้เร็วไม่จำเป็นต้องอ่านหนังสือออกก็สามารถเรียนรู้ได้ และอีกประการหนึ่งป่าสาธารณะประโยชน์โคกหนองงูงยังเป็นแหล่งศึกษาระบบนิเวศ ชนิดของป่า ลักษณะของต้นไม้ สัตว์ป่า เห็ด แมลง ฯลฯ ของนักเรียนโรงเรียนบ้านหนองค้อและโรงเรียนนาแกวิทยาอีกด้วย

เมื่อป่าไม้ถูกทำลายไปแหล่งเรียนรู้เกี่ยวกับวิถีชีวิตในป่าการเรียนรู้การหาของป่าก็จะเริ่มหมดไปเด็กเยาวชนไม่มีแหล่งเรียนรู้ที่เป็นของจริงได้สัมผัสจริงจะทำให้การเรียนรู้ไม่ประสบความสำเร็จคนเรียนหนังสือไม่เก่งก็จะเอาตัวไม่รอด

3) ผลต่อแหล่งอาหาร ซึ่งมีทั้งพืช สัตว์ แมลง ป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองกุงจัดได้ว่าเป็นครัวขนาดใหญ่ของชาวตำบลนาแกและตำบลใกล้เคียง เมื่อป่าไม้ถูกทำลายไปมากจนเป็นป่าเสื่อมโทรมอาหารต่างๆ ที่ได้จากป่าก็จะลดลง หรือไม่มีเลย ทำให้คนที่มียาได้น้อยไม่มีแหล่งอาหารที่จะมาให้ลูกหลานได้กินต้องเดินทางไปทำงานนอกพื้นที่ที่ลูกหลานไว้กับปู่ย่า ตายาย ทำให้เกิดปัญหาสังคมตามมา

4) ผลกระทบแหล่งรายได้ของชุมชน นอกจากป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองกุงจะเป็นแหล่งอาหารที่สำคัญของชาวบ้านแล้วยังเป็นแหล่งรายได้ของชาวบ้านในการหาของป่าขายเป็นอาชีพอีกอาชีพหนึ่ง ของป่าที่หาได้ เช่น เห็ด ไข่มดแดง ผักหวาน ดอกกระเจียว จักจั่น เป็นต้น เมื่อป่าไม้ถูกทำลายไปมากจนเป็นป่าเสื่อมโทรมของป่าต่างๆ ที่ได้จากป่าก็จะลดลงหรือไม่เลยจะทำให้คนที่มียาได้น้อยไม่มีแหล่งหารายได้ที่จะมาให้ลูกหลานได้กินต้องใช้เดินทางไปทำงานนอกพื้นที่ที่ลูกหลานไว้กับปู่ย่า ตายาย ทำให้เกิดปัญหาสังคมตามมา

5) ผลต่อแหล่งสุขภาพ พื้นที่ป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองกุงมีสมุนไพรมากมายหลายชนิดชาวบ้านใช้เป็นยารักษาโรคช่วยดูแลสุขภาพของชาวบ้านใครเป็นอะไรนิดหน่อยก็เข้าป่าหาสมุนไพรมาช่วยรักษาเมื่อป่าไม้ถูกทำลายสมุนไพรต่างๆ ก็จะหมดไปทำให้ชาวบ้านต้องหันไปพึ่งยาแผนปัจจุบันมากขึ้น ทำให้มีปัญหาเรื่องยาสมุนไพรหายไปด้วย

6) ผลต่อแหล่งเลี้ยงสัตว์ ป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองกุงเดิมเป็นแหล่งเลี้ยงวัว เลี้ยงควายของชาวบ้านมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันเพราะชาวบ้านส่วนหนึ่งมีอาชีพเลี้ยงสัตว์ เมื่อป่าไม้ถูกทำลายแหล่งสัตว์ของชาวบ้านก็จะลดลงจนไม่มีที่เลี้ยง ทำให้ชาวบ้านต้องเลิกเลี้ยงสัตว์ไปทำการทำนาที่อื่นที่ลูกหลานไว้กับปู่ย่า ตายาย

จากการศึกษาข้อมูลเบื้องต้นพบว่าคนในชุมชนและชุมชนใกล้เคียงเข้าไปแสวงหาประโยชน์จากป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองกุงเพื่อประโยชน์ต่อตนเองเป็นส่วนมากโดยไม่คำนึงผลกระทบในระยะยาว สิ่งเหล่านี้ทำให้ทรัพยากรลดลงเรื่อยๆ เพราะประชาชนยังขาดสำนึกในการใช้ทรัพยากรที่ยั่งยืน เมื่อได้ข้อมูลและนำไปสู่เวทีร่วมกับชุมชนแล้วทางชุมชนจึงร่วมกันหาทางออกโดยเน้นไปที่กลุ่มเยาวชนเพื่อที่จะสร้างสำนึกให้กับเยาวชนในการฟื้นฟูและอนุรักษ์ป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองกุงโดยมีรูปแบบที่จะสร้างสำนึกเยาวชนในการฟื้นฟูแหล่งอาหารและอนุรักษ์ป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองกุง

คนในพื้นที่และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจึงหารูปแบบในการอนุรักษ์และฟื้นฟูแหล่งอาหารของชุมชน โดยเน้นให้เยาวชนคนรุ่นใหม่เกิดจิตสำนึกอนุรักษ์ ซึ่ง รูปแบบการสร้างสำนึกเยาวชนเพื่อการอนุรักษ์และฟื้นฟูแหล่งอาหารของชุมชน มี 2 รูปแบบ คือ 1) ความเชื่อและประเพณีในท้องถิ่น โดยแบ่งเป็น 2 กิจกรรมคือ การสร้างศาลปู่ตาและบวชป่า 2) การสร้างหลักสูตรท้องถิ่น อันจะนำไปสู่การพัฒนาแหล่งเรียนรู้เชิงนิเวศ กิจกรรมที่จัดทั้งสองรูปแบบทำให้แนวคิดและพฤติกรรมของเยาวชน ชุมชนทั้งสามหมู่บ้าน และชุมชนรอบข้างเปลี่ยนไปในทางที่ดีขึ้น คือรักและหวงแหนในผืนป่า อีกทั้งเป็นการส่งผลให้ปริมาณของต้นไม้ในผืนป่ามีความหนาแน่นมากขึ้นพร้อมทั้งความอุดมสมบูรณ์และหลากหลายทางระบบนิเวศด้วย

สารบัญ

	หน้า
คำนำ	
บทสรุปสำหรับผู้บริหาร	ก
บทที่ 1 บทนำ	1
หลักการและเหตุผล	1
คำถามในการวิจัย	2
วัตถุประสงค์	2
ผลที่คาดว่าจะได้รับ	2
บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	4
แนวคิดความเชื่ออันเกี่ยวข้องกับป่า	4
แนวคิดการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่า	8
แนวคิดเกี่ยวกับหลักสูตร	10
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	22
กรอบแนวคิดการวิจัย	26
บทที่ 3 กระบวนการดำเนินการวิจัย	28
ขอบเขตการศึกษาวิจัย	28
เครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินการวิจัย	29
กระบวนการดำเนินการวิจัย	29
การวิเคราะห์ข้อมูล	36
เวทีนำเสนอผลการวิจัย	36
บทที่ 4 ผลการดำเนินงาน	39
ความเชื่อและ ประเพณี และพิธีกรรมท้องถิ่น	39
การใช้ความเชื่อและ ประเพณี และพิธีกรรมท้องถิ่น ในการอนุรักษ์และฟื้นฟู	
แหล่งอาหารในพื้นที่ป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองกุง	48
บทที่ 5 สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ	102
สรุปผลการศึกษา	102
อภิปรายผล	107
ผลกระทบที่เกิดขึ้นงานวิจัย	109
บทเรียนที่ได้จากการดำเนินกิจกรรม	110
เคล็ดลับความสำเร็จ	111
ข้อเสนอแนะ	112
บรรณานุกรม	
ภาคผนวก	
ภาคผนวก ก ภาพกิจกรรมการดำเนินการโครงการระยะที่ 2	
ภาคผนวก ข แบบสำรวจความคิดเห็นการจัดทำโครงสร้างหลักสูตรท้องถิ่นโรงเรียนนาแกวิทยา	
ภาคผนวก ค แบบสอบถามความคิดเห็นต่อกระบวนการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรท้องถิ่น	
เรื่อง ป่าโคกหนองกุง	

ภาคผนวก ง รายชื่อทีมวิจัย

บทที่ 1

บทนำ

1. หลักการและเหตุผล

ตำบลนาแก อำเภอนาวัง จังหวัดหนองบัวลำภู เป็นชุมชนที่ใช้ประโยชน์จากป่าสาธารณะโคกหนองกง ซึ่งมีเนื้อที่ 2,400 ไร่ เป็นป่าเต็งรังที่มีขนาดต้นไม้ไม่ใหญ่มากนัก ประกอบไปด้วยหนองน้ำเรียกว่า หนองกง มีน้ำขังอยู่ตลอดทั้งปี เป็นแหล่งอาหารสำคัญของชุมชนที่อยู่รอบๆ ป่า แต่ด้วยสถานการณ์ปัจจุบันที่ป่าดังกล่าวได้ถูกรุกทำลายจากชุมชนที่อยู่รอบป่า ทำให้ต้นไม้ลดจำนวนลงอย่างรวดเร็ว หนองน้ำตื้นเขิน ซึ่งหนึ่งเกิดจากนโยบายการพัฒนาพื้นที่ของภาครัฐที่มีการออกโฉนดเพื่อให้สามารถครอบครองป่าสาธารณะ ประกอบกับนโยบายการสนับสนุนการปลูกยางพารา ทำให้การรุกรป่ามีความรุนแรงและรวดเร็วมากขึ้น จนป่าเกิดภาวะเสื่อมโทรมจนเหลือเนื้อที่ป่าเพียง 1,200 ไร่ในปัจจุบัน ด้วยเหตุนี้ ในปี 2555 ที่ผ่านมามีชุมชนจึงได้มีการดำเนินการวิจัยเรื่อง “รูปแบบการสร้างสำนึกเยาวชนเพื่อการอนุรักษ์และฟื้นฟูแหล่งอาหารของชุมชนกรณีศึกษาพื้นที่ป่าสาธารณะประโยชน์โคกหนองกง ตำบลนาแก อำเภอนาวัง จังหวัดหนองบัวลำภู ระยะที่ 1” โดยได้รับทุนสนับสนุนจาก สกว. ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น

ผลจากการดำเนินการในระยะที่ 1 พบว่าการเปลี่ยนแปลงของป่าสาธารณะประโยชน์โคกหนองกงมาจากการหลายสาเหตุ ตั้งแต่ต้นนโยบายรัฐที่ดำเนินการเรื่องการสร้างเขื่อนอุบลรัตน์ นโยบายด้านความมั่นคงของประเทศ ในช่วงที่ระบบคอมมิวนิสต์กำลังเติบโต นโยบายทางเศรษฐกิจที่ทำให้เกิดการขยายพื้นที่ปลูกพืชเศรษฐกิจไปในพื้นที่ป่า จนเกิดการบุกรุกป่าในที่สุด การใช้ประโยชน์จากป่าไม่ถูกวิธี รวมไปถึงการลดลงของจิตสำนึกของคนที่มีต่อการดูแลและใช้ประโยชน์จากป่า และในระหว่างดำเนินการระยะแรก โครงการวิจัยได้ดำเนินการสร้างการเรียนรู้ให้กับชุมชนไปพร้อมกับการค้นหาข้อมูล ซึ่งจากการสร้างกระบวนการเรียนรู้ทำให้เด็ก เยาวชน สมาชิกในชุมชน เกิดการเปลี่ยนแปลงเชิงรูปธรรม ชุมชนเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของ มีความรัก ห่วงป่ามากขึ้น เห็นได้จากการลดการตัดไม้เพื่อเผาเป็นถ่านหุงต้ม วิธีการหาของป่าเปลี่ยนไปเป็นการอนุรักษ์ไปพร้อมกับการใช้ประโยชน์ และมีการร่วมมือกันในการปลูกต้นไม้ทดแทน เมื่อได้ข้อมูลและนำไปสู่เวทีร่วมกับชุมชนแล้วทางชุมชนจึงร่วมกันหาทางออกโดยเน้นไปที่กลุ่มเยาวชนเพื่อที่จะสร้างสำนึกในกับเยาวชนในการฟื้นฟูและอนุรักษ์ป่าสาธารณะโคกหนองกงโดยมีรูปแบบที่จะสร้างสำนึกเยาวชนในการฟื้นฟูแหล่งอาหารและอนุรักษ์ป่าสาธารณะประโยชน์โคกหนองกง ที่จะนำไปทดลองปฏิบัติในระยะที่ 2 คือ 1) กระบวนการฟื้นฟูความเชื่อ โดยการสร้างศาลปู่ตาไว้เป็นที่บูชาของชาวบ้าน เพราะว่าจากการลงเก็บข้อมูลความเชื่อเรื่องปู่ตา ยังมีอยู่ไม่ว่าจะเป็นผู้ใหญ่ เด็กและเยาวชน ถ้าเราทำให้เด็กและเยาวชนมีความเชื่อแล้วเวลาเขาโตขึ้นความเชื่อนี้ก็จะติดตามตัวเขาไปคอยสอนลูกสอนหลานเขาต่อไปเหมือนกับที่เขาได้เรียนรู้จากพ่อแม่ปู่ย่าตายายของเขา 2) โครงการ “บวชป่า” โดยการกำหนดเขตอภัยทานในพื้นที่ป่าไว้จำนวน 500 ไร่ ในพื้นที่ป่าทางด้านทิศเหนือ เพราะเป็นพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์สูง และที่สำคัญเป็นพื้นที่ที่อยู่ใกล้กับสำนักสงฆ์ด้วย รวมทั้งทำให้สะดวกในการดูแลรักษา นอกจากนั้นได้จัดหาชนิดของสัตว์ป่า เช่น ไก่ป่า กระต่ายป่า เต่าป่า หรือแม้แต่สัตว์ป่าชนิดอื่นๆ มาปล่อยในพื้นที่ดังกล่าว จัดทำป้ายตามแนวเขตอภัยทาน 3) ทำหลักสูตรท้องถิ่น โดยนำเอาภูมิปัญญาชาวบ้านจากบุคคลในท้องถิ่นใช้ในการจัดการเรียนการสอน นอกจากจะเป็นการเปิดโอกาสให้คนในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาแล้ว ยังเป็นการให้นักเรียนได้เรียนรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่นและการปฏิบัติจริง เรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้จริงโดยใช้สื่อจากป่าอันจะทำให้นักเรียนได้เรียนรู้ได้อย่างมีความหมายซึ่งจะส่งผลให้นักเรียนมีสำนึกหรือตระหนักถึงคุณค่าของป่าและร่วมอนุรักษ์ป่าให้สมบูรณ์ดียิ่งขึ้น 4) พัฒนาแหล่งเรียนรู้เชิงนิเวศ ใน

พื้นที่สาธารณประโยชน์โคกหนองกุงเป็นแหล่งเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนจากโรงเรียนบ้านหนองค้อ โรงเรียนนาแกวิทยา และโรงเรียนอื่นๆได้เข้ามาศึกษาระบบนิเวศตามฤดูกาลเพื่อเป็นการสร้างสำนึกให้เยาวชน

2. คำถามการวิจัย

คำถามวิจัยหลัก

รูปแบบการสร้างสำนึกเยาวชนเพื่อการอนุรักษ์และฟื้นฟูแหล่งอาหารของชุมชน พื้นที่ป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองกุง ควรเป็นอย่างไร

คำถามวิจัยรอง

1. ความเชื่อและประเพณีท้องถิ่นสามารถสร้างสำนึกเด็กและเยาวชนในการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองกุงได้หรือไม่
2. แหล่งเรียนรู้เชิงนิเวศสามารถสร้างสำนึกเด็กและเยาวชนในการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองกุงได้หรือไม่
3. การจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นเกี่ยวกับการดูแลรักษาป่าสาธารณะโคกหนองกุงแบบมีส่วนร่วมทำอย่างไร

3. วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาความเชื่อและ ประเพณีท้องถิ่นที่สามารถสร้างสำนึกเด็กและเยาวชนในการอนุรักษ์และฟื้นฟูแหล่งอาหารในพื้นที่ป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองกุง
2. เพื่อศึกษาพัฒนาแหล่งเรียนรู้เชิงนิเวศแบบมีส่วนร่วมที่สามารถสร้างสำนึกเด็กและเยาวชนในการอนุรักษ์และฟื้นฟูแหล่งอาหารในพื้นที่ป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองกุง
3. เพื่อศึกษาการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วม ที่นำเอาภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน
4. เพื่อค้นหารูปแบบการสร้างสำนึกเยาวชนเพื่อการอนุรักษ์และฟื้นฟูแหล่งอาหารของชุมชนกรณีศึกษาพื้นที่ป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองกุง ตำบลนาแก อำเภอนาหว้า จังหวัดหนองบัวลำภู

4. ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้ข้อมูลความเชื่อและ ประเพณีท้องถิ่นที่สามารถสร้างสำนึกเด็กและเยาวชนในการอนุรักษ์และฟื้นฟูแหล่งอาหารในพื้นที่ป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองกุง
2. มีแหล่งเรียนรู้เชิงนิเวศที่สามารถสร้างสำนึกเด็กและเยาวชนในการอนุรักษ์และฟื้นฟูแหล่งอาหารในพื้นที่ป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองกุง
3. โรงเรียนมีหลักสูตรท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วม ที่นำเอาภูมิปัญญาชุมชน มาใช้ในการจัดการเรียนการสอน
4. มีรูปแบบการสร้างสำนึกเยาวชนเพื่อการอนุรักษ์และฟื้นฟูแหล่งอาหารของชุมชน พื้นที่ป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองกุง
5. คนในชุมชนมีความเป็นเจ้าของป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองกุง
6. ป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองกุงเป็นแหล่งอาหารที่มีความสมบูรณ์มากขึ้น
7. องค์การบริหารส่วนตำบลมีแผนพัฒนาป่าสาธารณะประโยชน์โคกหนองกุง

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินการพัฒนา รูปแบบการสร้างสำนึกเยาวชนเพื่อการอนุรักษ์และฟื้นฟูแหล่งอาหารของชุมชนกรณีศึกษาพื้นที่ป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองกุง มีดังนี้

1. แนวคิดความเชื่ออันเกี่ยวข้องกับป่า
2. แนวคิดการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่า
3. แนวคิดเกี่ยวกับหลักสูตร
- 3.1 แนวคิดเกี่ยวกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551
- 3.2 แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดความเชื่ออันเกี่ยวข้องกับป่า

แนวคิดความเชื่อในสังคมไทย ศาสนาความเชื่อที่แพร่หลายในสังคมไทยและมีอิทธิพลต่อศิลปวัฒนธรรมไทยในวงกว้าง นั่นก็คือรูปแบบของศาสนาความเชื่อที่มีทั้งผี พราหมณ์และพุทธปะปนกันอยู่ (ปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี, 2536 : 21-34)

1.1 ผีและอำนาจลึกลับในธรรมชาติ

คำว่าไสยศาสตร์ (ไสยะ = ความหลบไหวล มัวเมา ตรงข้ามกับคำว่า พุทธะ หมายถึง ผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน) เป็นความเชื่อดั้งเดิมของชนชาติไทยที่มีมาก่อนศาสนาพราหมณ์และก่อนที่พุทธศาสนาจะเผยแผ่เข้ามาในดินแดนแถบนี้ ผีในความเชื่อของชาวไทยน่าจะแบ่งทำความเข้าใจง่าย ๆ ออกเป็นประเภทต่างๆ คือ

1.1.1 ผีที่เป็นผู้พิทักษ์รักษาหรือเทวดาอารักษ์ เช่น ผีแถน ซึ่งชาวอีสานเชื่อกันว่าเป็นผู้ให้กำเนิดโลก เป็นผู้ที่สามารถดลบันดาลให้ฝนฟ้าตกและข้าวปลาอุดมสมบูรณ์ นอกจากนั้นก็มีผีที่เชื่อว่าสิงสถิตตามธรรมชาติต่าง ๆ เช่น เจ้าป่าเจ้าเขา เจ้าที่เจ้าทาง แม่ธรณี แม่โพสพ รุกขเทวดา นางไม้ และยังมีผีประจำสิ่งของเครื่องใช้ต่าง ๆ เช่น ผีเตา ผีนางด้ง ผีนางสาก เป็นต้น ความเชื่อเกี่ยวกับศาลหลักเมืองก็เชื่อว่าผีเทพยดาที่ทำหน้าที่ปกปักรักษาบ้านเมือง ในชุมชนเล็ก ๆ ตามชนบทมักมีหลักบ้านหรือไ้บ้าน (หัวใจหรือศูนย์กลางของบ้าน) มีสัญลักษณ์ (ต่างรูปแบบกันไป) ที่เชื่อว่าศักดิ์สิทธิ์ อยู่กึ่งกลางชุมชน และใช้เป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมในหมู่บ้านด้วย ชุมชนบางแห่งเมื่อเจริญขึ้นเป็นตำบลเป็นจังหวัด ก็จะมีศาลหลักเมืองเช่นกัน และอยู่เกือบทุกจังหวัด

1.1.2 ผีบรรพบุรุษและผีวีรบุรุษ มนุษย์เชื่อว่า เมื่อญาติพี่น้องตายไปแล้ว วิญญาณจะออกจากร่างไปสู่ที่ต่าง ๆ บ้างก็ไปเกิดใหม่ บ้างก็ยวนเวียนอยู่ในโลกมนุษย์ ผีเหล่านี้คือผีบรรพบุรุษหรือผีปู่ย่าตายาย หรือบางทีก็เรียก ผีเรือน ส่วนผีวีรบุรุษนั้นคือบุคคล เมื่อยังมีชีวิต เป็นคนดีที่มีความเก่งกล้าสามารถเป็นพิเศษ เป็นผู้นำ เป็นเจ้าเมืองหรือเป็นผู้ก่อตั้งบ้านเมืองหรือนักรบซึ่งเมื่อตายไปก็ยังมิผู้เคารพนับถืออย่างเช่น ผีเจ้าเมืองของชาวไทยใหญ่ในแม่ฮ่องสอน ยาโมของชาวโคราช พระยาพิชัยดาบหักของชาวอุดรดิตถ์ เจ้าพ่อพญาแลของชาวชัยภูมิ หรือเจ้าแม่ลิ้มกอเหนี่ยวของชาวปัตตานี ตลอดจนพระเจ้าตากสิน และรัชกาลที่ 5 ที่มีผู้นับถือกันอย่างแพร่หลายอยู่ในขณะนี้ ทั้งผีบรรพบุรุษ และผีวีรบุรุษจัดว่า เป็นผีดีเพราะเป็นผู้คุ้มครองรักษา

ลูกหลานหรือชาวบ้านชาวเมืองให้อยู่เย็นเป็นสุข นอกจากนี้แล้วยังคอยควบคุมให้ลูกหลานหรือคนในหมู่บ้านมิให้ทำผิดชนบจารีตประเพณี หากลูกหลานทำผิดประเพณีที่เรียกว่า ชีต (ทางเหนือ) หรือชะล่า (ทางภาคอีสาน) อย่างเช่น พี่น้องทะเลาะวิวาทกัน หรือลูกสาวหลานสาวถูกผู้ชายแตะเนื้อต้องตัว อย่างที่เรียกว่า ทำผิดผี คนในครอบครัวก็จะต้องทำพิธีขอขมาต่อวิญญาณผีปู้ย่า หรือปู่ตา เป็นต้น

1.2 ศาสนาพราหมณ์

ศาสนาพราหมณ์เข้ามาปะปนอยู่ในคติความเชื่อและวัฒนธรรมไทยหลายรูปแบบ (พระครูวามเทพมุนี (ชวิน รังสีพราหมณกุล), 2534, สัมภาษณ์วารสารเมืองโบราณ ปีที่ 17 ฉบับที่ 1 หน้า 42-48) ได้แก่ความเชื่อในเทพเจ้า มีเทพเจ้าหลายองค์ในศาสนาพราหมณ์ที่กลายมาเป็นที่เคารพนับถือของชาวไทย เช่นพระพรหมที่คนไทยนิยมไปกราบไหว้บนบาน พระอิศวร พระพิฆเนศวร เทพแห่งศิลปะ หรือพระอินทร์ ซึ่งปรากฏในวรรณคดีไทยหลายเรื่อง ความเชื่อในเรื่องเวทมนต์คาถา ยันต์ ความเชื่อในโชคกลาง และการดูฤกษ์ยาม เป็นต้น

พิธีกรรมต่าง ๆ เช่น พิธีโล้ชิงช้า ซึ่งเป็นพิธีกรรมต้อนรับเทพเจ้าของพราหมณ์ พิธีแรกนาขวัญ พิธีตักน้ำพระพิพัฒน์สัตยา พิธีขอฝน พิธีสะเดาะเคราะห์ การตั้งศาลพระภูมิ ตลอดจนพิธีกรรมต่าง ๆ ที่ใช้น้ำเป็นส่วนประกอบสำคัญ เช่น การรดน้ำมนต์ รดน้ำสังข์ในพิธีแต่งงาน การเจิมแปรงกระจ่าง เป็นต้น

1.3 ศาสนาพุทธ

พระพุทธศาสนา ซึ่งวางรากฐานอย่างมั่นคงและเป็นที่ยอมรับให้เป็นศาสนาประจำชาติไทยมาจนถึงปัจจุบันนั้นได้เริ่มเผยแผ่เข้ามาตั้งแต่ครั้งที่ผู้คนในดินแดนแถบนี้ับถือผีอยู่ก่อนแล้ว และจากการที่พุทธศาสนา มีความยึดหยุ่นสูงและมีได้มีการบังคับให้เลิกเชื่อลัทธิอื่น ๆ รูปแบบของพุทธศาสนาที่ยึดถือปฏิบัติกันในสังคมไทยส่วนใหญ่จึงมีลักษณะของความเชื่อเกี่ยวกับผีและไสยศาสตร์ซึ่งเป็นความเชื่อที่มีอยู่แต่ดั้งเดิม ตลอดจนพิธีกรรมและความเชื่อในศาสนาพราหมณ์ผสมผสานอยู่ไม่น้อย อย่างเช่น การนับถือในอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ของพระเครื่อง การบนบานศาลกล่าวต่อพระพุทธรูปสำคัญ ๆ อย่างหลวงพ่อบุญรอด หลวงพ่อโสธร ตลอดจนการที่พระสงฆ์บางรูปทำพิธีรดน้ำมนต์ (พราหมณ์) พ่นน้ำหมากเพื่อรักษาโรคภัยไข้เจ็บหรือปัดเสนียดจัญไร การเอ่ยชื่อพระพุทธรูปองค์สำคัญโดยใช้คำนำหน้าว่า “หลวงพ่” นั้น สะท้อนให้เห็นถึงการดึงเอาพระพุทธรูปให้มาสัมพันธ์ใกล้ชิดกับมนุษย์เพื่อความอบอุ่นใจ มั่นคงทางใจยิ่งขึ้น นอกจากนี้การทำบุญเลี้ยงพระมักจะต้องจัด “ข้าวพระ” คือ ข้าวปลาอาหารสำหรับเล็ก ๆ เพื่อถวายพระพุทธรูปด้วย ซึ่งหากพิจารณาตามหลักพุทธศาสนาแล้ว พระพุทธรูปคือตัวแทนของพระพุทธเจ้า ซึ่งทรงหลุดพ้นจากโลกนี้แล้วจึงย่อมไม่หิว ไม่กระหาย ไม่หนาว ไม่ร้อน การจัดของเช่นนี้ไว้ จึงเหมือนผसानเอาความเชื่อทางไสยศาสตร์เข้ามาเกี่ยวข้องด้วย

1.4 ภูมิปัญญาการอนุรักษ์ป่าโดยใช้ความเชื่อ

1.4.1 ความเชื่อเรื่องผีบรรพชน หรือผีปู้ย่า ตายาย สืบทอดกันจนเป็นประเพณีแทบทุกท้องถิ่น มักกำหนดพื้นที่ที่จะเป็นที่อยู่สร้างตupaของปู่ตา ต้องเป็นเนินสูง น้ำท่วมไม่ถึง มีสภาพป่าหนาร่มครึ้ม มีสัตว์ป่าชุกชุมน่า มีบรรยากาศน่าสะพรึงกลัว ทำให้อาณาเขตปู่ตาหลังและศักดิ์สิทธิ์ เป็นกุศโลบายและภูมิปัญญาในการรักษาป่าของชาวอีสาน เพราะเขตที่อยู่ของปู่ตาจะไม่มีใครกล้าเข้าไปรบกวนทำให้ป่ายังคงอยู่

1.4.2 ความเชื่อเรื่องรุกขเทวดา เชื่อกันว่าเทวดาจะสถิตอยู่ตามต้นไม้ต่าง ๆ เช่น รุกขเทวดาจะสถิตอยู่บนต้นไม้อายุยืน รุกขเทวดาจะสถิตอยู่บนพื้นดิน ดังนั้นจึงไม่พยายามตัดต้นไม้ตามความเชื่อว่าจะได้รับโทษภัย เพราะเทพยดาบันดาลให้เป็นไป

1.4.3 คนอีสานไม่ตัดต้นไม้ เพราะเชื่อว่าเป็นต้นไม้ของพระพุทธเจ้า ต้นโพธิ์จึงได้รับการอนุรักษ์เพราะคนนับถือว่าเป็นไม้ศักดิ์สิทธิ์พระสงฆ์เคร่งในศีลยอมไม่ตัดต้นไม้ ตามพระวินัยบัญญัติที่ว่า “พราหมณ์” พระสงฆ์อีสานจึงเป็นผู้นำในการปลูกต้นไม้

1.4.4 ความเชื่อเรื่องในป่ามีผี คนอีสานโบราณไม่ทำลายป่า เพราะเชื่อว่าถ้าทำลายผีจะไม่มีย่อยอยู่ต่อไปสิงในตัวคนแทน เชื่อว่าป่ามีเจ้าของจึงไม่ควรละเมิดสิทธิ์ของผู้อื่น หากจำเป็นต้องใช้ควรขอเอาเท่าที่จำเป็น (คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ, 2544: 266-268)

1.5 ความเชื่อเรื่องผี

ความเชื่อเรื่องผีเป็นความเชื่อดั้งเดิมที่มีมาช้านาน มีอิทธิพลต่อความรู้สึกนึกคิดและวิถีชีวิตของคน ในชุมชน และมีพิธีกรรมในเรื่องการนับถือผีอยู่ทั่วไป ดังนี้

1.5.1 ผีประจำหมู่บ้าน

ในแต่ละหมู่บ้านจะนับถือผีประจำหมู่บ้านที่เรียกว่า “ **ปู่ตา** ” หรือ “ **ผีปู่ตา** ” เป็นผีที่คอยดูแลปกป้องรักษาอันตรายต่าง ๆ ที่จะเข้ามากระทำแก่คนในหมู่บ้าน ในทุก ๆ ปีจะมีพิธีเลี้ยงผีปู่ตา ส่วนใหญ่ผีปู่ตาจะมีศาลสิงสถิตอยู่ในตอนที่ต้นไม้อายุนับร้อยปี เรียกว่า “ **ดอนปู่ตา** ” ซึ่งชาวบ้านเชื่อกันว่าหากตัดต้นไม้หรือทำลายสัตว์ที่อาศัยอยู่ในดอนปู่ตา ผีปู่ตาจะโกรธและบันดาลให้ผู้กระทำ ดังกล่าวประสบกับสิ่งที่เป็นอัปมงคล ในพิธีเลี้ยงผีปู่ตาจะมีเฒ่าเจ้าเป็นคนกลางในการติดต่อระหว่างชาวบ้านกับ ผีปู่ตาซึ่งเฒ่าเจ้าจะถูกคัดเลือกโดยชาวบ้านให้เป็นตลอดชีวิต

วันเลี้ยงผีปู่ตาชาวบ้านจะเตรียมอาหาร คาว หวานไปร่วมพิธี เช่น ข้าวต้ม ไข่ต้ม ไก่ต้ม เหล้าขาว ปั่นข้าว ข้าวดำ ข้าวแดง กล้วย อ้อย น้ำตาล และเครื่องคาวอีกจำนวนหนึ่งตามหมู่บ้านต่าง ๆ จะมีหลักบ้านซึ่งจะเห็นได้ชัดเจนตามทางแพร่งในหมู่บ้าน บริเวณทางเข้าหมู่บ้าน หรือศาลากลางบ้าน เพื่อจะทำพิธีกรรมต่อหลักบ้านในงานบุญข้าชะในเดือนเจ็ด

1.5.2 ผีนาหรือผีตาแฮก

เป็นผีที่มีหน้าที่รักษาผืนนาให้ข้าวกล้างดงาม น้ำท่าอุดมสมบูรณ์ ตลอดจนคุ้มครองวัว ควาย ให้มีสุขภาพแข็งแรง ไม่ให้ประสบอันตราย ต่าง ๆ อันจะพึงมี ผีตาแฮกจะอยู่ตามมุมใดมุมหนึ่งของที่นา ก่อนที่จะทำนาต้องเลี้ยง(เช่น ไหว้)ผีตาแฮก จะทำกันในวันพุธ เวลาก่อนเพล อาหารที่นำไปเลี้ยงผีตาแฮกได้แก่ ข้าวต้มมัด ไก่ต้ม เหล้าขาว หรืออาหารอย่างใดอย่างหนึ่งที่ผีตาแฮกชอบเมื่อเลี้ยงเสร็จจะลงมือทำนาแปลงที่เลี้ยงผีตาแฮกก่อน เพื่อเสี่ยงทายความอุดมสมบูรณ์ การทำนายดังกล่าวเป็นความเชื่อที่มีมาตั้งแต่โบราณจนถึงปัจจุบัน

1.5.3 ผีเชื้อหรือผีบรรพบุรุษ

เป็นผีเครือญาติที่ล่วงลับไปแล้ว ชาวบ้านมีความเชื่อว่าบรรพบุรุษยังไม่ได้ไปเกิดคอยปกป้องดูแลลูกหลานตน ถ้าหากลูกหลานคนใดประพฤติตัวไม่เหมาะสมก็จะโกรธและบันดาลให้มีอันเป็นไปมีเจ็บป่วย เป็นต้น ต้องทำการขอขมาก่อนผีบรรพบุรุษจึงหายโกรธ เมื่อถึงวันพระหรือวันสำคัญทางศาสนา ลูกหลานก็จะไปทำบุญอุทิศส่วนกุศลไปให้ ตามความเชื่อทางพระพุทธศาสนาเรียกว่า “ **ผีเปรต** ” ซึ่งคอยรับส่วนบุญที่ลูกหลานคอยอุทิศไปให้ เรียกว่าทำบุญข้าวสาก โดยเป็นการทำบุญเพื่อเปรตพลีผีประเภทนี้ในแถบอีสานก็คือ ศาลพระภูมินั่นเอง หรือบางบ้านก็ทำเป็นหิ้งที่เปิง (เหลียงบ้าน) ให้อยู่

1.5.4 ผีป่าหรือผีเทพารักษ์

ผีชนิดนี้เป็นผีที่อยู่ตามไร่ ตามป่า ตามเขา ไม่ค่อยจะมายุ่งเกี่ยวอะไรกับชาวบ้าน เว้นเสียแต่ชาวบ้านจะไปทำอะไรให้เป็นที่ไม่ถูกใจหรือไม่พอใจ สมัยก่อนพื้นที่ป่ามีทรัพยากรป่าไม้มากมายหลายชนิด ต้นไม้ใหญ่ทุกต้น คนเฒ่าคนแก่เล่าว่ามีผีหรือเทวดาสงสถิตอยู่ทั้งสิ้นพอคนไปพบเห็นก็อยากได้ต้นไม้

เหล่านี้นำมาทำบ้านเรือนอยู่อาศัยแต่ไม่เช่นไร้วปลักรรมเจ้าป่าเทวดาอารักษ์เสียก่อนไปตัดเอาโดยพลการ
อาจจะผิดผีป่าหรือเทพารักษ์ทำให้เกิดเป็นไข้ป่าและอาจถึงแก่ความตายได้

1.5.5 ผีถนาค

ถนาคเป็นโบราณสถาน ที่แสดงร่องรอยความเจริญรุ่งเรืองสมัยโบราณ โดยเฉพาะพัฒนาการการจัดการน้ำแบบชลประทานแบบฝายกันน้ำอยู่ทางทิศเหนือของบ้านกู่กาสิงห์ มีลักษณะ ทำด้วยหินศิลาแลงให้น้ำไหลลาด และทั้งสองด้านมีลักษณะเป็นหินวางเป็นชั้นแบบขั้นบันไดขึ้นสู่หลังถนาคทั้งสองข้างมีเรื่องเล่าจากผู้คนที่ทำมาหากินอยู่แถวถนาคเล่าต่อกันมาเสมอว่า ถนาคเป็นสถานที่ที่มีผีที่น้ำกล้วมาก กล่าวคือในตอนใกล้ค่ำมืดมักจะเห็นผู้ชายร่างกำยำแต่งตัวเป็นทหารจูงม้าหรือขี่ม้า อยู่ที่ถนาคเพื่อเดินทาง มาที่กุโพนระฆังเสมอ และเมื่อตอนที่ขี่ม้าผ่านฝายน้ำโบราณแห่งนั้น จะเห็นทหารที่ขี่ม้านั้นสามารถเดินไปบน ฝายน้ำได้อย่างสบาย ถ้าเป็นคนธรรมดาคงไม่สามารถทำได้

1.5.6 ผีเจ้าทุ่ง

ชาวบ้านมีความเชื่อว่าเป็นทุ่งกุลารั้วร้างไกลแห่งนี้ เป็นดินแดนที่มีภูติผีปีศาจลี้ลับ น่าเกรงขามคนที่มิวิชาอาคมแก่กล้าจึงสามารถหรือกล้าเดินผ่านทุ่งนี้ได้เจ้าพ่อศรีนครเตา หรือชาวบ้านเรียกว่า เจ้าพ่อสีคอนเตา เป็นผีเจ้าทุ่งที่ปกปักรักษาดูแลในเขตทุ่งกุลารั้วร้างให้ ผู้คนที่เดินทางไกลผ่านไปมาทุ่งแห่งนี้ จะต้องกล่าวขอพรให้เจ้าพ่อคอยปกปักรักษาให้แคล้วคลาดจาก พยันอันตรายทั้งปวงคนที่มาจากต่างถิ่น ที่ไม่รู้จักไม่บอกกล่าวเจ้าพ่อ มักพบลางสังหรณ์มีอุปสรรคในการทำงานเสมอ (มานิตย์ ประเดิมและคณะ, 2552: 74 – 76)

ในสังคมไทยนั้นศาสนาและความเชื่อ ถือว่าเป็นอิทธิพลหลักที่สำคัญในการดำรงชีวิตชาวบ้านในสังคม จะเชื่อในเรื่องผีและอำนาจลี้ลับต่างๆไม่ว่าจะเป็นเชื่อในเรื่องผู้พิทักษ์รักษาหรือเทวดาอารักษ์ที่มีหน้าที่ปกปักรักษาหมู่บ้านหรือป่าไม้ เชื่อในเรื่องผีบรรพบุรุษ ผีวีรบุรุษซึ่งยังวนเวียนปกปักรักษาลูกหลาน พิธีกรรมในศาสนาต่างๆไม่ว่าจะเป็นศาสนาพุทธหรือพราหมณ์ก็เข้ามามีอิทธิพลในการดำรงชีวิตเช่นกัน

ในชุมชนของชาวอีสานจะมีความเชื่อที่สืบทอดเป็นประเพณี กระจายอยู่ทุกท้องถิ่นโดยเฉพาะในด้าน ความเชื่อในการอนุรักษ์ป่า โดยเชื่อในเรื่องผีบรรพชนซึ่งดูแลรักษาป่า โดยมีการสร้างตูปูตา ทำให้มีความ คักคัลลิตีไม่มีผู้ใดกล้าเข้าไปรบกวนหรือทำลายป่า เชื่อเรื่องเทวดาที่สิงสถิตอยู่ในป่าใครทำลายจะได้รับโทษภัย ดังนั้นความเชื่อเรื่องผีซึ่งเป็นความเชื่อดั้งเดิมที่มีมาช้านานจึงถือเป็นอิทธิพลต่อความรู้สึกนึกคิดและวิถีของคน ในชุมชนซึ่งเหมาะสมในการนำมาใช้เพื่อเป็นภูมิปัญญาในการอนุรักษ์ป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองกุง

2. แนวคิดการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่า

แนวคิดการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าได้มีผู้ให้ความหมาย คำจำกัดความ ค่อนข้างคล้ายคลึงและเป็นไป ในทางเดียวกันกล่าวคือ

นิวัติ เรืองพานิช (2542) ได้ให้ความหมายการอนุรักษ์ ไว้ว่า หมายถึงการรู้จักใช้ทรัพยากรอย่างชาญฉลาดให้เป็นประโยชน์ต่อมหาชนมากที่สุด และใช้ได้เป็นเวลายาวนานที่สุด ทั้งนี้ต้องการให้ใช้น้อยที่สุด และ จะต้องกระจายการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรโดยทั่วถึงกันด้วย ฉะนั้นการอนุรักษ์ จึงไม่ได้หมายถึงการเก็บ รักษาทรัพยากรไว้เฉยๆ แต่ต้องนำทรัพยากรมาใช้ประโยชน์ให้ถูกต้องตามกาลเทศะอีกด้วย ดังนั้นการใช้ ทรัพยากรธรรมชาติ จึงต้องกระทำด้วยความฉลาด แต่มิได้หมายความว่า จะเก็บรักษาสิ่งเหล่านั้นไว้โดยมิได้ นำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อมนุษย์

เกษม จันทรแก้ว (2540) ได้ให้ความหมายของคำว่าอนุรักษ์ ว่าเป็นการเก็บรักษา สงวน ช่อมแซม ปรับปรุง และการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อจะได้เอื้ออำนวยให้คุณภาพสูง ในการสนอง ความเป็นอยู่ของมนุษย์ตลอดไป โดยอยู่ภายใต้วัตถุประสงค์ยอดของนักอนุรักษ์ คือต้องทำให้โลกนี้ดี และให้ ผลผลิตและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติให้ได้ผลนั้นพร้อม ได้เสนอแนวความคิดไว้ว่า การใช้ ทรัพยากรธรรมชาติในสิ่งแวดล้อมแต่ละแห่งนั้น จำเป็นต้องมีความรู้ในการรักษาทรัพยากรธรรมชาติที่จะให้ ประโยชน์แก่มนุษย์ทุกแห่งทุกมุม ทั้งข้อดีและข้อเสีย โดยคำนึงถึงการสูญเสียไปอันเกิดจากการใช้ทรัพยากร ธรรมชาติด้วยส่วนทรัพยากรธรรมชาติที่จำเป็นและหายากต้องรักษาด้วยความระมัดระวัง เพื่ออำนวยประโยชน์ และการทำให้อยู่ในสภาพที่เพิ่มพูนทั้งทางกายภาพและเศรษฐกิจเท่าที่จะทำได้ โดยกำหนดให้มีอัตราการผลิต เท่ากับอัตราการใช้ หรืออัตราเกิดเท่ากับอัตราการตายเป็นอย่างน้อย รวมถึงการปรับปรุงวิธีการใหม่ๆ ในการ ผลิต เพื่อให้มีการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างมีประสิทธิภาพ ประเด็นที่สำคัญในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ อย่างหนึ่ง คือต้องคำนึงถึงทรัพยากรธรรมชาติอื่นๆ ในเวลาเดียวกันด้วย เพราะทรัพยากรธรรมชาติทุกอย่างมี ส่วนเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดในส่วนของวัตถุประสงค์ของการอนุรักษ์นั้น

พวงเพชร ธนสิน (2532) ได้อธิบายค่อนข้างสอดคล้องกับแนวคิดข้างต้นแต่มีบางประเด็นที่น่าสนใจ คือ 1) เพื่อให้คงไว้ซึ่งปริมาณทรัพยากรให้มีอายุการใช้งานนานที่สุด เนื่องจากทรัพยากรบางชนิดมีจำนวนจำกัด ไม่สามารถงอกเงยขึ้นมาใหม่ได้ทันกับความต้องการของมนุษย์ 2) เพื่อคงไว้ซึ่งคุณภาพสิ่งแวดล้อมให้เสริมสร้าง สุขลักษณะ และการดำรงชีวิตของมนุษย์ให้มีสุขภาพสมบูรณ์แข็งแรง 3) เพื่อความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจ ให้มีฐานะทางเศรษฐกิจมั่นคง ประชาชนดำรงชีวิตได้อย่างสะดวกสบาย 4) เพื่อความเจริญด้านวัฒนธรรมใน การดำรงชีวิตของสังคมต่างๆ ไม่ให้สังคมนั้นๆ ขาดสัญลักษณ์และวัฒนธรรมถูกทำลายไป 5) เพื่อรักษาสมดุล ธรรมชาติให้เกิดวงจรชีวิตที่เหมาะสมของความสัมพันธ์ระหว่างทรัพยากรต่างๆ

สำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ 16 (2549) ได้ให้แนวทางการอนุรักษ์ไว้หลายประการ แต่จะเลือกปฏิบัติ แบบไหนนั้น ย่อมขึ้นอยู่กับพิจารณาว่าอย่างไรจะเหมาะสมและได้ประโยชน์มากกว่าคือ การถนอม การ บำรุง การปรับปรุงให้ของเดิมมีประสิทธิภาพหรือมีประโยชน์มากกว่าเก่า การปรับปรุงสภาพสิ่งแวดล้อมให้เกื้อกูล การหาทางเอาของเก่ามาใช้เพื่อการนำเอาของอันมาใช้แทนกัน การประดิษฐ์ของเทียมขึ้นใช้และการหา ประโยชน์จากสิ่งของได้เปล่า

ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์ (2538) ให้แนวคิดของการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมว่า แท้ที่จริง แล้วการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมจะต้องมาจากประชาชนที่อยู่ในท้องถิ่น ผู้ซึ่งดำเนินชีวิตท่ามกลาง ธรรมชาติที่กำลังถูกทำลายอย่างหนัก ธรรมชาติทั้งปวงจะได้รับการดูแลด้วยความรักความห่วงใย และความ เคารพ สนองความต้องการของประชาชนที่อยู่ในท้องถิ่นนั้นๆ และอยู่ในขอบเขตที่สอดคล้องกับระบบนิเวศน์ กฎเกณฑ์ธรรมชาติ การอนุรักษ์แนวนี้ จะให้ความสำคัญสูงในเรื่องการพิทักษ์รักษา โดยไม่ให้ทรัพยากร ธรรมชาติต้องถูกนำไปใช้เพื่อการพัฒนา ในขณะเดียวกันก็มีการเน้นเรื่องการคุ้มครอง โดยไม่ให้มีการใช้ ทรัพยากรมากเกินไป การอนุรักษ์ที่มาจากประชาชนที่อยู่ในท้องถิ่นนั้นๆ เปิดโอกาสให้ระบบนิเวศมีเวลา ยาวนานพอที่จะสามารถฟื้นตนเองได้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของGarrett Hardin (1968) นำหลักการที่ สำคัญในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้ยั่งยืน คือ การจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมจะต้อง กระทำควบคู่กันไป ทำอย่างไรจึงจะทำให้สังคมโลกของเราเป็นสังคมที่ยั่งยืน กล่าวคือสังคมที่มีการจัดการ สิ่งแวดล้อมเพื่อตอบสนองความต้องการของสมาชิกในปัจจุบัน โดยที่สมาชิกของสังคมในช่วงอายุถัดไป จะได้ รับประโยชน์จากสิ่งแวดล้อมไม่น้อยไปกว่าที่สังคมในปัจจุบันได้รับ และThe DPA/ROCHE CONSURTUIM (1996 อ้างใน สถาบันดำรงราชานุภาพ, 2542) ได้เสนอหลักการที่สำคัญต่อการวางแผนการจัด ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่จะนำไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืนที่ประกอบด้วย 6 หลักการ ดังนี้

1. หลักการทางนิเวศวิทยา (Ecosystem Approach) ซึ่งเป็นแนวคิดที่เห็นว่า มนุษย์กับธรรมชาติไม่สามารถแยกออกจากกันได้ และต้องพิจารณาปัจจัยต่างๆทั้งด้านธรรมชาติสิ่งแวดล้อมเศรษฐกิจชนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมและเทคนิควิชาการ เพื่อพิจารณาปัจจัยต่างๆ อย่างเป็นระบบเพื่อให้เกิดความเข้าใจถึงความสัมพันธ์เชื่อมโยงและผลที่เกิดจากการกระทำของมนุษย์ว่ามีผลกระทบต่อธรรมชาติ

2. การปฏิบัติอย่างยั่งยืน (Sustainable Action) ทรัพยากรต่างๆมีอยู่จำกัด และมีความสามารถในการรองรับและข้อจำกัดในตัวเอง(Carrying Capacity) จึงจำเป็นต้องศึกษาความเหมาะสมในการใช้ประโยชน์ และการจัดการอย่างชาญฉลาดสร้างความสมดุลกับความต้องการทางเศรษฐกิจและสังคมเพื่อนำไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน

3. วิธีการแบบมีส่วนร่วม(Participative Approach) ต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนทราบถึงการตัดสินใจเกี่ยวกับเรื่องต่างๆ โดยผ่านกระบวนการที่เปิดเผย มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารและร่วมกันจัดทำแผนงาน เพื่อให้การปฏิบัติของแต่ละหน่วยงานและประชาชนในพื้นที่เป็นไปในแนวทางเป้าหมายเดียวกันในด้านการอนุรักษ์

4. การเน้นปัญหาประชาชนในพื้นที่ (People-oriented problem) โดยกำหนดปัญหาที่แท้จริงที่ประชาชนประสบ เพื่อตอบสนองความต้องการอย่างแท้จริงและจัดทำแผนแนวทางปฏิบัติสำหรับผู้มีหน้าที่รับผิดชอบเพื่อให้สามารถดำเนินการตามแผนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

5. ความเสมอภาค (Equal emphasis) เป็นการให้ความสำคัญกับปัจจัยต่างๆ ทั้งทรัพยากรธรรมชาติ สังคม เศรษฐกิจ และปัจจัยทางวิชาการในการจัดทำแผน โดยรวมไปถึงความเสมอภาคระหว่างเพศและยังรวมไปถึงการเท่าเทียมกันในภูมิภาค (Specific regional) และในท้องถิ่นที่แตก ต่างกัน (Local difference) ในกระบวนการวางแผนและมียุติธรรมในการดำเนินการในประเด็นต่างๆ

6. การมองในอนาคต(Future orientation) การวางแผนต้องมีเป้าหมายในอนาคตระยะยาว มีความเห็นร่วมกันจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องในเรื่องเป้าหมาย จุดมุ่งหมาย วัตถุประสงค์พื้นที่ดำเนินการและวิธีปฏิบัติ ดังนั้น สรุปได้ว่า การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ หมายถึง การใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างชาญฉลาด มีการเก็บรักษา สงวน ซ่อมแซม ปรับปรุงให้เป็นประโยชน์สูงสุดระยะเวลานานที่สุด โดยจุดมุ่งหมายสูงสุดคือความยั่งยืนของทรัพยากรธรรมชาติ ที่สามารถคงอยู่ได้และสืบทอดไปสู่คนรุ่นหลัง ซึ่งจากการอยู่ร่วมกันระหว่าง คนกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม แบบปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน เมื่อสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติถูกกระทบจากปัจจัยต่างๆ ย่อมส่งผลกระทบต่อคนอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ แนวคิดดังกล่าวใช้ศึกษาถึงวิธีการในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน ผ่านการบวนการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น การจัดการระบบน้ำใช้และระบบเหมืองฝาย การจัดการระบบการผลิตต่างๆ ตลอดจนสร้างกฎระเบียบภายในชุมชนและเครือข่ายๆ เพื่อป้องกัน แก้ไขปัญหา และรักษาทรัพยากรธรรมชาติให้เกิดความสมดุลและยั่งยืน

3. แนวคิดเกี่ยวกับหลักสูตร

กระทรวงศึกษาธิการได้ให้ แนวคิดเกี่ยวกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 หลักสูตรท้องถิ่นและหลักสูตรสถานศึกษา ไว้ดังนี้

3.1 แนวคิดเกี่ยวกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

3.1.1 ความหมายของหลักสูตรแกนกลาง

กระทรวงศึกษาธิการ (2553 : 12) ให้ความหมายของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานไว้ว่าเป็นหลักสูตรที่ใช้ในการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาผู้เรียนในระดับต่ำกว่าอุดมศึกษา โดยมีความมุ่งหวังให้ผู้เรียนมีความสมบูรณ์ทั้งด้านร่างกาย จิตใจและสติปัญญาอีกทั้งความรู้ ทักษะที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิต

และมีคุณภาพได้ มาตรฐานสากลเพื่อแข่งขันในยุคปัจจุบัน หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานประกอบด้วยส่วนสำคัญคือ หลักสูตรแกนกลาง ส่วนที่เกี่ยวข้องกับสภาพชุมชนและท้องถิ่น และส่วนที่สถานศึกษาพัฒนาเพิ่มเติมให้สอดคล้องกับความต้องการของตนเอง 1. หลักสูตรแกนกลางเป็นหลักสูตรในส่วนที่กำหนดโดยหน่วยงานส่วนกลาง(สพฐ.) เพื่อให้ทุกโรงเรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานใช้ในการจัดการเรียนการสอน เพื่อพัฒนาผู้เรียนทุกคน หลักสูตรแกนกลางระบุสิ่งที่จำเป็นสำหรับพัฒนาเยาวชนทุกคนให้เป็นพลเมืองดีของชาติ และสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข ก้าวทันต่อการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคมและความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการในโลกปัจจุบัน องค์ประกอบสำคัญของหลักสูตรแกนกลางได้แก่ วิสัยทัศน์ หลักการ จุดหมาย สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน คุณลักษณะอันพึงประสงค์ มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด สารการเรียนรู้แกนกลาง โครงสร้างเวลาเรียนพื้นฐานและเกณฑ์การประเมินผลกลาง 2. ส่วนที่เกี่ยวข้องกับสภาพชุมชนและท้องถิ่น จัดโดยสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหรือหน่วยงานที่รับผิดชอบระดับท้องถิ่น ซึ่งหน่วยงานดังกล่าวต้องเป็นหลักในการประสานความร่วมมือระหว่างโรงเรียน และชุมชนในการจัดทำกรอบหลักสูตรระดับท้องถิ่น ซึ่งมีข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับเป้าหมายและจุดเน้นการพัฒนาผู้เรียนในท้องถิ่น สารการเรียนรู้ท้องถิ่น และการประเมินคุณภาพผู้เรียนระดับท้องถิ่น ทั้งนี้ไม่จำเป็นต้องกำหนดมาตรฐานการเรียนรู้เพิ่มเติมในระดับท้องถิ่น 3. ส่วนที่สถานศึกษาพัฒนาเพิ่มเติม เพื่อให้สอดคล้องเหมาะสมกับจุดเน้นของสถานศึกษา ความสนใจ ความต้องการ และความถนัดของผู้เรียนในระดับสูง ทั้งนี้ไม่จำเป็นต้องกำหนดมาตรฐานการเรียนรู้เพิ่มเติม

3.1.2 มาตรฐานการเรียนรู้ หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551

กระทรวงศึกษาธิการ (2553 : 3) กล่าวว่าไว้ว่า หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ปรับปรุงและพัฒนาจากหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 เพื่อแก้ไขปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นในการใช้หลักสูตรที่ผ่านมาและเพื่อช่วยให้การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนการสอนมี ประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 ยึดหลักการและแนวคิดสำคัญคือ มีมาตรฐานการเรียนรู้ มีมาตรฐานการเรียนรู้เป็นเป้าหมายสำคัญในการพัฒนาผู้เรียน (Standards-based curriculum) โดยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานมีบทบาทหน้าที่ในการกำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ขึ้น มาตรฐานการเรียนรู้มีความสำคัญสำหรับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 แต่กำหนดตัวชี้วัด สารการเรียนรู้แกนกลาง เพื่อให้ชัดเจน สะดวกในการจัดการเรียนการสอนและประเมินผลการเรียนรู้

ผู้เรียน มาตรฐานการเรียนรู้ช่วยให้ผู้เรียนทราบถึงสิ่งที่ตนเองต้องเรียนรู้และปฏิบัติได้ รวมทั้งคุณลักษณะที่สำคัญซึ่งเป็นสิ่งที่ท้าทายกระตุ้นให้ผู้เรียนมีความพยายามที่จะก้าวไปถึงจุดนั้น

ผู้สอน มาตรฐานการเรียนรู้ช่วยเป็นกรอบและแนวทางในการสร้างหลักสูตรออกแบบการเรียนการสอนและการประเมินผล ทำให้ ทราบว่าอะไรเป็นสิ่งสำคัญที่นักเรียนควรจะรู้และปฏิบัติได้

ชุมชน ท้องถิ่นและประเทศชาติ มาตรฐานการเรียนรู้ เป็นความคาดหวังทางการศึกษาที่ตั้งไว้ร่วมกัน ช่วยให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องสื่อสารเข้าใจตรงกันเกี่ยวกับหลักสูตร ทำให้บุคคลและส่วนต่างๆ ในระบบการศึกษาทำงานร่วมกันในการวางแผนพัฒนาการศึกษาให้มีประสิทธิภาพและมีทิศทางที่ชัดเจนยิ่งขึ้น

ด้วยเหตุนี้ในการจัดทำหลักสูตรการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาผู้เรียนไปสู่มาตรฐานครูผู้สอนและผู้เกี่ยวข้องในการจัดทำหลักสูตร จำเป็นต้องมีความรู้ความเข้าใจเรื่องมาตรฐานและกระบวนการพัฒนาหลักสูตรอิงมาตรฐานเป็นอย่างดี

3.2 แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ประกอบด้วย ความหมายของหลักสูตรท้องถิ่น ความสำคัญของการจัดทำสาระการเรียนรู้ ท้องถิ่น การบริหารจัดการหลักสูตรระดับท้องถิ่นและแนวทางในการจัดทำกรอบหลักสูตรระดับท้องถิ่น ดังนี้

3.2.1 ความหมายของหลักสูตรท้องถิ่น

นักวิชาการ และนักการศึกษาหลายท่านได้ให้ความหมายของหลักสูตรท้องถิ่นไว้หลากหลาย ดังนี้

กระทรวงศึกษาธิการ (2545 : 20) กล่าวว่า หลักสูตรท้องถิ่น หมายถึง มวลประสบการณ์ที่จัดขึ้นทั้งในห้องเรียน และนอกห้องเรียน เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้ มีความรู้ความสามารถ ทักษะเจตคติ และคุณภาพการดำรงชีวิต โดยพยายามใช้ทรัพยากรในท้องถิ่น ภูมิปัญญาท้องถิ่น ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้บนพื้นฐานของสภาพชีวิต เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมของตนเองตลอดจนมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ของชาติบ้านเมือง

กรมการศึกษานอกโรงเรียน (2543 อ้างถึงใน อุดม เขยกิจวงศ์, 2545 : 5) กล่าวว่า หลักสูตรท้องถิ่น หมายถึง หลักสูตรที่สร้างขึ้นจากสภาพปัญหา และความต้องการของผู้เรียนหรือสร้างจากหลักสูตรแกนกลาง ที่ปรับให้เข้ากับสภาพชีวิตจริงของผู้เรียน ท้องถิ่นต่างๆ หรือสร้างจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบันที่มีผลกระทบต่อผู้เรียน หลักสูตรท้องถิ่นจะสอดคล้องเหมาะสมกับสภาพเศรษฐกิจ และสังคมของท้องถิ่นนั้น ๆ

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช (มปป. อ้างถึงใน อุดม เขยกิจวงศ์, 2545 : 5) ให้ความหมายหลักสูตรท้องถิ่น หมายถึง เนื้อหาสาระและมวลประสบการณ์ที่จัดให้กับผู้เรียนในท้องถิ่นที่หนึ่งที่ใด โดยเฉพาะ ถ้าพิจารณาขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรของหลักสูตรกลางและหลักสูตรท้องถิ่นจะพบว่ามีขั้นตอนที่แตกต่างกันออกไปบ้าง หลักสูตรท้องถิ่นแบ่งได้เป็น 2 ลักษณะ คือ

1. หลักสูตรท้องถิ่นที่สร้างขึ้นเพื่อกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ เป็นหลักสูตรระยะสั้นสำหรับผู้เรียนในท้องถิ่น ทุกวัย ทุกระดับอายุ เช่น หลักสูตรจักสาน หลักสูตรการทำของชำร่วยจากเปลือกหอย เป็นต้น
2. หลักสูตรอีกประเภทหนึ่งเป็นหลักสูตรท้องถิ่นสำหรับเสริมหลักสูตรกลางให้ มีความสมบูรณ์ขึ้น หลักสูตรท้องถิ่นในลักษณะนี้ จะใช้ร่วมกับหลักสูตรกลาง โดยอาจจัดเป็นรายวิชาอิสระ ที่ให้เลือกรเรียนหรือไม่อาจจัดเป็นรายวิชาแต่จัดเป็นกิจกรรมหรือประสบการณ์ ที่ผู้สอนสามารถดัดแปลงเนื้อหาที่กำหนดมาจากส่วนกลางมาประยุกต์โดยนำเอาสาระ ทรัพยากร เทคนิควิธีการท้องถิ่นมาประยุกต์ใช้ได้

กล่าวโดยสรุปได้ว่า หลักสูตรท้องถิ่น คือ การจัดประสบการณ์การเรียนรู้และเนื้อหาสาระให้กับผู้เรียนในท้องถิ่นใดท้องถิ่นหนึ่งโดยเฉพาะเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพชีวิตจริงทางสังคม วัฒนธรรมและตอบสนองความต้องการของผู้เรียน และของท้องถิ่นนั้นๆ

3.2.2 ความสำคัญของการจัดทำสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2545) มาตรา 7 บัญญัติไว้ว่า กระบวนการเรียนรู้ต้องมุ่งปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมือง การปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข รู้จักรักษาและส่งเสริมสิทธิหน้าที่ เสรีภาพ การเคารพกฎหมาย ความเสมอภาคและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ มีความภาคภูมิใจในความเป็นไทย รู้จักรักษาผลประโยชน์ส่วนรวมและของประเทศชาติรวมทั้งส่งเสริมศาสนา ศิลปวัฒนธรรมของชาติ การกีฬา ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย ความรู้อันเป็นสากล ตลอดจน อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีความสามารถในการประกอบอาชีพ รู้จักพึ่งตนเอง มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ใฝ่รู้และเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องและมาตรา 27 ให้คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กำหนดหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อความเป็นไทย ความเป็นพลเมืองที่ดีของชาติการดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพ ตลอดจนเพื่อการศึกษาต่อ ให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีหน้าที่จัดทำสาระของหลักสูตรในส่วนที่เกี่ยวกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคมและประเทศชาติ

3.2.3 การบริหารจัดการหลักสูตรระดับท้องถิ่น

กระทรวงศึกษาธิการ (2553 : 26) กล่าวว่า ในระบบการศึกษาที่มีการกระจายอำนาจให้ท้องถิ่นและสถานศึกษามี บทบาทในการพัฒนาหลักสูตรนั้น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา หรือหน่วยงานต้นสังกัดอื่นๆ ในระดับท้องถิ่นเป็นหน่วยงานที่มี บทบาทสำคัญในการเชื่อมโยงหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานและความต้องการของท้องถิ่นสู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาและการจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียนอีกทั้งเป็นหน่วยงานที่มี ภารกิจหลักในการขับเคลื่อนการจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียน อีกทั้งเป็นหน่วยงานที่มี ภารกิจหลักในการขับเคลื่อนการจัดการศึกษาของโรงเรียนภายใต้การดูแลรับผิดชอบในเขตพื้นที่ ให้จัดการศึกษาได้อย่างมีคุณภาพและประสิทธิภาพ เพื่อพัฒนาผู้เรียนไปสู่มาตรฐานการเรียนรู้ซึ่งเป้าหมายที่กำหนดร่วมกันในระดับชาติตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานนอกจากนั้นจะปลูกฝังให้ผู้เรียนเป็นสมาชิกที่ดีของชุมชน มีความรักความภูมิใจในบ้านเกิดเมืองนอนและท้องถิ่นของตน

เพื่อให้การจัดการศึกษาภายในท้องถิ่นบรรลุผลดังกล่าว สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา/หน่วยงานระดับท้องถิ่นจะต้องจัดทำกรอบหลักสูตรระดับท้องถิ่น สำหรับสถานศึกษาใช้เป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอนในเรื่องเกี่ยวกับชุมชน ท้องถิ่น โดยดำเนินการให้ฝ่ายต่างๆ อาทิโรงเรียน ผู้ปกครอง ราษฎรในท้องถิ่น นักธุรกิจชุมชน ได้มีส่วนร่วมในกระบวนการจัดทำกรอบหลักสูตรดังกล่าว เพื่อให้ได้แนวคิด มุมมองที่หลากหลาย ครอบคลุมเรื่องสำคัญที่ผู้เรียนในท้องถิ่นควรได้เรียนรู้และมีความสอดคล้องกับสภาพ ปัญหา และความต้องการของท้องถิ่นอย่างแท้จริง

นอกจากนั้นเขตพื้นที่การศึกษาจะต้องส่งเสริม สนับสนุนและช่วยเหลือสถานศึกษา ภายในเขตพื้นที่ให้สามารถจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาได้อย่างมีคุณภาพ ตลอดจนช่วยพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาให้มีวิสัยทัศน์และเป็นผู้นำทางวิชาการพัฒนาครูผู้สอนให้ มีความรู้ความเข้าใจเรื่องการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และสามารถจัดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเพื่อให้ชุมชนและผู้ปกครองเกิดความมั่นใจว่าลูกหลานของตนได้รับการศึกษาที่ดี เขตพื้นที่การศึกษาและหน่วยงานระดับท้องถิ่นจะต้องจัดให้มี

ระบบกำกับ ดูแล และตรวจสอบคุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษาอย่างต่อเนื่องเป็นระยะๆ พร้อมทั้ง รายงานข้อมูลย้อนหลังแก่โรงเรียนเพื่อปรับปรุงหลักสูตรการเรียนการสอนให้ดียิ่งขึ้น

3.2.4 การจัดทำกรอบหลักสูตรระดับท้องถิ่น

กระทรวงศึกษาธิการ (2553 : 23) กล่าวว่า เขตพื้นที่การศึกษามีบทบาทสำคัญ ในการพัฒนาหลักสูตรในส่วนที่สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น ดังนั้นสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาจะต้องเป็นตัวกลางในการประสานความร่วมมือกับโรงเรียน และชุมชน ในการร่วมกันคิดและจัดทำ กรอบหลักสูตรระดับท้องถิ่นเพื่อให้สถานศึกษาภายในเขตพื้นที่ใช้เป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอนใน เรื่องเกี่ยวกับท้องถิ่นในแง่มุมต่างๆ ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ฯลฯ เพื่อให้ผู้เรียนได้ มีโอกาสเรียนรู้ เรื่องราวของชุมชน ท้องถิ่น ซึ่งเป็นภาพแวดล้อมในชีวิตจริงของตนเอง ทำให้ เกิดความรักความผูกพันกับ ท้องถิ่น มีความภูมิใจใน

บ้านเกิดเมืองนอน เป็นสมาชิกที่ดีของชุมชน ตลอดจนสามารถแก้ปัญหาพัฒนาท้องถิ่นตนเอง พัฒนาอาชีพ ครอบครัว และสังคมของตนเองได้

1. ขั้นตอนการจัดทำกรอบหลักสูตรระดับท้องถิ่น

1) แต่งตั้งคณะกรรมการ / คณะทำงาน : คณะชุดนี้ควรประกอบด้วยผู้อำนวยการ เขตพื้นที่การศึกษา / ผู้บริหารส่วนราชการ ผู้บริหารสถานศึกษาในท้องถิ่นทั้งระดับประถมศึกษาและ มัธยมศึกษา ครูผู้สอน ผู้แทนชุมชน เป็นต้น

2) วิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารและแหล่งข้อมูลต่างๆ อาทิหลักสูตร แกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 รวมทั้งศึกษาสภาพ แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงบริบท สภาพ ปัญหา ความต้องการของท้องถิ่น ชุมชน ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนในพื้นที่ เป็นต้น

3) ดำเนินการจัดทำกรอบหลักสูตรระดับท้องถิ่น : ในการดำเนินการจัดทำกรอบ หลักสูตรระดับท้องถิ่นให้มีคุณภาพ จะต้องมีการวางแผนงานที่ชัดเจนเพื่อให้เห็นภาพการทำงานตลอดแนว ด้วยกระบวนการทำงานแบบมีส่วนร่วม

4) รับฟังความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้อง อาทิ ครูผู้สอน ผู้ปกครอง ปราชญ์ในชุมชนและ หน่วยงานธุรกิจ ฯลฯ เพื่อนำข้อคิดเห็นของฝ่ายต่างๆมาปรับปรุงกรอบหลักสูตรให้มีความเหมาะสมชัดเจน ยิ่งขึ้น

5) เสนอคณะกรรมการเขตพื้นที่การศึกษา / คณะกรรมการระดับท้องถิ่นเพื่อให้ ความเห็นชอบ

2. องค์ประกอบสำคัญของหลักสูตรระดับท้องถิ่น

กรอบหลักสูตรระดับท้องถิ่น

1) เป้าหมายและจุดเน้น : เขตพื้นที่การศึกษา / หน่วยงานระดับท้องถิ่นเป็น หน่วยงานสำคัญที่จะช่วยขับเคลื่อนการจัดการศึกษาของสถานศึกษาภายในเขต / ท้องถิ่นเพื่อให้สามารถ พัฒนาผู้เรียนให้บรรลุคุณภาพตามมาตรฐานการเรียนรู้หลักสูตรแกนกลางและผู้เรียนได้ มีโอกาสเรียนรู้ เกี่ยวกับชุมชน ท้องถิ่น ในการจัดการศึกษาให้บรรลุผลดังกล่าว เขตพื้นที่การศึกษาอาจกำหนดเป้าหมายและ จุดเน้น ที่ต้องการให้เด่นชัดเป็นการเฉพาะเพื่อให้ สถานศึกษาได้เล็งเห็นทิศทางในการพัฒนาการศึกษาใน

ท้องถิ่น เช่น การพัฒนาการอ่านออกเขียนได้ การคิดวิเคราะห์ เป็นต้น เป้าหมายและจุดเน้นนั้น ควรกำหนดเป็นคุณภาพที่ต้องการให้เกิดขึ้นในตัวผู้เรียนมีควรกำหนดในสิ่งที่ก่อให้เกิดข้อจำกัดต่อการจัดการเรียนการสอนในระดับสถานศึกษา

2) สารการเรียนรู้ท้องถิ่น : เป็นส่วนที่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับหัวข้อ / ประเด็นสำคัญที่ผู้เรียนในท้องถิ่นควรเรียนรู้หรือได้รับการปลูกฝังในฐานะที่เป็นสมาชิกของชุมชนนั้นๆ เพื่อให้เกิดความรักความภาคภูมิใจ และต้องการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สภาพแวดล้อม ภูมิปัญญาท้องถิ่น สภาพแวดล้อมในท้องถิ่น การกำหนดสารการเรียนรู้ท้องถิ่นควรกำหนดขอบเขตในประเด็นสำคัญ พร้อมทั้งมีคำอธิบายประกอบในแต่ละประเด็นพอสังเขป เพื่อครูผู้สอนใช้เป็นแนวทางในการจัดให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เรื่องเกี่ยวกับท้องถิ่น เช่น ประวัติความเป็นมาของท้องถิ่น สภาพภูมิอากาศ ภูมิประเทศ เศรษฐกิจ สังคม วิถีชีวิต ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น สภาพปัญหา และเหตุการณ์สำคัญในชุมชนและสังคมนั้นๆ รวมทั้งข้อมูลแนวโน้มในการพัฒนาท้องถิ่น เป็นต้นการจัดทำสารการเรียนรู้ท้องถิ่นอาจได้จากการวิเคราะห์ รวบรวมข้อมูลจากแหล่งต่างๆ เช่น วิเคราะห์มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดของกลุ่มสาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่มสาระตามหลักสูตรแกนกลาง ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับชุมชนและท้องถิ่น รวมทั้งข้อมูลจากการศึกษาสภาพปัญหาการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม / ชุมชน เพื่อนำมาสังเคราะห์จัดเป็นหมวดหมู่ เพื่อสถานใช้เป็นแนวทางในการจัดการเรียนรู้ต่อไป

3) การประเมินคุณภาพการศึกษาระดับท้องถิ่น : การประเมินคุณภาพผู้เรียนและรายงานผลการศึกษาระดับท้องถิ่น เป็นกลไกสำคัญในการควบคุมคุณภาพการศึกษา เพื่อเป็นการตรวจสอบว่าคุณภาพผู้เรียนตามหลักสูตรแกนกลางตลอดเป้าหมายและจุดเน้นซึ่งกำหนดเป็นคุณภาพผู้เรียนในพื้นที่นั้นบรรลุผลหรือไม่เพียงใด และมีอะไรต้องปรับปรุงพัฒนาต่อไป ดังนั้น ควรมีการระบุเกี่ยวกับการประเมินคุณภาพผู้เรียนไว้ในกรอบหลักสูตรระดับท้องถิ่น ให้โรงเรียนต่างๆ ได้รับทราบข้อมูลว่าเขตพื้นที่จะจัดการประเมินคุณภาพในกลุ่มสาระการเรียนรู้ใดบ้าง ระดับชั้นใดบ้าง และประเมินเมื่อไหร่ ด้วยวิธีการหรือข้อมูลอะไร มีเกณฑ์การประเมินอย่างไร และโรงเรียนที่มีผลการประเมินไม่ถึงเกณฑ์ จะต้องดำเนินการอย่างไร เป็นต้น

3. ความเข้าใจในหลักสูตรท้องถิ่นและหลักสูตรสถานศึกษา

การจัดทำหลักสูตรโดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับท้องถิ่นนั้น สิ่งที่ควรทำความเข้าใจให้ตรงกันคือ

1) หลักสูตรที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอนในระดับสถานศึกษา คือ “หลักสูตรสถานศึกษา”

2) สิ่งที่คุณเรียนต้องเรียนรู้เกี่ยวกับท้องถิ่นสามารถสอดแทรกเข้าไปในรายวิชาพื้นฐานทั้ง 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ได้ หรือหากสถานศึกษาเห็นว่ามีความสำคัญต้องการเน้นและแยกสอนเป็นการเฉพาะ เช่น การสอนจักสานเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ก็สามารถเปิดเป็นรายวิชาเพิ่มเติมได้ แต่ไม่ว่าจะเป็นลักษณะใดก็อยู่ในหลักสูตรสถานศึกษาทั้งสิ้น มิใช่แยกหลักสูตรสถานศึกษา และหลักสูตรท้องถิ่นจากกัน เพราะเจตนารมณ์ในการกระจายอำนาจให้โรงเรียนจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา ก็เพื่อให้หลักสูตรสถานศึกษา

สอดคล้องและความต้องการของท้องถิ่นซึ่งมีลักษณะแตกต่างกันไป ความเป็นท้องถิ่นจึงมีอยู่ในหลักสูตรสถานศึกษา

3) กรอบหลักสูตรระดับท้องถิ่น ที่เขตพื้นที่การศึกษาหรือหน่วยงานที่รับผิดชอบในระดับท้องถิ่นจัดทำนั้นเป็นกรอบแนวทางกว้างๆ ที่ระบุเป้าหมายและจุดเน้นของท้องถิ่น สารการเรียนรู้หรือเรื่องต่างๆ เกี่ยวกับท้องถิ่น และแนวทางการประเมินคุณภาพผู้เรียนในท้องถิ่น สถานศึกษาสามารถนำไปเป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอนเพื่อให้ผู้เรียนได้ มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องเหล่านั้นในฐานะที่เป็นสมาชิกในสังคมนั้นๆ ในเอกสารกรอบหลักสูตรระดับท้องถิ่นอาจนำเสนอตัวอย่างรายวิชาเพิ่มเติมเกี่ยวกับท้องถิ่นได้ แต่รายวิชาที่นำเสนอเป็นแนวทางมิใช่สิ่งที่กำหนดให้โรงเรียนต้องสอน

4. การส่งเสริมสนับสนุนระดับท้องถิ่น

การพัฒนาบุคลากร

การพัฒนาบุคลากร เป็นการเตรียมความพร้อมของบุคคลที่เกี่ยวข้อง เช่น ครู ผู้บริหารโรงเรียน บุคลากรทางการศึกษา ฯลฯ เพื่อช่วยส่งเสริมสนับสนุนการใช้ หลักสูตรแบบอิงมาตรฐานให้ประสบความสำเร็จ การพัฒนาบุคลากรต้องจัดทำเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่อง เป็นระบบ เน้นการสร้างความรู้ความเข้าใจแก่ผู้บริหารโรงเรียน ครู และบุคลากรทางการศึกษา ให้ปรับเปลี่ยนกระบวนการทัศน์ในการจัดทำหลักสูตร และการจัดการเรียนรู้ให้ได้มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดที่กำหนดเป็นเป้าหมายในการพัฒนาผู้เรียน รวมทั้งการวัดผลประเมินผลการเรียนรู้แบบอิงมาตรฐาน

การพัฒนาหลักสูตร และการจัดการเรียนรู้ให้ได้ตามมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดที่กำหนดเป็นเป้าหมายในการพัฒนาผู้เรียน รวมทั้งการวัดและประเมินผลการเรียนรู้แบบอิงมาตรฐานการพัฒนาบุคลากรที่มีประสิทธิภาพนั้น จะต้องมีการปฏิบัติที่ชัดเจน และต้องคำนึงถึงกลุ่มบุคคลที่จะพัฒนาให้สอดคล้องกับภารกิจ หน้าที่รับผิดชอบ เพื่อให้การขับเคลื่อนการพัฒนาหลักสูตรประสบความสำเร็จ

- ผู้บริหารโรงเรียน : ผู้บริหารโรงเรียนเป็นบุคคลที่มีส่วนสำคัญในการส่งเสริมการพัฒนาและใช้หลักสูตรระดับสถานศึกษาให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และเป็นตัวจักรสำคัญในการกระตุ้นและชักนำให้บุคลากรในโรงเรียนได้ใช้ความสามารถอย่างเต็มที่ เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามที่ต้องการ ดังนั้นหากผู้บริหารสามารถเป็นผู้นำทางวิชาการ มีความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรอย่างชัดเจน และให้การสนับสนุนส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนของครู รวมทั้งสามารถทำงานร่วมกับคณะครูในโรงเรียนได้ จะสามารถทำให้การใช้หลักสูตรเป็นไปตามเป้าหมายได้ไม่ยาก

- ครูผู้สอน : ครูเป็นตัวจักรที่สำคัญที่สุดในการจัดทำและนำหลักสูตรไปใช้ ดังนั้นครูจะต้องได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่องเป็นประจำเพื่อให้ทันต่อความก้าวหน้าทางวิชาการใหม่ๆ โดยเฉพาะเรื่องการจัดการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับความมุ่งหมายของหลักสูตร ซึ่งรวมถึงการเลือกวิธีการสอน สื่อการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับผู้เรียน แนวการวัดประเมินผลอิงมาตรฐานตลอดจนการวิจัยปฏิบัติการ (Action research) เพื่อพัฒนาการสอนของตนให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพยิ่งขึ้น เพราะสิ่งเหล่านี้เป็นปัจจัยที่สำคัญที่จะส่งผลให้การนำหลักสูตรไปใช้ ให้ บรรลุผลตามเป้าหมายที่ต้องการ

- ศักยานิเทศก์ : เป็นผู้นำทางวิชาการที่สามารถถ่ายทอดความรู้ ความเข้าใจในการนำหลักสูตรไปใช้ให้แก่บุคลากรในระดับสถานศึกษา ดังนั้นศักยานิเทศก์ต้องได้รับการพัฒนา ศักยภาพด้านการนิเทศติดตาม ให้ความช่วยเหลือและแนะนำครูผู้สอนในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาให้ สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลาง และความต้องการของท้องถิ่น ตลอดจนการจัดการเรียนรู้ และการวัด ประเมินผลการเรียนรู้แบบอิงมาตรฐาน เป็นต้น

5. ดำเนินงานแบบมีส่วนร่วม

การจัดการศึกษาในท้องถิ่นจะประสบความสำเร็จและมีคุณภาพมากขึ้นขึ้นอยู่กับ ความร่วมมือ และการช่วยเหลือสนับสนุนจากฝ่ายต่างๆ ที่เกี่ยวข้องในท้องถิ่น ดังนั้นเขตพื้นที่การศึกษา หรือ หน่วยงานที่รับผิดชอบในการจัดการศึกษา ควรดำเนินการส่งเสริมและประสานความร่วมมือกับบุคคลองค์กร ต่างๆ ในชุมชน ซึ่งอาจมีกำหนดการ ดังนี้

1) เปิดโอกาสให้ผู้เกี่ยวข้องและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้มีบทบาทร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ และร่วมการจัดการศึกษาของรัฐ ทั้งผู้ปกครอง นักเรียน และตัวแทนศิษย์เก่า ตัวแทนชุมชน ตัวแทนภาคธุรกิจ การที่บุคคลมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา จะเกิดความรู้สึกถึงความรับผิดชอบและความเป็นเจ้าของในการจัดการศึกษามากขึ้น

2) มีการสื่อสารระหว่างเขตพื้นที่การศึกษา โรงเรียนและชุมชนสม่ำเสมอ เข้าถึง ผู้บริหารโรงเรียน ครูผู้สอนและผู้ปกครอง มีการประสานการทำงานอย่างใกล้ชิดกับฝ่ายต่างๆ เพื่อร่วมมือช่วยเหลือกันในการแก้ไขปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้น

3) เปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนได้มีส่วนร่วมในการวางแผน แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับ หลักสูตร และการจัดการเรียนการสอน และมีส่วนในการตรวจสอบคุณภาพผู้เรียน ตลอดถึงการปรับปรุงพัฒนา

4) จัดตั้งศูนย์เครือข่ายหลากหลายรูปแบบ ทั้งเครือข่ายทางวิชาการ เครือข่ายในการ ระดมทุนเครือข่ายในความร่วมมือการใช้ ทรัพยากรและแหล่งการเรียนรู้ เพื่อให้เกิดการแบ่งปันช่วยเหลือกัน ระหว่างโรงเรียน และหน่วยงานต่างๆ ให้การใช้ทรัพยากรมีความคุ้มค่าและก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อผู้เรียน

6. การประเมินคุณภาพผู้ เรียนระดับท้องถิ่น

การประเมินคุณภาพผู้เรียนระดับท้องถิ่น เป็นการประเมินคุณภาพผู้เรียนตามมาตรฐานการ เรียนรู้ ของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานรวมถึงเป้าหมายและจุดเน้นของท้องถิ่น ตามที่กำหนดไว้ใน กรอบหลักสูตรระดับท้องถิ่นเพื่อใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของเขตพื้นที่การศึกษา สามารถดำเนินการโดยการประเมินผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนด้วยข้อสอบมาตรฐาน หรือเครื่องมือที่จัดทำและ ดำเนินการโดยเขตพื้นที่การศึกษาหรือด้วยความร่วมมือกับหน่วยงานต้นสังกัดในการดำเนินการจัดสอบ นอกจากนี้ยังได้ จากการตรวจสอบทบทวนข้อมูลจากการประเมินระดับสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษา เพื่อให้การประเมินคุณภาพผู้เรียนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ เขตพื้นที่การศึกษาควรมีการดำเนินงานอย่าง เป็นระบบในเรื่องต่างๆ ได้แก่ กำหนดแผนงาน พัฒนาค้างข้อสอบ รายงานผลการประเมินต่อโรงเรียนและ สาธารณชน และใช้ผลการประเมินในการพัฒนา

7. การวิจัยและติดตามผลการใช้หลักสูตร

บทบาทของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาด้านการวิจัย และติดตามผลการใช้หลักสูตรคือ การมีส่วนร่วมในการวิจัย เป็นแหล่งศึกษาให้กับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานและการดำเนินการวิจัยด้วยตนเอง ดังนี้

1) การวิจัยพัฒนารอบหลักสูตรระดับท้องถิ่น มุ่งเน้นการวิจัยเพื่อนำมาใช้กำหนดเป้าหมายและจุดเน้น และความต้องการของท้องถิ่นในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ตลอดจนสาระการเรียนรู้เกี่ยวกับชุมชน ท้องถิ่น และการประเมินคุณภาพผู้เรียนระดับท้องถิ่น โดยอาจทำการศึกษาวิจัยในประเด็นต่างๆ เช่น

- การวิจัยสภาพปัจจุบันและแนวโน้มในอนาคตด้านเศรษฐกิจ สังคม สภาพแวดล้อมเพื่อปรับปรุงพัฒนารอบหลักสูตรระดับท้องถิ่นให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลง

- การวิจัย ศาสนา ศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี ความเชื่อ คตินิยม วิถีชีวิต และภูมิปัญญาของท้องถิ่น เพื่อหาแนวทางการอนุรักษ์ปลูกฝังเด็กและเยาวชนให้มีความรู้ ความคิด ความเชื่อ เจตคติ ค่านิยม และวิถีชีวิตที่ดีงาม

- การวิจัยสาระการเรียนรู้เกี่ยวกับหลักสูตรสู่การเรียนการสอนในระดับสถานศึกษา

2) การวิจัย ติดตามผลการใช้หลักสูตร สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาควรดำเนินการวิจัยติดตามผลการใช้หลักสูตร ซึ่งบางส่วนอาจอยู่ภายใต้โครงการเดียวกันกับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อผลักดันให้มีการพัฒนาระบบการจัดทำหลักสูตรและบริหารจัดการหลักสูตรของสถานศึกษา หรือช่วยให้ ครูเปลี่ยนแปลงพัฒนาพฤติกรรมการสอนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

3.2.5 แนวทางในการจัดทำรอบหลักสูตรระดับท้องถิ่น

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ (2551 : 1 – 3) กล่าวว่า สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเป็นหน่วยงานที่มีบทบาทสำคัญในการเชื่อมโยงหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และความต้องการของท้องถิ่นสู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาและการจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียน อีกทั้งเป็นหน่วยงานที่มีภารกิจหลักในการขับเคลื่อนการจัดการศึกษาของโรงเรียนภายใต้การดูแลรับผิดชอบในเขตพื้นที่การศึกษา ให้จัดการศึกษาได้อย่างมีคุณภาพและประสิทธิภาพ เพื่อพัฒนาผู้เรียนไปสู่มาตรฐานการเรียนรู้ ซึ่งเป็นเป้าหมายที่กำหนดไว้ร่วมกันในระดับชาติ นอกจากนั้นจะต้องปลูกฝังให้ผู้เรียนเป็นสมาชิกที่ดีของชุมชนมีความรักความภาคภูมิใจในท้องถิ่นของตน

เพื่อให้การจัดการศึกษาภายในท้องถิ่นบรรลุ ผลดังกล่าว สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจะต้องจัดทำรอบหลักสูตรระดับท้องถิ่น สำหรับสถานศึกษาใช้ เป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอนในเรื่องเกี่ยวกับชุมชน ท้องถิ่นโดยดำเนินการให้ ฝ่ายต่างๆ อาทิ โรงเรียน ผู้ปกครอง ปราชญ์ ในท้องถิ่น นักธุรกิจ ในชุมชน มี ส่วนร่วมในกระบวนการจัดทำรอบหลักสูตรระดับท้องถิ่น เพื่อให้ ได้ แนวคิด มุมมองที่หลากหลายครอบคลุมเรื่องสำคัญที่ผู้เรียนในท้องถิ่นควรเรียนรู้และมีความสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของท้องถิ่นอย่างแท้จริง

ดังนั้น องค์ประกอบที่สำคัญของกรอบหลักสูตรระดับท้องถิ่นมีดังนี้

ส่วนที่ 1 ส่วนนำ

ส่วนที่ 2 เป้าหมายและจุดเน้น

ส่วนที่ 3 สารการเรียนรู้ท้องถิ่น

ส่วนที่ 4 การประเมินคุณภาพผู้เรียนระดับท้องถิ่น

ส่วนที่ 5 การนำกรอบหลักสูตรระดับท้องถิ่นสู่การพัฒนาหลักสูตร

สถานศึกษา

ส่วนที่ 1 ส่วนนำ

ส่วนนำเป็นส่วนที่กล่าวถึง ความเป็นมาและขั้นตอนของการจัดทำกรอบหลักสูตรระดับท้องถิ่น ซึ่งมีขั้นตอนดังนี้

1. แต่งตั้งคณะกรรมการ/คณะทำงาน ควรประกอบด้วย ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา/ผู้บริหารส่วนราชการระดับท้องถิ่น ผู้บริหารสถานศึกษาในท้องถิ่น ทั้งระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา ครูผู้สอน ผู้แทนชุมชน เป็นต้น
2. วิเคราะห์ สังเคราะห์ ข้อมูลจากเอกสารและแหล่งข้อมูลต่าง ๆ อาทิ หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 รวมทั้งศึกษาสภาพ แนวโน้มการเปลี่ยนแปลง บริบท สภาพปัญหา ความต้องการของท้องถิ่น ชุมชน ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนในพื้นที่ เป็นต้น
3. ดำเนินการจัดทำกรอบหลักสูตรระดับท้องถิ่น: ในการดำเนินการจัดทำกรอบหลักสูตรระดับท้องถิ่นให้มีคุณภาพ จะต้องมีการวางแผนงานที่ชัดเจน เพื่อให้เห็นภาพการทำงานตลอดแนว ด้วยกระบวนการทำงานแบบมีส่วนร่วม
4. รับฟังความคิดเห็นจากผู้เกี่ยวข้อง อาทิ ครูผู้สอน ผู้ปกครอง ประชาชนในชุมชน และหน่วยงานธุรกิจ ฯลฯ เพื่อนำข้อคิดเห็นจากฝ่ายต่าง ๆ มาปรับปรุงกรอบหลักสูตรให้มีความเหมาะสมชัดเจนยิ่งขึ้น
5. เสนอคณะกรรมการเขตพื้นที่/คณะกรรมการระดับท้องถิ่นเพื่อให้ความเห็นชอบ

ส่วนที่ 2 เป้าหมายและจุดเน้น

เป้าหมาย เป็นทิศทางการส่งเสริมการพัฒนาการศึกษาของท้องถิ่น เพื่อให้ ผู้เรียนมีคุณภาพ ตามมาตรฐานการเรียนรู้ของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และความต้องการของท้องถิ่น โดยระบุถึงความรู้ ทักษะ กระบวนการ และคุณลักษณะที่ต้องการพัฒนาให้เกิดขึ้นในผู้เรียน

จุดเน้น เป็นความรู้ ทักษะ กระบวนการ และคุณลักษณะที่ท้องถิ่นตระหนัก สนใจ หรือให้ความสำคัญในการแก้ปัญหาและหรือพัฒนาเป็นพิเศษเพื่อให้ผู้เรียนบรรลุตามเป้าหมายที่กำหนดไว้

การได้มาซึ่งเป้าหมายและจุดเน้น

เป้าหมายและจุดเน้นได้มาจากการศึกษา วิเคราะห์ สังเคราะห์ หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ข้อมูลสารสนเทศสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการของท้องถิ่น และจากการระดมความคิดเห็นของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย โดยเน้นการมีส่วนร่วม การเขียนเป้าหมายและจุดเน้นการเขียนเป้าหมายและจุดเน้น ควรเขียนให้เห็นทิศทางในการพัฒนาผู้เรียนที่สอดคล้องกับ หลักสูตรแกนกลาง

การศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 และความต้องการของท้องถิ่น มีความเป็นไปได้ในการนำสู่การปฏิบัติจริง และสามารถประเมินได้

ส่วนที่ 3 สารการเรียนรู้ท้องถิ่น

สารการเรียนรู้ท้องถิ่นเป็นองค์ความรู้ ทักษะ กระบวนการและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่ผู้เรียนควรเรียนรู้ ซึ่งเขตพื้นที่การศึกษาหรือหน่วยงานระดับท้องถิ่นพัฒนาขึ้นโดยพิจารณาจากสภาพภูมิศาสตร์ ประวัติความเป็นมา สภาพปัญหาชุมชน วัฒนธรรม เศรษฐกิจ สังคม การงานอาชีพ ภูมิปัญญาท้องถิ่น และแนวโน้มการพัฒนาท้องถิ่น เพื่อปลูกฝังให้ ผู้เรียนมี ความรักและหวงแหนมรดกทางสังคมของบรรพบุรุษ มีความเป็นไทย สามารถดำรงชีวิตและเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม

การได้มาซึ่งสารการเรียนรู้ท้องถิ่น

สารการเรียนรู้ ท้องถิ่นได้ มาจากการวิเคราะห์ มาตรฐาน ตัวชี้วัดและสารการเรียนรู้แกนกลางตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับชุมชนและท้องถิ่น ทั้ง 8 กลุ่มสาระและจากการศึกษาข้อมูล สารสนเทศ สภาพ ปัญหา การเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน สังคม แล้วนำมาสังเคราะห์ จัดเป็นหมวดหมู่เพื่อกำหนดเป็นสารการเรียนรู้ระดับท้องถิ่น

การเขียนสารการเรียนรู้ท้องถิ่น

การเขียนสารการเรียนรู้ท้องถิ่น ควรกำหนดหัวข้อเรื่อง ขอบเขตเนื้อหา และประเด็นสำคัญที่ต้องการให้ผู้เรียนเกิดองค์ความรู้ ทักษะ กระบวนการและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ โดยอธิบายในแต่ละประเด็นพอสังเขป ตลอดจนมี การเสนอแนะแหล่งศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมเพื่อให้สถานศึกษาใช้เป็นแนวทางในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาและการจัดการเรียนรู้

ส่วนที่ 4 การประเมินคุณภาพผู้เรียนระดับท้องถิ่น

การประเมินคุณภาพผู้เรียนระดับท้องถิ่น เป็นการประเมินคุณภาพผู้เรียนและการรายงานผลการศึกษาระดับท้องถิ่น เพื่อตรวจสอบคุณภาพผู้เรียนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 เป้าหมายและจุดเน้นของกรอบหลักสูตรระดับท้องถิ่น โดยการวัดและประเมินผลด้วยวิธี การและเครื่องมือที่หลากหลาย มีคุณภาพ เชื่อถือได้เพื่อใช้ เป็นข้อมูลในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของท้องถิ่น ในการกำหนดการประเมินคุณภาพผู้เรียนระดับท้องถิ่น ควรดำเนินการ ดังนี้

1. มีแนวทางในการดำเนินการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ ตามเป้าหมายและจุดเน้น ทั้งในระดับเขตพื้นที่การศึกษา สถานศึกษา และชั้นเรียนโดยมีรายละเอียดในการดำเนินการเพียงพอที่จะให้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา สถานศึกษา และชั้นเรียนดำเนินการต่อไปได้
2. ระบุกลุ่มเป้าหมาย กลุ่มสาระการเรียนรู้ วิธีการ เครื่องมือ และเกณฑ์การประเมินที่ครอบคลุม สอดคล้อง และเหมาะสมกับเป้าหมายและจุดเน้นแต่ละข้อ
3. ใช้วิธีการและเครื่องมือในการวัดและประเมินที่หลากหลายในแต่ละเป้าหมายและจุดเน้น
4. ระบุกิจกรรมการประเมินที่สำคัญที่สอดคล้องและเหมาะสมกับเป้าหมายและจุดเน้นมีแนวทางในการนำผลการประเมินไปใช้ในการวางแผนแก้ปัญหาและพัฒนาคุณภาพการศึกษา

ส่วนที่ 5 การนำกรอบหลักสูตรระดับท้องถิ่นสู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา

เขตพื้นที่การศึกษาควรมีการนำเสนอแนวทาง วิธีการ และขั้นตอนแก่สถานศึกษาในการนำกรอบหลักสูตรระดับท้องถิ่นสู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ดังนี้

1. การนำเป้าหมายและจุดเน้นไปใช้ในการกำหนดวิสัยทัศน์
2. การนำสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นไปใช้ในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาและการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เช่น การสอดแทรกในรายวิชาพื้นฐาน จัดเป็นรายวิชาเพิ่มเติม จัดเป็นกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน หรือจัดบรรยายภาคที่ส่งเสริมจุดเน้นในการพัฒนาผู้เรียน
3. การนำแนวทางการประเมินคุณภาพผู้เรียนระดับท้องถิ่นไปสู่การกำหนดการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ระดับสถานศึกษา และระดับชั้นเรียนนอกจากนั้นควรเสนอแนะกิจกรรม วิธีการ หรือรูปแบบในการนำสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นไปใช้จัดกิจกรรมการเรียนรู้ ที่ช่วยให้ผู้เรียนบรรลุตามเป้าหมายและจุดเน้น โดยมีรายละเอียดเพียงพอให้สถานศึกษาเห็นแนวทางที่ชัดเจนและสามารถนำไปปฏิบัติได้

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

อาริสา สุขสม (2552) ได้เสนอแนวทางการพัฒนาทุนมนุษย์ ซึ่งต้องมีการบูรณาการทั้งด้านทักษะความรู้ควบคู่ไปกับการพัฒนาด้านคุณธรรมจริยธรรมที่อยู่ในตัว ด้วยเหตุนี้ การพัฒนาค่านิยมเรื่อง “จิตสำนึกสาธารณะ” ของมนุษย์จึงเป็นเรื่องสำคัญ โดยเฉพาะในกลุ่มเยาวชนซึ่งถือเป็นทรัพยากรบุคคลที่มีค่าของสังคม และกำลังเผชิญหน้ากับการใช้ชีวิตภายใต้สังคมความเสี่ยงหลายรูปแบบ ทั้งนี้เพื่อเพิ่มศักยภาพของทรัพยากรมนุษย์ที่ถึงพร้อมทั้งด้านทักษะ

จากงานวิจัยของอาริสา สุขสม จะเห็นได้ว่า เยาวชนซึ่งถือเป็นทรัพยากรบุคคลที่มีค่าของสังคมต้องมีการบูรณาการทั้งด้านทักษะความรู้ควบคู่ไปกับการพัฒนาด้านคุณธรรมจริยธรรมที่อยู่ในตัว ด้วยเหตุนี้จึงควรมี การพัฒนาค่านิยมเรื่อง “จิตสำนึกสาธารณะ”

ศศิธร อยู่เย็น และคณะ (2553) ได้ศึกษาการใช้ประโยชน์จากป่าเพื่อนำไปสู่การจัดการป่าชุมชนอย่างยั่งยืน กรณีศึกษาป่าชุมชนหนองสำเภาด พื้นที่บ้านม่วงไข่ บ้านเชียงเครือ และบ้านคำสร้างบ่อ ตำบลกระเจา อำเภอบัวตี่ จังหวัดยโสธร เพื่อศึกษาความสัมพันธ์และการใช้ประโยชน์จากป่าของชุมชน พันธุ์พืชสมุนไพร จากป่าหนองสำเภาดที่ใช้เป็นอาหารและสร้างรายได้ทางด้านเศรษฐกิจของชุมชน และรายได้และการใช้ประโยชน์จากป่าเพื่อนำไปสู่การจัดการป่าชุมชนอย่างมีส่วนร่วม จากอดีตถึงปัจจุบัน ซึ่งมีเด็กและเยาวชนบ้านม่วงไข่ บ้านเชียงเครือ และบ้านคำสร้าง ร่วมเป็นนักวิจัย โดยรูปแบบในการดำเนินงาน คือ การลงศึกษาข้อมูล การสนทนากลุ่มกับคนในชุมชน การเดินสำรวจสภาพพื้นที่ป่า การศึกษาดูงานในพื้นที่ป่าต้นแบบ การใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน โดยมีเยาวชนเป็นผู้ช่วยเก็บข้อมูลตามวัตถุประสงค์ ข้อมูลที่ได้จากการศึกษามีการเรียบเรียง และนำไปสู่การวิเคราะห์ร่วมกันของคนในชุมชน เพื่อหารูปแบบที่จะนำไปสู่การจัดการป่าที่ยั่งยืน สอดคล้องกับบริบทของชุมชน โดยเฉพาะข้อมูลรายได้ที่เป็นตัวเลขที่เกิดจากป่าหนองสำเภาดที่คนในชุมชนได้ช่วยกันสะท้อนออกมา นำไปสู่การทดลองปฏิบัติ ได้แก่ กิจกรรมเติกรักษ์ป่า การปลูกต้นไม้เพื่อสร้างพื้นที่ป่า การจัดตั้งกรรมการดูแลป่าจาก 3 หมู่บ้านๆ 4 คน ออกกฎระเบียบในการเข้าไปใช้ประโยชน์ในป่า ตั้งผู้ใหญ่บ้าน กรรมการหมู่บ้านเพื่อรับเรื่อง แจ้งเหตุ โดยกำหนดบทลงโทษตั้งแต่ ว่ากล่าวตักเตือน ปรับเป็นเงิน 2,000 บาท และในคนที่ทำผิดรุนแรงให้ดำเนินการตามกฎหมายจากกิจกรรมของโครงการก่อให้เกิดความร่วมมือระหว่างชุมชนกับองค์การบริหารส่วนตำบลกระเจา ในการสนับสนุนกิจกรรมต่อเนื่องเมื่อโครงการวิจัยเสร็จสิ้น

จากงานวิจัยของศศิธร อยู่เย็น และคณะ จะเห็นได้ว่า การใช้ประโยชน์จากป่าจะนำไปสู่การจัดการป่าชุมชนอย่างยั่งยืนมีการจัดให้มี กิจกรรมอนุรักษ์ป่า การปลูกต้นไม้ การจัดตั้งกรรมการดูแลป่า ออกกฎระเบียบในการเข้าไปใช้ประโยชน์ในป่า และการช่วยกันดูแลป่า เพื่อสร้างจิตสำนึกให้กับคนในชุมชนให้มีความรัก ห่วงแหนในทรัพยากร และใช้ประโยชน์เชิงอนุรักษ์ ในกลุ่มเด็กเยาวชน ได้รับการถ่ายทอดภูมิปัญญาในการหาอยู่หากินกับป่า รวมถึงมีชมรมรักษ์ป่าของกลุ่มเยาวชน มีกิจกรรมหลักๆ คือ สร้างสรรค์กิจกรรมที่เอื้อประโยชน์ต่อการรักษาความสมบูรณ์ของป่าเช่น ปลูกต้นไม้ในช่วงวันหยุด ดูแล สำรวจการเจริญเติบโตหลังการปลูก เป็นกิจกรรมการเรียนรู้ของเยาวชนหลังเลิกเรียน ซึ่งจากกิจกรรมดังกล่าว คนในชุมชนคาดหวังว่า จะเป็นจุดเริ่มต้นในการเรียนรู้ต่อการจัดการป่าที่ยั่งยืนในอนาคต

นิมิต หาระพันธ์ และคณะ(2552) ได้ศึกษาวิจัยโครงการ “รูปแบบการจัดการป่าชุมชนดงต่อ – ดงยางเพื่อฟื้นฟูแหล่งอาหารและรายได้ของชุมชนบ้านบึงหวาย ตำบลสงเปือย อำเภอดำเนินแก้ว จังหวัดยโสธร” ได้ให้คำนิยามเกี่ยวกับชุมชนที่อนุรักษ์ป่าจะต้องมีจิตสำนึกในการรักษาป่า จิตสำนึกในการรักษาป่ามีความเข้มข้นและลึกซึ้งมากกว่าการมีผลประโยชน์ร่วมกันเท่านั้น หากแต่ยังครอบคลุมถึงอุดมการณ์ความเชื่อและการพิทักษ์สิทธิชุมชนและสิทธิธรรมชาติในการเป็นมนุษย์ มิให้ถูกก้าวล่วงรุกราล้าจากบุคคลภายนอก จิตสำนึกในการรักษาป่าอาจเกิดขึ้นจากเงื่อนไขปัจจัยต่างๆ ดังนี้

1. จิตสำนึกในการรักษาป่า เกิดจากประเพณีความเชื่อ และการผลิตซ้ำของอุดมการณ์สืบทอดกันต่อมา จิตสำนึกในการรักษาป่า อาจเกิดจากการรักษาไว้ตามประเพณี ความเชื่อและพิธีกรรม หากแต่คือวิถีชีวิตของผู้คนในชุมชน ป่าเป็นส่วนหนึ่งของการทำมาหากิน ระบบครอบครัวเครือญาติ โครงสร้าง อำนาจกฎระเบียบ คุณภาพชีวิต อุดมการณ์ โลกทัศน์และระบบคุณค่าทางสังคม

2. จิตสำนึกในการรักษาป่า เกิดจากความจำเป็นในการป้องกันและรักษาคุณภาพของระบบนิเวศชุมชน ป่าชุมชนมีความสัมพันธ์อย่างแนบแน่นกับการรักษาคุณภาพของระบบนิเวศชุมชนโดยเฉพาะอย่างยิ่งการรักษาป่าซึ่งมีความสำคัญอย่างยิ่งยวดต่อการผลิตในภาคเกษตร ด้วยเหตุนี้เองเงื่อนไขปัจจัยสำคัญอีกประการหนึ่งที่ทำให้เกิดจิตสำนึกในการรักษาป่าคือการรักษาป่าต้นน้ำ ความเชื่อมโยงระหว่างป่ากับระบบนิเวศและระบบการผลิต ส่งผลให้การรักษาป่าชุมชน คือ การรักษาชีวิตเพื่อความอยู่รอดและการสืบทอดของชุมชน

3. จิตสำนึกในการรักษาป่าเกิดจากการต่อต้านการรุกรานจากภายนอก การรุกรานจากภายนอกหรือการเข้ามาแย่งชิงทรัพยากรโดยคนภายนอกมักก่อให้เกิดปฏิกิริยาต่อต้านอย่างรุนแรงจากชุมชน

จากงานวิจัยของนิมิต หาระพันธ์ และคณะจะเห็นได้ว่า ความรู้และทักษะการดำเนินชีวิตโดยเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม สถาบันการศึกษาเองย่อมสามารถร่วมเป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะให้แก่เยาวชนได้ ดังปรากฏในกระบวนการจัดการเรียนการสอนวิชา “จิตสำนึกสาธารณะเพื่อชุมชน” ซึ่งส่งเสริมการเรียนรู้ทั้งเชิงวิชาการในชั้นเรียนและประสบการณ์เชิงชุมชนที่อยู่โดยรอบ เป็นการเรียนรู้ที่บูรณาการระหว่างภาคทฤษฎี การฝึกปฏิบัติ และเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมให้แก่เกิดนักศึกษาในฐานะเป็นเยาวชนกลุ่มหนึ่งของสังคมไทย การพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะเพื่อชุมชนของนักศึกษาจึงเป็นตัวอย่างการพัฒนาทุนมนุษย์ที่สำคัญและมีคุณค่าอย่างยิ่งในยุคปัจจุบัน

ฉลาดชาย รมิตานนท์ และคณะ (2536 : 179 – 180) ได้ศึกษาวิจัยป่าชุมชนภาคเหนือ: ศักยภาพขององค์กรชาวบ้านในการจัดการป่าชุมชนของชาวไทยลื้อและลาวพวนในหมู่บ้านน้ำไคร้ อำเภอดำเนินแก้ว จังหวัดน่าน ชาวกระเหรี่ยงบ้านแม่หาร อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน ชาวกระเหรี่ยงบ้านเมืองงาม อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงใหม่ และหมู่บ้านชาวอพยพของชาวภาคตะวันออกเฉียงเหนือบ้านป่าตัน อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย แสดงให้เห็นว่า ชาวบ้านในหมู่บ้านที่ศึกษามีภูมิลำเนาอาศัยความเชื่อ พิธีกรรม และสิทธิในทรัพยากรร่วมกันของชุมชนเป็นแนวทางในการจัดการและการอนุรักษ์ป่าท่ามกลางความขัดแย้งแทรกแซงจากอิทธิพล

ภายนอก ทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม แต่ชุมชนก็สามารถใช้วัฒนธรรมเก่าเป็นพื้นฐานในการอนุรักษ์ป่าชุมชน ฉะนั้นป่าชุมชนจึงมิได้มีความหมายเฉพาะ “ป่า” ที่เป็นเพียงพื้นที่ที่มีต้นไม้ขึ้นเท่านั้น แต่ยังเป็นวิถีชีวิตของผู้คนในชุมชนนั้นๆ ทุกด้าน เช่น การทำมาหากิน (เศรษฐกิจ) ระบบครอบครัว เครือญาติ โครงสร้างอำนาจ กฎระเบียบ สุขอนามัย (ที่มาของสมุนไพรที่อยู่ของผี ของวิญญาณบรรพบุรุษที่สามารถทำให้คนป่วยได้) ระบบคุณค่า (เชื่อในชีวิตที่เรียบง่าย ฯลฯ) ความเชื่อประเพณี พิธีกรรม เป็นต้น และตามทัศนะของชาวบ้าน ความเชื่อที่ว่ามนุษย์เป็นเพียงส่วนหนึ่งของธรรมชาติมนุษย์ไม่มีอำนาจโดยตรงที่จะควบคุมธรรมชาติ ผีสงฆ์ เทวดา อารักษ์ ผู้มีอำนาจเหนือมนุษย์ต่างหากที่เป็นผู้ปกป้องรักษาป่าเขาลำเนาไพร ชุมชนจึงมีการรักษาป่าบางส่วนเอาไว้เพื่อทอดอดุมการณ์ความเชื่อ และเพื่อประกอบพิธีกรรมในการอนุญาตอำนาจเหนือมนุษย์ก่อนที่จะใช้ทรัพยากรธรรมชาติ และใช้ระดับเพียงพอกับความจำเป็นเท่านั้น

จากงานวิจัยตลาดขาย รมิตานนท์ และคณะ จะเห็นได้ว่า ชาวบ้านในหมู่บ้าน ให้ความสำคัญกับป่าชุมชน เพราะเป็นวิถีชีวิตของผู้คนในชุมชน ทุกด้าน เช่น การทำมาหากิน (เศรษฐกิจ) ระบบครอบครัว เครือญาติ โครงสร้างอำนาจ กฎระเบียบ สุขอนามัย (ที่มาของสมุนไพรที่อยู่ของผี ของวิญญาณบรรพบุรุษที่สามารถทำให้คนป่วยได้) ระบบคุณค่า (เชื่อในชีวิตที่เรียบง่าย ฯลฯ) ความเชื่อประเพณี พิธีกรรม

มานิตย์ ประเดิมและคณะ (2552:20) ได้ศึกษาวิจัยโครงการศึกษา ศึกษาวิจัยกระบวนการจัดการเรียนรู้การอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากร กระบวนการจัดการเรียนรู้ การอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรป่าทามเสียวแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนและองค์กรชุมชน ป่าทามเสียวแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนและองค์กรชุมชน กรณีศึกษา: โรงเรียนจตุรคามพัฒนา โรงเรียนจตุรคามพัฒนา ตำบลกู่กาสิงห์ อำเภอกะชังศรีสะเกษ จังหวัดร้อยเอ็ด ได้กล่าวไว้ว่าองค์ความรู้เกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ จากภูมิปัญญาชาวบ้านยังเหลืออยู่ ภูมิปัญญาชาวบ้านที่มีความรู้ในด้านต่างๆ เกี่ยวกับทรัพยากรยังมีอยู่ ถ้าหากเราร่วมกันฟื้นฟูองค์ความรู้ต่างๆ เกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติ ถ่ายทอดสู่ลูกหลานต่อไป แล้วจะสามารถดำรงคงอยู่แห่งองค์ความรู้นั้นได้ แต่ในทางตรงข้ามหากเราไม่เห็นความสำคัญของภูมิปัญญาชาวบ้าน ไม่มีการถ่ายทอดองค์ความรู้ในด้านต่าง ๆ ไว้ให้ลูกหลานแล้วองค์ความรู้ที่มีค่านั้นก็จะหมดไปพร้อม ๆ กับชีวิตของภูมิปัญญาชาวบ้านที่สูญสิ้นไป

จากงานวิจัยของมานิตย์ ประเดิมและคณะ เห็นได้ว่า ด้านการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น แสดงให้เห็นว่า หลักสูตรท้องถิ่นที่สร้างขึ้นทุกหลักสูตรมีความสอดคล้องและตรงตามความต้องการของคนในท้องถิ่น ตัวของภูมิปัญญาก็มีความต้องการมีความพร้อมที่จะถ่ายทอดองค์ความรู้ที่มี อยู่สู่ลูกหลานในชุมชน โดยมุ่งหวังที่จะให้องค์ความรู้ที่สั่งสมมาตั้งแต่บรรพบุรุษที่มีค่ายิ่งต่อการดำรงชีวิตนั้นคงอยู่คู่ลูกหลานสืบไป

ลิสสา ศรีไพล และคณะ (2550: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัย โครงการหลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง: การจัดการกระบวนการเรียนรู้ การทำมาหากินของชุมชนในพื้นที่ป่าบุ่งป่า กรณศึกษา โรงเรียนบ้านเพี้ยมาต (รัฐราษฎร์พิทยาคาร) ตำบลหนองแค อำเภอรามันศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ ศึกษารวบรวมข้อมูล/ความรู้การทำมาหากินในพื้นที่ทามของชุมชน เพื่อจัดกระบวนการเรียนรู้วิถีการทำมาหากินในพื้นที่ทามให้กับนักเรียนในโรงเรียนโดยความร่วมมือระหว่างโรงเรียนและชุมชน และเพื่อพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ โดยชุมชนมีส่วนร่วม โดยเนื้อหาการเรียนรู้ทั้งหมดถูกนำไปใช้ในการสร้างการเรียนรู้แก่นักเรียนกลุ่มเป้าหมาย โดยมี ครูภูมิปัญญาเป็นผู้ถ่ายทอด

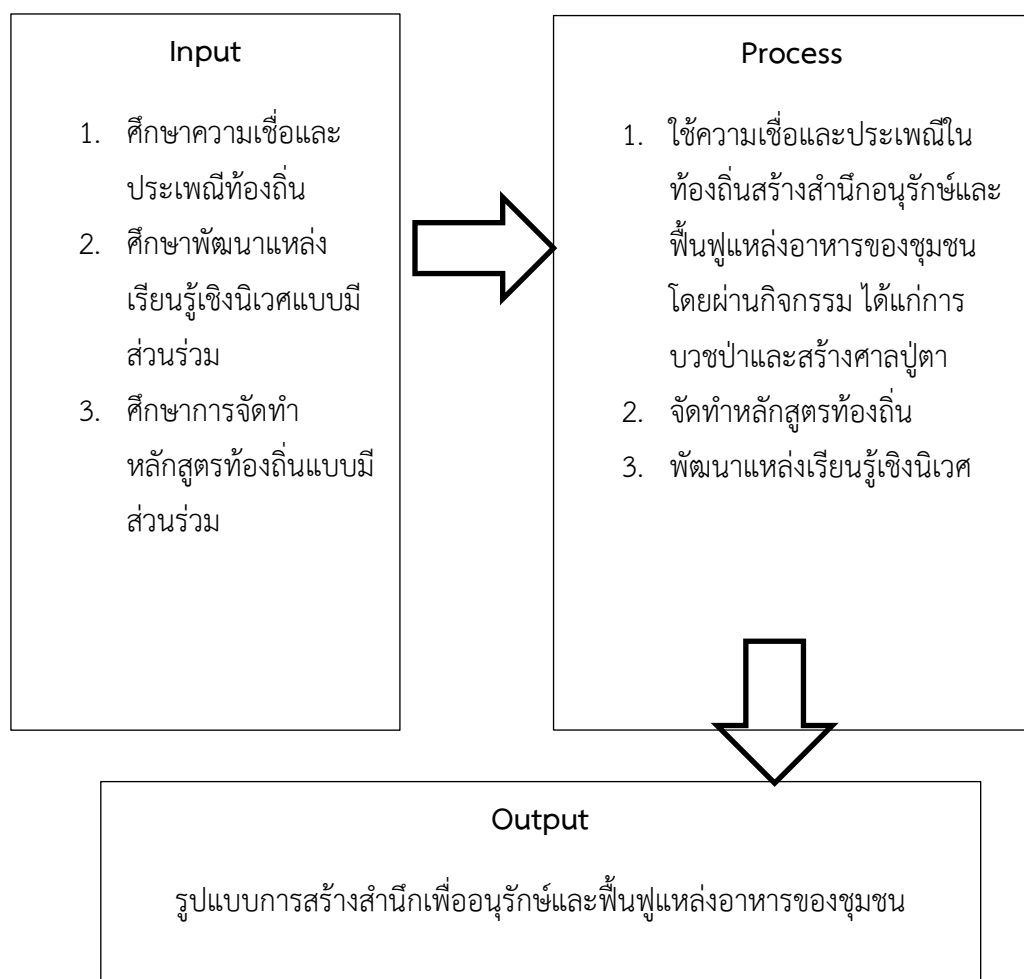
จากงานวิจัยของลิสสา ศรีไพล และคณะ เห็นได้ว่าหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องการจัดกระบวนการเรียนรู้ การทำมาหากินของชุมชนในพื้นที่ป่าบุ่งป่า กรณศึกษา โรงเรียนบ้านเพี้ยมาต(รัฐราษฎร์พิทยาคาร) ตำบลหนองแค อำเภอรามันศรีสะเกษ เป็นการสร้างการเรียนรู้แก่นักเรียนโดยเน้นการถ่ายทอดความรู้จากครูภูมิปัญญาในท้องถิ่น ให้ชุมชนมีส่วนร่วม ให้ได้มากที่สุด

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องในข้างต้น พบว่า กระบวนการสร้างจิตสำนึกอนุรักษ์ของเยาวชนนั้น ต้องเริ่มจากพัฒนาทุนมนุษย์เพื่อสร้างจิตสำนึกสาธารณะ ปลุกฝังให้รักษาประโยชน์ส่วนรวม โดยใช้ความเชื่อ และประเพณีของชุมชนเป็นเครื่องมือที่จะทำให้เยาวชนเห็นคุณค่าและความสำคัญของทรัพยากรชุมชน โดยเฉพาะป่าไม้ ถือได้ว่าเป็นแหล่งอาหาร แหล่งใช้ประโยชน์ และเป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้ของคนรุ่นหลัง

การสร้างจิตสำนึกจึงต้องได้รับการถ่ายทอดจากผู้ใหญ่ ผู้รู้ ให้เขาได้รับรู้ความเชื่อ ประเพณี ที่มีมาแต่โบราณ อันจะนำไปสู่การอนุรักษ์และหวงแหน

ในส่วนของสถาบันการศึกษา ต้องส่งเสริมการปลุกฝังแนวคิดอนุรักษ์และรักษาทรัพยากรในท้องถิ่น กระบวนการหนึ่งที่สำคัญคือ การสร้างหลักสูตรท้องถิ่นใช้ในการเรียนการสอน เพื่อเพิ่มโอกาสให้เยาวชนได้เรียนรู้ คุณค่า และความสำคัญ ของทรัพยากรในท้องถิ่น

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ในการดำเนินการวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยศึกษาความเชื่อและประเพณีท้องถิ่น ศึกษาพัฒนาแหล่งเรียนรู้เชิงนิเวศแบบมีส่วนร่วม ศึกษาการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วม วิธีการคือใช้ความเชื่อและประเพณีในท้องถิ่นเกี่ยวกับป่าสาธณประโยชน์โคกหนองงุมมาใช้ในการสร้างสำนึกอนุรักษ์และฟื้นฟูแหล่งอาหารของ

ชุมชนโดยผ่านกิจกรรมการบวชป่า การสร้างศาลปู่ตา การจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นและการพัฒนาแหล่งเรียนรู้
เชิงนิเวศ อันจะนำไปสู่การค้นหารูปแบบการสร้างสำนึกเพื่อการอนุรักษ์และฟื้นฟูแหล่งอาหารของชุมชน

บทที่ 3

กระบวนการดำเนินการวิจัย

โครงการวิจัย ศึกษารูปแบบการสร้างสำนึกเยาวชนเพื่อการอนุรักษ์และฟื้นฟูแหล่งอาหารของชุมชน กรณีศึกษาพื้นที่ป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองกุง ตำบลนาแก อำเภอนาหว้า จังหวัดหนองบัวลำภู ในระยะที่ 2 ซึ่งกระบวนการดำเนินการมีดังต่อไปนี้

1. ขอบเขตการศึกษาวิจัย

ขอบเขตพื้นที่

ป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองกุง 1,200 ไร่ ครอบคลุม 3 หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ที่ 1 บ้านหนองสิม หมู่ที่ 3 บ้านหนองค้อ หมู่ที่ 4 บ้านค้อใหม่ ตำบลนาแก อำเภอนาหว้า จังหวัดหนองบัวลำภู

ขอบเขตเนื้อหา

- ศึกษาเนื้อหา ความเชื่อ กระบวนการ พิธีกรรม ของกิจกรรมสร้างศาลปู่ตาและการบวชป่า ที่มีผลต่อการสร้างสำนึก
- ศึกษากระบวนการพัฒนาแหล่งเรียนรู้เชิงนิเวศแบบมีส่วนร่วมที่สามารถสามารถสร้างสำนึกเด็กและเยาวชนในการอนุรักษ์และฟื้นฟูแหล่งอาหารในพื้นที่ป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองกุง
- ศึกษาการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วม โดยนำเอาภูมิปัญญาชาวบ้านจากบุคคลในท้องถิ่น ประชาชนชาวบ้าน มาใช้ในการจัดการเรียนการสอน
- ศึกษารูปแบบการสร้างสำนึกเยาวชนเพื่อการอนุรักษ์และฟื้นฟูแหล่งอาหารของชุมชน กรณีศึกษาพื้นที่ป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองกุง ตำบลนาแก อำเภอนาหว้า จังหวัดหนองบัวลำภู

กลุ่มเป้าหมาย

1. นักเรียน/เยาวชน จำนวน 300 คน
2. ผู้นำชุมชน 3 หมู่บ้าน จำนวน 6 คน
3. ชาวบ้าน 3 หมู่บ้าน
4. หน่วยงานในชุมชน ได้แก่ โรงเรียนนาแกวิทยา โรงเรียนบ้านหนองค้อ องค์การบริหารส่วนตำบลนาแกจำนวน

ขอบเขตเวลา

กรกฎาคม 2556 – กรกฎาคม 2557

2. เครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินการวิจัย

- 1) **จัดเวที** ใช้ในการประชุมชี้แจงข้อมูลเกี่ยวกับโครงการวิจัย การคืนข้อมูลวิจัยสู่ชุมชน และประเมินหลักสูตรท้องถิ่น
- 2) **การเดินสำรวจ** เพื่อค้นหาสถานที่ตั้งศาลปู่ตา บวชป่า และใช้ในการเรียนการสอนหลักสูตรท้องถิ่น

3) การสืบค้นจากเอกสารและอินเทอร์เน็ต เป็นการสืบค้นเพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับแนวคิดต่างๆ เกี่ยวกับการสร้างนิกายาชน แนวคิดเกี่ยวกับการฟื้นฟูแหล่งอาหารและการอนุรักษ์ป่า ประวัติศาสตร์เกี่ยวกับป่า และชุมชน

4) แบบสอบถาม (แบบสำรวจความคิดเห็น) ใช้สำรวจความคิดเห็นและข้อเสนอแนะในการจัดทำ โครงสร้างหลักสูตรท้องถิ่น จากชุมชนและหน่วยงานในพื้นที่

5) การสัมภาษณ์ สัมภาษณ์ประเมินการใช้หลักสูตรท้องถิ่น

6) การบันทึกภาพ

3. กระบวนการดำเนินการวิจัย

3.1 ทบทวนกิจกรรมและวางแผนงาน

วันที่ 3 - 4 กันยายน 2556 จัดประชุมทีมวิจัยเพื่อทบทวนผลการดำเนินงานระยะที่ 1 และ ออกแบบการดำเนินการระยะที่ 2 ณ สวนอาหารผาเวียง ตำบลนาแก อำเภอนาหว้า จังหวัดหนองบัวลำภู มี วัตถุประสงค์เพื่อทบทวนผลการดำเนินการระยะที่ 1 และออกแบบการดำเนินการระยะที่ 2 มีผู้เข้าร่วมประชุม 26 คน ประกอบด้วย ชาวบ้าน ผู้นำ เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลนาแก ครู นักเรียนโรงเรียนนาแกวิทยา และทีมพี่เลี้ยงจากศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดหนองบัวลำภู

วิธีดำเนินงาน หัวหน้าทีมวิจัยชี้แจงวัตถุประสงค์ของการประชุม เลขานุการทีมวิจัยชี้แจง รายงานผลการดำเนินงานในระยะที่ 1 จากนั้นเป็นการแบ่งกลุ่มย่อยเพื่อออกแบบกิจกรรม โดยแบ่งเป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มผู้นำชุมชน กลุ่มครู และกลุ่มชาวบ้าน ส่วนนักเรียนกระจายอยู่ทุกกลุ่ม

สิ่งที่ได้จากการจัดประชุม คือ ทีมได้ออกแบบกิจกรรมเบื้องต้น เพื่อนำไปหารือร่วมกับคนใน ชุมชนและผู้เกี่ยวข้องเพื่อเตรียมการดำเนินการ เกี่ยวกับการจัดตั้งศาลปู่ตา การบวชป่า และการจัดทำหลักสูตร ท้องถิ่น ซึ่งแนวทางที่ได้ คือ จะจัดประชุมชาวบ้านทั้ง 3 หมู่บ้าน ร่วมกับ องค์การบริหารส่วนตำบลนาแก โรงเรียนนาแกวิทยา โดยทุกหน่วยงานในพื้นที่ต้องร่วมส่งเสริมและสนับสนุนกิจกรรมต่างๆ เน้นการสร้างเป็น เจ้าของร่วมกันของคนในชุมชน ขณะเดียวกันก็ปลูกฝังสำนึกกลุ่มเยาวชนในการฟื้นฟูและอนุรักษ์ป่าสาธณ ประโคกหนองกุงโดยมีรูปแบบที่จะสร้างสำนึกเยาวชนในการฟื้นฟูแหล่งอาหารและอนุรักษ์ป่าสาธณประโคก หนองกุง ทีมวิจัยได้กำหนดรูปแบบในการสร้างสำนึกเยาวชนเพื่อการอนุรักษ์และฟื้นฟูแหล่งอาหารของชุมชน กรณีศึกษาพื้นที่ป่าสาธณประโคกหนองกุง จึงมีแนวทางในการดำเนินโครงการต่อไป ดังนี้

1. สร้างศาลปู่ตาไว้เป็นที่บูชาของชาวบ้าน เพราะว่าจากการลงเก็บข้อมูลความเชื่อเรื่องปู่ตา ยังมี อยู่ไม่ว่าจะเป็นผู้ใหญ่ เด็กและเยาวชน ถ้าเราทำให้เด็กและเยาวชนมีความเชื่อแล้วเวลาโตขึ้นความเชื่อนี้ก็จะ ติดตามตัวเขาไปคอยสอนลูกสอนหลานเขาต่อไปเหมือนกับที่เขาได้เรียนรู้จากพ่อแม่ปู่ย่าตายายของเขา

2. โครงการบวชป่า โดยการกำหนดเขตอภัยทานในพื้นที่ป่าไว้จำนวน 500 ไร่ ในพื้นที่ป่าทางด้าน ทิศเหนือ เพราะเป็นพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์สูง และที่สำคัญเป็นพื้นที่ที่อยู่ใกล้กับสำนักสงฆ์ด้วยจึงเหมาะ รวมทั้งทำให้สะดวกในการดูแลรักษา นอกจากนั้นได้จัดหาชนิดของสัตว์ป่า เช่น ไก่ป่า กระต่ายป่า เต่าป่า หรือ แม้แต่สัตว์ป่าชนิดอื่นๆ มาปล่อยในพื้นที่ดังกล่าว จัดทำป้ายตามแนวเขตอภัยทาน

3. ทำหลักสูตรท้องถิ่น โดยนำเอาภูมิปัญญาชาวบ้านจากบุคคลในท้องถิ่นใช้ในการจัดการเรียนการ สอน นอกจากจะเป็นการเปิดโอกาสให้คนในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาแล้ว ยังเป็นการให้

นักเรียนได้เรียนรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่นและการปฏิบัติจริง เรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้จริงโดยใช้สื่อจากป่าอันจะทำให้ให้นักเรียนได้เรียนรู้ได้อย่างมีความหมายซึ่งจะส่งผลให้นักเรียนมีสำนึกหรือตระหนักถึงคุณค่าของป่าและร่วมอนุรักษ์ป่าให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

4. พัฒนาแหล่งเรียนรู้เชิงนิเวศ โดยกำหนดเขตพื้นที่สาธารณประโยชน์โคกหนองกุงเป็นแหล่งเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนจากโรงเรียนบ้านหนองค้อ โรงเรียนนาแกวิทยา และโรงเรียนอื่นๆได้เข้ามาศึกษาระบบนิเวศตามฤดูกาลเพื่อเป็นการสร้างสำนึกให้เยาวชน

เลขานุการทีมวิจัยชี้แจงรายงานผลการดำเนินงานในระยะที่ 1

ร่วมกันกำหนดกำหนดกิจกรรมที่จะปฏิบัติ

3.2 กระบวนการดำเนินการจัดตั้งศาลป่าและบวชป่า

วันที่ 18 - 20 พฤศจิกายน 2556 ประชุมสร้างความเข้าใจร่วมกับชุมชน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อทำความเข้าใจกับชุมชนเป้าหมายในการทำวิจัย 3 หมู่บ้าน คือ บ้านหนองสิม บ้านหนองค้อ และบ้านค้อใหม่ ให้ทราบถึงโครงการระยะที่ 2 ให้ผู้นำ ชุมชน รับทราบร่วมกันและเพื่อหามติแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานแต่ละกิจกรรม

วิธีดำเนินงาน ทีมวิจัย ผู้นำ และชาวบ้าน ร่วมประชุมเพื่อทำความเข้าใจในเบื้องต้นเกี่ยวกับโครงการระยะที่ 2 จัดในรูปแบบการสนทนากลุ่ม เพื่อชี้แจงการดำเนินการที่ได้จากการประชุมวางแผนงาน และรับฟังความคิดเห็นจากชุมชน โดยแต่ละหมู่บ้านจัดประชุมดังนี้

- 1) วันที่ 18 พฤศจิกายน 2556 ประชุมชี้แจงแผนการดำเนินการบ้านหนองค้อ ณ บ้านก้านันตำบลนาแก เวลา 19.30 น. เป็นต้นไป
- 2) วันที่ 19 พฤศจิกายน 2556 ประชุมชี้แจงแผนการดำเนินการบ้านหนองสิม ณ ศาลาเอนกประสงค์ เวลา 19.30 น. เป็นต้นไป
- 3) วันที่ 20 พฤศจิกายน 2556 ประชุมชี้แจงแผนการดำเนินการบ้านค้อใหม่ ณ วัดโพรงงาม บ้านค้อใหม่ เวลา 19.30 น. เป็นต้นไป

สิ่งที่เกิดขึ้น คือ ชาวบ้านทั้ง 3 หมู่บ้านรับทราบข้อมูลการวิจัยและยินดีให้ความร่วมมือในการร่วมกันอนุรักษ์ป่าชุมชนโคกหนองกุงโดยได้ร่วมเป็นกรรมการดำเนินการ โดยชุมชนจัดทำงบประมาณการจัดตั้งศาลป่า ส่วนการบวชป่าทางองค์การบริหารส่วนตำบลนาแกเป็นผู้รับผิดชอบ เมื่อที่ประชุมรับทราบโดยทั่วกันแล้วทีมวิจัยเสนอให้ที่ประชุมแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินการแต่ละด้านให้มีโครงสร้างการทำงานที่ชัดเจน

ร่วมกัน ซึ่งผลจากการประชุม ชุมชนมีคณะกรรมการ คณะทำงาน สุดท้ายผลจากการประชุมครั้งนี้ทีมวิจัยนำไปเรียบเรียงเป็นแผนการปฏิบัติการและมอบให้คณะทำงานสำหรับการดำเนินการ และมีความเห็นตรงกันว่าบริเวณตั้งศาลคือ ใต้ต้นไม้ใหญ่ ริมหนองกุง

หัวหน้าทีมวิจัยทีมวิจัยแนะนำตัว และชี้แจงวัตถุประสงค์ของ

ประชุมเพื่อทำความเข้าใจเบื้องต้นเกี่ยวกับโครงการระยะที่ 2

วันที่ 14 ธันวาคม 2556 ประชุมทีมวิจัย บ้าน/ผู้ใหญ่บ้าน จ้า ณ บ้านกำนันตำบลนาแก เพื่อกำหนดวัน เวลา สถานที่ และกำหนดรายละเอียดในการดำเนินกิจกรรมแต่ละอย่าง

วิธีดำเนินการ ประสานคณะทำงาน จ้า ผู้เฒ่าผู้แก่ และผู้นำชุมชน เตรียมวัสดุอุปกรณ์เตรียมอุปกรณ์บันทึกเสียงและภาพ ดำเนินงานตามแผนงาน มีดังต่อไปนี้

1. การสำรวจและกำหนดพื้นที่สร้างศาลปู่ตา
2. การระดมทุนเพื่อสร้างศาล
3. สร้างศาลปู่ตา
4. พิธีเชิญเจ้าปู่

กิจกรรมบวชป่าจะทำหลังจากเสร็จกิจกรรมสร้างศาลปู่ตา โดยมีกิจกรรมดังนี้

1. เลือกพื้นที่สำหรับบวชป่าโดยถามความเห็นจากมติที่ประชุม
2. นิมนต์พระสงฆ์ 9 รูป เพื่อประกอบพิธี
3. พระทำพิธีสวดมนต์สืบทอดป่าไม้และสายน้ำ สืบทอดคน โดยผู้คนจะนั่งอยู่ใต้

สายสิญจน์เพื่อสะเดาะเคราะห์ของตัวเองไปด้วย

4. นำผ้าเหลืองใส่ลงในพานแล้วก็ทำพิธีสวดมนต์
5. หลังจากที่ทำพิธีเสร็จนำไปผูกกับต้นไม้ก็เป็นอันเสร็จพิธี

มติที่ประชุม

กำหนดวัน เวลา สถานที่ ในการจัดกิจกรรมทั้ง 3 รูปแบบ ประกอบด้วย

- 1) การสร้างศาลปู่ตา
- 2) การบวชป่า
- 3) การสร้างหลักสูตรท้องถิ่น

โดยกิจกรรมที่ 1 และกิจกรรมที่ 2 จะจัดใน วันที่ 21 ธันวาคม 2556 ส่วนกิจกรรมสร้างหลักสูตรท้องถิ่นมอบให้โรงเรียนนาแกวิทยาเป็นเจ้าภาพดำเนินการ

ประโยชน์ที่ได้รับ

ได้ทบทวนรูปแบบพิธีกรรมในการสร้างศาลปู่ตา และการบวชป่าคนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมตั้งแต่กระบวนการเริ่มวางแผน และขั้นตอนการเตรียมการและขั้นตอนการปฏิบัติการ

วันที่ 21 ธันวาคม 2556 วันจัดตั้งศาลปู่ตาและบวชป่า

3.3 กิจกรรมสร้างหลักสูตรท้องถิ่น

3.3.1 การสร้างหลักสูตรท้องถิ่น

วันที่ 18 พฤศจิกายน 2556 ผู้อำนวยการโรงเรียนนาแกวิทยา ประชุมร่วมกับครู ที่รับผิดชอบงานหลักสูตรการเรียนการสอน หัวหน้าฝ่ายวิชาการ ผู้นำชุมชน เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลนาแก และครูทีมวิจัย รวมทั้งหมด 14 คน ณ ห้องประชุมโรงเรียนนาแกวิทยา

ประเด็นในการหารือ คือ กรอบและแนวทางการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น โดยอิงตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 มติที่ประชุมลงความเห็นว่ารายวิชาที่กำหนดขึ้นนั้นอยู่ในกลุ่มสาระใดบ้าง ซึ่งได้แก่

- 1) รายวิชานิเวศวิทยาของป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองกุง กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์
- 2) รายวิชาภูมิศาสตร์ของป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองกุง กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
- 3) รายวิชาการขยายพันธุ์พืชและสัตว์ในป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองกุง กลุ่มสาระการเรียนรู้ การงานอาชีพและเทคโนโลยี
- 4) รายวิชาการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพของป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองกุง กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
- 5) รายวิชาการใช้ประโยชน์จากป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองกุง กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์
- 6) รายวิชาการอนุรักษ์ป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองกุง กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์

หลังจากได้ที่ได้รายวิชาแล้ว ทางโรงเรียนและคณะผู้ร่วมประชุมจะจัดทำแบบสำรวจความคิดเห็นจากชุมชน

วันที่ 25 พฤศจิกายน 2556 ประชุมสร้างแบบสำรวจความคิดเห็น ผู้เข้าร่วมประชุมทั้งหมด 27 คนประกอบด้วย ครูฝ่ายวิชาการ ครูทีมวิจัย และนักเรียนโรงเรียนนาแกวิทยา ณ ห้องประชุมโรงเรียนนาแกวิทยาการประชุมครั้งนี้เป็นการออกแบบ แบบสำรวจความคิดเห็นการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น สอบถามเกี่ยวกับความต้องการให้โรงเรียนจัดการเรียนการสอนหลักสูตรท้องถิ่น และข้อเสนอแนะเพื่อการจัดทำหลักสูตรหลังจากได้แบบสำรวจแล้วได้จัดทำทั้งหมด 300 ชุด โดยให้นักเรียนเป็นผู้เก็บรวบรวมข้อมูลความคิดเห็น

วันที่ 8 – 10 ธันวาคม 2556 นักเรียนทีมวิจัยที่มีภูมิลำเนาในพื้นที่เป้าหมาย คือ บ้านหนองสิม บ้านค้อใหม่ และบ้านหนองค้อ เก็บข้อมูลความคิดเห็นจากชุมชน

วันที่ 17 ธันวาคม 2556 ประชุมวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสำรวจความคิดเห็นจากแบบสอบถาม 300 ชุด ผู้เข้าร่วม 13 คน ประกอบด้วย นักเรียนผู้เก็บแบบสำรวจ และครูทีมวิจัย ผลจากการ

วิเคราะห์ข้อมูลพบว่า ชุมชนมีความต้องการให้มีการจัดการเรียนการสอน โดยแยกตามเนื้อหาการเรียนการสอน แต่ละรายวิชา

จากการวิเคราะห์แบบสอบถามจะเห็นว่า ชุมชนต้องการให้จัดทำหลักสูตรท้องถิ่น ใช้ในการเรียนการสอนในโรงเรียน เนื่องจากหลักสูตรนี้สร้างการเรียนรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ชุมชน สภาพแวดล้อมของป่า และการใช้ประโยชน์จากป่า อันจะนำมาซึ่งจิตสำนึกการอนุรักษ์ฟื้นฟูป่า รวมถึงการป้องกันการบุกรุกป่าด้วย

วันที่ 25 - 26 ธันวาคม 2556 เวทีสร้างหลักสูตรท้องถิ่น ผู้เข้าร่วมจำนวน 42 คน ประกอบด้วย ครูโรงเรียน นาแกวิทยา ทีมวิจัย กำนัน/ผู้ใหญ่บ้าน กรรมการหมู่บ้าน ปราชญ์ ณ หอประชุม โรงเรียนนาแกวิทยา

รูปแบบการจัดกิจกรรมคือ เป็นการประชุมจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น 2 วัน ได้แก่

กิจกรรมวันที่ 25 ธันวาคม 2556 เป็นการนำเสนอข้อมูลที่ได้จากการสำรวจความคิดเห็นของชุมชน จากนั้นเป็นการระดมความรู้จากผู้เข้าร่วมโดยแบ่งเป็นกลุ่มย่อย 6 กลุ่ม ความรู้ที่ได้ คือ

- มีปราชญ์ผู้รู้เกี่ยวกับป่าสาธารณะประโยชน์
- ความรู้เกี่ยวกับพันธุ์ไม้ เห็ด สัตว์ และพืชสมุนไพร
- การหาอาหารจากป่า
- การนำอาหารจากป่ามาแปรรูป เช่น หน่อไม้ดอง เห็ดดอง เป็นต้น
- ภูมิปัญญาการประกอบอาหาร

จากนั้นในช่วงบ่ายเป็นการนำเสนอรายวิชาที่จัดทำหลักสูตรท้องถิ่น โดยหัวหน้าโครงการวิจัยเป็นผู้นำเสนอประกอบด้วย 6 รายวิชา 3 กลุ่มสาระการเรียนรู้ แล้วให้ผู้เข้าร่วมนำไปคิดรายละเอียดเนื้อหาเพื่อนำมาออกแบบร่วมกันในวันที่ 26 ธันวาคม 2556

กิจกรรมวันที่ 26 ธันวาคม 2556 เป็นการแบ่งกลุ่มผู้เข้าร่วมออกเป็น 6 กลุ่ม ตามรายวิชา ในแต่ละกลุ่มต้องประกอบด้วย ผู้นำชุมชน เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลนาแก นักเรียน โดยมีครูโรงเรียนนาแกวิทยาเป็นพี่เลี้ยงกลุ่ม จากนั้นช่วงบ่ายเป็นการนำเสนอรายละเอียด และขอบเขตเนื้อหา รายวิชาที่แต่ละกลุ่มร่วมกันระดมสมอง

หลังจากนั้นในที่ประชุมได้มอบหมายให้โรงเรียนนาแกวิทยาเป็นผู้จัดทำร่างหลักสูตรท้องถิ่น ซึ่งในแต่ละรายวิชาประกอบด้วย ความสำคัญ จุดมุ่งหมาย วัตถุประสงค์ เนื้อหาหลักสูตร เวลาเรียน แหล่งการเรียนรู้และสื่อประกอบการเรียน กิจกรรมการเรียนรู้ การวัดผลประเมินผล ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ และโครงสร้างเนื้อหาหลักสูตร

3.3.2 การทดลองใช้หลักสูตร

กิจกรรมทดลองใช้หลักสูตรหรือการทดลองปฏิบัติการจัดการเรียนรู้แก่นักเรียนเริ่มทดลองใช้เมื่อ วันที่ 13 มกราคม 2557 ไม่นำมาตัดสินเป็นผลการเรียน เพียงแค่ทดลองเนื้อหาการเรียนการสอน จำนวน 20 ชั่วโมง และ โดยจะมีการนำมาใช้จริงในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2557 เป็นต้นไป ซึ่งเนื้อหาทดลองหลักสูตรกำหนดออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ทดลองจัดกระบวนการเรียนรู้เรื่องนิเวศวิทยาของป่าสาธารณะประโยชน์โคกหนองกุง เป็นกระบวนการที่มีเป้าหมายให้นักเรียนได้เรียนรู้และเข้าใจบริบทชุมชนตนเอง เข้าใจระบบนิเวศป่าโคกหนองกุงและการใช้ประโยชน์จากป่าโคกหนองกุง โดยกลุ่มเป้าหมายหลักคือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

จำนวน 40 คน ผู้ให้ความรู้คือ นายปิ่น สาริยา ครูภูมิปัญญาด้านการจักสาน โดยมีครูหัตถกานต์ บุญละคร และ ครูสุจิตรา ภูผาดาว ซึ่งเป็นครูพี่เลี้ยง

ส่วนที่ 2 ทดลองจัดกระบวนการเรียนรู้เรื่อง ภูมิศาสตร์ของป่าสาธารณะประโยชน์โคกหนองกุง เป็นกระบวนการที่มีเป้าหมายให้นักเรียนได้เรียนรู้และเข้าใจบริบทชุมชนตนเอง เข้าใจภูมิศาสตร์ป่าโคกหนองกุง ลักษณะดิน หิน โดยกลุ่มเป้าหมายหลักคือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 29 คน ผู้ให้ความรู้คือ นายจันทร์ สาริยา ครูภูมิปัญญาด้านประวัติหมู่บ้าน ประวัติป่า ประเพณีหมู่บ้าน (เป็นเจ้าบ้าน) โดยมี ครูอุไรวรรณ สุตพรม และครูรัชชวรรณ มูลหา เป็นครูพี่เลี้ยง

ส่วนที่ 3 ทดลองจัดกระบวนการเรียนรู้เรื่องการใช้ประโยชน์จากป่าสาธารณะประโยชน์โคกหนองกุง เป็นกระบวนการที่มีเป้าหมายให้นักเรียนได้เรียนรู้และเข้าใจการใช้ประโยชน์จากป่าสาธารณะประโยชน์โคกหนองกุง โดยกลุ่มเป้าหมายหลักคือนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 30 คน ผู้ให้ความรู้คือ นายบัวผัน มาตรกลาง ครูภูมิปัญญาด้านการหาอาหาร กับครูบุญล้วน มารศรี ครูพี่เลี้ยง

3.3.3 การประเมินผลการใช้หลักสูตร

ทีมวิจัยประเมินจากผู้เรียน ซึ่งเป็นผู้ใช้หลักสูตรโดยตรง และประเมินโดยการสังเกตและการสัมภาษณ์การมีส่วนร่วมของชุมชนและท้องถิ่น ซึ่งประเมินผล 5 ด้าน คือ 1) ด้านหลักสูตร 2) ด้านครูผู้สอน 3) ด้านการจัดการเรียนการสอน/สภาพแวดล้อมการเรียนรู้ 4) ด้านการวัดผลประเมินผล 5) ด้านการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน เกณฑ์การประเมินการใช้หลักสูตร มีดังนี้

1) ด้านจุดมุ่งหมาย มีความสอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลาง คือ มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและพัฒนางานสิ่งแวดล้อม

2) ด้านเนื้อหาสาระการเรียนรู้ มีความสอดคล้องกับความต้องการของชุมชนและสภาพปัญหาที่มีในท้องถิ่น

3) ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน มีความสอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลาง คือ การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้และผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด ต้องใช้รูปแบบที่หลากหลายเน้นการจัดการเรียนการสอนตามสภาพจริง การเรียนรู้ด้วยตัวเอง การเรียนรู้จากธรรมชาติ การใช้แหล่งเรียนรู้ท้องถิ่นและครูภูมิปัญญา

4) ด้านการวัดและประเมินผล มีความเหมาะสมมีจุดมุ่งหมายเพื่อมุ่งหาคำตอบว่าผู้เรียนมีความก้าวหน้าทั้งด้านความรู้ความเข้าใจในสิ่งที่เรียนรู้อย่างไร

5) ด้านการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน เพื่อปลูกฝังและพัฒนาผู้เรียนให้เป็นผู้ที่มีความรู้คู่คุณธรรม มีคุณลักษณะที่ดีสำหรับการดำรงชีวิตในสังคม

โดยใช้แบบสอบถามความคิดเห็นต่อหลักสูตรท้องถิ่น มีมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด โดยใช้แบบสอบถามความคิดเห็นต่อกระบวนการจัดการเรียนการสอนในหลักสูตรท้องถิ่น จำนวน 40 ข้อ โดยนักเรียนเป็นผู้ประเมิน

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ในวันที่ 17 มีนาคม 2557 มีการประชุมวิเคราะห์ข้อมูล โดยทีมวิจัยนำข้อมูลจากการเก็บรวมในประเด็นต่างๆ ทั้งหมดของพื้นที่ศึกษามารวบรวมและแยกแยะข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลออกมา แล้วเล่าให้คนในพื้นที่ฟังเพื่อตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล ซึ่งมีวิธีการในการวิเคราะห์ข้อมูล โดยการเชิญกลุ่มเป้าหมายที่ให้ข้อมูลและทีมวิจัยทุกคนเข้าร่วมวิเคราะห์ข้อมูลที่ทางทีมวิจัยได้รวบรวมมาเล่าให้ที่ประชุมได้รับทราบ

ต่อจากนั้นก็จะมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในเวทีเพื่อเติมเต็มข้อมูล ทีมวิจัยก็จะช่วยกันเก็บประเด็นการพูดคุยแลกเปลี่ยนในเวทีเพื่อรวบรวมเรียบเรียงข้อมูล รวมทั้งจัดข้อมูลออกมาเป็นหมวดหมู่ว่าข้อมูลอันไหนเนื้อหา ความเชื่อ กระบวนการ พิธีกรรม ของกิจกรรมสร้างศาลปู่ตาและการบวชป่าที่มีผลต่อการสร้างสำนึกอันไหนเป็นกระบวนการพัฒนาแหล่งเรียนรู้เชิงนิเวศแบบมีส่วนร่วมที่สามารถสามารถสร้างสำนึกเด็กและเยาวชนในการอนุรักษ์และฟื้นฟูแหล่งอาหารในพื้นที่ป่าสาธารณะประโยชน์โคกหนองกุง อันไหนเป็นการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วม โดยนำเอาภูมิปัญญาชาวบ้านจากบุคคลในท้องถิ่น ปราชญ์ชาวบ้าน มาใช้ในการจัดการเรียนการสอน แล้วสรุปเป็นรูปแบบการสร้างสำนึกเยาวชนเพื่อการอนุรักษ์และฟื้นฟูแหล่งอาหารของชุมชน กรณีศึกษาพื้นที่ป่าสาธารณะประโยชน์โคกหนองกุง ตำบลนาแก อำเภอนาหว้า จังหวัดหนองบัวลำภู ต่อจากนั้นทีมวิจัยก็จะรวบรวมเรียบเรียงข้อมูลเพื่อเขียนรายต่อไป

5. เวทีนำเสนอผลการวิจัย

5.1 ในวันที่ 30 มกราคม 2557 ทีมวิจัยได้เข้าร่วมเวทีนำเสนอผลการศึกษาของโครงการ ณ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม โดยทีมวิจัยได้นำเสนอภาพการทำงานวิจัยของโครงการ กระบวนการทำงานที่ผ่านมา ปัญหาที่พบระหว่างการทำงานและผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากการทำงาน

5.2 ทีมวิจัยจัดเวทีนำเสนอผลการศึกษาของโครงการขึ้นในวันที่ 7 มีนาคม 2557 ที่หอประชุมโรงเรียนนาแกวิทยา โดยเชิญกลุ่มเป้าหมายเข้าร่วมเป็น ทีมวิจัย ตัวแทนจาก อบต.นาแก ตัวแทนจากหมู่บ้านๆบ้านละ 30 คน เยาวชนหมู่บ้านละ 10 คน โดยทีมวิจัยได้นำเสนอภาพการทำงานวิจัยของโครงการ กระบวนการทำงานที่ผ่านมา ปัญหาที่พบระหว่างการทำงานและผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากการทำงาน จากนั้นเชิญผู้เข้าร่วมอภิปรายผลการดำเนินงาน

5.3 วันที่ 30 กันยายน 2557 ประชุมสรุปโครงการ ณ ห้องสมุดโรงเรียนนาแกวิทยา ผู้เข้าร่วม 22 คน ประกอบด้วย ผู้นำชุมชน เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลนาแก ครู และนักเรียนโรงเรียนนาแกวิทยา การประชุมวันนี้ เพื่อสรุปผลการดำเนินโครงการวิจัยและเป็นการตรวจสอบข้อมูลร่วมกัน ในเวทีได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการ กำหนดตำบลนาแก ได้ร่วมแสดงความคิดเห็นว่า การดำเนินโครงการวิจัยครั้งนี้ ได้เห็นความร่วมมือจากหลายส่วน ไม่ว่าจะเป็นโรงเรียน ท้องถิ่น และชุมชน ตลอดจนได้รับความร่วมมือจากทางอำเภอ จังหวัด และหน่วยงานภายนอกเข้ามาสนับสนุน จนได้ป่าสาธารณะประโยชน์โคกหนองกุงกลับมาเป็นป่าชุมชน นอกจากนี้ในช่วงเดือนตุลาคม 2556 ได้ทำการขอคืนพื้นที่ป่า ได้จำนวน 30 ไร่ และไม่นานมานี้ ทางคณะกรรมการความสงบแห่งชาติ ได้ขอคืนพื้นที่ป่าที่ถูกบุกรุกได้ 280 ไร่ ขณะนี้อยู่ระหว่างดำเนินการ

ครูโรงเรียนนาแกวิทยา ได้ร่วมแสดงความคิดเห็นว่า หลังจากดำเนินโครงการวิจัย ได้เกิดเครือข่ายรักษาป่าที่ชัดเจน ประสานงานเพื่อป้องกันการบุกรุกป่าได้รวดเร็ว อีกทั้งทางโรงเรียนยังได้หลักสูตร

ท้องถิ่นที่ชุมชนและเยาวชนมีส่วนร่วมในการจัดทำ เมื่อนำมาทำการเรียนการสอนในโรงเรียนพบว่า นักเรียนสนุกที่ได้เรียนรู้ ได้รับความรู้จากการเข้าป่า เช่น การแยกเห็ดมีพิษกับไม่มีพิษ เรียนรู้ความหลากหลายของป่า

นักเรียนโรงเรียนนาแกวิทยา แสดงความเห็นว่ นอกจากจะได้เรียนรู้ป่าแล้วยังได้ให้ดกลับไปให้ผู้ปกครองประกอบอาหาร และผูกพันกับป่า มีป่า มีอาหาร ไม่อดตาย

เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลนาแก แสดงความคิดเห็นว่า ป่าแห่งนี้เป็แหล่งธุรกิจชุมชน เป็นตู้เย็น และซูเปอร์มาร์เก็ต ที่หาอาหารได้ทุกฤดู

หลังจากที่แลกเปลี่ยนในที่ประชุมแล้วทางพีเลียงได้ให้ข้อเสนอแนะในการเขียนรายงานวิจัย ดังนี้

- การสืบทอดการอนุรักษ์ป่าและแนวทางการดำเนินการในอนาคต ทีมวิจัยได้ดำเนินการอย่างไร
- ทำไมจึงใช้ความเชื่อ ความศรัทธา ฝึปูตามาสร้างจิตสำนึกรักษาป่า และการดำเนินการต่างจากที่อื่นอย่างไร ต้องถ่ายทอดในรายงานวิจัย
- เด็กและเยาวชนมีบทบาทอย่างไรในกิจกรรม
- การสร้างหลักสูตรท้องถิ่นเด็กและเยาวชนเข้ามามีส่วนร่วมอย่างไร

กระบวนการการดำเนินโครงการในระยะที่ 2 นี้ สิ่งที่เป็นหัวใจสำคัญที่สุด คือ การสร้างความเข้าใจร่วมกันของคนในชุมชน สถานศึกษา และหน่วยงานในพื้นที่ ทั้งในรูปแบบที่เป็นทางการ ได้แก่ การประชุม และรูปแบบที่ไม่เป็นทางการ ได้แก่ เจอหน้าทักทาย โทรศัพท์นัดหมาย ทีมวิจัยเน้นให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมมาตั้งแต่เริ่มต้น ทุกคนจึงเห็นความสำคัญและได้รับความร่วมมือ

บทที่ 4

ผลการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาช่วงทดลองปฏิบัติการ (ระยะที่ 2) เน้นให้ชุมชนได้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ วิเคราะห์ปัญหา และหาแนวทางแก้ไขโดยผ่านการศึกษาประเพณี ความเชื่อ ในชุมชน ผลการวิจัย มีดังนี้

1. ความเชื่อและประเพณีท้องถิ่น

1.1 ความเชื่อในชุมชน

1.1.1 ความเชื่อเรื่องผี (สัมภาษณ์นายจันทร์ สาริยา จำประจำหมู่บ้าน วันที่ 14 พฤศจิกายน 2556) ในชุมชนทั้ง 3 หมู่บ้าน มีผีทั้งหมด 4 ชนิด ได้แก่

1) พระภูมิเจ้าที่ พระภูมิเจ้าที่เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำบ้านเป็นเทวาอารักษ์ ผู้คอยปกป้องรักษาคนในบ้านให้อยู่เย็นเป็นสุข มีความเจริญรุ่งเรือง แคล้วคลาดปลอดภัยจากภัยอันตรายทั้งหลายทั้งปวง โดยผู้เป็นเจ้าของบ้าน จะต้องทำการเซ่นสรวงบูชาด้วยความเคารพ พระภูมิจึงจะให้ความคุ้มครอง แต่หากกระทำในสิ่งตรงกันข้ามคือ ไม่ให้ความเคารพและเซ่นสรวงบูชา พระภูมิก็จะอาจจะให้โทษ โดยดลบันดาลให้เกิดทุกข์ภัยได้เช่นกัน ก่อนจะตั้งศาลพระภูมิ ต้องเชิญหมอดูตั้งศาลไปดูสถานที่เสียก่อน หมอจะไปดูสถานที่ว่าสะอาด มีอะไรกีดขวางหรือไม่ ต้องไม่ให้อยู่ใกล้ส้วมหรือห้องน้ำจนเกินไป และอย่าหันหน้าศาลไปทางส้วมหรือห้องน้ำเด็ดขาด ต้องให้หันออกมาจากตัวบ้านพอสมควรจะเป็นการดี หากเป็นศาลพระภูมิหรือศาลเจ้าที่ ต้องตั้งในพื้นดิน ห้ามขึ้นบนบ้านหรือบนตึกเป็นอันขาด ศาลพระภูมิจะมีเสาต้นเดียว การหันหน้าศาลพระภูมิ การหันหน้าศาลจะหันได้เพียง 3 ทิศเท่านั้นคือ ทิศบูรพา (ทิศตะวันออก) ทิศอุดร (ทิศเหนือ) ทิศอีสาน (ทิศตะวันออกเฉียงเหนือ) แต่ปัจจุบันชาวบ้านก็ตั้งบางบ้านเท่านั้น เนื่องมาจากการตั้งศาลพระภูมิจะต้องเลี้ยงพระภูมิด้วยจึงไม่ค่อยนิยม

2) ผีปู่ตา เป็นผีประจำหมู่บ้านที่ชาวบ้านนับถือบางครั้งเรียกว่า ผีตาปู่ เป็นผีที่คอยดูแลปกป้องภัยอันตรายที่เกิดขึ้นกับหมู่บ้านเช่นวาทภัย ฝนฟ้าคะนอง อีกทั้งดูแลรักษาลูกหลานและคนในหมู่บ้าน และหากจะเดินทางไปทำงานต่างประเทศ หรือค้าขาย ก็สามารถขอพรจากผีปู่ตาเพื่อให้ประสบความสำเร็จได้ รวมทั้งปกป้องหมู่บ้านจากผีร้าย สัมภเวสีที่จะก่อให้เกิดเรื่องราวร้ายในหมู่บ้าน

3) ผีนาหรือผีตาแสด เป็นผีที่อยู่ตามไร่นา เพื่อดูแลข้าวกล้าในนาให้อุดมสมบูรณ์ รวมทั้งดูแลสิ่งของ สัตว์เลี้ยงที่เลี้ยงไว้ในนา โดยผีนาจะอยู่ที่มุมใดมุมหนึ่งของนา ชาวบ้านจะทำที่อยู่โดยใช้สังกะสีเป็นหลังคาและมีเสา 4 ต้นยึดหลังคาไว้ ก่อนทำนาและก่อนจะลงเกี่ยวข้าวชาวบ้านจะเลี้ยงผีนาหรือผีตาแสดโดยใช้ภาหวาน 4 ภา ในภาหวานประกอบด้วย หมากพลู 4 ชูต ยาสูบหรือบุหรี 4 มวน ข้าวเหนียวสุกขย่ำใส่กล้วย หรือข้าวเหนียวสุกคลุกน้ำตาล 4 คำ เหตุที่ต้องเลี้ยงผีนาหรือผีตาแสดก่อนเพราะเป็นผีที่รู้เรื่องฟ้าฝนและสามารถทำนายได้ว่าข้าวกล้าในนาปีนั้นจะอุดมสมบูรณ์หรือไม่

4) ฝึบอบ เชื่อกันว่าเกิดจากคนเรียนวิชาทางไสยศาสตร์ และเวทมนต์ต่างๆ แต่ทำผิดประเพณีหรือระเบียบแบบแผนที่กำหนด เช่นหากไปสวดมนต์คำบูชาธรรม (คำคาย) กำหนดไว้ 12 บาท แต่เรียกเก็บหรือบอกเกินจำนวน 12 บาท ก็ถือว่าผิด หรือหากมีข้อกำหนดว่าคนที่เรียนวิชาเวทมนต์นี้มาแล้วห้ามกินอาหารที่มีเลือด แต่ก็กิน ก็ถือว่ากระทำผิด จึงทำให้กลายเป็นฝึบอบ โดยเป็นผีที่ชอบกินดิบได้ไส้พุงของคน โดยการกินของฝึบอบด้วยวิธีการเข้าสิงอยู่ในร่างคน คนที่โดนฝึบอบสิงหรือกินนั้นจะมีลักษณะร่างกายที่ซูบผอมตาขวาง ไม่กล้าสู้สายตาคคน

1.1.2 ความเชื่อการสะเดาะเคราะห์

การสะเดาะเคราะห์ เกิดจากความเชื่อที่เกิดขึ้นในตัวบุคคล อันเนื่องมาจาก ความทุกข์ยาก ความลำบาก ความไม่สบายกาย สบายใจ แต่ไม่ถึงกับเสียชีวิต แต่มันเป็นความทุกข์ทรมานจากการไม่สมหวัง เป็นเคราะห์ี่เชืญ เวรกรรม หรือเชื่อว่าราหูอม โดยอาจมาจาก ลาง คือสิ่งบอกเหตุที่จะให้เจ้าตัวรู้ว่า เคราะห์ หรือเชืญจะเกิดแก่ตน ลางอาจบอกให้เห็นทั้งในเวลาตื่นหรือเวลาหลับ ตื่นคือการมองเห็นด้วยตา หลับคือการนอนฝัน ลางมีทั้งดีหรือไม่ดี เมื่อพบเห็นลางจะต้องมีสติไม่ประมาท ลางนี้ภาษาพระท่านเรียกว่า "นิมิตร" วิธีการสะเดาะเคราะห์ และการส่งราหู

วิธีการสะเดาะเคราะห์

สิ่งที่ใช้ในพิธี

1) ข้าวดำ ข้าวแดง ข้าวเหลือง ข้าวขาว แกงหวาน ดอกไม้ เสวตฉัตร พุ้งช่อ พุ้งชัย กระทง 4 แจ 9 ห้อง (นำเอากาบกล้วยมาทำกระทงสี่เหลี่ยมและใช้กาบกล้วยคันแต่ละห้องให้เป็นเก้าห้องเล็ก) ยาวแจ (มุ้ม)ละ 1 สอก อีก 1 กระทงใส่ ฐูปแข็ง (ใช้กาบกล้วยทำตัวร่าง 1 ตัว) 1 ฐูป ฐูปคน(ใช้กาบกล้วยทำเป็นคน 1 คน) 1 ฐูป หลักในกระทงยาว 1 สอก 9 หลัก บัก 9 บัก(ใช้เม็ดคว้นที่หลักไว้สำหรับแขวนฝ้าย) ห้อยฝ้ายแดง 2 หลัก ฝ้ายดำ 2 หลัก ฝ้ายขาว 2 หลัก ฝ้ายเหลือง 2 หลัก ดอกฝ้าย 1 หลัก ด้ายสายสิญจน์รอบกระทงยาว 1 วา 1 เส้น เอาผม 1 เส้น ตัดเล็บตีน เล็บมือใส่ด้วยนิ้วละ 1 ชิ้น เสื้อผ้าของคนที่จะแต่งแก้เสียเคราะห์ หรือผ้าเช็ดตัวรองกระทง 9 ห้อง และในกระทงแต่ละห้องต้องทำจอกสำหรับใส่ข้าวดำ ข้าวแดง ข้าวเหลือง ข้าวขาว แกงหวาน ต้องทำห้องละ 9 จอก รวมทั้งหมดจะมี 81 จอก วิธีการทำจอกคือใช้ใบขนุนซ้อนกัน 9 ใบแล้วเย็บเป็นจอก หรืออาจจะเย็บที่ละจอกแต่นำมาซ้อนกัน และในแต่ละห้องต้องใส่เมี่ยง หมากและยาสูบด้วย

2) น้ำส้มป่อย

3) เทียนค่าหัวค่าคิง (เทียนความยาวเท่ากัจากเอวถึงคอ) 1 เล่ม

4) คำคาย 12 บาท ใส่ไว้ในจานขันธ 5

พิธีกรรม หมอธรรมหรือหมอพราหมณ์เป็นผู้ทำพิธี จะสวดสะเดาะเคราะห์ หลังจากเสร็จพิธีเอากระทงไปทิ้งทางทิศตะวันตกนอกหมู่บ้าน หลังจากทิ้งแล้วห้ามหันหลังกลับไปมองและห้ามกลับตามทางเดิมที่เดินไปทิ้งกระทง การสะเดาะเคราะห์จะนิยมทำกันในวันอังคารหรือวันอื่นๆก็ได้แต่ยกเว้นวันพุธ

วิธีการส่งราหู

การส่งราหูจะเป็นวิธีการที่ไปนิมนต์พระเพื่อมารับบิณฑบาตราหูหรือเรื่องร้าย โดยจะต้องไปนิมนต์พระก่อนล่วงหน้าเพื่อให้พระมารอรับบิณฑบาตที่บ้าน โดยถึงเช้าของวันที่จะส่งราหู จะต้องเตรียมของใส่บาตรพระและกระถางสำหรับส่งราหูซึ่งประกอบด้วย

1) กระถาง 3 เหลี่ยม ซึ่งประกอบด้วย ข้าวดำ ข้าวแดง เทียนดำ 5 คู่ ดอกไม้ดำ (ดอกอัญชัน) 5 คู่

2) อาหารใส่บาตรพระ ประกอบด้วย อาหาร ข้าว ขนมหวาน ของปัจจัย

เมื่อพระสงฆ์มาถึงหน้าบ้านพระสงฆ์จะถามว่า ราหูกับแนวบ่ต้อยไสยอยู่นำไผ (ราหูหรือสิ่งไม่ดีอยู่กับใคร อยู่ที่ไหน) คนที่จะส่งราหู ก็จะตอบว่า ราหูอยู่นำผู้ข้า (ราหูอยู่กับตัวข้าพเจ้า) พระสงฆ์จะบอกว่า ขอแผ่แผ่น (ขอบิณฑบาตเอาราหู) จากนั้นให้นำอาหารใส่บาตร และกระถางนั้นให้เอาไว่ก่อน แล้วนำเอากระถางส่งราหูไปทิ้งนอกบ้านทางทิศตะวันตกกับหมอธรรมหรือหมอพราหมณ์เพื่อหมอพราหมณ์จะได้สวดและขีดเส้นคั่นไม่ให้สิ่งชั่วร้ายกลับมาและให้กลับทางใหม่ห้ามกลับทางเดิม

1.1.3 ความเชื่อความศรัทธาในพระพุทธศาสนา

ชุมชนบ้านหนองสิม บ้านหนองค้อ และบ้านค้อใหม่ นับถือศาสนาพุทธทุกคร้วเรือน ซึ่งมีพระสงฆ์ เป็นผู้สืบทอดพระพุทธศาสนา เป็นศูนย์รวมจิตใจของคนทั้ง 3 ชุมชน

1.2 ประเพณีและพิธีกรรม ท้องถิ่นในชุมชน

วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้านทั้ง 3 หมู่บ้านที่ดำรงชีพอยู่ในสังคมเกษตรกรรม ตามสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติที่แห้งแล้งกันดารนั้น ซึ่งความเชื่อต่อการดำเนินชีวิตที่มีความผาสุกและเจริญรุ่งเรืองเกิดขึ้นแก่ครอบครัวและบ้านเมืองก็ต้องมีการประกอบพิธีกรรม มีการเซ่นสรวงบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลาย และร่วมทำบุญตามประเพณีทางพุทธศาสนา คติความเชื่อในวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่เกี่ยวข้องกับการเกษตรกรรม เพื่อสร้างขวัญและกำลังใจต่อการดำรงชีวิต และถือกันว่าเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สืบทอดกันมาถึงปัจจุบัน ยังคงถือและปฏิบัติตาม ฮีตสิบสอง ดังนี้

1. เดือนอ้าย หรืองานบุญเข้ากรรม มีงานบุญดอกฝ้าย (นำฝ้ายหม่นหนาวไปถวายสงฆ์) ประเพณีเส็งกลอง ทำลานตี (ลานนวดข้าว) ทำปลาแดก (ทำปลาร้าไว้เป็นอาหาร) เกี่ยวข้าวในนา เล่นว่าว ชักว่าวสนุ นิมนต์พระสงฆ์เข้าประวาสกรรม ตามประเพณีนั้นมีการทำบุญทางศาสนา เพื่ออานิสงค์ทดแทนบุญคุณต่อบรรพบุรุษ ชาวบ้านเลี้ยงผีเถา ผีบรรพบุรุษ มีการตระเตรียมเก็บสะสมข้าวปลาอาหารไว้กินในยามแล้ง

บุญดอกฝ้าย เป็นชื่อเรียกของบุญเดือนอ้าย ของหมู่บ้านหนองสิม บ้านหนองค้อ และบ้านหนองค้อใหม่ ซึ่งได้มีการนำเอาดอกฝ้ายสีขาวมาร้อยเป็นชั้นๆ ทำเป็นต้นดอกฝ้าย ไว้ถวายพระพร้อมกับฝ้ายหม่น นำไปถวายพระที่วัด แต่ในปัจจุบันประเพณีนี้ได้หายไป เหลือแต่เพียงนำข้าวปลาอาหารไปถวายพระแทน

2. เดือนยี่ งานบุญคูณลาน ทำบุญที่วัด พระสงฆ์เทศน์เรื่องแม่โพสพ ทำพิธีปลงข้าวในลอมและฟาดข้าวในลาน ขนข้าวเปลือกขึ้นเล้า (ยุ้งฉาง) นับเป็นความเชื่อในการบำรุงขวัญและเสริมมงคลทางเกษตรกรรม มีทั้งทำบุญที่วัดและบางครั้งทกบุญที่ลานนวดข้าว เมื่อขนข้าวใส่ยุ้งแล้วมักไปทำบุญที่วัด

ในหมู่บ้านเรียกบุญนี้ว่า บุญกุ่มข้าวใหญ่ ในสมัยก่อนทำประเพณีนี้ขึ้นเพื่อเป็นการปลงแม่ธรณี หรือขอขมาแด่แม่พระแม่ธรณี โดยมีขันธ 5 พร้อมทั้งไข่ไก่ ข้าว กล้วย น้ำเต้า เต้า ข้าวเต้าดิบ (กระต๊อบข้าว) หลังจากนั้นชาวบ้านก็จะนำข้าวขึ้นเล้าหรือยุ้งฉางต่อไป แต่ในปัจจุบันนี้เหลือเพียงแต่ประเพณี

ที่ว่าให้ทุกครัวเรือนนำมัดข้าวที่เกี่ยวแล้วมารวมกัน อย่างน้อยครัวเรือนละ 3 มัด จากนั้น ผู้นำชุมชนก็จะนำไปรวมกันอีกที่ที่จังหวัดหนองบัว

3. เดือนสาม บุญข้าวจี มีพิธีเลี้ยงลาตาแฮก (พระภูมินา) เพราะชนข้าวขึ้นยั้งแล้ว งานเอ็นขวัญข้าวหรือกู่ขวัญข้าว เพื่อบุญเดือนสามทำบุญข้าวจีตอนเย็นทำมาฆบูชา ลงเซ็นฝ้ายหาหัวฟืน (ไม้เชื้อเพลิงถ้าไม้ไผ่ตายแล้ว กิ่งไม้แห้ง-ฟืน) ตามประเพณีหลังจากเก็บเกี่ยวข้าวใส่ยุ้งแล้ว มีการทำบุญเช่นสรวงบูชาเจ้าที่นา ซึ่งชาวอีสานเรียกว่าตาแฮก และทำบุญแผ่ส่วนกุศลให้ผีปู่ตายาย อันเป็นการแสดงความกตัญญูต่อบรรพบุรุษ โดยการทำข้าวจี(ข้าวเหนียวปั้นเป็นก้อนสอดใส่น้ำตาลหรือน้ำอ้อยชุบไขปิ้งจนเหลือง) นำไปถวายพระพร้อมอาหารคาวหวานอื่นๆ

ในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 3 ทุกครัวเรือนจะเตรียมข้าวจี (ข้าวเหนียวปั้น ทาไข่แล้วนำไปปิ้งให้เหลือง) พร้อมกับข้าวปลาอาหารนำไปวัด หลังจากกลับมาจากวัดก็จะไปเลี้ยงตาแฮก(ผีไร่ ผีนา)ที่นา ซึ่งทำขึ้นเพื่อเป็นการบูชาตาแฮก ให้ช่วยรักษาไร่นาให้เจริญอุดมสมบูรณ์ ถ้าไม่ทำจะไม่ได้ผลผลิตเท่าที่ควร

4. เดือนสี่ บุญพระเวส (อ่านออกเสียงพระ-เวศ) มีงานบุญพระเวส (ฟังเทศน์มหาชาติ) แห่งพระอุคุตต์ตั้งศาลเพ็ญตา ทำบุญแจกข้าวอุทิศให้ผู้ตาย (บุญเปตพลี) ประเพณีเทศน์มหาชาติเหมือนกับประเพณีภาคอื่นๆ ด้วย เป็นงานบุญทางพุทธศาสนาที่ถือปฏิบัติทำบุญถวายภัตตาหารแล้วตอนบ่าย ฟังเทศน์ เรื่องเวสสันดรชาดก ตามประเพณีวัดติดต่อกัน 2-3 วันแล้วแต่กำหนดในช่วงที่จัดงานมีการแห่พระอุคุตต์เพื่อขอให้บันดาลให้ฝนตกด้วย

ในประเพณีนี้ชาวบ้านเรียกกันว่าบุญพระเวส ซึ่งบุญนี้จะมารวมกันทำที่วัด โดยในวันแรกจะมีการเชิญพระเวสเข้าเมือง ซึ่งแต่ละคนจะไปแห่จะนำน้ำหอมไปด้วย และวันต่อมาในเวลาเช้าตรู่ก็มีการแห่ข้าวพันก้อน จะมีการแห่วงมโหรีรอบหมู่บ้าน โดยจุดหมายปลายทางแห่อยู่ที่วัด พอช่วงสายแต่ละครัวเรือนจะนำเครื่องกัณฑ์เทศน์ โดยในเครื่องกัณฑ์เทศน์ก็จะมีอุปัชฌาย์ที่พระสงฆ์จำเป็นต้องใช้ แล้วนำไปที่วัดอีกครั้งหนึ่ง

5. เดือนห้า บุญสงฆ์ หรือเทศกาลสงกรานต์ ชาวอีสานเรียกกันว่า สังขานต์ตามประเพณีจัดงานสงกรานต์นั้น บางแห่งจัดกัน 3 วัน บางแห่ง 7 วัน แล้วแต่กำหนดมีการทำบุญถวายภัตตาหารคาวหวาน หรือถวายจันทน์เช้า-เพลตลอดเทศกาล ตอนบ่ายมีสงฆ์น้ำพระ รดน้ำผู้ใหญ่วัยเฒ่าแก่เจดีย์ทราย

ในประเพณีนี้ชาวบ้านได้มีการทำบุญหลักธรรมประจำหมู่บ้านอีกพร้อมทั้งชาวตำบลนาแกทั้งหมดจะรวมใจกันไปสงฆ์น้ำปูบ้านที่วัดถ้ำผาเวียง ซึ่งเป็นกิจกรรมหลัก แต่ในปัจจุบันทางอำเภออาจได้ให้ทุกตำบลเข้าร่วมกิจกรรมการขึ้นเขาไหว้พระที่วัดถ้ำเอราวัณ

6. เดือนหก บุญบั้งไฟ บางแห่งเรียก บุญวิสาขบูชา มีงานบุญบั้งไฟ (บุญขอฝน) บุญวิสาขบูชา วันเพ็ญเดือนหกเกือบตลอดเดือนหกนี้ ชาวอีสานจัดงานบุญบั้งไฟ จัดวันใดแล้วแต่คณะกรรมการหมู่บ้านกำหนดถือเป็นการทำบุญบูชาแถน (เทวดา) เพื่อขอให้ฝนตกต้องตามฤดูกาลและความอุดมสมบูรณ์ของข้าวปลาอาหารในปีต่อไปครั้นวันเพ็ญหก เป็นงานบุญวิสาขบูชาประเพณีสำคัญทางพุทธศาสนา มีการทำบุญฟังเทศน์และเวียนเทียนเพื่อผลแห่งอาณิสสในภพหน้า

ชุมชนได้มีการบูชาพระยาแถน พร้อมทำบุญเบิกบ้านในช่วงเวลาเดียวกัน โดยการทำบุญเบิกบ้าน เพื่อเป็นการบอกเล่าว่าจะเข้าสู่ฤดูกาลทำนา ทำไร่ ให้พระยาแถนดูแลบันดาลให้ฝนตกต้องตามฤดูกาล ซึ่งในการทำพิธีบุญเบิกบ้าน จะต้องมีการหว่าน มีธงหน้าวัว (กระทงสามเหลี่ยม) ในธงประกอบด้วย ข้าว

ดำ ข้าวแดง ข้าวขาว อย่างละ 1 ก้อน ซึ่งพิธีกรรมนี้ทำร่วมกันที่ศาลาประชาคม และในวันต่อมาก็จะเป็นการแห่บังไฟและจุดบังไฟเป็นลำดับต่อไป

7. เดือนเจ็ด บุญข้าอะ มีพิธีเลี้ยงตาแฮก ปู่ตา หลักเมือง งานบุญเบิกบ้านเบิกเมืองงานเข้านาเพื่อบวชนาคคตติความเชื่อหลังจากหว่านข้าวกล้าดำนาเสร็จ มีการทำพิธีเช่นสรวงเจ้าที่นา เพื่อความเป็นสิริมงคลให้ข้าวกล้าในนางอกงาม บ้านที่กลุบุตรมีงานอุปสมบททดแทนบุญคุณบิดามารดาและเตรียมเข้ากรรมในพรรษา

ในชุมชนไม่มีการทำประเพณีนี้เนื่องจากทำในเดือนหกแล้ว

8. เดือนแปด งานบุญเข้าพรรษา มีพิธีหล่อเทียนพรรษางานบุญเทศกาลเข้าพรรษาแต่ละหมู่บ้านช่วยกันหล่อเทียนพรรษา ประดับให้สวยงาม จัดขบวนแห่เพื่อนำไปถวายเป็นพุทธบูชา มีการทำบุญถวายภัตตาหาร เครื่องไทยทานและผ้าอาบน้ำฝน เพื่อพระสงฆ์จะได้นำไปใช้ตลอดเทศกาลเข้าพรรษา ซึ่งชุมชนได้มีกิจกรรมแห่เทียนเข้าพรรษารอบหมู่บ้าน พร้อมถวายทำบุญถวายภัตตาหาร เครื่องไทยทานและผ้าอาบน้ำฝน

9. เดือนเก้า บุญข้าวประดับดิน จัดงานวันแรม 14 ค่ำ เดือน 9 นับแต่เช้ามีดชาวบ้านจัดอาหารคาวหวาน หมากพลูบุหรีใส่กระถงเล็กๆ นำไปวางไว้ตามลานบ้าน ใต้ต้นไม้ ข้างพระอุโบสถ เพื่อเป็นการให้ทานแก่เปรตหรือวิญญาณที่ตกทุกข์ได้ยากตอนสายมีการทำบุญที่วัด ฟังเทศน์เป็นอาานิสงส์

ในแต่ละครัวเรือนจะมีการนำชุมชนอาหารคาวหวาน หมากพลูบุหรีห่อใบตองเพื่อนำไปให้ญาติที่เสียชีวิตไปแล้ว ซึ่งมีการสวดหรือทำพิธีกรรมที่วัด

10. เดือนสิบ บุญข้าวสาก ข้าวสากหมายถึงการกวณกระยาสารท คล้ายงานบุญสลากภัตในภาคกลาง จัดงานวันเพ็ญเดือน 10 นำสำรับคาวหวานพร้อมกับข้าวสาก(กระยาสารท) ไปทำบุญที่วัดถวายผ้าอาบน้ำฝนและเครื่องไทยทาน แต่ก่อนที่จะถวายนั่นจะทำสลากติดไว้ พระสงฆ์องค์ใดจับสลากได้ก็รับถวายจากเจ้าของสำรับนั้น ตอนบ่ายฟังเทศน์เป็นอาานิสงส์

ซึ่งชุมชนในสมัยก่อนจะมีการกวณข้าวทิพย์หรือข้าวกระยาสารทนั่นเอง โดยวัสดุอุปกรณ์ทุครัวเรือนจะพร้อมใจกันทำทานแล้วให้หญิงสาวที่บริสุทธิ์ ใส่ชุดขาว ทำการกวณข้าวทิพย์ จากนั้นก็จะนำมาแจกจ่ายให้ชาวบ้าน เพื่อเป็นสิริมงคล ส่วนพิธีกรรมอื่นก็เป็นการไปทำบุญที่วัดถวายผ้าอาบน้ำฝนและเครื่องไทยทาน

11. เดือนสิบเอ็ด บุญออกพรรษา มีพิธีถวายผ้าห่มหนาวในวันเพ็ญ มีงานบุญตักบาตรเทโว พิธีกวณข้าวทิพย์ พิธีลอยเรือไฟ นับเป็นช่วงที่จัดงานใหญ่กันเกือบตลอดเดือน นับแต่วันเพ็ญ มีการถวายผ้าห่มหนาวแด่พระพุทธรูปพระสงฆ์ วันแรม 1 ค่ำ งานบุญตักบาตรเทโว ตอนเย็นวันขึ้น 14 ค่ำ มีพิธีกวณข้าวทิพย์ มีงานช่วงเฮือ (แข่งเรือ) ในวันเพ็ญมีงานแห่ปราสาทผึ้ง พิธีลอย เฮือไฟ (ไหลเรือไฟ) เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา มีทั้งงานบุญกุศลและสนุกสนานรื่นเริง

ชุมชนทั้งสามหมู่บ้านในตอนเช้าจะมีพิธีตักบาตรเทโวที่วัด โดยการตักบาตรรอบแรกจะเป็นใส่ปัจจัย รอบสองเป็นการใส่ขนม ข้าวต้ม อาหารแห้งและผลไม้ ส่วนรอบสามจะเป็นข้าวสุก ส่วนปัจจุบันนี้จะเป็นการจัดกิจกรรมลอยกระทงและม้งานรื่นเริง

12. เดือนสิบสอง บุญกฐิน ทำบุญข้าวเม่าพิธีถวายกฐินเมื่อถึงวันเพ็ญจัดทำข้าวเม่า(ข้าวใหม่)นำไปถวายพระ พร้อมสำรับคาวหวานขึ้นตอนบ่ายฟังเทศน์เป็นอาานิสงส์จัด พิธีทอดกฐินตามวัดที่!! จองกฐินไว้ งานบุญในฮิตสิบสองนั้น ตามหมู่ที่เคร่งประเพณียังคงจัดกันอย่างครบถ้วนบางแห่งจัดเฉพาะงานบุญใหญ่ๆตามแต่คณะกรรมการหมู่บ้านร่วมกันจัด บางแห่งเป็นงานใหญ่ประจำปี งานบุญแห่เทียนพรรษา ชาว

จังหวัดอุบลฯจัดเป็นงานใหญ่ทุกปีงานลอยเรือไฟ ชาวจังหวัดนครพนมจัดเป็นงานใหญ่ประจำ และงานแห่ปราสาทผึ้งชาวเมืองสกลนคร จัดเป็นงานใหญ่ประจำ เป็นต้น ปัจจุบันนี้มีการฟื้นฟูการจัดงานฮัตสิบสองเป็นงานใหญ่ๆเพื่อการอนุรักษ์สินมรดกทางวัฒนธรรมและส่งเสริมการท่องเที่ยวสู่จังหวัดด้วย

ซึ่งในประเพณีนี้มีการทำกฐินสองแบบ คือแบบกฐินรวม กับกฐินส่วนตัว โดยกฐินรวมจัดที่วัดรวมกันทั้งหมดบ้าน ส่วนกฐินส่วนตัวถ้าในปีนั้นใครจะจัดกฐินก็ต้องมีการโฮมพี่โฮมน้อง เพื่อปรึกษาหารือกัน จากนั้นก็เป็นการบอกเล่าให้ชาวบ้านได้รับทราบ เพื่อมาช่วยกันจัดเตรียมงาน ทั้งนี้ถ้ากฐินที่ต้องฆ่าสัตว์ ล้มวัวล้มควาย ชาวบ้านเรียกว่ากฐินบูด

นอกจากนี้ในชุมชนยังมี ประเพณีอื่นที่เคารพและปฏิบัติสืบต่อกันมา ดังนี้

1) การบายศรีสู่ขวัญ

ชาวบ้านจัดพิธีบายศรีสู่ขวัญ ขึ้นเพื่อความเป็นสิริมงคล นิยมจัดทำกันในโอกาสอันเป็นมงคลต่าง ๆ เช่น ขึ้นบ้านใหม่ บวชนาค แต่งงาน เลื่อนยศ เลื่อนตำแหน่ง พระภิกษุเลื่อนสมณศักดิ์ หรือผู้ใหญ่ที่เคารพนับถือมาสู่ท้องที่ จะต้องเดินทางไกล ย้ายที่อยู่ เป็นพิธีมงคลที่นิยมทำกันมากทั้งในงานเล็กน้อยภายในครอบครัว หรือจัดเป็นพิธีใหญ่โตตามฐานะ โดยผู้เฒ่าผู้แก่จะช่วยกันจัดทำพาวัว (พานบายศรี) นิยมใช้ใบตองจับจีบตามแบบโบราณจัดใส่พาน จะเป็นพาวัวธรรมดา ๓ ชั้น หรือ ๕ ชั้น ชั้นล่างมีบายศรีดอกไม้ ข้าวต้มขนม กล้วย ชั้นที่ ๒, ๓, ๔ มีบายศรีดอกไม้ ชั้น ๕ มีบายศรีดอกไม้ ฝ้ายผูกแขน แล้วจัดพานอีกใบหนึ่งสำหรับใส่หมาก พลู บุหรี่ อาหาร ข้าวต้ม ข้าว 1 กระติบ ขนมหวาน ไข่ต้ม สุรา จัดวางประกอบไว้อย่างสวยงาม พร้อมด้วยเสื้อผ้าเครื่องแต่งตัวของผู้เป็นจะสู่ขวัญสำหรับวางเพื่อรองรับพานบายศรีสู่ขวัญ จากนั้นหมอสูตรขวัญ (พราหมณ์) จะเป็นผู้สวดชุมนุมเทวดา จุดเทียนเวียนหัว กราบพระพุทธรูป มีคู่สู่ขวัญเอามือขวาจับด้ายสายสิญจน์ เจ้าของขวัญจับพาวัว ผู้สวดปาวประกาศเชิญขวัญอวยพร แล้วผูกข้อมือเป็นอันเสร็จพิธี

3) งานบวช

เมื่อบุตรหลานในชุมชนอายุครบ 20 ปีบริบูรณ์แล้วต้องการทดแทนพระคุณบิดา มารดา จะขอบวชคนที่จะบวชเขาเรียกว่า *นาค* ประกอบด้วย *การประเคนนาค (การเคนนาค)* พ่อแม่จะนำไปฝากไว้กับเจ้าอาวาสวัดก่อนบวช ประมาณหนึ่งเดือน เพื่อให้ศึกษาเล่าเรียน ทำวัตรสวดมนต์ ท่องบ่นขานนาค ทำพิธี ปัจจุบันนี้เรียนหนังสือธรรม แต่ปัจจุบันนี้เนื่องจากภาวะทางเศรษฐกิจและลูกหลานไปทำงานต่างจังหวัดจึงทำให้มีเวลาน้อย ก็จะประเคนนาคไม่นานขึ้นอยู่กับเวลา การนำลูกหลานไปฝากไว้กับเจ้าอาวาสวัด พ่อแม่จะจัดดอกไม้ ธูปเทียนใส่ขันนำตัวนาคไป เมื่อท่านรับขันแล้วก็ดีโปง หรือ ระวัง ให้ชาวบ้านได้อนุโมทนาสาธุการนี้ เรียกว่า การประเคนนาค *กองบวช* เครื่องใช้ที่จะนำมาบวชเรียกกองบวช ประกอบด้วยบริวาร 8 มีผ้านุ่ง ผ้าห่ม ผ้าสังฆาฏิ บาตร มีดโกน เข็ม ประคตเอว ผ้ากรองน้ำ บริวารนอกนี้ มีเสื้อ สาด อาสนะ ร่ม รองเท้า เต้า โถง จะมีหรือไม่มีก็ได้ไม่จำเป็น ถ้าทำพร้อมกันหลายกองให้ชนมารวมกันไว้ที่วัด ตอนคำสวดมนต์ เสร็จแล้วบังสุกุลอุทิศส่วนกุศลแด่ญาติที่ล่วงลับไปแล้ว กลางคืน มีมหรสพ ตอนเช้าถวายอาหารบิณฑบาต แต่ถ้าทำบ้านใครบ้านมัน ตอนคำนามันต์พระไปสวดมนต์ที่บ้าน กองบวชใช้เม็ง คือ เตียงหามออกมาเตียงนั้นใช้เป็นเตียงนอนของพระบวชใหม่ เมื่อกองบวชมารวมกันแล้ว ก่อนจะสู่ขวัญนาค *การบวชนาค* เวลาจะเข้าโบสถ์ พ่อจูงมือซ้าย แม่จูงมือขวา ถ้าพ่อแม่ไม่มีให้ญาติพี่น้องเป็นผู้จูงถึงภายในโบสถ์แล้วนาคจะนำดอกไม้ธูปเทียนไปบูชาพระ เสร็จกลับมานั่งที่ พ่อแม่จะยกผ้าไตรส่งให้นาค ก่อนจะรับผ้าไตรนาคต้องกราบพ่อแม่ก่อน แล้วอุ้มผ้าไตรเดินคุกเข่าประนมมือเข้าไปท่ามกลางสงฆ์ กล่าวคำขอบรรพชาต่อ พระอุปัชฌาย์ แล้ว

ออกมาครองผ้า แล้วเข้าไปขอศีลกับพระอาจารย์เป็นอันได้บวชเป็นสามเณรแล้ว ต่อจากนั้นอุปัชฌาย์เข้าไปหา พระอุปัชฌาย์กล่าวคำขอนิสัย เมื่อท่านเอาบาตรคล้องคอแล้วมอบบาตร จีวรให้ ให้ออกไปยืนข้างนอก ตอนนี พระอาจารย์คู่สวดจะสมมุติตนเป็นผู้สอนและชักซ้อมนาคแล้วออกไปชักถามนาค พอถามแล้วก็เรียกนาคเข้ามา ถวายหน้าสังข์ พระอุปัชฌาย์ทำหน้าที่บอกเล่าสังข์ แล้วอาจารย์สวดเป็นผู้ถามพอลาแล้วเสร็จก็สวดญัตติ 1 ครั้ง และอนุสาวนา 3 ครั้ง เรียก ญัตติจตุตถกรรมวาจา เป็นอันว่านาคนั้นได้บวชเป็นพระภิกษุโดยสมบูรณ์

4) งานแต่งงาน

เมื่อมีการสู่ขอตามประเพณี โดยพ่อ-แม่ ฝ่ายชายสู่ขอฝ่ายหญิง หากพ่อ-แม่ฝ่ายหญิงตอบตกลง จะรับขันหมาก *ค่าดองและของหมั้นสาว* ทั้งสองฝ่ายทำการตกลงกัน ของหมั้นสาว ขึ้นอยู่กับที่ทั้งสองฝ่ายได้ตกลงกันและส่งมอบให้ พ่อ-แม่ฝ่ายหญิง *การนัดวันแต่งงาน* ทำการหาวันและเวลาที่เป็นมงคลสำหรับการวางค่าดอง (สินสอด) และเวลามอบตัวฝ่ายชายเข้าบ้านฝ่ายหญิง ซึ่งจะเป็นเวลาที่บ้านฝ่ายหญิงรับมอบเจ้าบ่าวเข้ามาในบ้าน ฝ่ายชายแห่ขันหมากไปบ้านฝ่ายหญิง เพื่อมอบตัวเข้าพิธีแต่งงาน ซึ่งขบวนขันหมากจะประกอบไปด้วย *เงินค่าดองและของหมั้น* ญาติฝ่ายชายจะนำขันทองหรือขันเงินใส่เงินค่าดอง *ขันใส่หมากพลู เหล้ายา* คือ สิ่งของที่อยู่ในพาโตก มีหมาก พลู บุหรี่ แต่งไว้เป็นคำๆ (จัดไว้เป็นชุด) *ขบวนแห่* คนเฒ่า คนแก่ ผู้สูงอายุ ญาติผู้ใหญ่ ถือนั่นสินสอดนำหน้า เจ้าบ่าว ขันหมากพลู เหล้ายา ญาติพี่น้อง โดยญาติของฝ่ายหญิงมักจะเข้ามาขึ้นประตูเงินประตูทองตามทางเดินที่เจ้าบ่าวต้องผ่านก่อนจะถึงบันไดบ้าน หรือ ประตูเข้าภายในบ้านเจ้าสาว *การล้างและเช็ดเท้าเจ้าบ่าว* เมื่อถึงบันได หรือ บริเวณหน้าประตูที่จะเข้าบ้านเจ้าสาว น้องสาว น้องชาย หรือญาติของฝ่ายหญิงจะล้างเท้าให้เจ้าบ่าว โดยจะล้างบนหินลับมิดที่ปูด้วยใบตอง และช่วยเช็ดเท้าให้ เพื่อเป็นการแสดงอริยาบดียกย่อง ต้อนรับเจ้าบ่าวซึ่งจะมาเป็นว่าที่พี่ชายของผู้ล้างเท้า เป็นการแสดงถึงความเคารพตามประเพณี เจ้าบ่าวและเพื่อนเจ้าบาวนั่งทางด้านขวา เจ้าสาวและเพื่อนเจ้าสาวนั่งทางด้านซ้าย *การทำพิธีสู่ขวัญ* โดยขณะทำพิธีเจ้าบ่าวและเจ้าสาวจะจับพาขวัญไว้ โดยจับในลักษณะที่แขนของเจ้าบ่าวและเจ้าสาวไขว้กัน โดยให้แขนเจ้าบ่าวอยู่ด้านบน เอาไขว้ขวัญ ใส่มือคู่บ่าวสาวแล้วผูกแขน ปอกไขว้ขวัญที่อยู่ในมือบ่าวสาว แล้วส่งให้พ่อพราหมณ์ หรือ บัณฑิตผู้ทำพิธี ตัดไขว้ขวัญด้วยเส้นผม เพื่อตรวจทำนาย พิธีป้อนไข่ ญาติผู้ใหญ่นำไขว้ขวัญไปป้อนบ่าวสาว โดยผู้ป้อนซึ่งจะต้องเป็นหญิงที่มีอายุยืน มีศีลธรรม เป็นที่นับถือของลูกหลาน สามเณรแม่ใหญ่มีชีวิตรอยู่และมีสุขภาพดี โดยการป้อนนั้นจะป้อนโดยที่ “มือขวาป้อนไขว้ซ้าย มือซ้ายป้อนไขว้ขวา” จากนั้นบ่าวสาวจึงป้อนไขว้ขวัญนี้ให้แก่กัน *การสมมาปู้ยา(การขอขมา)* การขอขมาญาติผู้ใหญ่ของฝ่ายชายและฝ่ายหญิงตามธรรมเนียมเดิมอีสาน การสมมาญาติฝ่ายชาย ผ้าโสร่ง 1 ผืน เสื้อผู้ชาย 1 ตัว การสมมาญาติฝ่ายหญิง ผ้าซิ่น 1 ผืน เสื้อผู้หญิง 1 ตัว โดยขณะสมมา บ่าวสาวจะได้รับโอวาทจากพ่อ-แม่ของทั้งสองฝ่าย ญาติผู้ใหญ่ ซึ่งเป็นหญิงที่มีสามีอยู่ มีสุขภาพดี มีศีลธรรม จูงมือบ่าวสาวเข้าสู่ที่นอนในเรือนหอ จะทำในเวลาประมาณสามถึงสี่ทุ่ม หรือ ปัจจุบันปรับมาทำในช่วงหลังจากการสมมาเสร็จพิธี หรือแล้วแต่ความสะดวก

5) งานขึ้นบ้านใหม่

นับเป็นประเพณีเมื่อสร้างบ้านเสร็จ ต้องทำบุญขึ้นบ้านใหม่ ใหญ่เล็กแค่ไหน ก็ทำตามกำลังทรัพย์ และความสะดวก การทำแบบประหยัดพิธีนั้นก็เหมือนการเข้าบ้านใหม่ก็พอ ส่วนการทำแบบพิธีใหญ่ มีเลี้ยงพระ มีการเจริญพระพุทธมนต์ แล้วถวายภัตตาหารหรือ มีการตักบาตรด้วยก็ได้ ตามกำลังศรัทธา

สิ่งของที่ต้องเตรียมใช้ในพิธี

- 1) ถุงเงิน , ถุงทอง อย่างละ 1 ถุง
- 2) เงินเหรียญทุกประเภท รวมกันให้ได้ 108 บาท เช่น เหรียญ 10 บาท 5 บาท 1 บาท 50 สต. 25 สต.
- 3) ธนบัตรทุกประเภท รวมกันให้ได้ 1,900 บาท
- 4) ตะกร้า , ถังน้ำ 2 ใบ (ต้องใช้ของใหม่)
- 5) ข้าวตอก , ถั่ว , งา
- 6) ดอกกุหลาบแดง , เหลือง , ดอกดาวเรือง แกะเอาเฉพาะกลีบ
- 7) ดอกบานไม่รู้โรย แกะเป็นดอก
- 8) ดอกกรัก แกะเป็นกลีบ
- 9) เครื่องครัวทั้งหมด
- 10) พระพุทธรูป ที่เป็นองค์ประธานของบ้าน
- 11) สร้อย แหวน เครื่องประดับ ของมีค่า
- 12) รูป เทียน

ขั้นตอนการทำพิธี

- 1) นำธนบัตร 1,900 บาท และเหรียญ 108 บาท ใส่ลงในถุงเงิน ก่อนใส่ถุงให้พูดเสียงดังๆ ว่า “ โอ้โฮ เงินทองร้อยแปดพันเก้าเลย “
- 2) นำถุงเงิน และ สร้อย แหวน ทองของมีค่า ใส่ในถุงทอง
- 3) ถังใหม่ที่เตรียมไว้ ใส่ น้ำให้เต็มจนล้น 1 ถัง ส่วนอีกถัง ให้ใส่ข้าวสารให้ล้น
- 4) ถั่ว งา ข้าวตอก ดอกไม้ คลุกรวมกัน ใส่ลงในตะกร้า โรยใส่ในถังที่เตรียมไว้ ทุกถัง
- 5) นำเครื่องที่เตรียม ตั้งแต่ 1 - 8 เข้าบ้านก่อน โดยให้เพื่อนๆ ญาติๆ ที่พูดเก่งๆ ให้พูดจาสนุกสนาน และช่วยกันหิ้วเครื่องครัว เครื่องใช้ต่างๆ เข้าบ้าน
- 6) หิ้วถังน้ำ ถังข้าวสารตาม โดยหิ้วให้หกเรี่ยราดตลอดทาง แล้วเอาไปวางไว้บนโต๊ะในครัว พูดดังๆ ว่า “ บ้านนี้มีความสุขจริง เงินทองเต็มบ้าน ข้าวของอุดมสมบูรณ์ ” และพูดแต่ในสิ่งที่ดีๆ
- 7) เจ้าของบ้าน อุ้มพระพุทธรูปองค์ประธาน เดินตามขบวนเข้าไป แล้วนำไปไว้ที่หิ้งพระ จตุรูป 9 ดอก ให้พูดถึงชื่อตนเองและทุกคนในครอบครัว ขอให้พระคุ้มครองให้มีความสุข ความเจริญ
- 8) ทุกคนในครอบครัว ช่วยกันแบกตะกร้าที่ใส่ ข้าวตอก ดอกไม้ เงินทอง ของมีค่า เทคว่ำลงบนพื้นนอน แล้วให้ทุกคนนอนลงบนพื้นนอน และช่วยกันเก็บ ของที่เทไว้ใส่ในกระเป๋าสีเสื้อ กางเกง
- 9) เก็บกวาดข้าวของที่หกเรี่ยราด เอาไปให้นกกิน

5) งานศพ

ประเพณีการจัดงานศพของทั้ง 3 หมู่บ้าน เมื่อมีคนล้มหายตายจากจะประกอบพิธี *การอาบน้ำศพ* นิยมใช้น้ำอบน้ำหอม ถือว่าอาบเพื่อให้ปราศจากมลทิน และ การนุ่งผ้าให้ศพ จะใส่กลับด้าน ถ้าเสื้อนั้นมีกระดุมก็จะเอากระดุมไปไว้ด้านหลัง แต่ปัจจุบันนี้ก็ไม่ได้ถือกันใส่ตามปกติเหมือนกับคนทั่วไป แล้วจากนั้นเอาเงินเหรียญใส่ปากเพื่อเป็นค่ารถ ค่าเรือ ค่าเดินทางและเป็นกลอุบายเพื่อสอนคนต่อไปว่าถ้าตายแล้วอะไรก็เอาไปไม่ได้แม้แต่ยึดใส่ปากให้ก็เอาไปไม่ได้ แล้วปิดด้วยขี้ผึ้งเพื่อป้องกันความอูจจากลม แล้วใช้ฝ้ายมัดมือ การตั้งศพจะหันหัวของคนตายไปทางทิศตะวันตกแล้วจุดธูปและเทียนไว้ตลอดเวลา ตอนเย็นพระจะมาสวดมาติกาเพื่อดับเสนียด จัญไรหรือความอัปมงคลให้สิ้นไป *การเลี้ยงศพ* ถึงเวลารับประทานอาหารเช้าเย็น เขาจะจัดอาหารคาว หวาน หมาก พลู บุหรี่ มาตั้งไว้ทางหัวโลงแล้วเอามือเคาะโลงปลุกให้ตื่นขึ้นมากิน *การจูงศพ* ใช้ฝ้ายไหม หรือเชือกจูงศพ ถ้าผู้ตายมีลูกหลานเป็นผู้ชาย ก็ให้บวชเป็นพระหรือเณร *การล้างหน้าศพ* ก่อนล้างต้องพลิกศพ เอาผ้าห่อศพออก เพื่อไฟจะได้ไหม้เร็ว แล้วทุบเอาน้ำมะพร้าวและน้ำอบ น้ำหอมล้างหน้าศพ *การเผาศพ* ไฟสำหรับจุดศพนั้นมีไว้ต่างหากใช้ได้หรือจุดเทียนห้ามมิให้จุดติดต่อกัน แต่การเคลื่อนศพไปเผาจะงดเว้นวันพุธและวันพระ 15 ค่ำ ทั้งข้างขึ้นและข้างแรม *การเก็บกระดูก* เมื่อเผาศพครบ 3 วัน แล้วเชิญญาติพี่น้องและนิมนต์พระสงฆ์ไปทำพิธีเก็บกระดูก จัดอาหารไป 1 ที่ เมื่อถึงเมรุแล้วนำอาหารไปเลี้ยงผี บอกเล่าว่าพรุ่งนี้ไปกินข้าวแจกลูกหลานเขาจะทำบุญแจกข้าว พอบอกเล่าแล้วก็กองกระดูกให้เป็นรูปคนนอนหงาย สมมุติว่าตาย หันหัวไปทางทิศตะวันตกแล้วนิมนต์พระมาบังสุกุล พอเสร็จแล้วลบลูบหุ่นนั้นเสีย ทำหุ่นใหม่หันหัวไปทางทิศตะวันออก สมมุติว่าเกิดใหม่ เอากระดูกใส่ในหม้อวาง ไว้ตรงกลางหุ่น แล้วนิมนต์พระสงฆ์บังสุกุลเสร็จแล้วเชิญเจ้าอาวาสที่เหลือนั่งไปในหลุมฝังไว้ จากนั้นนำกระดูกมาทำพิธีอุทิศส่วนกุศลให้คนตายหรือแล้วแต่ความพร้อมจากนั้นก็ทำบุญตักบาตรในวันรุ่งขึ้นเป็นเสร็จพิธีทั้งหมด

2. การใช้ประเพณี และความเชื่อในท้องถิ่น ในการอนุรักษ์และฟื้นฟูแหล่งอาหารในพื้นที่ป่าสาธารณะประโยชน์โคกหนองงู

ประเพณี และความเชื่อในท้องถิ่นชุมชนบ้านหนองค้อ บ้านหนองสิม และบ้านค้อใหม่ ส่วนใหญ่จะมีลักษณะคล้ายกันกับพื้นที่อื่นในภาคอีสาน แต่ส่วนที่แตกต่างคือ มีป่าสาธารณะประโยชน์โคกหนองงู ซึ่งเป็นป่าชุมชนที่ชาวบ้านอนุรักษ์ไว้ เป็นแหล่งใช้ประโยชน์ หาอาหาร และเป็นแหล่งเรียนรู้ของคนรุ่นหลัง ป่านี้มีเรื่องราวความเชื่อที่ทำให้ทุกคนเคารพนับถือ ไม่ลบหลู่ ซึ่งก็คือ “ผีปูดตา” ท่านจะคอยปกป้องรักษาป่า ในปัจจุบันนี้คนรุ่นหลังไม่ค่อยสนใจความเชื่อเหล่านี้ เนื่องจากเทคโนโลยีที่ทันสมัย ข้อมูลข่าวสารเข้าถึง ความเชื่อเหล่านั้นจึงเริ่มห่างหายไป การวิจัยครั้งนี้จึงมุ่งฟื้นฟูความเชื่อเหล่านั้นให้กลับมามีส่วนทำให้คนในพื้นที่และคนที่ใช้ประโยชน์จากป่าเห็นคุณค่าและไม่ทำลายป่าทั้งทางตรงและทางอ้อม ซึ่งกระบวนการที่เลือกใช้คือ การสร้างศาลปูดตา การบวชป่า ปลูกป่า และการสร้างหลักสูตรท้องถิ่น อันจะนำมาซึ่งการพัฒนาแหล่งเรียนรู้เชิงนิเวศให้เยาวชนและคนในพื้นที่ได้เรียนรู้

2.1 การสร้างศาลปู่ตา

ความเชื่อการตั้งศาลปู่ตา

“ผีปู่ตา” เป็นผีประจำหมู่บ้านที่ชาวบ้านนับถือบางครั้งเรียกว่า ผีตาปู่ เป็นผีที่คอยดูแลปกป้องภัยอันตรายที่เกิดขึ้นกับหมู่บ้านเช่นวาทภัย ฝนฟ้าคะนอง อีกทั้งดูแลรักษาลูกหลานและคนในหมู่บ้าน และหากจะเดินทางไปทำงานต่างประเทศ หรือค้าขาย ก็สามารถขอพรจากผีปู่ตาเพื่อให้ประสบความสำเร็จได้ รวมทั้งปกป้องหมู่บ้านจากผีร้าย สัมภเวสีที่จะก่อให้เกิดเรื่องร้ายในหมู่บ้าน

เป็นความเชื่ออย่างหนึ่งที่ชาวบ้านศรัทธา ให้ความเคารพ โดยเชื่อว่าหากใครลบหลู่หรือทำสิ่งที่ไม่เหมาะสมจะนำพาสิ่งไม่ดีมาสู่ตนเองและครอบครัว เช่นเดียวกับการอนุรักษ์ป่า ก็มีผีเป็นผู้ปกป้องรักษาคุ้มครองป่า แต่เนื่องจากความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีเข้ามาในชุมชน ความเชื่อเรื่องผีจะไม่ค่อยได้รับการยอมรับจากลูกหลานมากนัก กระบวนการฟื้นฟูพิธีกรรมผีปู่ตาจึงเป็นวิธีที่จะทำให้ลูกหลานเกิดจิตสำนึกอนุรักษ์ป่า

การดำเนินการของทีมนักวิจัยเริ่มต้นจากการพูดคุยกับชาวบ้านเกี่ยวกับความเชื่อ พบว่าดอนปู่ตาเป็นป่าศักดิ์สิทธิ์ที่ผีปู่ตาซึ่งเป็นผีบรรพบุรุษเป็นผู้ที่มีพลังอำนาจช่วยปกป้องคุ้มครอง รักษาป่า คนและสัตว์ อีกทั้งยังดลบันดาลให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ควบคุมพฤติกรรมของชุมชน กระตุ้นให้คนอยู่ร่วมกันอย่างมีระเบียบแบบแผน มีความสามัคคีปรองดองกัน มีความเมตตากรุณา รู้จักเสียสละ เกิดความสบายใจ และมั่นใจ สร้างความรู้สึกมั่นคงในชีวิต

พิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับผีปู่ตาและดอนปู่ตา เป็นรูปแบบของการจัดความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องกับฤดูกาลทำเกษตร ก่อนทำการเกษตรแต่ละครั้ง จะมีพิธีไหว้ บอกกล่าวเพื่อให้บรรลู่เป้าประสงค์ เช่น ก่อนทำนา จะทำพิธีไหว้ปู่ตา ให้การทำนาราบรื่น มีความอุดมสมบูรณ์ โดยมีเจ้าเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญที่สุด เพราะเป็นตัวแทนสื่อสารระหว่างชาวบ้านกับผีปู่ตาในการทำพิธีกรรมต่างๆ ทั้งพิธีเลี้ยง พิธีเสี่ยงทาย และพิธีบนบาน เมื่อผู้บนบานประสบผลสำเร็จแล้ว จะมาหาเจ้าให้ช่วยทำพิธีแก้บนให้

จากคำบอกเล่าของชาวบ้าน นายบุญรอง คำศรี (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 18 สิงหาคม 2555) ได้เล่าว่าสมัยที่ยังเป็นหนุ่ม ชาวบ้านมีความศรัทธาต่อปู่ตา ซึ่งเชื่อกันว่าท่านสิงสถิตต้นไทรใหญ่ริมหนองกุ้ง พ่อของนายบุญรอง คำศรี และชาวบ้านที่ทำนา ทำไร่อยู่บริเวณนั้น เมื่อถึงฤดูทำนาชาวบ้านก็จะพากันไปบนบานศาลกล่าวปู่ตาให้ได้สิ่งที่ต้องการ เมื่อเก็บเกี่ยวเสร็จก็จะร่วมกันทำพิธีแก้บนโดยแต่งขันธ 5 พร้อมดอกไม้ธูปเทียน เรือเงิน เรือทอง และข้าวเจ็ดเกวียน เพื่อเป็นการสักการะปู่ตา และจากคำบอกเล่าของนายเกษม ทองดี (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 18 สิงหาคม 2555) ชาวบ้านหนองค้อ หมู่ที่ 3 เกี่ยวกับหนองกุ้งว่าสมัยก่อนชาวบ้านไปหากินบริเวณหนองกุ้งไปหาปลาต้องบอกเจ้าที่ก่อนถึงจะได้ปลาตามต้องการ วันหนึ่งนายเกษม ทองดี ไปหาปลาที่หนองกุ้งเหมือนเคยแต่วันนั้นนายเกษม ได้พูดล่วงเกินเจ้าที่จึงหาปลาอย่างไรก็ได้ปลาสักตัว

จากความเชื่อดังกล่าวชาวบ้านเสนอแนวทางที่อนุรักษ์ป่าโคกหนองกุ้งโดยอาศัยความเชื่อของคนในชุมชนโดยได้ทำกิจกรรม สร้างศาลปู่ตาไว้เป็นที่บูชาของชาวบ้าน เพราะว่าจากการลงเก็บข้อมูลความเชื่อเรื่องปู่ตา ยังมีอยู่ไม่ว่าจะเป็นผู้ใหญ่ เด็กและเยาวชน ถ้าเราทำให้เด็กและเยาวชนมีความเชื่อแล้ว เมื่อเขาโตขึ้นความเชื่อนี้ก็จะติดตามตัวเขาไป ถ่ายทอดสู่ลูกหลานเขาต่อไปเหมือนกับที่เขาได้เรียนรู้จากพ่อแม่ปู่ย่าตายายของเขา

ด้วยสภาพทางภูมิศาสตร์ของชุมชนที่ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่ป่าโคกหนองกุ้งทำให้วิถีการดำรงชีวิตของคนในชุมชนจึงผูกพันอยู่กับป่ามีการทำนา ทำไร่ ทำสวน และใช้ชีวิตที่ต้องพึ่งพิงผืนป่าตลอดไม่ว่าจะเป็น

การสร้างที่อยู่อาศัย สานเครื่องใช้ไม้สอยในครัวเรือน ประดิษฐ์อุปกรณ์ในการทำงาน โดยใช้วัสดุที่ได้จากธรรมชาติมาประดิษฐ์หรือสร้างแทบทั้งสิ้น ถือได้ว่าเป็นภูมิปัญญาของชุมชนในการประดิษฐ์สิ่งของในชีวิตประจำวันสืบทอดต่อกันมาจากรุ่นหนึ่งสู่อีกรุ่นหนึ่ง มีการหาของป่า ล่าสัตว์ ไร่บริโภคภายในครอบครัวและเอื้อเฟื้อเพื่อนบ้าน ซึ่งเป็นการสร้างมิติความสัมพันธ์ทางสังคมที่แฝงไว้ด้วย รวมถึงการใช้สมุนไพรป่าเพื่อเป็นยาในการรักษาโรคต่างๆของคนในชุมชน

กิจกรรมสร้างศาลปู่ตาเป็นกิจกรรมหนึ่งที่ทีมวิจัยได้จัดขึ้นเพื่อให้เป็นที่สักการะของชาวบ้าน และทำให้ชาวบ้านเกิดความเกรงกลัวไม่กล้าเข้าไปตัดไม้ทำลายป่าในบริเวณที่ตั้งศาลปู่ตาและบริเวณที่มีการบวชป่า การตั้งศาลปู่ตานั้นได้กำหนดรูปแบบพิธีกรรม โดยใช้หมูและเหล้าเป็นเครื่องเซ่นในการถวายและใช้ดอกไม้ ชันธห้า เทียน 5 คู่ รูป 9 ดอก พลุ 4 มวน บุหรี่ 4 มวน ผ้าสามสี และพวงมาลัยสามสี ในการทำพิธี ผู้ประกอบพิธี ให้เฒ่าจ้ำเป็นผู้นำในการประกอบพิธีกรรม โดยมีผู้เฒ่าผู้แก่เป็นผู้เตรียมดอกไม้รูปเทียนเพื่อใช้ในการประกอบพิธีกรรม ในวันที่จัดพิธีกรรมให้เชิญแกนนำชาวบ้านในพื้นที่ใกล้เคียงเข้าร่วมกิจกรรมพิธีนี้ด้วย เพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์และการบอกกล่าวให้พื้นที่ใกล้เคียงได้รับรู้และเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ร่วมกัน

ขั้นตอนการตั้งศาลปู่ตา มีดังนี้

1. กำหนดวันในการจัดทำศาลปู่ตา
2. จัดทำศาลปู่ตา 1 หลัง
3. จัดเตรียมอุปกรณ์ประกอบพิธีกรรม
4. ผู้ประกอบพิธีกรรมให้เฒ่าจ้ำเป็นผู้นำในการประกอบพิธีกรรมและมีผู้เฒ่าผู้แก่เป็นผู้ช่วยในการทำพิธี
5. ผู้นำการประกอบพิธีกรรมโดยนำดอกไม้ รูปเทียน ภาชนะ ที่เตรียมไว้ขึ้นถวายในศาลปู่ตา
6. เฒ่าจ้ำกล่าวทำพิธีและบนบานให้เจ้าป่าเจ้าเขา เจ้าที่เจ้าทาง ช่วยดูแลรักษาป่า

วันประกอบพิธีตั้งศาลปู่ตา ชุมชนได้กำหนดให้วันตั้งศาลปู่ตาและวันบวชป่าเป็นวันเดียวกัน โดยช่วงเช้าจะเป็นพิธีตั้งศาลปู่ตา เป็นหน้าที่ของเฒ่าจ้ำ ตอนบ่ายจะเป็นพิธีบวชป่า โดยให้พระสงฆ์เป็นผู้ประกอบพิธี การกำหนดพื้นที่ตั้งศาลปู่ตาใช้พื้นที่ใกล้กับหนองกลางป่าโคกหนองงูเห่าเพราะชาวบ้านเชื่อว่าบริเวณดังกล่าวมีเจ้าที่ อาศัยอยู่ที่ต้นไม้ใหญ่ (ต้นไทรขนาดใหญ่) เมื่อกำหนดจุดและพื้นที่ในการทำพิธีกรรมเรียบร้อยแล้ว กำหนดวันในการประกอบพิธีกรรม มีความเห็นร่วมกันกันว่าให้จัดกิจกรรมขึ้นวันที่ใน วันที่ 21 ธันวาคม 2556 โดยศาลปู่ตามี **พระครูสุนัน จันทโร** เจ้าอาวาสวัดป่าภูฮัง อำเภอนาวัง จังหวัดหนองบัวลำภู เป็นผู้นำในการสร้าง และได้คัดเลือกจ้ำ คือ นายบุญมา โสณะชัย อายุ 84 ปี อยู่บ้านศรีอุดม ตำบลยางหล่อ อำเภอสรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู เป็นผู้ประกอบพิธีกรรม (เหตุผลที่เลือกเฒ่าจ้ำคนนี้ คือ เป็นจ้ำที่มาตั้งหลักบ้านรอบหมู่บ้านให้บ้านหนองสิม หนองค้อ และค้อใหม่ ชาวบ้านจึงศรัทธาในตัวท่าน และใช้ท่านเป็นจ้ำในการประกอบพิธี)

จากนั้นแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบเน้นให้คนในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมมีบทบาทในการจัดกิจกรรมทุกคน โดยแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบ ดังนี้

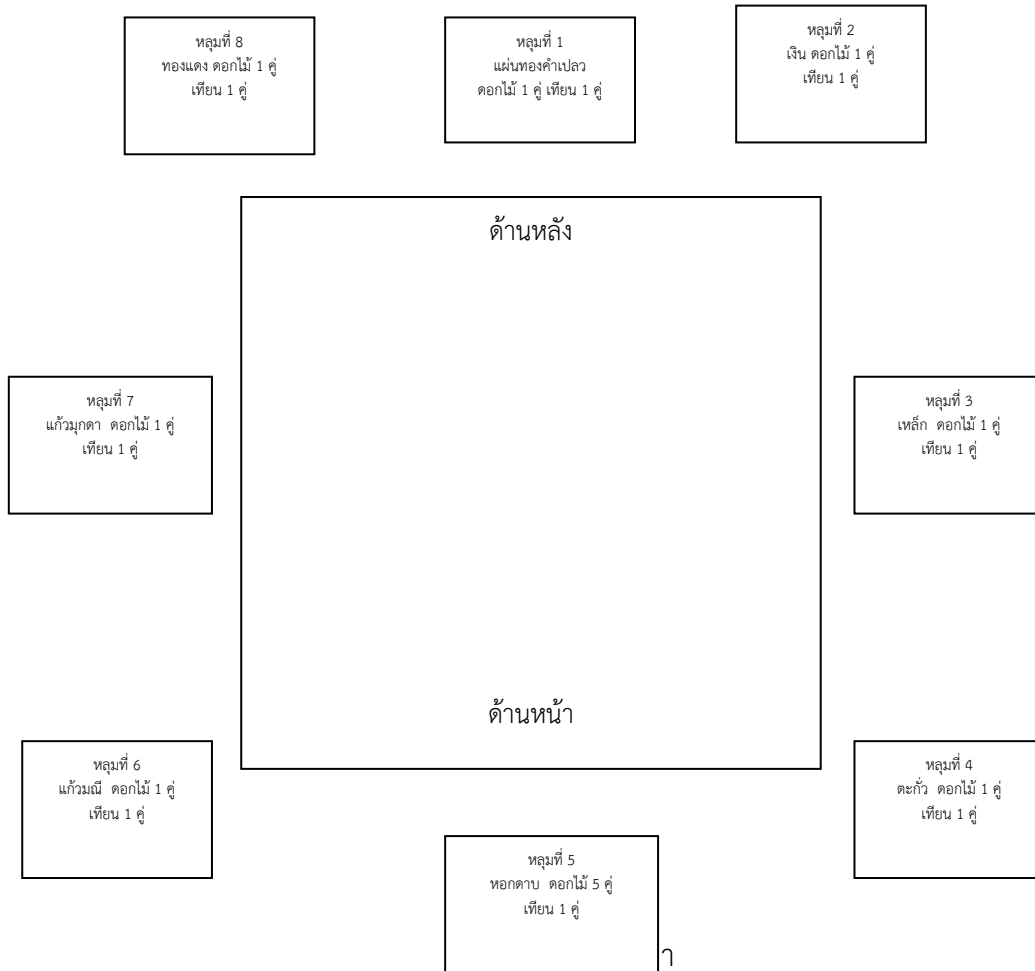
1). ฝ่ายจัดเตรียมสถานที่ มีนายวันชนะ เพชรสังคุณ กำนันตำบลนาแก และนาย ประยูร หงส์คง ผู้ใหญ่บ้าน บ้านหนองสิม รับผิดชอบในการจัดเตรียมสถานที่และสถานที่ตั้งศาลปู่ตาและจัดหา ผ้าเหลือง เพื่อใช้ในการจัดกิจกรรม

2. ฝ่ายพิธีกรรม มีนายประสาน ศรีใส ผู้ใหญ่บ้าน บ้านค้อใหม่ เป็นผู้ติดต่อประสาน เฒ่าเจ้าผู้ทำพิธีในการตั้งศาลปู่ตาและพระสงฆ์จำนวน 9 รูปเพื่อประกอบพิธีการบวชป่า และผู้เฒ่าผู้แก่ในชุมชน เพื่อเข้าร่วมกิจกรรม และเป็นสักขีพยานในการจัดกิจกรรม

3. ฝ่ายอาหารและของบูชาในพิธี มีนางยุทธนา เพชรสังคุณและนางบัวจันทร์ สาริยา เป็นผู้รับผิดชอบหน้าที่ในการจัดเตรียมอาหารที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรม

4. ฝ่ายประชาสัมพันธ์ มีนายกมล บุญอุ่มเป็นหัวหน้าทีมในการติดต่อประสานงาน กับแกนนำหมู่บ้านใกล้เคียงที่มีพื้นที่ติดกับป่าโคกหนองงูง คือบ้านโคกสะอาดหนองหัวช้าง บ้านวังปลาป้อม เพื่อเข้าร่วมกิจกรรม ก่อนวันเริ่มพิธีกรรมทุกคนในชุมชนหยุดจากการทำงาน ในชุมชนทั้งเด็กนักเรียนและผู้เฒ่าผู้แก่ ต่างมารวมตัวกันตามจุดต่างๆ ภายในหมู่บ้าน ภาพที่ได้คือ ความร่วมมือดีมากมากันทุกครอบครัวเป็นสิ่งที่ไม่เคยเห็นมาก่อนนับได้ประมาณ 300 คน และเด็กนักเรียนจากโรงเรียนนาแกวิทยาก็ 200 คน สีสหน้าและรอยยิ้มของทุกคนแสดงให้เห็นว่าเขามาร่วมกันทำในสิ่งที่ดีงามทำเพื่อลูกหลานของพวกเขาในการทำกิจกรรมในครั้งนี้ชาวบ้านได้ร่วมกันบริจาคเงินเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในกิจกรรมเป็นจำนวนเงิน 15,000 บาท

วันตั้งศาล ทุกคนมารวมตัวกันตามแนวถนนของหมู่บ้าน เมื่อจัดเตรียมสิ่งของที่ต้องใช้ในการประกอบพิธีขึ้นรถเรียบร้อยแล้วจึงออกเดินทางมุ่งสู่ป่าโคกหนองงูงไปยังหนองงูง ซึ่งเป็นจุดนัดหมายในการประกอบพิธีกรรม ทุกคนต่างมารวมตัวกันที่ลานพิธีกรรมที่ถูกจัดเตรียมไว้ พอได้ฤกษ์ เฒ่าเจ้า ผู้นำการประกอบพิธีกรรมได้เริ่มพิธีกรรมโดยการนำวัตถุมงคลแปดอย่างสำหรับการฝังรอบศาลปู่ตา ได้แก่ ฝังแผ่นทองคำเปลว ฝังเงิน เหล็ก ตะกั่ว หอกดาบ แก้วมณี แก้วมุกดา (มุก) ทองแดง โดยการฝังวัตถุมงคลรอบศาลปู่ตา ดังรูป

ลานพิธีกรรมที่ถูกจัดเตรียมไว้

ชาวบ้านเตรียมเครื่องบูชา

การฝังวัตถุมงคลจะฝังรอบศาลปู่ตา

เจ้าเริ่มประกอบพิธีตั้งศาลปู่ตา

พอฝังวัตถุมงคลเสร็จแล้วเจ้าก็ให้ทุกคนมานั่งรอบศาลปู่ตาเพื่อที่ประกอบพิธีเฒ่า
จ๋ากล่าวเชิญเจ้าปู่ ซึ่งมี

- โอมพระภูมิ เจ้าชัยมงคล สติไตรปิยะตโปนสะตุ สวาหะฯ
- ประกาศพระภูมิ พระชัยมงคลภูมิเมเทวา ข้าแต่พระภูมิเทพารักษ์ เมตตนิพระ
ชัยมงคล บดือตุลยเตชะอสุรกาย เปรดภูตผีปีศาจ สยอญฤทธิ์ ทรงเบื่องปิด
เสนียดเบียดเบียน กลีสินสัตว์แผ่นดินปรีการมอยู่ได้ร่มบารมี ข้าขอเชิญพระ
ภูมินบดี รับสังเวย สรรพโภชนา เครื่องสังเวยรสโอชา รับพวงมาลาข้าวดอก
ดอกไม้ มีเครื่องสำอาง ยาอินทรียัฐปเทียหนอง เชิญพระช่วยคุ้มครอง ประชา
สัตว์ ผู้โสมนัสจัดเครื่องพลีกรรม บำบวงบาทฯ
- มาตาปุตตัง วะโอรหัง อาพระภูมิเทพรังรัก อันเรื่องฤทธิ์จึงมีไมตรีจิตรักบานะ
รากร ตั้งมารดรถนอมลูกในอุราให้เริ่งรื่น
- เทวานุกรมปิโต โปโสมวลมนุษย์ ในแผ่นพื้นพสุธาอันเทพดาเกราะคุ้มอยู่
คุ้มครองฯ

- สะทาทะลา นิปัสสติ ย่อมจะมองเห็นสรรพศิริ สุขสวัสดิ์ จึงจัดเครื่องพลีกรรม นำมาบวงสรวง ส่งเทพเจ้าทุกองค์ยอมลาภมีลาภ
- ตัสสะนุภาเวนนะ ด้วยอานุภาพพระภูมิเทवासฤทธิ์ จึงเกิดชัยสวัสดิ์ นิรเดขให้กายประเทศท่านผู้บูชายันต์
- วันทามะหัง รัตตะนัตถียัง อนึ่งข้าขอภวันทาไหว้พระไตรรัตน์ อันไพโรจน์รุ่งจรัสสว่างทิวากร
- ปุญญกเขตตัง เป็นบ่อบุญ บวรของปวงสัตว์ทุกสถานช่วยคุ้มครองท่านทั้งในบริเวณครอบครัว จงสุขสำราญทั่วกันทุกวันคืน
- आयुर्वโโกให้อายุยืนผิวพรรณขึ้นสุข กำลังปร่วงโรยฯ
- ธนวัณโก ทรงศิริราชเลื่องชื่อลือเกียรติยศฯ
- สรรพทุกขา อุบัติวา ทุกข์โรครโศกกรรม สะรด จงเลื่อมหายอุปาทัว อันตรายแรงแวงพินาศ คุกหาสน์หอห้อง จงรองเรื่องสรรพโรคา อย่าเป่าเปื่อง จงเนืองนองให้อยู่ครองคู่เกษมโสถิขึ้นแลฯ
- เดือน 12 ให้เอาผ้าดำรองพื้นในหอฯ
- อาหาร เอาเนื้อดิบๆ

เมื่อจำกล่าวจบ หลังจากนั้นกลุ่มอาสาสมัครชาวบ้านและชาวบ้านได้ทำพิธีกล่าวคำปฏิญาณตนต่อหน้าศาลปู่ตา คำกล่าวปฏิญาณตน “ข้าพเจ้าอาสาสมัครพิทักษ์ป่า ชาวบ้านบ้านหนองค้อ บ้านค้อใหม่ บ้านหนองลิ้มและหมู่บ้านใกล้เคียงขอปฏิญาณว่าข้าพเจ้าจะดูแลรักษาป่าแห่งนี้ไว้ให้เป็นมรดกของลูกหลานสืบไปหากผู้ใดมาลักลอบตัดไม้หรือบุกรุกทำลายป่าขอให้มันจะมีอันเป็นไปด้วยประการทั้งปวง สาธุ สาธุ สาธุ ” เป็นอันเสร็จพิธีการตั้งศาลปู่ตา

หลังจากเสร็จพิธีตั้งศาลปู่ตา นายวันชนะ เพชรสังคุณ กำนันตำบลนาแก ได้กล่าวขอบคุณชาวบ้านที่ให้ความร่วมมือในครั้งนี้และแจ้งวัตถุประสงค์ของการตั้งศาลปู่ตาให้ชาวบ้านที่มาร่วมงานทราบว่าศาลปู่ตาจะเป็นตัวแทนของชาวบ้านในการช่วยรักษาพื้นที่ป่าโคกหนองกุงเราจะมอบพื้นที่ป่าแห่งนี้ให้ปู่ตาเป็นผู้ดูแลใครจะมาตัดไม้ทำลายป่าหรือมาล่าสัตว์ในบริเวณนี้ไม่ได้เพราะถือว่าป่าบริเวณนี้เป็นพื้นที่ของปู่ตาใครเข้ามาตัดไม้ทำลายป่าในบริเวณนี้ถือว่าไม่ให้ความเคารพปู่ตาจะต้องมีอันเป็นไปใน 3 วัน 7 วัน และได้กล่าวต่อไปว่าขอให้ชาวบ้านทุกคนช่วยบอกต่อๆ กันไปว่าบริเวณแห่งนี้เป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์มีปู่ตาเป็นผู้ดูแลรักษาและช่วยกันสอดส่องดูแลรักษาป่าไม่ร่วมกันเพื่อให้เป็นมรดกของลูกหลานต่อไป

2.2 ความเชื่อเกี่ยวกับการบวชป่า

ใช้วิถีทางพระพุทธศาสนาใช้ในการรักษาป่า เป็นการเปลี่ยนสถานะจากต้นไม้ปกติ เป็นต้นไม้ศักดิ์สิทธิ์ ทุกคนต้องรักษาไว้ ไม่ทำลาย โดยเชื่อมโยงกับศาลปู่ตา ซึ่งเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ปกปักรักษาบริเวณนั้น ผู้ที่ไปทำลายต้นไม้ย่อมเท่ากับว่าลบหลู่ปู่ตาด้วย

การบวชป่าเป็นวิธีการหนึ่งที่จะทำให้ป่าอยู่รอด ซึ่งที่มวิจัยได้ศึกษาวิธีการดังกล่าวจากสื่อสิ่งพิมพ์ต่างๆ และจากการพูดคุยกับชาวบ้าน การบวชป่าเป็นการเชื่อมความเชื่อทางพุทธศาสนาให้เข้ากับการอนุรักษ์ป่า โดยมีความเชื่อว่าถ้าต้นไม้ได้รับการบวชแล้วต้นไม้ที่มีความบริสุทธิ์เหมือนดังพระสงฆ์ การบวชป่าจึงเป็นการต่ออายุต้นไม้ ถ้าผู้ใดตัดต้นไม้ที่ทำการบวชแล้วก็จะมียักษ์อันตรายเปรียบเหมือนการทำร้ายพระสงฆ์ที่มวิจัยจึงได้นำแนวคิดดังกล่าวมาปรับใช้และจัดพิธีบวชป่าขึ้นในบริเวณป่าสาธารณะประโยชน์โคกหนองกงโดยการกำหนดเขตอภัยทานในพื้นที่ป่าไว้จำนวน 500 ไร่ ในพื้นที่ป่าทางด้านทิศเหนือ เพราะเป็นพื้นที่มีความอุดมสมบูรณ์สูง และที่สำคัญเป็นพื้นที่ที่อยู่ใกล้กับสำนักสงฆ์ด้วยจึงเหมาะสม รวมทั้งทำให้สะดวกในการดูแลรักษา นอกจากนั้นได้จัดหาชนิดของสัตว์ป่า เช่น ไก่ป่า กระต่ายป่า เต่าป่า หรือแม้แต่สัตว์ป่าชนิดอื่นๆ มาปล่อยในพื้นที่ดังกล่าว จัดทำป้ายตามแนวเขตอภัยทาน

การบวชป่าสาธารณะประโยชน์โคกหนองกงได้รับความร่วมมือจากคนในชุมชนบ้านหนองสิมหนองค้อและค้อใหม่ เด็กและเยาวชนในหมู่บ้านตลอดทั้งพื้นที่ใกล้เคียง องค์การของชุมชน หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง “พิธีบวชป่า บวชต้นไม้” ได้รับงบประมาณสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนตำบลนาแก

ที่มาของการ “บวชป่า” มาจากวิธีการห่มจีวรให้กับต้นไม้เช่นเดียวกับการบวชพระ ส่งผลให้สถานภาพของคนและต้นไม้เปลี่ยนไป นับเป็นการนำความเชื่อทางศาสนามาประยุกต์ใช้ในการดูแลรักษาป่าต้นน้ำ

วันบวชป่าเป็นวันเดียวกันกับวันตั้งศาลปู่ตา กระบวนการดำเนินการหลังจากเสร็จจากพิธีการตั้งศาลปู่ตา นายวันชนะ เพชรสังคุณ กำนันตำบลนาแก ได้เรียกทุกคนมารวมกันอีกครั้งหนึ่งเพื่อประกอบพิธีบวชป่า พื้นที่ที่ใช้ในการบวชป่าใช้พื้นที่บริเวณโดยรอบศาลปู่ตาพิธีการบวชป่าเริ่มต้นด้วยการให้พระสงฆ์จำนวน 9 รูป ประกอบไปด้วย พระครูปัญญาวราทร เจ้าอาวาสวัดโพรงามบ้านหนองค้อ ตำบลนาแก มาเป็นประธาน พร้อมด้วยพระลูกวัดอีก 4 รูป พระครูสุนัน จันทสโร เจ้าอาวาสวัดป่าภูอั้ง อำเภอนาวัง พร้อมด้วยพระลูกวัดอีก 2 รูป และพระครูอรุณธรรมฐิติเจ้าอาวาสวัดป่าบ้านหนองค้อ สวดเจริญพุทธมนต์นำด้วยสายสิญจน์ผูกโยงด้วยสายสิญจน์รอบๆ บริเวณที่ทำการบวชป่า และนำผ้าเหลืองที่เตรียมมาใส่พานพระสวดเจริญพุทธมนต์พระทำพิธีสวดมนต์สืบทอดป่าไม้และสืบทอดคนโดยผู้คนจะนั่งอยู่ใต้สายสิญจน์เพื่อสะเดาะเคราะห์ของตัวเองไปด้วย หลังจากทำพิธีเสร็จนำผ้าเหลืองไปผูกกับต้นไม้ที่เป็นอันเสร็จพิธี กิจกรรมการบวชได้รับงบประมาณสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนตำบลนาแกมี นายบุญจันทร์ แสงสิมมา นายกองค์การบริหารส่วนตำบลนาแก พร้อมด้วยคณะผู้บริหารก็เดินทางมาร่วมพิธีด้วย ถือเป็นนิมิตหมายอันดีของชาวบ้านหนองสิม บ้านหนองค้อ บ้านค้อใหม่ และหมู่บ้านในตำบลนาแก ที่ผู้นำชุมชนให้การสนับสนุนในการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าโคกหนองกงเพื่อที่จะให้ป่าโคกหนองกงเหลือไว้ให้ลูกหลานได้ใช้ประโยชน์

ต้นไม้ในบริเวณนั้นก็ถือว่าเป็นต้นไม้ที่ได้รับการบวชแล้ว สภาพพื้นที่แห่งนั้นเมื่อผ่านการบวชป่าแล้วก็จะสามารถฟื้นคืนสภาพเป็นป่าสมบูรณ์อีกในเวลาเพียงไม่กี่ปี เพราะการบวชป่า ผืนป่าที่ผ่านพิธีบวชแล้ว เป็นเสมือนดินแดนอันศักดิ์สิทธิ์ไม่ว่าผู้ใดก็ไม่อาจเข้าไปทำลายได้ ทำให้ต้นไม้มีโอกาสฟื้นคืนความชุ่มชื้นแก่ผืนแผ่นดินได้เต็มที่ และสายน้ำลำธารที่เกิดจากป่าต้นน้ำดังกล่าวก็จะฟื้นคืนชีวิตอีกครั้งหนึ่ง การบวชป่าได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่ายและทุกภาคส่วนร่วมมือกันรักษาความอุดมสมบูรณ์ของป่าธรรมชาติไว้ให้กับลูกหลาน เป็นการเรียกร้องสิทธิของชุมชน ในการดูแลรักษาป่าและแหล่งต้นน้ำลำธารเองด้วย พิธีบวชป่าจึงเป็นความปรารถนาที่ดี ส่งต่อไปสู่คนรุ่นหลัง ท่ามกลางต้นไม้ต้นพันธุ์พันธุ์หมื่นเพื่อเป็นป่าที่สมบูรณ์ในอนาคต

เริ่มพิธีบวชป่าโดยให้พระสงฆ์เป็นผู้ประกอบพิธี

พระสงฆ์นำผ้าเหลืองที่สวดเจริญพุทธมนต์แล้ว
ไปผูกกับต้นไม้เพื่อเป็นผู้นำการบวชป่า

นักเรียนโรงเรียนนาแกวิทยาร่วมพิธีบวชป่า

หัวหน้าทีมวิจัยร่วมพิธีบวชป่า

ผู้นำชุมชน ชาวบ้าน และเยาวชน ร่วมในพิธีตั้งศาลปู่ตา

พระสงฆ์นำผ้าเหลืองที่สวดเจริญพุทธมนต์แล้ว
ไปผูกกับต้นไม้เพื่อเป็นผู้นำการบวชป่า

ชาวบ้านร่วมกิจกรรมบวชป่า

ทีมวิจัยถ่ายภาพหลังจากเสร็จกิจกรรม

ผลที่เกิดขึ้นหลังจากการตั้งศาลปู่ตาและบวชป่า

1. คนในพื้นที่มีความรู้สึกว่าเป็นพื้นที่ที่มีความศักดิ์สิทธิ์ขึ้น เกรงกลัว ไม่กล้าเข้าไป
2. คนไม่กล้าเข้าไปตัดไม้ เห็นได้จากไม่มีเตาเผาถ่านในพื้นที่รอบป่า
3. พื้นที่ป่าเพิ่มขึ้น เนื่องจากชุมชนรักและหวงแหนป่าเพิ่มขึ้น ได้พื้นที่ป่าคืนมา 30 ไร่
4. เมื่อพบการบุกรุกป่า ชาวบ้านจะโทรแจ้งผู้นำชุมชน ทำให้การประสานงานรวดเร็วจัดการได้ทันที

จากการสัมภาษณ์เยาวชน ชาวบ้าน ครู ผู้นำ ได้สะท้อนสิ่งที่ได้รับจากกิจกรรมตั้งศาลปู่ตาและบวชป่า ดังนี้

1. เยาวชน

นางสาวสุกัญญา ฤทธิ์คล้าย อายุ 18 ปี นักเรียนโรงเรียนนาแกวิทยา ได้ให้ข้อมูลว่า สิ่งที่ได้รับจากกิจกรรมการตั้งศาลปู่ตาและบวชป่าว่า ทำให้รู้เรื่องพิธีกรรมการตั้งศาล ขาวของเครื่องใช้ในพิธีกรรม เพื่ออนุรักษ์ไว้ให้คนรุ่นหลังและหลังจากการตั้งศาลคนในชุมชนก็ตัดไม้ทำลายป่าลดลง ป่าบริเวณที่มีการตั้งศาลมีความอุดมสมบูรณ์มากขึ้น อาหารในป่าก็เพิ่มขึ้นด้วย (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 25 ธันวาคม 2556)

นางสาวพัชริน สมณะ อายุ 18 ปี นักเรียนโรงเรียนนาแกวิทยา ได้ให้ข้อมูลว่า สิ่งที่ได้รับจากกิจกรรมการตั้งศาลปู่ตาและบวชป่าว่า ได้เข้าร่วมพิธีกรรมและการตั้งศาลปู่ตาทำพิธีกรรมอย่างไร สิ่งมงคลต่างๆที่ใช้ในการตั้งศาลปู่ตามีอะไรบ้าง (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 25 ธันวาคม 2556)

นางสาวพัชริน สมณะ อายุ 18 ปี นักเรียนโรงเรียนนาแกวิทยา ได้ให้ข้อมูลว่า สิ่งที่ได้รับจากกิจกรรมการตั้งศาลปู่ตาและบวชป่าว่า ได้เข้าร่วมพิธีกรรมและการตั้งศาลปู่ตาทำพิธีกรรมอย่างไร สิ่งมงคลต่างๆที่ใช้ในการตั้งศาลปู่ตามีอะไรบ้าง (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 25 ธันวาคม 2556)

เด็กชายธนพล แสงสีห์ อายุ 14 ปี นักเรียนโรงเรียนนาแกวิทยา ได้ให้ข้อมูลว่า สิ่งที่ได้รับจากกิจกรรมการตั้งศาลปู่ตาและบวชป่าว่า เมื่อเข้าไปหาของป่าและไปใกล้บริเวณตั้งศาลปู่ตาแล้วเกิดความรู้สึกว่าเป็นพื้นที่ที่ศักดิ์สิทธิ์ น่าเคารพ เกรงขาม เมื่อมองไปยังต้นไม้ยังเห็นผ้าเหลืองของพระภิกษุที่ทำให้รู้สึกว้าตันไม้ที่บวชแล้วคงจะอยู่กับป่าตลอดไป (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 25 ธันวาคม 2556)

นางสาวหัตถดาว สาริยา อายุ 18 ปี นักเรียนโรงเรียนนาแกวิทยา ได้ให้ข้อมูลว่า สิ่งที่ได้รับจากกิจกรรมการตั้งศาลปู่ตาและบวชป่าว่า มีความแตกต่างที่เกิดขึ้นก่อนและหลังจัดกิจกรรมเพราะเมื่อก่อนมีการตัดต้นไม้เผาถ่านมาก แต่ตอนนี้มีความเคารพศาลปู่ตาเป็นบางส่วน แต่บางครั้งครวที่มีความจำเป็นมากก็ต้องตัดไม้เพราะไม่มีเงินที่จะใช้จ่ายในครัวเรือนจึงต้องตัดไม้เพื่อเผาถ่าน (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 25 ธันวาคม 2556)

นายตะวัน คำโคตรสุน อายุ 18 ปี นักเรียนโรงเรียนนาแกวิทยา ได้ให้ข้อมูลว่า สิ่งที่ได้รับจากกิจกรรมการตั้งศาลปู่ตาและบวชป่าว่า สิ่งที่เกิดขึ้นป่ามีความอุดมสมบูรณ์มากขึ้นและคนตัดต้นไม้ลดลง (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 25 ธันวาคม 2556)

นางสาววรรณวิภา วงศ์ไชยา อายุ 18 ปี นักเรียนโรงเรียนนาแกวิทยาได้ให้ข้อมูลว่าสิ่งที่ได้รับจากกิจกรรมการตั้งศาลปู่ตาและบวชป่าว่าก่อนจัดกิจกรรมและหลัง มี แตกต่างกัน เพราะก่อนหน้าที่จะทำกิจกรรมนั้นคนในชุมชนของเราและคนนอกชุมชนพากันมาตัดต้นไม้ทำลายป่าแบบไม่เกรงกลัวต่อสิ่งต่าง ๆ แต่หลังจากที่ทำกิจกรรมนี้แล้วทำให้คนที่เห็นเกิดความเกรงกลัวหรือเคารพที่มองเห็นเนื่องจากทุกคนถูกปลูกฝังให้

เครพยำเกรงต่อสิ่งที่ไม่สามารถมองเห็นได้แต่สามารถทำให้เราเชื่อว่าถ้าทำตัวไม่เครพจะทำให้เกิดสิ่งไม่ดีต่อชีวิตจึงทำให้คนในชุมชนลดการตัดต้นไม้ในป่าทำให้ป่าเพิ่มขึ้น (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 25 ธันวาคม 2556)

นางสาวสุภาพร กุลบุตร อายุ 15 ปี นักเรียนโรงเรียนนาแกวิทยาได้ให้ข้อมูลว่าสิ่งที่ได้รับจากกิจกรรมการตั้งศาลปู่ตาและบวชป่าว่า มีความรู้สึกว่าการตั้งศาลปู่ตาและการบวชป่า เป็นสิ่งที่ดีมาก ๆ เพราะศาลปู่ตาเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของคนในชุมชนและนักเรียน เป็นตัวแทนของชาวบ้านในการดูแลรักษาป่า สัตว์ สถานที่ต่าง ๆ ส่วนการบวชป่าเป็นสิ่งที่ดีเช่นกัน เพราะเป็นการช่วยให้ต้นไม้ไม่โดนตัด เพราะการผูกผ้าจิวรพระไว้ผู้ที่มาตัดไม้ก็มีความเกรงกลัวมากขึ้น (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 25 ธันวาคม 2556)

นางสาวจันทิมา แนนอุดร อายุ 17 ปี นักเรียนโรงเรียนนาแกวิทยาได้ให้ข้อมูลว่าสิ่งที่ได้รับจากกิจกรรมการตั้งศาลปู่ตาและบวชป่าว่า ได้มีที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของชุมชน โดยการตั้งศาลปู่ตาเป็นความเชื่อของชุมชนของเรา ส่วนกิจกรรมบวชป่า ทำให้เรารู้จักที่จะรักษาต้นไม้ใหญ่และเล็กไว้ให้คงอยู่ในป่า ส่วนความรู้สึเกี่ยวกับกิจกรรมมีความแตกต่าง เพราะก่อนไม่มีศาลปู่ตาชุมชนก็ไม่เคยคิดที่จะรักษาป่าแต่พอมีกิจกรรมตั้งศาลปู่ตาแล้วชุมชนให้ความร่วมมือที่จะรักษาป่าโคกหนองกุงของเรามากกว่าที่คิด (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 25 ธันวาคม 2556)

การสร้างศาลปู่ตา จากการบอกเล่าของเยาวชนพบว่า กิจกรรมการสร้างศาลปู่ตาและบวชป่าทำให้เยาวชนในชุมชนได้เข้าใจและได้สัมผัสกระบวนการตั้งศาล ขั้นตอนการตั้งศาล ด้านพิธีกรรมการบวชป่าซึ่งทำให้เยาวชนตระหนักถึงความสำคัญและทำให้เยาวชนและคนในชุมชนเชื่อว่าศาลปู่ตาเป็นสถานที่ที่ศักดิ์สิทธิ์ เป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของคนในชุมชนและจะทำให้คนไม่กล้าเข้าไปตัดไม้ทำลายป่า มีความอุดมสมบูรณ์และเป็นแหล่งหากินของคนในชุมชน

บทบาทของเยาวชนในการสร้างศาลปู่ตาและบวชป่า

- 1) ร่วมประชุมกับทีมชุมชนและผู้เกี่ยวข้อง ซึ่งมีการแบ่งบทบาทให้เยาวชนเป็นผู้มีส่วนร่วมกับผู้ใหญ่ โดยแต่ละฝ่ายงานจะมีเยาวชนร่วมด้วย
- 2) ช่วยผู้ใหญ่จัดเตรียมพื้นที่ตั้งศาลปู่ตา ได้แก่ ปูพื้นซีเมนต์ ดายหญ้ารอบๆ บริเวณพิธีเพื่อให้ผู้เข้าร่วมพิธีปูเสื่อนั่งได้
- 3) ช่วยการประชาสัมพันธ์ ส่งหนังสือประชาสัมพันธ์ตามหมู่บ้านใกล้เคียง ให้มาร่วมพิธี
- 4) เตรียมดอกไม้และเครื่องบูชาร่วมกับผู้ใหญ่
- 5) ร่วมพิธีกรรมสร้างศาลปู่ตาและบวชป่า

2. ชาวบ้าน

นางสาววรรค์ ปิวสาร อายุ 40 ปี อยู่บ้านหนองค้อ ได้ให้ข้อมูลว่าเมื่อป่ามีความอุดมสมบูรณ์มากขึ้น อาหารในป่าเพิ่มมากขึ้นก็จะได้เก็บไปประกอบอาหารได้และช่วยประหยัดค่าใช้จ่ายในครอบครัวได้ด้วย (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 25 ธันวาคม 2556)

นายโสตา ไวนุสร อายุ 66 ปี เป็นชาวบ้านค้อใหม่ ได้ให้ข้อมูลว่า เป็นคนที่ได้เข้าร่วมกิจกรรมทั้งสอง เป็นกิจกรรมที่ต้งามเพราะจะได้เตือนว่าห้ามตัดไม้ทำลายป่า (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 25 ธันวาคม 2556)

นางสาวเนาวรัตน์ สมณะ อายุ 37 ปี ชาวบ้านบ้านค้อใหม่ ได้ให้ข้อมูลว่าได้รับความรู้เรื่องการตั้งศาลปู่ตาและบวชป่า ซึ่งเป็นแนวทางของการอนุรักษ์ป่าเพื่อให้คงเหลือพื้นที่มากที่สุด เทาที่จะรักษาไว้ได้ (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 25 ธันวาคม 2556)

นางลำ คำซ้อง อายุ 48 ปี ชาวบ้านหนองสิม ได้ให้ข้อมูลว่าชาวบ้านมีความเคารพและศรัทธาป่ามากขึ้น มีการตัดต้นไม้ลดลง (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 25 ธันวาคม 2556)

นายโยธินัย ประกังเว อายุ 41 ปี ชาวบ้านบ้านหนองสิม ได้ให้ข้อมูลว่าได้รับความรู้เรื่องการตั้งศาลปู่ตาและบวชป่าว่า หลังจากมีการตั้งศาลปู่ตาขึ้น ทุกคนให้ความเคารพนับถือปู่ตาเมื่อให้รักษาป่าให้อุดมสมบูรณ์ยิ่งขึ้น โดยที่ไม่ทำลายป่าและสัตว์ป่า การบวชป่าทำให้เรารู้สึกรักป่าไม่มากยิ่งขึ้น และดีใจที่ได้ร่วมกิจกรรมดูแลรักษาป่าด้วย (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 25 ธันวาคม 2556)

นางชมพู นิตยโรจน์ อายุ 48 ปี ชาวบ้านบ้านค้อใหม่ ได้ให้ข้อมูลว่าได้รับความรู้เรื่องการตั้งศาลปู่ตาและบวชป่าว่าจะได้ทำให้มีความรู้สึกกลัวบาปบ้างสำหรับคนที่ชอบทำลายป่า ถ้าไม่ตัดต้นไม้เล็ก ๆ ไม่ทำลายมันอีกไม่กี่ปีต้นไม้จะโตขึ้นมาทดแทนต้นที่ตัดไป ป่าจะได้กลับมามีความอุดมสมบูรณ์ขึ้น พื้นที่ของป่าก็จะมีมากขึ้นจะได้ไม่ต้องไปหาของป่าไกลๆ ยินดีให้ความร่วมมือเสมอสำหรับกิจกรรมนี้ (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 25 ธันวาคม 2556)

จากการสัมภาษณ์ชาวบ้าน สรุปได้ว่า ชาวบ้านรู้สึกดีกับกิจกรรมทั้งสองกิจกรรม ซึ่งเป็นสิ่งที่ชาวบ้านเชื่อและศรัทธา ให้ความเคารพนับถือปู่ตา แล้วจะส่งผลให้คนไม่เข้าไปบุกรุกป่า ทำให้ผืนป่าอยู่คู่กับชุมชนและมีความอุดมสมบูรณ์ตลอดไปเหมือนดังที่เคยเป็นมาในอดีต

3. ผู้นำชุมชน

นายกมล บุญอุ้ม อายุ 47 ปี สารวัตรกำนันตำบลนาแก ได้ให้ข้อมูลว่าได้รับความรู้เรื่องการตั้งศาลปู่ตาและบวชป่าว่ามีความแตกต่างคือ หลังจากการตั้งศาลและบวชป่า ผู้คนก็เลิกตัดไม้ทำลายป่า และหันมาปลูกป่า และอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมขึ้น และเลิกตัดไม้ทำลายป่า เลิกเก็บแมลงทับ ทำให้ป่ากลับมาอุดมสมบูรณ์อีกครั้ง (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 25 ธันวาคม 2556)

นายเหลื บานเย็น อายุ 61 ปี อดีตผู้ใหญ่บ้านบ้านหนองสิม ได้ให้ข้อมูลว่าได้รับความรู้เรื่องการตั้งศาลปู่ตาและบวชป่าว่าความรู้ของผู้ปกครองในการตั้งศาลปู่ตาที่โคกหนองกุงเป็นสิ่งที่ดี อย่างน้อยเมื่อคนผ่านไปได้กราบไหว้และเกรงขามในการตัดไม้ทำลายป่า ซึ่งเป็นแหล่งธรรมชาติมีอยู่เดิม (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 25 ธันวาคม 2556)

นายวันชนะ เพชรสังคุณ อายุ 43 ปี กำนันตำบลนาแก ได้ให้ข้อมูลว่า การตั้งศาลปู่ตาเป็น การใช้พิธีกรรมที่คนในชุมชนเคยนับถือเพื่อนำมาใช้ในการอนุรักษ์ป่าเพื่อให้ผืนป่าคืนกลับมา ความเชื่อนี้จะทำให้ผู้คนในชุมชนเกิดความเกรงขาม และเกรงกลัวสิ่งที่จะเกิดกับบุคคลในครอบครัว การบวชป่าเป็นการเพิ่ม

จำนวนต้นไม้ขนาดใหญ่ให้มากขึ้น ป่ารักษน้ำ พื้นดินแหล่งอาหารให้ชุมชน (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 25 ธันวาคม 2556)

จากกิจกรรมทั้งสองกิจกรรม ผู้นำชุมชน ได้ให้ข้อสรุปว่า การสร้างศาลปู่ตา และกิจกรรมบวชป่า จะทำให้ชุมชนเกิดการเปลี่ยนแปลงแนวคิดแบบยั่งยืน ทางด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติป่าไม้ เกิดความรักและหวงแหนป่าผืนป่าแห่งนี้ ซึ่งเป็นแหล่งที่หากินของคนในชุมชนนั่นเอง

4. ครู

นายจำเนียร มัตกิต อายุ 51 ปี ผู้อำนวยการโรงเรียนนาแกวิทยา กล่าวว่า ป่าไม้เป็นทรัพยากรธรรมชาติที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อชีวิต ไม่ว่าจะเป็นมนุษย์หรือสัตว์อื่นๆ เพราะป่าไม้มีประโยชน์ทั้งการเป็นแหล่งวัตถุดิบของปัจจัยสี่คืออาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัยและยารักษาโรคสำหรับมนุษย์และยังมีประโยชน์ในการรักษาความสมดุลของสิ่งแวดล้อม ถ้าป่าไม้ถูกทำลายลงไปมากย่อมส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องอื่นๆเช่น สัตว์ป่า ดิน น้ำ อากาศ เป็นต้น เมื่อป่าไม้ถูกทำลายจะส่งผลไปถึงดินและแหล่งน้ำด้วย เพราะเมื่อเผาหรือถางป่าไปแล้วพื้นดินจะโล่งขาดพืชคลุมดิน เมื่อฝนตกลงมาจะชะล้างหน้าดินและความอุดมสมบูรณ์ของดินไป นอกจากนี้เมื่อขาดต้นไม้คอยดูดซับน้ำไว้ น้ำก็จะไหลมาท่วมบ้านเรือนและที่ลุ่มในฤดูน้ำหลาก พอถึงฤดูแล้งก็ไม่มีน้ำซึมใต้ดินไว้พอเลี้ยงต้นน้ำลำธาร ทำให้แม่น้ำมีน้อย ส่งผลกระทบต่อมาถึงระบบเศรษฐกิจและสังคม เช่นการขาดแคลนน้ำในการชลประทานทำให้ทำนาไม่ได้ผล ขาดน้ำมาผลิตกระแสไฟฟ้า เป็นต้น ดังนั้นการตั้งศาลปู่ตาและการบวชป่าเป็นการนำความเชื่อที่จะช่วยให้ป่าอยู่คู่กับชุมชนได้ (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 25 ธันวาคม 2556)

นางสาวหัทธกานต์ บุญละคร อายุ 33 ปี ครูโรงเรียนนาแกวิทยา ได้ให้ข้อมูลว่าการตั้งศาลปู่ตาและการบวชป่า เป็นการนำเอาความเชื่อของคนในชุมชนมาเพื่อช่วยให้ผืนป่าโคกหนองงูมีพื้นที่ และความหนาแน่นมากขึ้น ความเชื่อดังกล่าวทำให้คนเกิดความเกรงกลัวต่อเรื่องราวที่จะเกิดกับคนในครอบครัวเพราะถือว่าผิดจารีต ประเพณี (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 25 ธันวาคม 2556)

นางสาวสุจิตรา ภูผาดาว อายุ 33 ปี ครูโรงเรียนนาแกวิทยา ได้ให้ข้อมูลว่า การตั้งศาลและการบวชป่ามีผลทำให้คนตัดไม้ทำลายป่าลดลง เมื่อการตัดไม้ทำลายป่าลดลงเป็นผลทำให้ป่าและความหลากหลายทางธรรมชาติในป่าโคกหนองงูมีความอุดมสมบูรณ์เพิ่มขึ้น อาหารในป่าเพิ่มขึ้น เติบโตเก็บได้จากป่ามีมากขึ้น เมื่อป่าเพิ่มขึ้นป่าก็จะป่านั้นน้ำสำหรับชุมชนต่อไป (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 25 ธันวาคม 2556)

จากการสัมภาษณ์ของคณะครู สรุปได้ว่า การอนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้แบบยั่งยืน คือการสร้างความรักและศรัทธา เป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของคนในชุมชน ซึ่งกิจกรรมทั้งสองกิจกรรม ทำให้ชุมชนเกิดความรักและหวงแหนผืนป่าแห่งนี้ อีกทั้งยังเป็นการพาลูกหลานเยาวชนในชุมชนได้เรียนรู้ สู่การปฏิบัติในการประกอบพิธีกรรม ทั้งนี้เพื่อให้ป่าสาธารณะโคกหนองงูอยู่กับชุมชนแบบยั่งยืนตลอดไป

2.3 หลักสูตรท้องถิ่น

การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เกี่ยวกับป่าสาธารณะโคกหนองงู เป็นรายวิชาเพิ่มเติมที่เหมาะสมสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น มีวัตถุประสงค์เพื่อให้นักเรียนมีความรู้เห็นคุณค่าของป่าสาธารณะประโยชน์โคกหนองงู มีความรักความภาคภูมิใจในท้องถิ่นของตนและสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ใน

ชีวิตประจำวันได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม ที่สอดคล้องกับสภาพท้องถิ่นและความต้องการของชุมชนและ
ผู้เรียน

กระบวนการสร้างหลักสูตรท้องถิ่น มีดังนี้

เริ่มต้นจากผู้อำนวยการโรงเรียนนาแกวิทยา ประชุมร่วมกับครู ที่รับผิดชอบหลักสูตรการเรียน
การสอน หัวหน้าฝ่ายวิชาการ ผู้นำชุมชน เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลนาแก และครูทีมวิจัยหารือ
เกี่ยวกับกรอบและแนวทางการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น โดยอิงตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.
2551 ได้รายวิชาที่กำหนดขึ้นอยู่ในกลุ่มสาระใดบ้าง ซึ่งได้แก่

- 1) รายวิชานิเวศวิทยาของป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองงู กลุ่มสาระการเรียนรู้
วิทยาศาสตร์
- 2) รายวิชาภูมิศาสตร์ของป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองงู กลุ่มสาระการเรียนรู้
สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
- 3) รายวิชาการขยายพันธุ์พืชและสัตว์ในป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองงู กลุ่ม
สาระการเรียนรู้ การงานอาชีพและเทคโนโลยี
- 4) รายวิชาการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพของป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองงู
กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
- 5) รายวิชาการใช้ประโยชน์จากป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองงู กลุ่มสาระการ
เรียนรู้วิทยาศาสตร์
- 6) รายวิชาการอนุรักษ์ป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองงู กลุ่มสาระการเรียนรู้
วิทยาศาสตร์

หลังจากได้ที่ได้รายวิชาแล้ว ทางโรงเรียนและคณะผู้ร่วมประชุมจะทำแบบสำรวจความคิดเห็นจากชุมชน ได้สร้างแบบสำรวจความคิดเห็นจากชุมชน ผู้เข้าร่วมประชุมประกอบด้วย ครูฝ่ายวิชาการ ครู
ทีมวิจัย และนักเรียนโรงเรียนนาแกวิทยา เป็นการสอบถามเกี่ยวกับความต้องการให้โรงเรียนจัดการเรียนการ
สอนหลักสูตรท้องถิ่น และข้อเสนอแนะเพื่อการจัดทำหลักสูตร ได้แบบสำรวจทั้งหมด 300 ชุด โดยให้นักเรียน
เป็นผู้เก็บรวบรวมข้อมูลความคิดเห็น

ผลจากการวิเคราะห์แบบสำรวจความคิดเห็น พบว่า

- 1) ชุมชนต้องการให้จัดการเรียนการสอน รายวิชานิเวศวิทยาของป่า
สาธารณประโยชน์โคกหนองงู กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ คิดเป็นร้อยละ 87.99
- 2) ชุมชนต้องการให้จัดการเรียนการสอน รายวิชาภูมิศาสตร์ของป่า
สาธารณประโยชน์โคกหนองงู กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม คิดเป็นร้อยละ 96.75
- 3) ชุมชนต้องการให้จัดการเรียนการสอน รายวิชาการขยายพันธุ์พืชและสัตว์ในป่า
สาธารณประโยชน์โคกหนองงู กลุ่มสาระการเรียนรู้ การงานอาชีพและเทคโนโลยี คิดเป็นร้อยละ 94.14

4) ชุมชนต้องการให้จัดการเรียนการสอน รายวิชาการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพของ ป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองกุง กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม คิดเป็นร้อยละ 95.49

5) ชุมชนต้องการให้จัดการเรียนการสอน รายวิชาการใช้ประโยชน์จากป่า สาธารณประโยชน์โคกหนองกุง กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ คิดเป็นร้อยละ 97.74

6) ชุมชนต้องการให้จัดการเรียนการสอน รายวิชาการอนุรักษ์ป่าสาธารณประโยชน์ โคกหนองกุง กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ คิดเป็นร้อยละ 100

จากการวิเคราะห์แบบสอบถามจะเห็นได้ว่า ชุมชนต้องการให้จัดทำหลักสูตรท้องถิ่น ใช้ในการเรียนการสอนในโรงเรียน เนื่องจากหลักสูตรนี้สร้างการเรียนรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ชุมชน สภาพแวดล้อมของป่า และการใช้ประโยชน์จากป่า อันจะนำมาซึ่งจิตสำนึกการอนุรักษ์ฟื้นฟูป่า รวมถึงการ ป้องกันการบุกรุกป่าด้วย

จากนั้นเป็นการจัดเวทีสร้างทำหลักสูตรท้องถิ่น ได้กำหนดรายวิชา 6 รายวิชา ซึ่งใน แต่ละรายวิชาประกอบด้วย ความสำคัญ จุดมุ่งหมาย วัตถุประสงค์ เนื้อหาหลักสูตร เวลาเรียน แหล่งการเรียนรู้ และสื่อประกอบการเรียน กิจกรรมการเรียนรู้ การวัดผลประเมินผล ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ และโครงสร้าง เนื้อหาหลักสูตร

หลักสูตรท้องถิ่นสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนนาแกวิทยา อำเภอนาวัง จังหวัด หนองบัวลำภู ซึ่งมีทั้งหมด 6 รายวิชา ดังนี้

**หลักสูตรท้องถิ่นโรงเรียนนาแกวิทยา
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1
รายวิชา นิเวศวิทยาของป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองกุง**

ความสำคัญ

ป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองกุง ตั้งอยู่บนพื้นที่ตำบลนาแก อำเภอนาวัง จังหวัดหนองบัวลำภู มี ลักษณะเป็นป่าเต็งรังมีต้นไม้ไม่ใหญ่มาก ดินเป็นดินโคกผสมหิน พื้นที่ภายในมีหนองน้ำ เรียกว่า หนองกุง ซึ่ง ปัจจุบันน้ำตื้นเขิน เป็นที่ราบ ไม่มีน้ำในฤดูแล้ง ประชาชนในพื้นที่ใช้ประโยชน์จากป่าหลายรูปแบบ เช่น เป็น แหล่งอาหาร ยาสมุนไพร เชื้อเพลิง และไม้ใช้สอย เป็นต้น การใช้ประโยชน์จากป่าโคกหนองกุงที่ไม่เหมาะสม เช่น การเผาป่าเพื่อล่าสัตว์ ตัดต้นไม้เอาไข่มดแดง ทุบต้นไม้เพื่อจับแมลงทับ มีการตัดเปลือกต้นไม้เพื่อให้นาย ทั้งยี่น เจาะต้นไม้แล้วฉีดสารเคมีเพื่อให้ต้นไม้ตาย ฉีดยาฆ่าแมลงบริเวณป่าเพื่อป้องกันการบุกรุกทำให้พืช สมุนไพรตาย เป็นต้น จากสถานการณ์ดังกล่าว คนภายในชุมชนได้ประชุมหาแนวทางการพัฒนา และจัดการป่า ให้ยั่งยืน ดังนี้ 1) แต่งตั้งกรรมการร่วมดูแลรักษา 2) การประชาสัมพันธ์สร้างความเข้าใจเพื่อให้เกิดความ ร่วมมือในการรักษาและฟื้นฟูป่าร่วมกัน 3) การจัดทำแนวเขตและที่ทำกินให้ชัดเจน 4) กิจกรรมปลูกป่าเสริม

5) การพัฒนาอาชีพแก่ชุมชนควบคู่ไปด้วย 6) การแบ่งเขตป่าบางส่วนให้โรงเรียนนาแกวิทยากว่า 300 ไร่ และโรงเรียนบ้านหนองค้อกว่า 100 ไร่ 7) การจัดตั้งกลุ่มอาสาสมัครป้องกันไฟป่า โดยได้งบประมาณสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนตำบลนาแก 8) มีการจัดตั้งกลุ่มเยาวชนใส่ใจสิ่งแวดล้อม โดยองค์การบริหารส่วนตำบลนาแก โดยมีเยาวชนจากตำบลนาแกเข้าร่วมโครงการจำนวน 30 คน มีการจัดค่ายอบรมให้ความรู้กับเยาวชนในเรื่องการอนุรักษ์ป่าไม้ เพื่อให้เด็กและเยาวชนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการดูแลรักษาป่า การอยู่กับป่า การป้องกันการบุกรุกทำลายป่าหลังจากการอบรมกลุ่มเยาวชนช่วยกันดูแลรักษาป่าร่วมกัน เช่น ทำหน้าที่เฝ้าระวังการบุกรุกทำลายป่า คอยแจ้งข่าวสารต่างๆ เมื่อพบเห็นการตัดไม้ทำลายป่า การเกิดไฟป่า เป็นต้น

ดังนั้นโครงการวิจัยจึงต้องการศึกษากระบวนการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างศักยภาพเด็กและเยาวชนในการสืบทอดดูแลรักษาป่าสาธารณะประโยชน์โคกหนองกุง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษาค้นคว้าหาทางออกในการช่วยแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นกับป่าสาธารณะประโยชน์โคกหนองกุง ในการแก้ปัญหาต้องเริ่มจากการค้นหาปัจจัยและเงื่อนไข ที่ให้เด็กและเยาวชนในท้องถิ่นเห็นความสำคัญของกระบวนการสืบทอด ดูแลรักษาป่าสาธารณะประโยชน์โคกหนองกุง รูปแบบการสร้างสำนึกเยาวชนเพื่อการอนุรักษ์และฟื้นฟูแหล่งอาหารของชุมชนพื้นที่ป่าสาธารณะประโยชน์โคกหนองกุง ได้ถูกออกแบบไว้ในหลักสูตรท้องถิ่นโรงเรียนนาแกวิทยา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 รายวิชา นิเวศวิทยาของป่าสาธารณะประโยชน์โคกหนองกุง ซึ่งมีเนื้อหาวิชาที่ว่าด้วยการประวัติของป่า พืช สัตว์ และเห็ดราที่พบในป่าสาธารณะประโยชน์โคกหนองกุง เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประวัติของป่า พืช สัตว์ และเห็ดราที่พบในป่า ส่งเสริมให้ผู้เรียนตระหนักถึงความสำคัญของป่าต่อการดำรงชีวิต และเกิดจิตสำนึกในการอนุรักษ์ป่าสาธารณะประโยชน์โคกหนองกุงร่วมกัน

จุดมุ่งหมาย

1. เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประวัติของป่าสาธารณะประโยชน์โคกหนองกุง
2. เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพืช สัตว์ เห็ดรา ที่พบในป่าสาธารณะประโยชน์โคกหนองกุง

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประวัติของป่าสาธารณะประโยชน์โคกหนองกุง
2. เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพืช สัตว์ เห็ดรา ที่พบในป่าสาธารณะประโยชน์โคกหนอง

กุง

เนื้อหาหลักสูตร

ประกอบด้วยเนื้อหา 4 เรื่อง ดังนี้

1. ประวัติป่าสาธารณะประโยชน์โคกหนองกุง
2. พืชที่พบในป่าสาธารณะประโยชน์โคกหนองกุง
3. สัตว์ที่พบในป่าสาธารณะประโยชน์โคกหนองกุง
4. เห็ดราที่พบในป่าสาธารณะประโยชน์โคกหนองกุง

เวลาเรียน

หลักสูตรรายวิชา นิเวศวิทยาของป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองกุง ใช้เวลาเรียนทั้งหมด 20 ชั่วโมง

แหล่งการเรียนรู้และสื่อประกอบการเรียน

1. หนังสือ ประวัติป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองกุง
2. แหล่งเรียนรู้ ป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองกุง

กิจกรรมการเรียนรู้

1. ศึกษาความรู้ด้านทฤษฎี
2. ศึกษาจากแหล่งเรียนรู้

การวัดผลประเมินผล

1. การสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้/ การมีส่วนร่วม
2. การประเมินผลงาน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประวัติของป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองกุง
2. ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพืช สัตว์ เห็ดรา ที่พบในป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองกุง

คำอธิบายรายวิชา

รายวิชา นิเวศวิทยาของป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองกุง

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ภาคเรียนที่ 1 เวลา 20 ชั่วโมง/ภาค จำนวน 0.5 หน่วยกิต

ศึกษาประวัติป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองกุง สรรพชนิดของพืช สัตว์ และเห็ดราที่พบในป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองกุง เพื่อให้เกิดความรู้ ความคิด ความเข้าใจ ถึงประโยชน์ คุณค่า และความสำคัญของป่า พืช สัตว์ และเห็ดราที่พบในป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองกุง

สามารถสื่อสารสิ่งที่เรียนรู้และนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ในการดำรงชีวิตและดูแลสิ่งแวดล้อม มีคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมที่เหมาะสม และมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองกุง

ผลการเรียนรู้

1. ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประวัติของป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองกุง
2. ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพืชที่พบในป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองกุง
3. ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสัตว์ที่พบในป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองกุง
4. ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเห็ดราที่พบในป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองกุง
5. ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประโยชน์ คุณค่า และความสำคัญของป่าสาธารณประโยชน์โคก

หนองกุง

6. ผู้เรียนมีคุณธรรมจริยธรรม ค่านิยมที่เหมาะสม และมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ป่าสาธารณประโยชน์
โคกหนองงูง

โครงสร้างเนื้อหาหลักสูตร

รายวิชา นิเวศวิทยาของป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองงูง

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ภาคเรียนที่ 1 เวลา 20 ชั่วโมง/ภาค จำนวน 0.5 หน่วยกิต

ที่	ชื่อหน่วยการเรียนรู้	ผลการเรียนรู้	เนื้อหา	เวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนัก คะแนน
1	ประวัติป่าสาธารณะ ประโยชน์โคกหนองงูง	1, 5, 6	ประวัติป่าสาธารณะประโยชน์โคกหนองงูง	4	15
2	พืช	2, 5, 6	1. ไม้ล้มลุก 2. ไม้พุ่ม 3. ไม้ยืนต้น 4. พืชสมุนไพร	5	20
3	สัตว์	3, 5, 6	1. แมลง 2. สัตว์บก	4	15
4	เห็ดรา	4, 5, 6	1. เชื้อรา 2. เห็ดดิน 3. เห็ดขอนไม้	5	20
รวม				18	70
สอบปลายภาค				2	30
รวมทั้งหมด				20	100

หลักสูตรท้องถิ่นโรงเรียนนาแกวิทยา

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

รายวิชา ภูมิศาสตร์ของป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองงู

ความสำคัญ

ป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองงู มีลักษณะเป็นป่าเต็งรัง ขนาดของต้นไม้แต่ละต้นไม่ใหญ่มาก ไม่พื้นล่างเป็นไผ่เพ็ก พื้นที่เป็นดินเหนียวอยู่สลับกับพื้นที่ราบ ดินเป็นดินโคลนผสมหิน เดิมมีพื้นที่กว่า 2,400 ไร่ ซึ่งมีความหลากหลายทางชีวภาพ รวมทั้งเป็นแหล่งอาหารที่อุดมสมบูรณ์ของมนุษย์และสัตว์

จุดมุ่งหมาย

1. เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับลักษณะทางกายภาพของป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองงู
2. เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับแผนที่ป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองงู
3. เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับแผนที่ (พิกัด) สิ่งมีชีวิตที่พบในป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองงู
4. เพื่อให้ผู้เรียนสามารถสำรวจและจัดทำทางเดินเพื่อศึกษาป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองงูได้

วัตถุประสงค์

1. ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับลักษณะทางกายภาพของป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองงู
2. ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับแผนที่ป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองงู
3. ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับแผนที่ (พิกัด) สิ่งมีชีวิตที่พบในป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองงู
4. ผู้เรียนสามารถบอกพิกัดและจัดทำทางเดินเพื่อศึกษาป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองงูได้

เนื้อหาหลักสูตร

ประกอบด้วยเนื้อหา 4 เรื่อง ดังนี้

1. ลักษณะทางกายภาพของป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองงู ได้แก่ ดิน หิน ทราย และน้ำ
2. แผนที่ป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองงู
3. แผนที่ (พิกัด) สิ่งมีชีวิต ได้แก่ ต้นไม้ แมลง และเห็ด ที่พบในป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองงู
4. ทางเดินเพื่อศึกษาป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองงู

เวลาเรียน

หลักสูตรรายวิชา ภูมิศาสตร์ของป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองงู ใช้เวลาเรียนทั้งหมด 20 ชั่วโมง

แหล่งการเรียนรู้และสื่อประกอบการเรียน

1. หนังสือ ประวัติป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองงู
2. แหล่งเรียนรู้ ป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองงู
3. <http://www.youtube.com/watch?v=Rxmb7XSPKg4>
4. รูปภาพและเอกสารเกี่ยวกับดิน หิน

5. Web site ของกรมที่ดิน [<http://www.ddd.go.th/>]

กิจกรรมการเรียนรู้

1. ศึกษาความรู้ด้านทฤษฎี
2. ศึกษาจากแหล่งเรียนรู้
 - 2.1 ส่งเสริมให้นักเรียนไปศึกษาค้นคว้าในแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น
 - 2.2 เชิญปราชญ์ชาวบ้านหรือผู้ทรงคุณวุฒิภายนอกมาบรรยายเกี่ยวกับป่า

การวัดผลประเมินผล

1. การสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้/ การมีส่วนร่วม
2. การประเมินผลงาน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับลักษณะทางกายภาพของป่าสาธณประโยชน์โคกหนองกุง
2. ผู้เรียนสามารถสำรวจและจัดทำทางเดินป่าสาธณประโยชน์โคกหนองกุงได้

คำอธิบายรายวิชา

รายวิชา ภูมิศาสตร์ของป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองกุง

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ภาคเรียนที่ 2 เวลา 20 ชั่วโมง/ภาค จำนวน 0.5 หน่วยกิต

ศึกษาลักษณะทางกายภาพของป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองกุง ได้แก่ ดิน หิน ทราย และน้ำ ศึกษาแผนที่ป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองกุง และแผนที่ (พิกัด) สิ่งมีชีวิตที่พบในป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองกุง ได้แก่ ต้นไม้ แมลง เห็ด เป็นต้น ศึกษาและจัดทำทางเดินเพื่อศึกษาป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองกุง เพื่อให้เกิดความรู้ ความคิด ความเข้าใจ ถึงประโยชน์ คุณค่า และความสำคัญของป่า พืช สัตว์ และเห็ดราที่พบในป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองกุง

สามารถสื่อสารสิ่งที่เรียนรู้และนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ในการดำรงชีวิตและดูแลสิ่งแวดล้อม มีคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมที่เหมาะสม และมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองกุง

ผลการเรียนรู้

1. ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับลักษณะทางกายภาพของป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองกุง
2. ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับแผนที่ป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองกุง
3. ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับแผนที่ (พิกัด) สิ่งมีชีวิตที่พบในป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองกุง
4. ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับทางเดินเพื่อศึกษาป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองกุง
5. ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประโยชน์ คุณค่า และความสำคัญของป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองกุง
6. ผู้เรียนมีคุณธรรมจริยธรรม ค่านิยมที่เหมาะสม และมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองกุง

โครงสร้างเนื้อหาหลักสูตร

รายวิชา ภูมิศาสตร์ของป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองกุง

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ภาคเรียนที่ 2 เวลา 20 ชั่วโมง/ภาค จำนวน 0.5 หน่วยกิต

ที่	ชื่อหน่วยการเรียนรู้	ผลการเรียนรู้	เนื้อหา	เวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนัก คะแนน
1	ลักษณะทางกายภาพ ของป่าสาธารณ ประโยชน์โคกหนองกุง	1, 5, 6	1. ดิน 2. หิน 3. ทราย 4. น้ำ	5	20
2	แผนที่ป่า สาธารณประโยชน์โคก หนองกุง	2, 5, 6	แผนที่ทางดาวเทียม	4	15
3	แผนที่ (พิกัด) สิ่งมีชีวิต	3, 5, 6	1. ต้นไม้ 2. แมลง 3. เห็ด	4	15
4	ทางเดินเพื่อศึกษาป่า	4, 5, 6	การสำรวจทางเดินป่า	5	20
รวม				18	70
สอบปลายภาค				2	30
รวมทั้งหมด				20	100

หลักสูตรท้องถิ่นโรงเรียนนาแกวิทยา
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2
รายวิชา การขยายพันธุ์พืชและสัตว์ในป่าสาธณประโยชน์โคกหนองงู

ความสำคัญ

ป่าสาธณประโยชน์โคกหนองงู ตั้งอยู่บนพื้นที่ตำบลนาแก อำเภอนาหวัง จังหวัดหนองบัวลำภู มีลักษณะเป็นป่าเต็งรังมีต้นไม้ไม่ใหญ่มาก ดินเป็นดินโคกผสมหิน พื้นที่ภายในมีหนองน้ำ เรียกว่า หนองงู ซึ่งปัจจุบันน้ำตื้นเขิน เป็นที่ราบ ไม่มีน้ำในฤดูแล้ง ป่าสาธณประโยชน์โคกหนองงูประกอบด้วยพืชหลากหลายสายพันธุ์สามารถแบ่งออกเป็นกลุ่มๆ ได้แก่ พืชทั่วไป พืชที่ใช้เป็นอาหาร และพืชสมุนไพร สัตว์ที่พบมีหลายชนิด เช่น กลุ่มแมลง สัตว์บก และสัตว์ปีก นอกจากนี้ยังพบสิ่งมีชีวิตในกลุ่มของเห็ดราที่มีความหลากหลายมาก ประชาชนในพื้นที่ใช้ป่าเป็นแหล่งอาหาร แหล่งยาสมุนไพร แหล่งเชื้อเพลิง และไม้ใช้สอย การใช้ประโยชน์จากป่าโคกหนองงูที่ไม่เหมาะสม เช่น การเผาป่าเพื่อล่าสัตว์ ตัดต้นไม้เอาไข่มดแดง ทุบต้นไม้เพื่อจับแมลงทับ มีการตัดเปลือกต้นไม้เพื่อให้ตายทั้งยืน เจาะต้นไม้แล้วฉีดสารเคมีเพื่อให้ต้นไม้ตาย ฉีดยาฆ่าแมลงบริเวณป่าเพื่อป้องกันการบุกรุกทำให้พืชสมุนไพรตาย เป็นต้น การใช้ประโยชน์ที่ไม่เหมาะสมดังกล่าวส่งผลให้ความหลากหลายของพืช สัตว์ และเห็ดราที่พบในป่าสาธณประโยชน์โคกหนองงูลดจำนวนลงอย่างรวดเร็ว เพื่อเป็นการอนุรักษ์ให้ป่าคงความอุดมสมบูรณ์จึงควรทำการขยายพันธุ์พืช สัตว์ และเห็ดรา ให้เกิดการแพร่กระจายทั่วไปทุกพื้นที่ของป่า และทดแทนส่วนที่เกิดจากการใช้ประโยชน์จากป่า

ดังนั้นโครงการวิจัยจึงต้องการศึกษากระบวนการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างศักยภาพเด็กและเยาวชนในการสืบทอดดูแลรักษาป่าสาธณประโยชน์โคกหนองงู โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษาค้นคว้าหาทางออกในการช่วยแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นกับป่าสาธณประโยชน์โคกหนองงู ในการแก้ปัญหาต้องเริ่มจากการค้นหาปัจจัยและเงื่อนไข ที่ให้เด็กและเยาวชนในท้องถิ่นเห็นความสำคัญของกระบวนการสืบทอด ดูแลรักษาป่าสาธณประโยชน์โคกหนองงู รูปแบบการสร้างสำนึกเยาวชนเพื่อการอนุรักษ์และฟื้นฟูแหล่งอาหารของชุมชนพื้นที่ป่าสาธณประโยชน์โคกหนองงู ได้ถูกออกแบบไว้ในหลักสูตรท้องถิ่นโรงเรียนนาแกวิทยา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 รายวิชา การขยายพันธุ์พืชและสัตว์ในป่าสาธณประโยชน์โคกหนองงู ซึ่งมีเนื้อหาวิชาที่ว่าด้วยการขยายพันธุ์พืช การขยายพันธุ์สัตว์ และการขยายพันธุ์เห็ดรา เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการขยายพันธุ์สิ่งมีชีวิตที่พบในป่า ส่งเสริมให้ผู้เรียนตระหนักถึงความสำคัญของป่าต่อการดำรงชีวิต และเกิดจิตสำนึกในการอนุรักษ์ป่าสาธณประโยชน์โคกหนองงูร่วมกัน

จุดมุ่งหมาย

1. เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการขยายพันธุ์พืชที่พบในป่าสาธณประโยชน์โคกหนองงู
2. เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการขยายพันธุ์สัตว์ที่พบในป่าสาธณประโยชน์โคกหนองงู
3. เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการขยายพันธุ์เห็ดราที่พบในป่าสาธณประโยชน์โคกหนองงู

วัตถุประสงค์

1. ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ และสามารถขยายพันธุ์พืชที่พบในป่าสาธณประโยชน์โคกหนองกุง
2. ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ และสามารถขยายพันธุ์สัตว์ที่พบในป่าสาธณประโยชน์โคกหนองกุง
3. ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ และสามารถขยายพันธุ์เห็ดราที่พบในป่าสาธณประโยชน์โคกหนอง

กุง

เนื้อหาหลักสูตร

ประกอบด้วยเนื้อหา 4 เรื่อง ดังนี้

1. การขยายพันธุ์พืช
2. การขยายพันธุ์สัตว์
3. การขยายพันธุ์เห็ดรา

เวลาเรียน

หลักสูตรรายวิชา การขยายพันธุ์พืชและสัตว์ในป่าสาธณประโยชน์โคกหนองกุง ใช้เวลาเรียนทั้งหมด 20 ชั่วโมง

แหล่งการเรียนรู้และสื่อประกอบการเรียน

1. หนังสือ การขยายพันธุ์พืชและสัตว์ในป่าสาธณประโยชน์โคกหนองกุง
2. แหล่งเรียนรู้ ป่าสาธณประโยชน์โคกหนองกุง

กิจกรรมการเรียนรู้

1. ศึกษาความรู้ด้านทฤษฎี
2. ศึกษาจากแหล่งเรียนรู้

การวัดผลประเมินผล

1. การสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้/ การมีส่วนร่วม
2. การประเมินผลงาน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการขยายพันธุ์พืชที่พบในป่าสาธณประโยชน์โคกหนองกุง
2. ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการขยายพันธุ์สัตว์ที่พบในป่าสาธณประโยชน์โคกหนองกุง
3. ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการขยายพันธุ์เห็ดราที่พบในป่าสาธณประโยชน์โคกหนองกุง

คำอธิบายรายวิชา

รายวิชา การขยายพันธุ์พืชและสัตว์ในป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองกุง

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ภาคเรียนที่ 1 เวลา 20 ชั่วโมง/ภาค จำนวน 0.5 หน่วยกิต

ศึกษาการขยายพันธุ์พืชที่พบในป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองกุง ได้แก่ พืชทั่วไป พืชที่ใช้เป็นอาหาร และพืชสมุนไพร การขยายพันธุ์สัตว์ และการขยายพันธุ์เห็ดรา เช่น เชื้อราทั่วไป เห็ดดิน และเห็ดขอนไม้ เป็นต้น เพื่อให้เกิดความรู้ ความคิด ความเข้าใจ ถึงประโยชน์ คุณค่า และความสำคัญของป่า พืช สัตว์ และเห็ดราที่พบในป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองกุง

สามารถสื่อสารสิ่งที่เรียนรู้และนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ในการดำรงชีวิตและดูแลสิ่งแวดล้อม มีคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมที่เหมาะสม และมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองกุง

ผลการเรียนรู้

1. ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ และสามารถขยายพันธุ์พืชที่พบในป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองกุง
2. ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ และสามารถขยายพันธุ์สัตว์ที่พบในป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองกุง
3. ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ และสามารถขยายพันธุ์เห็ดราที่พบในป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองกุง
4. ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประโยชน์ คุณค่า และความสำคัญของป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองกุง
5. ผู้เรียนมีคุณธรรมจริยธรรม ค่านิยมที่เหมาะสม และมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองกุง

โครงสร้างเนื้อหาหลักสูตร

รายวิชา รายวิชา การขยายพันธุ์พืชและสัตว์ในป่าสาธิตประโยชน์โคกหนองกุง
 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ภาคเรียนที่ 1 เวลา 20 ชั่วโมง/ภาค จำนวน 0.5 หน่วยกิต

ที่	ชื่อหน่วยการเรียนรู้	ผลการเรียนรู้	เนื้อหา	เวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนัก คะแนน
1	การขยายพันธุ์พืช	1, 4, 5	1. พืชทั่วไป 2. พืชที่ใช้เป็นอาหาร 3. พืชสมุนไพร	6	25
2	การขยายพันธุ์สัตว์	2, 4, 5	1. แมลง 2. ไช้เม็ดแดง	6	20
3	การขยายพันธุ์เห็ดรา	3, 4, 5	1. เชื้อรา 2. เห็ดดิน 3. เห็ดขอนไม้	6	25
รวม				18	70
สอบปลายภาค				2	30
รวมทั้งหมด				20	100

หลักสูตรท้องถิ่นโรงเรียนนาแกวิทยา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

รายวิชา การเปลี่ยนแปลงทางกายภาพของป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองงู

ความสำคัญ

ป่าไม้ คือ การอยู่ร่วมกันของต้นไม้และสิ่งที่มีชีวิตอื่นๆ แบบพึ่งพาซึ่งกันและกันในพื้นที่แห่งหนึ่ง มีผลผลิตจากป่าไม้ที่มนุษย์ได้ใช้ในการดำรงชีพ ซึ่งปัจจัยสำคัญที่ทำให้ป่าไม้ดำรงอยู่หรือเกิดป่าไม้ คือ แสงสว่าง สภาพภูมิอากาศ ความชื้นในบรรยากาศและปริมาณฝน สภาพภูมิประเทศ สภาพของดิน สิ่งมีชีวิต ไฟป่า และการแก่งแย่งกันในกลุ่มพืช ป่าไม้ทั่วไป แบ่งออกได้ 2 ประเภท คือ (1) ป่าไม่ผลัดใบหรือป่าดงดิบ ที่มีใบเขียวตลอดปี แบ่งออกเป็น 4 ชนิด คือ ป่าดิบเมืองร้อน ป่าดงดิบชื้น ป่าดงดิบแล้ง ป่าดงดิบเขา ป่าสน ป่าพรุ และป่าชายหาด และ (2) ป่าผลัดใบ เป็นป่าที่ประกอบด้วยพันธุ์ไม้ผลัดใบในฤดูแล้งจะแตกใบใหม่เมื่อเข้าสู่ฤดูฝน ได้แก่ ป่าเบญจพรรณ ป่าแดง ป่าหยา ป่าเต็งรัง ป่าไม้มีความสำคัญ คือ ช่วยให้ฝนตกและเป็นการอนุรักษ์น้ำและดิน ป้องกันน้ำท่วม การพังทลายของดิน ลดความรุนแรงของวาตภัยและช่วยเพิ่มปริมาณออกซิเจนในบรรยากาศ ป่าไม้มีประโยชน์ คือ เป็นแหล่งอาหารของพืชและสัตว์ เป็นที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม และยารักษาโรค เป็นต้น

จุดมุ่งหมาย

1. เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประเภทของป่า
2. เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับฤดูกาลกับการเปลี่ยนแปลงของพืช สัตว์ และเห็ดที่พบในป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองงู
3. เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพัฒนาการของป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองงูในรอบปี

วัตถุประสงค์

1. ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับประเภทของป่า
2. ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับฤดูกาลกับการเปลี่ยนแปลงของพืช สัตว์ และเห็ดที่พบในป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองงู
3. ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับพัฒนาการของป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองงูในรอบปี

เนื้อหาหลักสูตร

ประกอบด้วยเนื้อหา 4 เรื่อง ดังนี้

1. ประเภทของป่า
2. ฤดูกาลกับการเปลี่ยนแปลงของป่า

- พืช (โครงการสำรวจความหลากหลายของพืช โดยใช้ลักษณะของดอก ลักษณะของผลหรือเมล็ด ความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะของผลกับการกระจายพันธุ์พืช)
- สัตว์ (สำรวจชนิดของสัตว์ที่พบในแต่ละช่วงฤดูกาลของป่า เช่น จักจั่น แมลงทับ)
- เห็ด (สำรวจชนิดของเห็ดที่พบในแต่ละช่วงเวลา)

3. พัฒนาการของป่าในรอบปี
4. วิดีทัศน์ เรื่อง คนกับป่า

เวลาเรียน

หลักสูตรรายวิชา การเปลี่ยนแปลงทางกายภาพของป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองกุง ใช้เวลาเรียนทั้งหมด 20 ชั่วโมง

แหล่งการเรียนรู้และสื่อประกอบการเรียน

1. หนังสือการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพของป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองกุง
2. แหล่งเรียนรู้ ป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองกุง
3. วิดีทัศน์ เรื่อง คนกับป่า

กิจกรรมการเรียนรู้

1. ศึกษาความรู้ด้านทฤษฎี
2. ศึกษาจากแหล่งเรียนรู้

การวัดผลประเมินผล

1. การสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้/ การมีส่วนร่วม
2. การประเมินผลงาน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประเภทของป่า
2. ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับฤดูกาลกับการเปลี่ยนแปลงของพืช สัตว์ และเห็ดที่พบในป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองกุง
3. ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพัฒนาการของป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองกุงในรอบปี

คำอธิบายรายวิชา

รายวิชา การเปลี่ยนแปลงทางกายภาพของป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองงูง
 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ภาคเรียนที่ 2 เวลา 20 ชั่วโมง/ภาค จำนวน 0.5 หน่วยกิต

ศึกษาเกี่ยวกับประเภทของป่า ฤดูกาลกับการเปลี่ยนแปลงของพืช สัตว์ และเห็ดในป่า
 สาธารณประโยชน์โคกหนองงูง ศึกษาพัฒนาการของป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองงูงในรอบปี ศึกษาวิถีทัศน์
 เรื่อง คนกับป่า เพื่อให้เกิดความรู้ ความคิด ความเข้าใจ ถึงประโยชน์ คุณค่า และความสำคัญของป่า พืช สัตว์
 และเห็ดราที่พบในป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองงูง

สามารถสื่อสารสิ่งที่เรียนรู้และนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ในการดำรงชีวิตและดูแลสิ่งแวดล้อม มีคุณธรรม
 จริยธรรม ค่านิยมที่เหมาะสม และมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองงูง

ผลการเรียนรู้

1. ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับประเภทของป่า
2. ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับฤดูกาลกับการเปลี่ยนแปลงของพืช สัตว์ และเห็ดในป่า
 สาธารณประโยชน์โคกหนองงูง
3. ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับพัฒนาการของป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองงูงในรอบปี
4. ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประโยชน์ คุณค่า และความสำคัญของป่าสาธารณประโยชน์โคก
 หนองงูง
5. ผู้เรียนมีคุณธรรมจริยธรรม ค่านิยมที่เหมาะสม และมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ป่าสาธารณประโยชน์
 โคกหนองงูง

โครงสร้างเนื้อหาหลักสูตร

รายวิชา การเปลี่ยนแปลงทางกายภาพของป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองงู
 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ภาคเรียนที่ 2 เวลา 20 ชั่วโมง/ภาค จำนวน 0.5 หน่วยกิต

ที่	ชื่อหน่วยการเรียนรู้	ผลการเรียนรู้	เนื้อหา	เวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนัก คะแนน
1	ประเภทของป่า	1, 4, 5	1. ประเภทของป่า 2. ชนิดของป่า	4	10
2	ฤดูกาลกับการเปลี่ยนแปลงของป่า	2, 4, 5	- พืช (โครงการสำรวจความหลากหลายของพืช โดยใช้ลักษณะของดอก ลักษณะของผล หรือเมล็ด ความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะของผลกับการกระจายพันธุ์พืช) - สัตว์ (สำรวจชนิดของสัตว์ที่พบในแต่ละช่วงฤดูกาลของป่า เช่น จักจั่น แมลงทับ) - เห็ด (สำรวจชนิดของเห็ดที่พบในแต่ละช่วงเวลา)	7	30
3	พัฒนาการของป่าในรอบปี	3, 4, 5	การเปลี่ยนแปลงของป่าในรอบปี	4	20
4	วิดิทัศน์ เรื่อง คนกับป่า	3, 4, 5	การศึกษาเปลี่ยนแปลงของป่าจากอดีตถึงปัจจุบัน	3	10
รวม				18	70
สอบปลายภาค				2	30
รวมทั้งหมด				20	100

หลักสูตรท้องถิ่นโรงเรียนนาแกวิทยา
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3
รายวิชา การใช้ประโยชน์จากป่าสาธณประโยชน์โคกหนองกุง

ความสำคัญ

ป่าสาธณประโยชน์โคกหนองกุง ตั้งอยู่บนพื้นที่ตำบลนาแก อำเภอนาหวัง จังหวัดหนองบัวลำภู มีลักษณะเป็นป่าเต็งรังมีต้นไม้ไม่ใหญ่มาก ดินเป็นดินโคกผสมหิน พื้นที่ภายในมีหนองน้ำ เรียกว่า หนองกุง ซึ่งปัจจุบันน้ำตื้นเขิน เป็นที่ราบ ไม่มีน้ำในฤดูแล้ง ประชาชนในพื้นที่ใช้ประโยชน์จากป่าหลายรูปแบบ เช่น เป็นแหล่งอาหาร ยาสมุนไพร เชื้อเพลิง และไม้ใช้สอย ประโยชน์ของป่าที่สำคัญที่สุดคือเป็นแหล่งอาหาร วัตถุดิบที่สามารถนำมาประกอบเป็นอาหารที่พบในป่าสาธณประโยชน์โคกหนองกุง ได้แก่ ดอกกระเจียว อีลอก หน่อไม้ ผักหวานป่า เห็ดเผาะ เห็ดตะไค เห็ดระโงก เห็ดดิน เห็ดขอนขาว เห็ดบด เป็นต้น วัตถุดิบเหล่านี้สามารถนำมาเข้าสู่กระบวนการถนอมอาหาร เช่น การทำหน่อไม้ดอง เห็ดดอง เป็นต้น เพื่อเก็บไว้สำหรับบริโภคในครัวเรือน จำหน่าย หรือใช้เป็นของฝากแก่ญาติที่อยู่ในพื้นที่อื่นๆ

ดังนั้นโครงการวิจัยจึงต้องการศึกษากระบวนการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างศักยภาพเด็กและเยาวชนในการสืบทอดดูแลรักษาป่าสาธณประโยชน์โคกหนองกุง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษาค้นคว้าหาทางออกในการช่วยแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นกับป่าสาธณประโยชน์โคกหนองกุง ในการแก้ปัญหาต้องเริ่มจากการค้นหาปัจจัยและเงื่อนไข ที่ให้เด็กและเยาวชนในท้องถิ่นเห็นความสำคัญของกระบวนการสืบทอด ดูแลรักษาป่าสาธณประโยชน์โคกหนองกุง รูปแบบการสร้างสำนึกเยาวชนเพื่อการอนุรักษ์และฟื้นฟูแหล่งอาหารของชุมชนพื้นที่ป่าสาธณประโยชน์โคกหนองกุง ได้ถูกออกแบบไว้ในหลักสูตรท้องถิ่นโรงเรียนนาแกวิทยามัธยมศึกษาปีที่ 3 รายวิชา การใช้ประโยชน์จากป่าสาธณประโยชน์โคกหนองกุง ซึ่งมีเนื้อหาวิชาที่ว่าด้วยการใช้ประโยชน์จากป่าในด้านต่างๆ เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์จากป่า ส่งเสริมให้ผู้เรียนตระหนักถึงความสำคัญของป่าต่อการดำรงชีวิต และเกิดจิตสำนึกในการอนุรักษ์ป่าสาธณประโยชน์โคกหนองกุงร่วมกัน

จุดมุ่งหมาย

1. เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับอาหาร การประกอบอาหาร การแปรรูปอาหาร และการถนอมอาหารที่ได้จากป่าสาธณประโยชน์โคกหนองกุง
2. เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวิธีการตรวจสอบเห็ดพิษ
3. เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์จากสมุนไพร และยาจากป่าสาธณประโยชน์โคกหนองกุง
4. เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์ของเชื้อเพลิงจากป่าสาธณประโยชน์โคกหนองกุง
5. เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์จากไม้เศรษฐกิจในป่าสาธณประโยชน์โคกหนองกุง

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับอาหาร และสามารถประกอบอาหาร แปรูปอาหาร และถนอมอาหารที่ได้จากป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองกุง
2. เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวิธีการตรวจสอบเห็ดพิษ
3. เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์จากสมุนไพร และยาจากป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองกุง และสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้
4. เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์ของเชื้อเพลิงจากป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองกุง และสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้
5. เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์จากไม้เศรษฐกิจในป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองกุง และสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้

เนื้อหาหลักสูตร

ประกอบด้วยเนื้อหา 4 เรื่อง ดังนี้

1. อาหารจากป่า
2. วิธีการตรวจสอบเห็ดพิษ
3. สมุนไพร/ ยา
4. เชื้อเพลิง
5. ไม้เศรษฐกิจ

เวลาเรียน

หลักสูตรรายวิชา การใช้ประโยชน์จากป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองกุง ใช้เวลาเรียนทั้งหมด 20 ชั่วโมง

แหล่งการเรียนรู้และสื่อประกอบการเรียน

1. หนังสือ การใช้ประโยชน์จากป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองกุง
2. แหล่งเรียนรู้ ป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองกุง

กิจกรรมการเรียนรู้

1. ศึกษาความรู้ด้านทฤษฎี
2. ศึกษาจากแหล่งเรียนรู้

การวัดผลประเมินผล

1. การสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้/ การมีส่วนร่วม
2. การประเมินผลงาน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับอาหาร การประกอบอาหาร การแปรรูปอาหาร และการถนอมอาหารที่ได้จากป่าสาธณประโยชน์โคกหนองกุง
2. ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวิธีการตรวจสอบเห็ดพิษ
3. ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์จากสมุนไพร และยาจากป่าสาธณประโยชน์โคกหนองกุง
4. ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์ของเชื้อเพลิงจากป่าสาธณประโยชน์โคกหนองกุง
5. ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์จากไม้เศรษฐกิจในป่าสาธณประโยชน์โคกหนองกุง

คำอธิบายรายวิชา

รายวิชา การใช้ประโยชน์จากป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองกุง
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ภาคเรียนที่ 1 เวลา 20 ชั่วโมง/ภาค จำนวน 0.5 หน่วยกิต

ศึกษาชนิดของอาหารที่ได้จากป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองกุง ศึกษาการประกอบอาหารจากวัตถุดิบที่ได้จากป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองกุง เช่น ดอกกระเจียว เห็ดเผาะ อีลอก หน่อไม้ ผักหวาน เห็ดดิน เห็ดตะไค เห็ดขอนไม้ เป็นต้น ศึกษาการแปรรูปอาหารจากวัตถุดิบที่ได้จากป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองกุง เช่น ชาผักหวานป่า แหนมเห็ด ข้าวเกรียบเห็ด เป็นต้น ศึกษาการถนอมอาหารจากวัตถุดิบที่ได้จากป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองกุง เช่น หน่อไม้ดอง (ถุ/ เปี้ยว) เห็ดดอง เป็นต้น ศึกษาวิธีการตรวจสอบเห็ดพิษ ศึกษาการใช้ประโยชน์จากสมุนไพรและยาที่พบในป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองกุง ศึกษาชนิดของไม้ที่ใช้เป็นเชื้อเพลิง และไม้เศรษฐกิจที่พบในป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองกุง เพื่อให้เกิดความรู้ ความคิด ความเข้าใจ ถึงประโยชน์ คุณค่า และความสำคัญของป่า พืช สัตว์ และเห็ดราที่พบในป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองกุง

สามารถสื่อสารสิ่งที่เรียนรู้และนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ในการดำรงชีวิตและดูแลสิ่งแวดล้อม มีคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมที่เหมาะสม และมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองกุง

ผลการเรียนรู้

1. ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับอาหาร และสามารถประกอบอาหาร แปรรูปอาหาร และถนอมอาหารที่ได้จากป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองกุง
2. ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวิธีการตรวจสอบเห็ดพิษ
3. ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์จากสมุนไพร และยาจากป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองกุง และสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้
4. ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์ของเชื้อเพลิงจากป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองกุง และสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้
5. ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์จากไม้เศรษฐกิจในป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองกุง และสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้

โครงสร้างเนื้อหาหลักสูตร

รายวิชา การใช้ประโยชน์จากป่าสาธารณะประโยชน์โคกหนองงู

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ภาคเรียนที่ 1 เวลา 20 ชั่วโมง/ภาค จำนวน 0.5 หน่วยกิต

ที่	ชื่อหน่วยการเรียนรู้	ผลการเรียนรู้	เนื้อหา	เวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนัก คะแนน
1	อาหารจากป่า	1	1. การประกอบอาหาร - ดอกกระเจียว - แกงเห็ดเผาะ - แกงอีลอก - แกงหน่อไม้ - แกงผักหวาน - แกงเห็ดดิน - แจ่วเห็ดตะไค 2. การแปรรูปอาหาร - ชาผักหวานป่า - แหนมเห็ด - ข้าวเกรียบเห็ด 3. การถนอมอาหาร - หน่อไม้ดอง (ถุ่/ เปรี้ยว) - เห็ดดอง	8	25
2	วิธีการตรวจสอบเห็ดพิษ	2	วิธีการตรวจสอบเห็ดพิษ	2	10
3	สมุนไพร/ ยา	3	สมุนไพร/ ยา	4	15
4	เชื้อเพลิง	4	เชื้อเพลิง	2	10
5	ไม้เศรษฐกิจ	5	ไม้เศรษฐกิจ	2	10
รวม				18	70
สอบปลายภาค				2	30
รวมทั้งหมด				20	100

หลักสูตรท้องถิ่นโรงเรียนนาแกวิทยา
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3
รายวิชา การอนุรักษ์ป่าโคกหนองกุง

ความสำคัญ

การอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หมายถึง การใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างฉลาด โดยใช้ให้น้อย เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยคำนึงถึงระยะเวลาในการใช้ให้ยาวนาน และก่อให้เกิดผลเสียหายต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด รวมทั้งต้องมีการกระจายการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างทั่วถึง อย่างไรก็ตาม ในสภาพปัจจุบันทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีความเสื่อมโทรมมากขึ้น ดังนั้นการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจึงมีความหมายรวมไปถึงการพัฒนาคุณภาพสิ่งแวดล้อมด้วย ดังนั้นการอนุรักษ์ป่าไม้จึงเป็นเรื่องจำเป็นและสำคัญอย่างยิ่งต่อการดำรงชีพของสิ่งมีชีวิตและสภาพแวดล้อม โดยการสร้างจิตสำนึกอนุรักษ์ป่าไม้ ไม่ตัดไม้ทำลายป่า กำหนดเป็นนโยบายของชาติ มีการปลูกป่าเพิ่มเติม รวมทั้งการมีคุณธรรมจริยธรรมในการใช้ประโยชน์จากป่า

จุดมุ่งหมาย

1. เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองกุง
2. เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับคุณธรรม จริยธรรมในการใช้ประโยชน์ป่า
3. เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจและสามารถเขียนโครงการเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองกุง

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับทฤษฎีการอนุรักษ์ป่า
2. เพื่อให้ผู้เรียนมีคุณธรรมจริยธรรมในการใช้ประโยชน์จากป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองกุง
3. เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเขียนโครงการการอนุรักษ์ป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองกุงได้

เนื้อหาหลักสูตร

ประกอบด้วยเนื้อหา 3 เรื่อง ดังนี้

1. ทฤษฎีการอนุรักษ์
2. คุณธรรม จริยธรรมในการใช้ประโยชน์ป่า
3. เสนอกิจกรรม/ โครงการเพื่ออนุรักษ์ป่า

เวลาเรียน

หลักสูตรรายวิชา การอนุรักษ์ป่าโคกหนองกุง ใช้เวลาเรียนทั้งหมด 20 ชั่วโมง

แหล่งการเรียนรู้และสื่อประกอบการเรียน

1. หนังสือ การอนุรักษ์ป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองกุง
2. แหล่งเรียนรู้ ป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองกุง
3. Internet

กิจกรรมการเรียนรู้

1. ศึกษาความรู้ด้านทฤษฎี
2. ศึกษาจากแหล่งเรียนรู้

การวัดผลประเมินผล

1. การสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้/ การมีส่วนร่วม
2. การประเมินผลงาน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองกุง
2. ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับคุณธรรม จริยธรรมในการใช้ประโยชน์ป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองกุง
3. ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจและสามารถเขียนโครงการเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองกุง

คำอธิบายรายวิชา

รายวิชา การอนุรักษ์ป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองกุง

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ภาคเรียนที่ 2 เวลา 20 ชั่วโมง/ภาค จำนวน 0.5 หน่วยกิต

ศึกษาเกี่ยวกับทฤษฎีการอนุรักษ์ป่า คุณธรรม จริยธรรมในการใช้ประโยชน์จากป่า เขียนโครงการเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองกุง เพื่อให้เกิดความรู้ ความคิด ความเข้าใจ ถึงประโยชน์คุณค่า และความสำคัญของป่า พืช สัตว์ และเห็ดราที่พบในป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองกุง

สามารถสื่อสารสิ่งที่เรียนรู้และนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ในการดำรงชีวิตและดูแลสิ่งแวดล้อม มีคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมที่เหมาะสม และมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองกุง

ผลการเรียนรู้

1. ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองกุง
2. ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับคุณธรรม จริยธรรมในการใช้ประโยชน์จากป่า
3. ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ และสามารถเขียนโครงการเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองกุงได้
4. ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประโยชน์ คุณค่า และความสำคัญของป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองกุง
5. ผู้เรียนมีคุณธรรมจริยธรรม ค่านิยมที่เหมาะสม และมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองกุง

โครงสร้างเนื้อหาหลักสูตร

รายวิชา การอนุรักษ์ป่าสาธารณะประโยชน์โคกหนองกุง

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ภาคเรียนที่ 2 เวลา 20 ชั่วโมง/ภาค จำนวน 0.5 หน่วยกิต

ที่	ชื่อหน่วยการเรียนรู้	ผลการเรียนรู้	เนื้อหา	เวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนัก คะแนน
1	ทฤษฎีการอนุรักษ์	1, 4, 5	ทฤษฎีการอนุรักษ์	4	10
2	คุณธรรม จริยธรรมใน การใช้ประโยชน์จาก ป่า	2, 4, 5	คุณธรรม จริยธรรมในการใช้ประโยชน์จากป่า	5	20
3	การเขียนโครงการ เสนอกิจกรรม/ โครงการเพื่ออนุรักษ์ ป่า	3, 4, 5	รูปแบบโครงการเพื่ออนุรักษ์ป่า	9	40
รวม				18	70
สอบปลายภาค				2	30
รวมทั้งหมด				20	100

การทดลองใช้หลักสูตร

ทดลองใช้หลักสูตรท้องถิ่น 3 รายวิชาได้แก่รายวิชานิเวศวิทยาของป่าสาธารณะประโยชน์โคกหนองกุง ภูมิศาสตร์ของป่าสาธารณะประโยชน์โคกหนองกุง และการใช้ประโยชน์จากป่าสาธารณะประโยชน์โคกหนองกุง เหตุผลที่เลือก 3 รายวิชา เนื่องจากสภาพแวดล้อมทั่วไปในช่วงเวลานั้น เป็นฤดูหนาว สภาพอากาศแห้งแล้ง เอื้อในการเรียนการสอน 3 รายวิชาในข้างต้น และเหมาะสมแก่เวลาทดลองการเรียนการสอน อีกทั้งไม่เหมาะในการนำรายวิชาทั้ง 3 รายวิชาได้แก่ รายวิชาการขยายพันธุ์พืชและสัตว์ในป่าโคกหนองกุง รายวิชาการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพของป่าโคกหนองกุง รายวิชาการอนุรักษ์ป่าโคกหนองกุง ซึ่งเหมาะแก่การเรียนการสอนในช่วงฤดูฝน มาทดลองการเรียนการสอน

สิ่งที่เกิดขึ้น

การทดลองใช้หลักสูตร รายวิชานิเวศวิทยาของป่าสาธารณะประโยชน์โคกหนองกุง กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 นักเรียนได้รับความรู้เรื่องนิเวศวิทยาของป่าโคกหนองกุง พืช สมุนไพรที่มีอยู่ในป่า การใช้ประโยชน์และสรรพคุณ สัตว์ และเห็ดราที่พบในป่าโคกหนองกุง

การทดลองใช้หลักสูตร รายวิชาภูมิศาสตร์ของป่าสาธารณะประโยชน์โคกหนองกุง กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 นักเรียนได้รับความรู้เรื่องประวัติชุมชน การก่อตั้งหมู่บ้าน และประวัติของป่าสาธารณะประโยชน์โคกหนองกุง ประเพณีในท้องถิ่นตามแบบแผนประเพณีฮีต 12 สภาพภูมิศาสตร์ของป่าสภาพดิน หิน ที่พบในป่าสาธารณะประโยชน์โคกหนองกุง

การทดลองใช้หลักสูตร รายวิชาการใช้ประโยชน์จากป่าสาธารณะประโยชน์โคกหนองกุง กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 นักเรียนได้รับความรู้เรื่องการหาอาหารจากป่าทั้งอาหารที่เป็นพืช เห็ด การถนอมอาหารที่ได้จากป่า อุปกรณ์ในการดักจับสัตว์ป่า วิธีการดักจับสัตว์ป่า การตรวจสอบเห็ดพิษ และการใช้ประโยชน์จากไม้ที่มีอยู่ในป่าโคกหนองกุง

ปราชญ์ชาวบ้านให้ความรู้เรื่อง
ป่าสาธิตประโยชน์โคกหนองกุง

ปราชญ์ชาวบ้านให้ความรู้เรื่องการใช้ประโยชน์
จากป่าสาธิตประโยชน์โคกหนองกุง

ศึกษารายวิชาการขยายพันธุ์พืชและสัตว์ใน
ป่าสาธิตประโยชน์โคกหนองกุง

ศึกษารายวิชาการขยายพันธุ์พืชและสัตว์ใน
ป่าสาธิตประโยชน์โคกหนองกุง

การประเมินผลการใช้หลักสูตร

ผู้มีส่วนร่วมในการประเมิน ได้แก่ นักเรียน ครู ผู้ปกครอง ปราชญ์ท้องถิ่นหรือครูภูมิปัญญาท้องถิ่น มีวัตถุประสงค์เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องของหลักสูตรท้องถิ่น เรื่องป่าโคกหนองกุง ซึ่งประเมินผล 5 ด้าน คือ 1) ด้านหลักสูตร 2) ด้านครูผู้สอน 3) ด้านการจัดการเรียนการสอน/สภาพแวดล้อมการเรียนรู้ 4) ด้านการวัดผลประเมินผล 5) ด้านการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน เกณฑ์การประเมินการใช้หลักสูตร มีดังนี้

- 1) ด้านจุดมุ่งหมาย มีความสอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลาง คือ มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและพัฒนาลิงแวดล้อม
- 2) ด้านเนื้อหาสาระการเรียนรู้ มีความสอดคล้องกับความต้องการของชุมชนและสภาพปัญหาที่มีในท้องถิ่น

3) ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน มีความสอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลาง คือ การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้และผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด ต้องใช้รูปแบบที่หลากหลายเน้นการจัดการเรียนการสอนตามสภาพจริง การเรียนรู้ด้วยตัวเอง การเรียนรู้จากธรรมชาติ การใช้แหล่งเรียนรู้ท้องถิ่นและครูภูมิปัญญา

4) ด้านการวัดและประเมินผล มีความเหมาะสมมีจุดมุ่งหมายเพื่อมุ่งหาคำตอบว่าผู้เรียนมีความก้าวหน้าทั้งด้านความรู้ความเข้าใจในสิ่งที่เรียนรู้อย่างไร

5) ด้านการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน เพื่อปลูกฝังและพัฒนาผู้เรียนให้เป็นผู้ที่มีความรู้คู่คุณธรรม มีคุณลักษณะที่ดีสำหรับการดำรงชีวิตในสังคม

จากการประเมินการใช้หลักสูตรท้องถิ่น พบว่า

การประเมินผลการทดลองใช้หลักสูตรท้องถิ่น ทีมวิจัยได้สอบถามความคิดเห็นต่อกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ ในการทดลองใช้หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง ป่าโคกหนองกุง จากผู้เรียน ได้ผลการประเมินค่าเฉลี่ยของการประเมินความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อกระบวนการจัดการเรียนรู้ ในการทดลองใช้หลักสูตรท้องถิ่นเรื่องป่าโคกหนองกุง ดังตาราง

ตารางแสดงค่าเฉลี่ย ของการประเมินความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อกระบวนการจัดการเรียนรู้ ในการทดลองใช้หลักสูตรท้องถิ่นเรื่องป่าโคกหนองกุง

ข้อ	ประเด็นที่พิจารณา	ค่าเฉลี่ย	ระดับความคิดเห็น
1	ด้านหลักสูตร หลักสูตรมีความเหมาะสมกับวัยและการเรียนรู้ของผู้เรียน	4.65	มากที่สุด
2	หลักสูตรมีความสอดคล้องกับความต้องการของนักเรียน และชุมชนท้องถิ่น	4.48	มาก
3	หลักสูตรท้องถิ่นนี้สามารถนำไปประยุกต์ใช้กับการจัดการเรียนรู้ ในกลุ่มสาระการเรียนรู้กลุ่มอื่น ๆ ได้	4.65	มากที่สุด
4	เนื้อหาและการเรียนรู้มีประโยชน์ต่อนักเรียนและชุมชนท้องถิ่น	4.60	มากที่สุด
5	เนื้อหาสาระมีความสอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น	4.65	มากที่สุด
6	จำนวนชั่วโมงเรียนในแต่ละวิชามีความเหมาะสม	4.45	มาก
7	ด้านครูผู้สอน ครูผู้สอนมีคุณวุฒิและประสบการณ์ ในรายวิชาสอนที่เหมาะสม	4.60	มากที่สุด
8	ครูผู้สอนใช้วิธีการที่หลากหลาย และเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ	4.45	มาก

9	ครูผู้สอนตรงตามเนื้อหา และเวลาที่กำหนดของหลักสูตร ท้องถิ่น	4.54	มากที่สุด
ข้อ	ประเด็นที่พิจารณา	ค่าเฉลี่ย	ระดับความคิดเห็น
10	ครูผู้สอนให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติจริงในการจัดการเรียนการสอน	4.51	มากที่สุด
11	ครูผู้สอนสามารถถ่ายทอดความรู้ให้กับนักเรียนได้ อย่างเข้าใจ ง่าย และน่าสนใจ	4.45	มาก
12	ครูผู้สอนมีความรู้ ความสามารถ ในเรื่องที่สอนเป็นอย่างดี	4.28	มาก
13	จำนวนครูผู้สอนมีความเหมาะสมและเพียงพอ ในการถ่ายทอด ความรู้ให้กับนักเรียน	4.34	มาก
14	ครูผู้สอนมีความเป็นกันเองกับนักเรียน	4.65	มากที่สุด
15	ครูผู้สอนใช้กระบวนการถ่ายทอดความรู้ได้ เหมาะสมกับ เนื้อหา	4.54	มากที่สุด
16	ด้านการจัดการเรียนการสอน/สภาพแวดล้อมการเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนรู้ ส่งเสริมให้นักเรียนเกิดความรู้ ความ เข้าใจ ในเรื่องที่เรียน	4.42	มาก
17	กิจกรรมการเรียนรู้ เน้นให้นักเรียนเกิดความรัก ความหวง แหนในคุณค่าของศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของตนเอง	4.54	มากที่สุด
18	กิจกรรมการเรียนรู้ ส่งเสริมให้นักเรียนนำความรู้ ความ สามารถและทักษะในด้านต่าง ๆ ไปใช้ในการดำเนินชีวิต	4.65	มากที่สุด
19	กิจกรรมการเรียนรู้ ช่วยให้นักเรียนได้ใช้ทักษะและกระบวนการ การเรียนรู้ที่หลากหลาย	4.60	มากที่สุด
20	กิจกรรมการเรียนการสอนส่งเสริมให้นักเรียนศึกษา ค้นคว้า และแสวงหาความรู้ได้ด้วยตนเอง	4.68	มากที่สุด
21	กิจกรรมการเรียนรู้ เน้นความเข้าใจไม่ใช่เพียงแต่ความจำ	4.65	มากที่สุด
22	กิจกรรมการเรียนรู้ ช่วยให้นักเรียนได้ใช้ความรู้ ความ สามารถ ได้หลาย ๆ ด้าน	4.37	มาก
ข้อ	ประเด็นที่พิจารณา	ค่าเฉลี่ย	ระดับความคิดเห็น
23	นักเรียนสามารถนำทักษะ ความรู้ที่ได้รับจากกระบวนการ	4.51	มากที่สุด

	เรียนการสอน ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันและการ เรียนรู้ที่สูงขึ้น		
24	มีบรรยากาศในการเรียนที่สนุกสนาน น่าสนใจและไม่เครียด	4.71	มากที่สุด
25	วิธีการสอนกระตุ้นการคิด วิเคราะห์ และการแก้ปัญหา	4.82	มากที่สุด
26	เนื้อหาการเรียนรู้ตรงตามหลักสูตรท้องถิ่น	4.82	มากที่สุด
27	สื่อการจัดการเรียนรู้มีความหลากหลาย และน่าสนใจ	4.85	มากที่สุด
28	นักเรียนได้เรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ในชุมชนท้องถิ่น	4.77	มากที่สุด
29	สื่อและแหล่งการเรียนรู้ในชุมชนท้องถิ่นช่วยให้นักเรียนมีความเข้าใจ และเรียนรู้ได้ดียิ่งขึ้น	4.82	มากที่สุด
30	สื่อการจัดการเรียนรู้มีความเหมาะสมกับเนื้อหา และ กิจกรรมที่เรียนรู้	4.85	มากที่สุด
31	การวัดผลประเมินผล การวัดและประเมินผล มีการวัดและประเมินผลตามจุดประสงค์การเรียนรู้	4.71	มากที่สุด
32	มีการวัดและประเมินผลการเรียนรู้อย่างหลากหลาย	4.28	มาก
33	นักเรียนมีส่วนร่วมในการประเมินผลการทำงานเดี่ยว และการทำงานกลุ่ม	4.65	มากที่สุด
34	การพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน นักเรียนสามารถดำเนินชีวิตอย่างประมาทตนมีเหตุผล รอบคอบและระมัดระวัง	4.71	มากที่สุด
35	นักเรียนตั้งใจปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมายอย่างเพียรพยายาม	4.65	มากที่สุด
ข้อ	ประเด็นที่พิจารณา	ค่าเฉลี่ย	ระดับความคิดเห็น
36	นักเรียนมีความภาคภูมิใจเห็นคุณค่าชื่นชมและมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สืบทอดภูมิปัญญาไทย	4.85	มากที่สุด
37	นักเรียนมีความตระหนักในการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าโคกกุ้ง	4.85	มากที่สุด
38	นักเรียนมีจริยธรรม คุณธรรมต่อการอนุรักษ์ป่าโคกหนองกุ้ง	4.28	มาก

39	นักเรียนเป็นผู้ให้และช่วยเหลือผู้อื่นแบ่งปันเสียสละความสุขส่วนตนเพื่อประโยชน์แก่ส่วนรวม	4.51	มากที่สุด
40	นักเรียนเห็นคุณค่าและมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าโคกหนองงูง แบบยั่งยืน	4.71	มากที่สุด

จากตารางพบว่านักเรียนมีความคิดเห็นต่อกระบวนการจัดการเรียนรู้ในการทดลองใช้หลักสูตรท้องถิ่นเรื่องป่าโคกหนองงูง โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยสูงสุด 3 อันดับแรกพบว่าด้านครูผู้สอน เกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้มีความเหมาะสมกับเนื้อหาและกิจกรรมที่เรียนรู้ ($\bar{x}=4.85$) นักเรียนมีความภาคภูมิใจเห็นคุณค่าชื่นชมและมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สืบทอดภูมิปัญญาไทย ($\bar{x}=4.85$) นักเรียนมีความตระหนักในการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าสาธารณะโคกหนองงูง ($\bar{x}=4.85$)

สิ่งที่เกิดขึ้นหลังจากการใช้หลักสูตร

จากการสัมภาษณ์นักเรียนโรงเรียนนาแกวิทยา ชาวบ้าน ครู ผู้นำ ได้สะท้อนสิ่งที่ได้รับจากกิจกรรมการใช้หลักสูตรท้องถิ่น ดังนี้

1. นักเรียน

นางสาวน้ำฝน แดงพวง อายุ 15 ปี นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ได้ให้ข้อมูลว่าความรู้สึกและประโยชน์จากการเรียนหลักสูตรท้องถิ่น ดังนี้ ได้รู้เรื่องธรรมชาติ รู้เรื่องการอนุรักษ์ธรรมชาติ รู้จักใส่ใจธรรมชาติมากขึ้น รักธรรมชาติ และเป็นการปลูกฝังการรักธรรมชาติตั้งแต่วัยเด็ก (สัมภาษณ์เมื่อ 31 มีนาคม 2557)

นางสาวสุภารัตน์ พุทธรังษี อายุ 15 ปี นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ได้ให้ข้อมูลว่าความรู้สึกและประโยชน์จากการเรียนหลักสูตรท้องถิ่น ดังนี้ รู้สึกสนุกเมื่อได้เดินสำรวจป่าโคกหนองงูงกับเพื่อนๆและครูผู้สอน เป็นการส่งเสริมให้นักเรียนได้มีจิตสำนึกเกี่ยวกับป่าได้อนุรักษ์ป่า ภูมิใจที่ได้มีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมการอนุรักษ์ป่า เช่นการปลูกป่า บวชป่า และการสร้างศาลปู่ตา (สัมภาษณ์เมื่อ 31 มีนาคม 2557)

นางสาวสุภารัตน์ แสนแก้ว อายุ 15 ปี นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ได้ให้ข้อมูลว่าความรู้สึกและประโยชน์จากการเรียนหลักสูตรท้องถิ่นว่า ทำให้ได้รับประสบการณ์ในการสำรวจป่า ว่าในป่านั้นมีอะไรบ้าง มีสัตว์อะไรบ้าง ชนิดและพันธุ์ไม้ที่พบในป่า และถ้าเดินสำรวจป่าเกิดความรู้สึกสนุกสนาน และได้รับประโยชน์จากการเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้จริง รวมถึงการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในป่าโคกหนองงูง (สัมภาษณ์เมื่อ 31 มีนาคม 2557)

นางสาวสุภาพร กุลบุตร อายุ 15 ปี นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ได้ให้ข้อมูลว่า ความรู้ที่ได้รับจากการเรียนหลักสูตรท้องถิ่นป่าโคกหนองงูง ว่าได้สำรวจความอุดมสมบูรณ์ของป่า สำรวจพันธุ์ไม้ยืนต้น พืช สัตว์ และพืชผักที่สามารถนำมารับประทานได้มาทำเป็นโครงการ และประกอบอาหารส่งครูผู้สอน ได้เรียนในเรื่องป่าให้ประโยชน์แก่ชุมชนและโรงเรียน ป่าเป็นแหล่งอาหารของชุมชนที่สำคัญอีกอย่างหนึ่ง และที่สำคัญช่วยฝึกให้เรา รู้จักรักป่า อนุรักษ์ฟื้นฟูและไม่ทำลายป่า (สัมภาษณ์เมื่อ 31 มีนาคม 2557)

เด็กชายชาญณรงค์ แนนอุดร อายุ 13 ปี นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ได้ให้ข้อมูลว่าได้รับความรู้จากการเรียนหลักสูตรท้องถิ่นป่าโคกหนองงูงว่า ได้รู้จักประโยชน์ของป่า สมุนไพรที่มีอยู่ในป่าและสามารถนำของป่ามาเป็นรายได้ของตัวเองและครอบครัวได้ (สัมภาษณ์เมื่อ 31 มีนาคม 2557)

จากการสัมภาษณ์นักเรียนที่เรียนหลักสูตรท้องถิ่นป่าโคกหนองกุง สรุปได้ว่า นักเรียนได้รับความรู้เกี่ยวกับเรื่อง ประวัติของชุมชน การสำรวจระบบนิเวศในป่า ความอุดมสมบูรณ์ของป่า สำรวจพันธุ์ไม้ยืนต้น พืช สัตว์ และพืชผักตลอดจนการเรียนรู้สู่การปฏิบัติจริง เช่นการเก็บเห็ด การประกอบอาหาร อีกทั้งการเรียนรู้เกี่ยวกับพิธีกรรมการตั้งศาล การบวชป่า และการปลูกป่า นอกจากนี้การเรียนรู้ทำให้ตระหนักถึงคุณค่าและความสำคัญของป่าและการอนุรักษ์ป่าแบบยั่งยืนด้วย

การสร้างหลักสูตรท้องถิ่น เยาวชนหรือนักเรียนเข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่ตอนต้นในการสร้างหลักสูตร จึงมีความเข้าใจความเป็นมาของการสร้างหลักสูตรท้องถิ่น ป่าสาธารณะประโยชน์โคกหนองกุง

2. ผู้ปกครองนักเรียน

นางแสงเทียน นน่อคร อายุ 34 ปี ชาวบ้านบ้านหนองค้อ ได้ให้ข้อมูลว่ามีความรู้สึกดีที่มีการจัดการเรียนแบบนี้ขึ้นเพื่อให้ลูกหลานรู้จักคุณค่าของป่าและมีความรู้เกี่ยวกับสมุนไพรรักษาโรคเพื่อจะได้มีความรู้ไว้ช่วยเหลือคน (สัมภาษณ์เมื่อ 17 มีนาคม 2557)

นายวา วงศ์ไชยา อายุ 42 ปี ชาวบ้านบ้านหนองสิม ได้ให้ข้อมูลว่ารู้สึกดีที่บุตรหลานได้เรียนรู้การอนุรักษ์ป่า ทำให้ลูกหลานได้อนุรักษ์ป่าซึ่งเป็นที่ทำมาหากินของคนในชุมชนและสามารถอนุรักษ์ไว้สู่รุ่นต่อไปได้และมีประโยชน์ต่อคนในชุมชน (สัมภาษณ์เมื่อ 17 มีนาคม 2557)

นายเหลื บานเย็น อายุ 61 ปี อดีตผู้ใหญ่บ้านบ้านหนองสิม ได้ให้ข้อมูลว่า ความรู้สึกของผู้ปกครองที่บุตรหลานได้ศึกษาเกี่ยวกับประวัติชุมชน และประวัติโคกหนองกุงซึ่งเป็นแหล่งอาหารตามธรรมชาติของชุมชนและหมู่บ้านเป็นเรื่องดีเนื่องจากยังมีเด็กและเยาวชนจำนวนมากที่ยังไม่ทราบประวัติความเป็นมาของหมู่บ้าน เป็นการจารึกเป็นลายลักษณ์อักษรไว้ (สัมภาษณ์เมื่อ 17 มีนาคม 2557)

นายโยธินัย ประกังเว อายุ 41 ปี ชาวบ้านบ้านหนองสิม ได้กล่าวถึงความรู้สึกเกี่ยวกับการสร้างหลักสูตรท้องถิ่นว่า รู้สึกดีใจที่ครูโรงเรียนนาแกวิทยาและนักเรียนให้ความสำคัญกับป่าไม้และสัตว์ป่าไม่ให้อุญพันธุ์เพื่อต่อไปบุตรหลานของชาวนาจะได้มีป่าไม้ที่อุดมสมบูรณ์ตลอดไป (สัมภาษณ์เมื่อ 17 มีนาคม 2557)

จากการสัมภาษณ์ชาวบ้าน สรุปได้ว่า ชาวบ้านรู้สึกดีใจที่มีหลักสูตรท้องถิ่น เพราะจะทำให้เยาวชนลูกหลานรุ่นต่อไป ได้ทราบประวัติความเป็นมาของชุมชนและป่าสาธารณะโคกหนองกุง อีกทั้งจะเป็นการทำให้ลูกหลานได้เรียนรู้การใช้ การรักษา การอนุรักษ์ และประโยชน์ของป่าจากรุ่นสู่รุ่นต่อไป

3. ครูโรงเรียนนาแกวิทยา

นายจำเนียร มตีกิต อายุ 51 ปี ผู้อำนวยการโรงเรียนนาแกวิทยา ได้ให้ข้อมูลว่า การสร้างหลักสูตรท้องถิ่น ความรู้เกี่ยวกับป่า สำหรับเยาวชนได้เรียนรู้ประโยชน์ที่ชุมชนจะได้รับคือมีป่าไม้ที่สมบูรณ์พร้อมที่จะผลิตอาหารเพื่อเลี้ยงชีวิตของคนในชุมชน ตลอดทั้งสร้างรายได้ให้ชุมชน ส่งผลให้มีความสมดุลของสภาพแวดล้อม เป็นแหล่งต้นน้ำลำธาร ลำห้วยพะเนียง เป็นแหล่งน้ำหล่อเลี้ยงภาคการเกษตรของชุมชนต่อไป (สัมภาษณ์เมื่อ 31 มีนาคม 2557)

นางวรรณพร จันทรเชียว อายุ 43 ปี ครูโรงเรียนนาแกวิทยา หัวหน้าฝ่ายวิชาการ ได้ให้ข้อมูลว่า หลักสูตรท้องถิ่นป่าโคกหนองกุง เป็นการนำเอาสิ่งที่อยู่ใกล้ตัวมาศึกษาเพื่อให้เกิดประสบการณ์ตรงกับผู้เรียน ซึ่งเป็นการปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีให้กับผู้เรียน (สัมภาษณ์เมื่อ 31 มีนาคม 2557)

นายสำรว วาเหลา อายุ 35 ปี ผู้วิจัย ปัจจุบันดำรงตำแหน่งครูโรงเรียนประทุมรัตนวิทยาคม จังหวัดร้อยเอ็ด ได้ให้ข้อมูลว่าความรู้หลักสูตรท้องถิ่นป่าโคกหนองกุง เป็นการเปิดห้องเรียนธรรมชาติ นักเรียน

ได้ศึกษาจริง อีกทั้งเป็นเรื่องดีที่นักเรียนจะได้ศึกษาเรียนรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของหมู่บ้าน รวมถึงนิเวศวิทยาของป่า สมุนไพร และเพื่อเป็นการส่งเสริมให้ผู้เรียนซึ่งเป็นคนรุ่นหลังจะได้อนุรักษ์ป่าให้คงอยู่เพื่อเป็นแหล่งอาหารสำหรับชุมชนต่อไป (สัมภาษณ์เมื่อ 31 มีนาคม 2557)

นางสาวสุจิตรา ภูผาดาว อายุ 33 ปี ผู้วิจัย ครูโรงเรียนนาแกวิทยา ได้ให้ข้อมูลว่า การเรียนหลักสูตรท้องถิ่นเป็นสิ่งที่ได้รับความรู้ ห้องเรียนธรรมชาติอันกว้างใหญ่ อยู่ใกล้ชิดนักเรียน นิเวศวิทยาของป่า เต็มรัง รวมถึงความเชื่อต่างๆ ที่มีในชุมชน เมื่อคนมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ธรรมชาติและป่าไม้ความอุดมสมบูรณ์จะคืนกลับมา (สัมภาษณ์เมื่อ 31 มีนาคม 2557)

จากการสัมภาษณ์ความคิดเห็นคณะครูเกี่ยวกับหลักสูตรท้องถิ่น สรุปได้ว่า หลักสูตรท้องถิ่นเป็นหลักสูตรที่เป็นการเรียนรู้ที่ปรับการเรียน เปลี่ยนการสอน ปฏิรูปวิธีสอบ ทำให้ผู้เรียนได้รู้จริง ทำจริง ประสบการณ์ตรงกับผู้เรียน พร้อมตระหนักและเข้าใจ เห็นคุณค่าความสำคัญของป่า การใช้ประโยชน์จากป่า ไม่ว่าจะเป็นเพื่อเลี้ยงชีวิตของคนในชุมชน ตลอดจนสร้างรายได้ให้ชุมชน อีกทั้งทำให้ผู้เรียนเกิดการปลูกฝัง คุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่ดีให้กับผู้เรียนต่อไป

2.4 การพัฒนาแหล่งเรียนรู้เชิงนิเวศ

แหล่งเรียนรู้เชิงนิเวศในที่นี้หมายถึง พื้นที่ป่าสาธารณะประโยชน์โคกหนองงู เป็นแหล่งเรียนรู้ที่มีความอุดมสมบูรณ์ เรียนรู้ได้ทุกฤดูกาล การพัฒนาแหล่งเรียนรู้เชิงนิเวศ จึงเป็นการรักษาความอุดมสมบูรณ์ให้คงอยู่ ซึ่งในที่นี้ใช้ การสร้างศาลปู่ตา การบวชป่า และการสร้างหลักสูตรท้องถิ่น

การสร้างศาลปู่ตา เป็นการให้ความเชื่อให้คนเกรงกลัวไม่เข้าไปทำลายป่า เป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ อีกทั้งยังเป็นการสร้างกตัญญูการใช้ประโยชน์จากป่าด้วย เช่น ทุกปีจะมีการบวงสรวงปู่ตา ในช่วงที่จัดพิธี ก็เป็นการสำรวจพื้นที่ป่าด้านในด้วย บางท่านเกรงกลัวจนไม่กล้าเข้าใกล้บริเวณกลางป่า

การบวชป่า เป็นการให้ความเชื่อทางพระพุทธศาสนาใช้ในการรักษาต้นไม้ ต้นไม้ที่ได้รับการบวชแล้วจะถือว่าเป็นต้นไม้ของพระ มีปู่ตาคอยดูแล ชาวบ้านจึงไม่กล้าตัด

การสร้างหลักสูตรท้องถิ่น เป็นการปลูกฝังการเรียนรู้เชิงนิเวศป่าให้แก่ักเรียนซึ่งส่วนมากเป็นเยาวชนในพื้นที่ เมื่อเขาได้เรียนรู้จากพื้นที่จริง เขาจะรักและหวงแหนป่า

ทั้ง 3 กระบวนการนี้จึงถือเป็นการพัฒนาแหล่งเรียนรู้เชิงนิเวศให้คงความสมบูรณ์มากที่สุด เพื่อให้ นักเรียนโรงเรียนนาแกวิทยาและโรงเรียนในเขตพื้นที่ใกล้เคียง ใช้เป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้

3. ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากงานวิจัย

ชุมชนความรู้สึกเป็นเจ้าของ มีความรัก / ห่วงป่ามากขึ้น ในการดูแลแลป่าสาธารณะโคกหนองงู มากขึ้น โดยมีปรากฏการณ์ดังนี้

3.1 การเผาถ่านข้างทางไม่ปรากฏให้เห็น ซึ่งแต่ก่อนทำวิจัยตัดไม้เผาถ่านให้เห็นอย่างโจ่งแจ้ง และเป็นจำนวนมาก แต่ก็ยังพบบ้างในป่าที่ลึกเข้าไป

3.2 วิธีการหาอาหารจากป่าเปลี่ยนไปในทางเหมาะสม ไม่ทำลายต้นไม้มั เช่น การตัดต้นไม้มัเพื่อเอาไข่มดแดงเปลี่ยนเป็นการหาไข่มดแดงที่ตะกร้ารองรับแทน การทุบต้นไม้มัเพื่อเอาแมลงทับเปลี่ยนเป็นการการเขย่าต้นไม้มั หรือไม้สอยเอา

3.3 ผู้ลักลอบใช้ประโยชน์จากป่ามีความละเอียด / ความเกรงกลัว ต่อผู้นำ ทีมวิจัย คณะกรรมการหมู่บ้าน มากขึ้น เห็นได้จากการวิ่งหลบเมื่อเห็นคณะทำงาน

3.4 พื้นที่ตั้งศาลปู่ตา และบวชป่า ชาวบ้านถือเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ ไม่กล้าลบหลู่ จึงส่งผลให้คนที่จะมาบุกรุกป่าเกรงกลัวด้วย

จากการดำเนินกิจกรรมการตั้งศาลปู่ตา การบวชป่าและการสร้างหลักสูตรท้องถิ่น ทุกกิจกรรมล้วนเพื่อการอนุรักษ์ป่าโคกหนองกุง ซึ่งได้รับความร่วมมือจาก พระสงฆ์ ชาวบ้านทั้ง 3 หมู่บ้าน องค์การบริหารส่วนตำบลนาแก ตำบลวังปลาป้อม เยาวชน นักเรียนโรงเรียนนาแกวิทยา นักเรียนโรงเรียนบ้านหนองค้อ เป็นอย่างดี และจากการดำเนินโครงการวิจัยทั้ง 2 ระยะ โรงเรียนได้ร่วมปลูกป่าเพื่อเพิ่มพื้นที่ป่าในบริเวณที่กรมป่าไม้ยึดพื้นที่อันเนื่องมาจากการบุกรุกพื้นที่ป่าเพื่อทำกิน ในโครงการประชาสัมพันธ์ปลูกป่า 800 ล้านกล้า 80 พรรชามหาราชินี อำเภอนาวัง จังหวัดหนองบัวลำภู เมื่อวันที่ 23 สิงหาคม 2556 และปลูกป่าร่วมกับทีมตำรวจภูธร อำเภอนาวัง จังหวัดหนองบัวลำภู บริเวณใกล้บ่อขยะเพื่อเพิ่มความหนาแน่นของต้นไม้ในบริเวณนี้ เนื่องจากต้นไม้ถูกตัดไปบางส่วน ดังภาพ

ภาพถ่ายดาวเทียมพื้นที่วงกลมปลูกป่าเพิ่มเติมในป่าโคกหนองกุง

จากภาพบริเวณพื้นที่วงกลมเป็นพื้นที่ที่มีการบุกรุกป่า ในช่วงการวิจัยระยะทดลองปฏิบัติการ จึงได้ร่วมมือกับปลูกป่าทดแทน

ภาพวาดพื้นที่วงกลมสีแดงปลูกป่าเพิ่มเติมในป่าโคกหนองงู

*หมายเหตุ พื้นที่สีเขียว คือ ป่าสาธารณะประโยชน์โคกหนองงูง พื้นที่วังกลม คือพื้นที่ปลูกป่าเพิ่มเติม
จากภาพวาดจะเห็นพื้นที่ตั้งศาลปู่ตา ซึ่งอยู่ใกล้กับหนองงูง และบริเวณที่วังกลมคือพื้นที่ปลูกป่า
ทดแทน

4. บทสรุป

การศึกษาในครั้งนี้พบว่ารูปแบบการสร้างสำนึกเยาวชนเพื่อการอนุรักษ์และฟื้นฟูแหล่งอาหารของชุมชนกรณีศึกษาพื้นที่ป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองกุง ตำบลนาแก อำเภอนาหว้า จังหวัดหนองบัวลำภู ในระยะที่ 2 มี 2 รูปแบบ คือ

รูปแบบที่ 1 รูปแบบการสร้างสำนึกเยาวชนโดยใช้ความเชื่อและประเพณีในท้องถิ่น โดยแบ่งเป็น 2 กิจกรรม คือ การสร้างศาลปู่ตาและบวชป่า การสร้างศาลปู่ตาเพื่อกำหนดพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ ใช้ความเชื่อให้คนเกรงกลัวไม่เข้าไปทำลายป่า การบวชป่า ใช้ความเชื่อทางพระพุทธศาสนาใช้ในการรักษาต้นไม้ ต้นไม้ที่ได้รับการบวชแล้วจะถือว่าเป็นต้นไม้ของพระ มีปู่ตาคอยดูแล ชุมชน ชาวบ้านและเยาวชนจึงไม่กล้าตัด

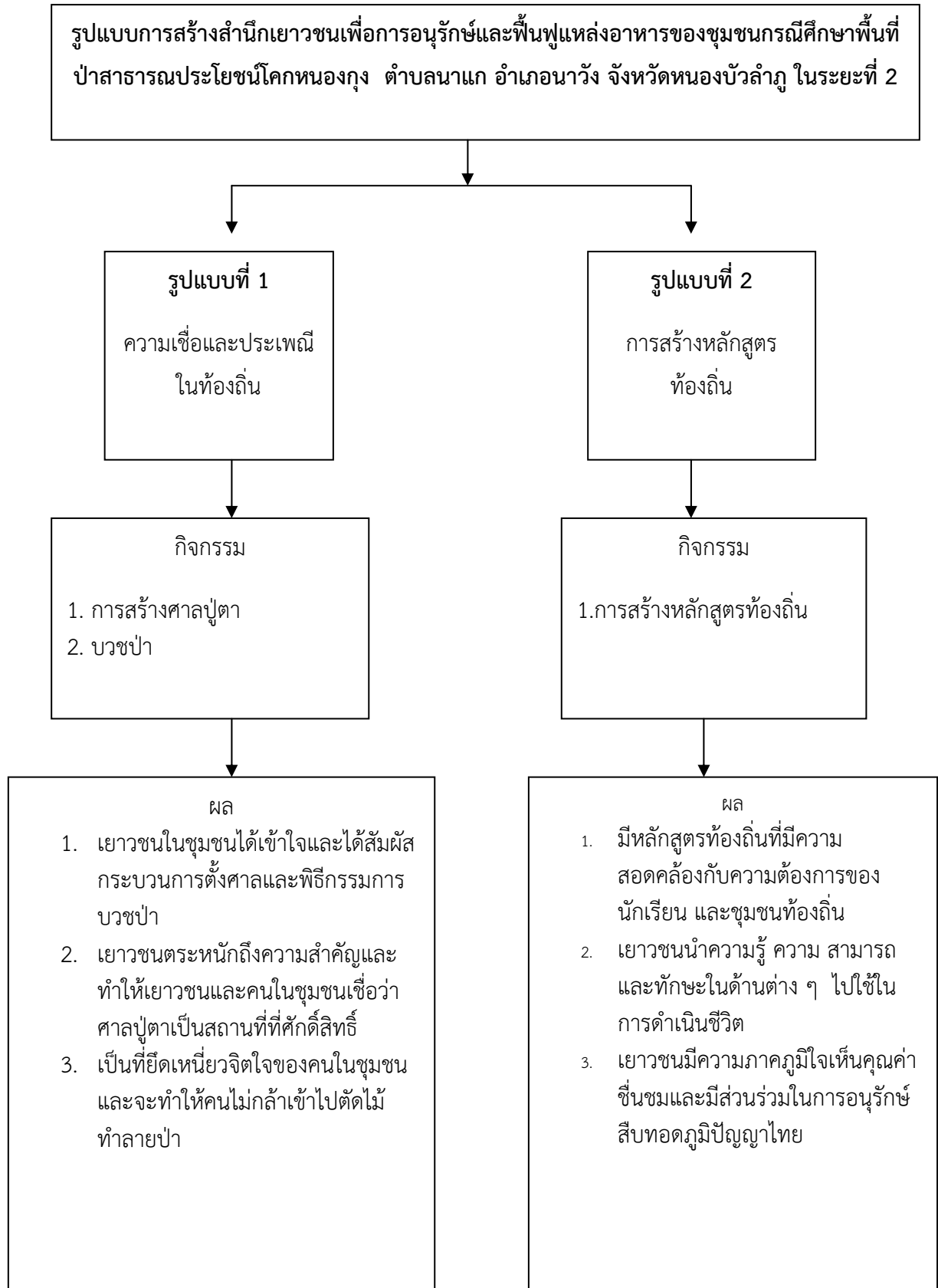
รูปแบบที่ 2 รูปแบบการสร้างสำนึกเยาวชนโดยใช้หลักสูตรท้องถิ่น หลักสูตรท้องถิ่นประกอบด้วย

6 รายวิชา ได้แก่ รายวิชานิเวศวิทยาของป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองงูง ภูมิศาสตร์ของป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองงูง การขยายพันธุ์พืชและสัตว์ในป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองงูง การเปลี่ยนแปลงทางกายภาพของป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองงูง การอนุรักษ์ป่าโคกหนองงูง การอนุรักษ์ป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองงูง ผลที่เกิดขึ้นนักเรียนซึ่งเป็นเยาวชนได้รับความรู้เกี่ยวกับเรื่อง ประวัติของชุมชน การสำรวจระบบนิเวศในป่า ความอุดมสมบูรณ์ของป่า สำรวจพันธุ์ไม้ยืนต้น พืช สัตว์ และพืชผักตลอดจนการเรียนรู้สู่การปฏิบัติจริง อีกทั้งการเรียนรู้เกี่ยวกับพิธีกรรมการตั้งศาล การบวชป่า และการปลูกป่า นอกจากนี้ การเรียนรู้ทำให้ตระหนักถึงคุณค่าและความสำคัญของป่าและการอนุรักษ์ป่าแบบยั่งยืนด้วย หลักสูตรท้องถิ่นจึงหลักสูตรที่เป็นการเรียนรู้ที่ปรับการเรียน เปลี่ยนการสอน ปฏิรูปวิธีสอบ ทำให้ผู้เรียนได้จริง ทำจริง

ประสบการณ์ตรงกับผู้เรียน พร้อมตระหนักและเข้าใจ เห็นคุณค่าความสำคัญของป่า การใช้ประโยชน์จากป่า ไม่ว่าจะเป็นเพื่อเลี้ยงชีวิตของคนในชุมชน ตลอดจนสร้างรายได้ให้ชุมชน อีกทั้งทำให้ผู้เรียนเกิดการปลูกฝัง คุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่ดีให้กับผู้เรียนต่อไป

จากทั้งสองรูปแบบนำไปสู่การพัฒนาแหล่งเรียนรู้เชิงนิเวศ กิจกรรมที่จัดทั้งสองรูปแบบทำให้แนวคิด และพฤติกรรมของเยาวชน ชุมชนทั้ง 3 หมู่บ้าน และชุมชนรอบข้างเปลี่ยนไปในทางที่ดีขึ้น คือรักและหวงแหน ในผืนป่า อีกทั้งเป็นการส่งผลให้ปริมาณของต้นไม้ในผืนป่ามีความหนาแน่นมากขึ้นพร้อมทั้งความอุดมสมบูรณ์ และหลากหลายทางระบบนิเวศ

แผนภาพ สรุปรูปแบบการสร้างสำนักเยาวชนเพื่อการอนุรักษ์และฟื้นฟูแหล่งอาหารของชุมชนกรณีศึกษาพื้นที่ป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองกุง ตำบลนาแก อำเภอนาหว้า จังหวัดหนองบัวลำภู ในระยะที่ 2

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

โครงการวิจัย ศึกษารูปแบบการสร้างสำนึกเยาวชนเพื่อการอนุรักษ์และฟื้นฟูแหล่งอาหารของชุมชน กรณีศึกษาพื้นที่ป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองงูง ตำบลนาแก อำเภอนาหว้า จังหวัดหนองบัวลำภู ในระยะที่ 2 สามารถสรุปและอภิปรายผลได้ ดังนี้

1. สรุปผลการศึกษา

1.1 ความเชื่อและประเพณีท้องถิ่น

ในด้านความเชื่อ ชาวบ้านมีความเชื่อว่า ดอนปู่ตาเป็นป่าศักดิ์สิทธิ์ที่ผีปู่ตาซึ่งเป็นผีบรรพบุรุษเป็นผู้ที่มีพลังอำนาจช่วยปกป้องคุ้มครอง รักษาป่า คนและสัตว์ อีกทั้งยังดลบันดาลให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ควบคุมพฤติกรรมของชุมชน กระตุ้นให้คนอยู่ร่วมกันอย่างมีระเบียบแบบแผน มีความสามัคคีปรองดองกัน มีความเมตตากรุณา รู้จักเสียสละ เกิดความสบายใจ และมั่นใจ สร้างความรู้สึกมั่นคงในชีวิต

มีพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับผีปู่ตาและดอนปู่ตา เป็นรูปแบบของการจัดความสัมพันธ์ทางการผลิต ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ และระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ด้วยกัน บนพื้นฐานของความเชื่อในอำนาจศักดิ์สิทธิ์ของผีปู่ตาซึ่งเป็นที่เคารพบูชาของคนในชุมชน พิธีกรรมที่หวังในสิ่งนอกเหนือธรรมชาติดลบันดาลให้ประสบผลสำเร็จที่สำคัญคือ พิธีที่เกี่ยวกับความอุดมสมบูรณ์ โดยมีเจ้าเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญที่สุด เพราะเป็นตัวแทนสื่อสารระหว่างชาวบ้านกับผีปู่ตาในการทำพิธีกรรมต่าง ๆ ทั้งพิธีเลี้ยง พิธีเสี่ยงทาย และพิธีบนบาน เมื่อผู้บนบานประสบผลสำเร็จแล้ว จะมาหาเจ้าให้ช่วยทำพิธีแก้บนให้ การเสี่ยงทายในเดือน 7 ของทุกปี ส่วนมากจะเกี่ยวข้องกับความอุดมสมบูรณ์ของน้ำ และการเกษตรว่าจะมีน้ำเพียงพอและได้ผลผลิตสมบูรณ์หรือไม่

จากคำบอกเล่าของชาวบ้านนายบุญรอง คำศรี ได้เล่าว่าสมัยที่ยังเป็นหนุ่ม ชาวบ้านมีความศรัทธาต่อปู่ตา ซึ่งเชื่อกันว่าท่านสิงสถิตต้นไทรใหญ่ริมหนองงูง พ่อของนายบุญรอง คำศรี และชาวบ้านที่ทำนา ทำไร่อยู่บริเวณนั้น เมื่อถึงฤดูทำนาชาวบ้านก็จะพากันไปบนบานศาลกล่าวปู่ตาให้ได้สิ่งที่ต้องการ เมื่อเก็บเกี่ยวเสร็จก็จะร่วมกันทำพิธีแก้บนโดยแต่งขัน 5 พร้อมดอกไม้ธูปเทียน เรือเงิน เรือทอง และข้าวเจ็ดကျီน เพื่อเป็นการสักการะปู่ตา

ที่เรียกว่าโคกหนองงูงเพราะว่า ในพื้นที่ป่ามีหนองน้ำ ชื่อ หนองงูง เป็นหนองน้ำธรรมชาติที่มีน้ำขังตลอดปี มีต้นไม้ล้อมรอบ มีเนื้อที่ประมาณ 4 ไร่ เป็นหนองน้ำธรรมชาติมีป่ากุง (ต้นกุง) จำนวนมากล้อมรอบหนองน้ำ ชาวบ้านจึงเรียกว่า หนองงูง เหตุที่ยุคนี้อย่างมีความอุดมสมบูรณ์ เพราะในชวงนี้ผู้คนเริ่มเข้ามาตั้งถิ่นฐานน้อย พื้นที่จึงมีความอุดมสมบูรณ์มาก

ในด้านภูมิปัญญาชาวบ้านในการอนุรักษ์ป่าดอนปู่ตา เป็นศักยภาพของชาวบ้านในการดูแลและพัฒนาชุมชนด้วยตนเอง โดยการใช้ระบบความเชื่อ ความศรัทธาที่มีต่อผีปู่ตาผู้มีพลังอำนาจในการบันดาลให้เกิดความสุข ความทุกข์ ปกป้องภัยอันตรายจากสิ่งร้ายทั้งปวง ความเชื่อเป็นพื้นฐานของอำนาจในการกำหนดกฎเกณฑ์ และข้อห้ามต่างๆ ที่กำหนดความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ และมนุษย์กับธรรมชาติแวดล้อม ความเชื่อและพิธีกรรมยังเชื่อมโยงอย่างแนบแน่นกับภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร ความอุดมสมบูรณ์ของดินและน้ำ ผลผลิต ชาวบ้านได้นำเอาความเชื่อผีปู่ตาและพิธีกรรมการเลี้ยงผีปู่ตามาเป็นสื่อ

ในการปลูกจิตสำนึกในการรักษาป่า และทำความเข้าใจกับลูกบ้านให้มองเห็นความสำคัญของป่าดอนปู่ตาและทรัพยากร จึงสืบทอดความเชื่อ และรักษาพิธีกรรมนี้ไว้โดยต่อยอดความผูกพันทางจิตวิญญาณระหว่างคนและชุมชนกับธรรมชาติ จนกระทั่งชาวบ้านมีความเข้าใจ และเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่า และยังคงรักษาจารีตประเพณี ความเชื่อ และพิธีกรรมเกี่ยวกับผีปู่ตาและป่าดอนปู่ตา ที่สอดคล้องกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าดอนปู่ตาไว้เป็นสมบัติของท้องถิ่น

ความเชื่อทางศาสนาพระพุทธศาสนา ชาวบ้านทั้ง 3 หมู่บ้านนับถือศาสนาพุทธและให้ความเคารพพระสงฆ์ซึ่งเป็นผู้สืบทอดศาสนา ชุมชนประยุกต์การบวชคนมาเป็นการบวชป่า เพราะพระสงฆ์ถือได้ว่าเป็นผู้มีศีลอันบริสุทธิ์ ทุกคนต้องให้ความเคารพ พิธีกรรมการบวชป่าเป็นพิธีกรรมเรียบง่าย มีพระสงฆ์ร่วมพิธีสวดมนต์ แล้วเอาผ้าเหลืองพันรอบต้นไม้ต้นนั้น ก็เท่ากับว่าต้นไม้ต้นนั้นเป็นต้นไม้ของพระสงฆ์ หากใครตัดต้นไม้ที่ผ่านการบวชก็เท่ากับว่าทำลายสมบัติของพระพุทธศาสนาและเป็นการทำลายต้นไม้ของพระสงฆ์ ซึ่งถือว่าบาปมาก

พิธีพราหมณ์ ในชุมชนมีพิธีพราหมณ์เกี่ยวกับการตั้งศาลพระภูมิ เจ้าที่ การปลูกบ้าน การแต่งแก้ สะเดาะเคราะห์ ส่งราหู การบายศรีสู่ขวัญในพิธีแต่งงาน การสู่ขวัญก่อนไปทำงาน และพิธีบวงสรวง นิยมประกอบพิธีในวันอังคาร วันเสาร์ ยกเว้นวันพุธ ส่วนวันอื่นๆสามารถกระทำได้ขึ้นอยู่กับความสะดวก

ความเชื่อเรื่องประเพณีในท้องถิ่น หมู่บ้านทั้ง 3 หมู่บ้านนำเอาบุญประเพณี อันได้แก่ บุญเดือนเจ็ด คือ บุญข้าชะ ซึ่งบุญประเพณีนี้บุตรชายจะอุปสมบทเพื่อเตรียมเข้ากรรมในพรรษา บุญเดือนเก้า บุญข้าวประดับดิน และบุญเดือนสิบ บุญข้าวสาก ซึ่งเป็นบุญประเพณีที่นำเอาข้าว น้ำ และอาหารคาว อาหารหวาน หมากพลู ยาสูบ ไปอุทิศให้ญาติที่เสียชีวิตไปแล้วให้กินอยู่อย่างอิ่มหนำสำราญและเชื่อว่าบรรพบุรุษจะช่วยอำนวยความสะดวกให้ลูกหลาน โชคดี

ความเชื่อดังกล่าวทั้งผีปู่ตา ความเชื่อในพระพุทธศาสนา ความเชื่อพิธีพราหมณ์ และประเพณีในท้องถิ่น จึงเป็นความเชื่อที่ลูกนำมาใช้เพื่อหล่อหลอมจิตใจของคน จนเกิดเป็นกิจกรรมการตั้งศาลปู่ตาและบวชป่า

การสร้างศาลปู่ตา

“ผีปู่ตา” เป็นผีประจำหมู่บ้านที่ชาวบ้านนับถือบางครั้งเรียกว่า ผีตาปู่ เป็นผีที่คอยดูแลปกป้องภัยอันตรายที่เกิดขึ้นกับหมู่บ้านเช่นวาทภัย ฝนฟ้าคะนอง อีกทั้งดูแลรักษาลูกหลานและคนในหมู่บ้าน และหากจะเดินทางไปทำงานต่างประเทศ หรือค้าขาย ก็สามารถขอพรจากผีปู่ตาเพื่อให้ประสบความสำเร็จได้ รวมทั้งปกป้องหมู่บ้านจากผีร้าย สัมภเวสีที่จะก่อให้เกิดเรื่องร้ายในหมู่บ้าน

ความเชื่อ ผีปู่ตา ในชุมชน ก่อนตั้งศาลครั้งนี้ มีศาลปู่ตาเดิมอยู่ใกล้กับโรงเรียนบ้านหนองค้อ มีลักษณะชำรุด ประกอบกับมีงานวิจัยนี้เข้ามาในชุมชน ชุมชนจึงสร้างศาลใหม่และเปลี่ยนที่ตั้งศาลเป็นบริเวณต้นไทรริมหนองน้ำโคกหนองกง ชาวบ้านทั้ง 3 หมู่บ้าน รวมถึงผู้นำชุมชน ชาวบ้าน องค์การบริหารส่วนตำบลนาแก และบุคลากรในโรงเรียนนาแกวิทยา ได้เข้าร่วมพิธีการสร้างศาลปู่ตาเป็นจำนวนมาก นั้นแสดงให้เห็นว่า ทุกคนได้ให้ความเชื่อถือ ศรัทธาและเห็นความสำคัญของผีปู่ตา และมีความเข้าใจร่วมกันว่าต้นไม้ในป่าสาธารณะโคกหนองกงห้ามเข้าไปทำลายหรือใช้ประโยชน์ใดๆ เป็นอันตราย เปรียบเสมือนหนึ่งว่า ศาลปู่ตาเป็นสัญลักษณ์ที่ชี้ชัดเหนี่ยวความเชื่อและศรัทธาของทุกคน

การฟื้นคืนความเชื่อเรื่องผีปู่ตา โดยการสร้างศาลปู่ตาขึ้นบริเวณหนองกงซึ่งเป็นหนองน้ำอยู่ในเขตป่าโคกหนองกง การจัดทำพิธี พบว่า ชาวบ้านทั้ง 3 หมู่บ้าน รวมถึงผู้นำชุมชน หน่วยงานราชการ องค์การบริหารส่วนตำบล โรงเรียน ได้เข้าร่วมพิธีเป็นจำนวนมาก แสดงให้เห็นว่า ชาวบ้านได้ให้ความสนใจและเห็น

ความสำคัญของผีปู้ตาและการอนุรักษ์ป่า และมีความเข้าใจร่วมกันว่าต้นไม้ในเขตศาลปู้ตาไม่ควรเข้ามาทำลายหรือใช้ประโยชน์ใดๆ เป็นอันตราย แต่กระบวนการปลูกจิตสำนึกในประเด็นนี้ต้องกระทำอย่างต่อเนื่อง

การบวชป่า

รูปแบบวิธีและกระบวนการเหมือนกับบวชพระสงฆ์ โดยการกำหนดเขตอภัยทานในพื้นที่ป่าไว้จำนวน 500 ไร่ ในพื้นที่ป่าทางด้านทิศเหนือ เพราะเป็นพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์สูง และที่สำคัญเป็นพื้นที่ที่อยู่ใกล้กับสำนักสงฆ์ด้วยจึงเหมาะสม รวมทั้งทำให้สะดวกในการดูแลรักษาป่า ผลการดำเนินการพบว่า ชุมชนให้ความสนใจในการร่วมกิจกรรมและมีความเข้าใจแนวคิดบวชป่า จากระยะเวลาที่ผ่านมา พบว่า ชุมชนมิได้เข้าไปใช้ประโยชน์หรือเข้าไปทำลายต้นไม้ที่ได้ผ่านการบวชป่าแต่อย่างใด อีกทั้งชุมชนยังเข้ามาร่วมดูแลป่าหลังจากการบวชป่าแล้วด้วย

สิ่งที่เกิดขึ้นจากการสร้างศาลปู้ตาและการบวชป่า

การสร้างศาลปู้ตา จากการบอกเล่าของเยาวชนพบว่า กิจกรรมการสร้างศาลปู้ตาและบวชป่าทำให้เยาวชนในชุมชนได้เข้าใจและได้สัมผัสกระบวนการตั้งศาล ขั้นตอนการตั้งศาล ด้านพิธีกรรมการบวชป่า ซึ่งทำให้เยาวชนตระหนักถึงความสำคัญและทำให้เยาวชนและคนในชุมชนเชื่อว่าศาลปู้ตาเป็นสถานที่ที่ศักดิ์สิทธิ์ เป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของคนในชุมชนและจะทำให้คนไม่กล้าเข้าไปตัดไม้ทำลายป่า มีความอุดมสมบูรณ์และเป็นแหล่งหากินของคนในชุมชน

การทำกิจกรรมครั้งนี้เยาวชนได้รับบทบาทในการสร้างศาลปู้ตาและบวชป่า ดังนี้

- 1) ร่วมประชุมกับทีมชุมชนและผู้เกี่ยวข้อง ซึ่งมีการแบ่งบทบาทให้เยาวชนเป็นผู้มีส่วนร่วมกับผู้ใหญ่ โดยแต่ละฝ่ายงานจะมีเยาวชนร่วมด้วย
- 2) ช่วยผู้ใหญ่จัดเตรียมพื้นที่ตั้งศาลปู้ตา ได้แก่ ปูพื้นซีเมนต์ ดายหญ้ารอบๆ บริเวณพิธี เพื่อให้ผู้เข้าร่วมพิธีปูเสื่อนั่งได้
- 3) ช่วยการประชาสัมพันธ์ ส่งหนังสือประชาสัมพันธ์ตามหมู่บ้านใกล้เคียง ให้มาร่วมพิธี
- 4) เตรียมดอกไม้และเครื่องบูชาร่วมกับผู้ใหญ่
- 5) ร่วมพิธีกรรมสร้างศาลปู้ตาและบวชป่า

ในส่วนชาวบ้านรู้สึกดีกับกิจกรรมทั้งสองกิจกรรม ซึ่งเป็นสิ่งที่ชาวบ้านเชื่อและศรัทธา ให้ความเคารพนับถือปู้ตา แล้วจะส่งผลให้คนไม่เข้าไปบุกรุกป่า ทำให้ผืนป่าอยู่คู่กับชุมชนและมีความอุดมสมบูรณ์ตลอดไป เหมือนดังที่เคยเป็นมาในอดีต

ผู้นำชุมชน ได้ให้ข้อสรุปว่า การสร้างศาลปู้ตา และกิจกรรมบวชป่า จะทำให้ชุมชนเกิดการเปลี่ยนแปลงแนวคิดแบบยั่งยืน ทางด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติป่าไม้ เกิดความรักและหวงแหนป่าผืนป่าแห่งนี้ ซึ่งเป็นแหล่งที่หากินของคนในชุมชนนั่นเอง

1.2 การสร้างหลักสูตรท้องถิ่น

1.2.1 ก่อนสร้างหลักสูตรท้องถิ่นได้มีการสำรวจความคิดเห็นจากชุมชน ซึ่งได้ทำแบบสอบถาม 300 ชุด ผลปรากฏว่า ชาวบ้านยินดีและให้ความร่วมมือในการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น มีรายวิชาดังนี้

- 1) ชุมชนต้องการให้จัดการเรียนการสอน รายวิชานิเวศวิทยาของป่าสาธณประโยชน์ โคกหนองกุง กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ คิดเป็นร้อยละ 87.99
- 2) ชุมชนต้องการให้จัดการเรียนการสอน รายวิชาภูมิศาสตร์ของป่าสาธณประโยชน์ โคกหนองกุง กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม คิดเป็นร้อยละ 96.75
- 3) ชุมชนต้องการให้จัดการเรียนการสอน รายวิชาการขยายพันธุ์พืชและสัตว์ในป่าสาธณประโยชน์โคกหนองกุง กลุ่มสาระการเรียนรู้ การงานอาชีพและเทคโนโลยี คิดเป็นร้อยละ 94.14
- 4) ชุมชนต้องการให้จัดการเรียนการสอน รายวิชาการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพของป่าสาธณประโยชน์โคกหนองกุง กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม คิดเป็นร้อยละ 95.49
- 5) ชุมชนต้องการให้จัดการเรียนการสอน รายวิชาการใช้ประโยชน์จากป่าสาธณประโยชน์โคกหนองกุง กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ คิดเป็นร้อยละ 97.74
- 6) ชุมชนต้องการให้จัดการเรียนการสอน รายวิชาการอนุรักษ์ป่าสาธณประโยชน์โคกหนองกุง กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ คิดเป็นร้อยละ 100

เนื่องจากหลักสูตรนี้สร้างการเรียนรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ชุมชน สภาพแวดล้อมของป่า และการใช้ประโยชน์จากป่า อันจะนำมาซึ่งจิตสำนึกการอนุรักษ์ฟื้นฟูป่า รวมถึงการป้องกันการบุกรุกป่าด้วย

1.2.2 การพัฒนาโครงสร้างหลักสูตร

ได้กำหนดรายวิชา 6 รายวิชา ซึ่งในแต่ละรายวิชาประกอบด้วย ความสำคัญ จุดมุ่งหมาย วัตถุประสงค์ เนื้อหาหลักสูตร เวลาเรียน แหล่งการเรียนรู้และสื่อประกอบการเรียน กิจกรรมการเรียนรู้ การวัดผล ประเมินผล ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ และโครงสร้างเนื้อหาหลักสูตร

1.2.3 การทดลองใช้หลักสูตร

การทดลองใช้หลักสูตร รายวิชานิเวศวิทยาของป่าสาธณประโยชน์โคกหนองกุง กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 นักเรียนได้รับความรู้เรื่องนิเวศวิทยาของป่าโคกหนองกุง พืช สมุนไพรที่มีอยู่ในป่า การใช้ประโยชน์และสรรพคุณ สัตว์ และเห็ดราที่พบในป่าโคกหนองกุง

การทดลองใช้หลักสูตร รายวิชาภูมิศาสตร์ของป่าสาธณประโยชน์โคกหนองกุง กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 นักเรียนได้รับความรู้เรื่องลักษณะทางกายภาพของป่าสาธณประโยชน์โคกหนองกุง ได้แก่ ดิน หิน ทราย และน้ำ ศึกษาแผนที่ป่าสาธณประโยชน์โคกหนองกุง และแผนที่ (พิกัด) สิ่งมีชีวิตที่พบในป่าสาธณประโยชน์โคกหนองกุง ได้แก่ ต้นไม้ แมลง เห็ด

การทดลองใช้หลักสูตร รายวิชาการใช้ประโยชน์จากป่าสาธณประโยชน์โคกหนองกุง กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 นักเรียนได้รับความรู้เรื่องการหาอาหารจากป่าทั้งอาหารที่เป็นพืช เห็ด การถนอมอาหารที่ได้จากป่า อุปกรณ์ในการดักจับสัตว์ป่า วิธีการดักจับสัตว์ป่า การตรวจสอบเห็ดพิษ และการใช้ประโยชน์จากไม้ที่มีอยู่ในป่าโคกหนองกุง

1.2.4 การประเมินผลการใช้หลักสูตร

ผลการสอบถามความคิดเห็นต่อหลักสูตรท้องถิ่นต่อกระบวนการจัดการเรียนการสอน หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง ป่าโคกหนองกุง โดยใช้แบบสอบถามความ คิดเห็นกับนักเรียนที่เรียนด้วยหลักสูตรท้องถิ่น โดยข้อคำถามเกี่ยวข้องกับการทดลองใช้หลักสูตร ประกอบด้วย ด้านหลักสูตร และเนื้อหา ด้านกิจกรรมการเรียน การสอน สภาพแวดล้อมการเรียนรู้ การวัดผลประเมินผล และการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน ปรากฏว่า ความคิดเห็นในภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด จำนวน 30 ข้อ เช่น หลักสูตรมีความ เหมาะสมกับวัยและการเรียนรู้ของผู้เรียน เนื้อหารายวิชามีความสอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น กิจกรรม การเรียนการสอนส่งเสริมให้นักเรียนศึกษาค้นคว้าและแสวงหาความรู้ได้ด้วยตนเอง เป็นต้น และอยู่ในระดับมาก จำนวน 10 ข้อ เช่น ครูผู้สอนสามารถถ่ายทอดความรู้ให้กับนักเรียนได้ อย่างเข้าใจง่ายและน่าสนใจ ครูผู้สอนมี ความรู้ความสามารถในเรื่องที่สอนเป็นอย่างดี หลักสูตรมีความสอดคล้องกับความต้องการของนักเรียนและชุมชน ท้องถิ่น ครูผู้สอนใช้วิธีการที่หลากหลาย เป็นต้น

1.3 การพัฒนาแหล่งเรียนรู้เชิงนิเวศ

แหล่งเรียนรู้เชิงนิเวศในที่นี้หมายถึง พื้นที่ป่าสาธารณะประโยชน์โคกหนองกุง เป็นแหล่งเรียนรู้ที่มีความ อุดมสมบูรณ์ เรียนรู้ได้ทุกฤดูกาล การพัฒนาแหล่งเรียนรู้เชิงนิเวศ จึงเป็นการรักษาความอุดมสมบูรณ์ให้คงอยู่ ซึ่ง ในที่นี้ใช้ การสร้างศาลปู่ตา การบวชป่า และการสร้างหลักสูตรท้องถิ่น ทั้ง 3 กระบวนการนี้จึงถือเป็นการพัฒนา แหล่งเรียนรู้เชิงนิเวศให้คงความสมบูรณ์มากที่สุด เพื่อให้นักเรียนโรงเรียนนาแกวิทยาและโรงเรียนในเขตพื้นที่ ไกลเคียง ใช้เป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้

2. อภิปรายผลแนวทางการพัฒนา รูปแบบการสร้างสำนึกเยาวชนเพื่อการอนุรักษ์และฟื้นฟูแหล่งอาหารของ ชุมชนกรณีศึกษาพื้นที่ป่าสาธารณะประโยชน์โคกหนองกุง

จากการศึกษางานวิจัยของ อาริสสา สุขสม (2552) ได้เสนอแนวทางการพัฒนาทุนมนุษย์ จะเห็นได้ว่า เยาวชนซึ่งถือเป็นทรัพยากรบุคคลที่มีค่าของสังคมต้องมีการบูรณาการทั้งด้านทักษะความรู้ควบคู่ไปกับการพัฒนา ด้านคุณธรรมจริยธรรมที่อยู่ในตัว ด้วยเหตุนี้จึงควรมี การพัฒนาค่านิยมเรื่อง “จิตสำนึกสาธารณะ” ซึ่งสอดคล้อง กับข้อค้นพบจากงานวิจัย คือ ถ้าหากคนรุ่นใหม่มีจิตสำนึกสาธารณะ จะทำให้พวกเขารักและหวงแหนทรัพยากร ชุมชน กระบวนการที่สร้างจิตสำนึกสาธารณะ คือ การสร้างศูนย์รวมจิตใจให้คนในพื้นที่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

การใช้ความเชื่อและประเพณีท้องถิ่น ก็เป็นหนึ่งในกระบวนการสร้างจิตสำนึกสาธารณะ ชาวบ้านพื้นที่ วิจัย เคารพและศรัทธา “ผีปู่ตา” จึงร่วมกันสร้างศาลปู่ตาเพื่อให้ลูกหลานรุ่นหลังรู้จักและเรียนรู้ความเป็นมา พื้นที่ ที่ตั้งศาลจึงเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ ไม่กล้าลบล้าง ประกอบกับใช้พิธีกรรมทางศาสนาอนุรักษ์ต้นไม้ คือ การบวชป่า ต้นไม้ที่บวชแล้วจะไม่มีใครตัด หรือทำลาย

ในการสร้างจิตสำนึกร่วมได้มีงานวิจัยที่สามารถเป็นแนวทางในการดำเนินการ ได้แก่ ศศิธร อยู่เย็น และ คณะ (2553) ได้ศึกษาการใช้ประโยชน์จากป่าเพื่อนำไปสู่การจัดการป่าชุมชนอย่างยั่งยืน กรณีศึกษาป่าชุมชน หนองลำแฮต พื้นที่บ้านม่วงไข่ บ้านเชียงเครือ และบ้านคำสร้างบ่อ ตำบลกระเจา อำเภอบัวดัว จังหวัดยโสธร ได้ ดำเนินการโดยให้ทุนคนมีส่วนร่วมในการทำวิจัย จนเกิดการตระหนักร่วมกัน มีการออกกฎระเบียบในการเข้าไปใช้ ประโยชน์ในป่า ตั้งผู้ใหญ่บ้าน กรรมการหมู่บ้านเพื่อรับเรื่อง แจ้งเหตุ โดยกำหนดบทลงโทษตั้งแต่ ว่ากล่าวตักเตือน

ปรับเป็นเงินสำหรับผู้ฝ่าฝืน เช่นเดียวกับ **ฉลาดชาย รมิตานนท์ และคณะ(2536)** ได้รายงานการวิจัยป่าชุมชนภาคเหนือ: ศักยภาพขององค์กรชาวบ้านในการจัดการป่าชุมชนของชาวไทยลื้อและลาวพวนในหมู่บ้านน้ำไคร้ อำเภอน้ำหนาว จังหวัดน่าน ชาวบ้านในหมู่บ้านใช้ศึกษามีภาคีคำสอน ความเชื่อ พิธีกรรม และสิทธิในทรัพยากรร่วมกันของชุมชนเป็นแนวทางในการจัดการและการอนุรักษ์ป่าท่ามกลางความขัดแย้งแทรกแซงจากอิทธิพลภายนอก ทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม แต่ชุมชนก็สามารถใช้วัฒนธรรมเก่าเป็นพื้นฐานในการอนุรักษ์ป่าชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับ **นิมิต หาระพันธ์ และคณะ(2552)** ได้ศึกษาวิจัยโครงการ “รูปแบบการจัดการป่าชุมชนดงต๋อ – ดงยางเพื่อฟื้นฟูแหล่งอาหารและรายได้ของชุมชนบ้านบุงหวาย ตำบลสงเปือย อำเภอดงคำเขื่อนแก้ว จังหวัดยโสธร พบว่า จิตสำนึกในการรักษาป่าอาจเกิดขึ้นจากเงื่อนไขปัจจัยต่างๆ ได้แก่ จิตสำนึกในการรักษาป่า เกิดจากประเพณีความเชื่อและการผลิตซ้ำของอุดมการณ์สืบทอดกันต่อมา ความจำเป็นในการป้องกันและรักษาคุณภาพของระบบนิเวศชุมชน เกิดการต่อต้านการรุกรานจากภายนอก และเกิดการต่อต้านการรุกรานจากภายนอก

การใช้ประโยชน์จากป่าจะนำไปสู่การจัดการป่าชุมชนอย่างยั่งยืนมีการจัดให้มีกิจกรรม**บวชป่า**เพื่อสร้างจิตสำนึกให้กับคนในชุมชนให้มีความรักหวงแหนในทรัพยากรและใช้ประโยชน์เชิงอนุรักษ์ในกลุ่มเด็กเยาวชนได้รับการถ่ายทอดภูมิปัญญาในการหาอยู่หากินกับป่ารวมถึงมีชมรมรักษ่าของกลุ่มเยาวชนมีกิจกรรมหลักๆ (ศศิธร อยู่เย็น และคณะ) คือสร้างสรรค์กิจกรรมที่เอื้อประโยชน์ต่อการรักษาความสมบูรณ์ของป่าเช่นปลูกต้นไม้ในช่วงวันหยุดดูแลสำรวจการเจริญเติบโตหลังการปลูกเป็นกิจกรรมการเรียนรู้ของเยาวชนหลังเลิกเรียนซึ่งจากกิจกรรมดังกล่าวคนในชุมชนคาดหวังว่าจะเป็นจุดเริ่มต้นในการเรียนรู้ต่อการจัดการป่าที่ยั่งยืนในอนาคต ซึ่งแนวทางการกิจกรรมในการสร้างจิตสำนึกอนุรักษ์สอดคล้องกับกิจกรรมที่ศึกษาวิจัย แต่การวิจัยครั้งนี้ได้สร้างหลักสูตรท้องถิ่นเพื่อเปิดโอกาสให้ผู้อยู่นอกพื้นที่ได้ศึกษาเรียนรู้

การสร้างหลักสูตรท้องถิ่นนั้น งานวิจัยของ **นิมิต หาระพันธ์ และคณะ(2552)** ค้นพบว่า *ความรู้และทักษะการดำเนินชีวิตโดยเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม สถาบันการศึกษาเองย่อมสามารถร่วมเป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะให้แก่เยาวชนได้* ดังปรากฏในกระบวนการจัดการเรียนการสอนวิชา “จิตสำนึกสาธารณะเพื่อชุมชน” ซึ่งส่งเสริมการเรียนรู้ทั้งเชิงวิชาการในชั้นเรียนและประสบการณ์เชิงชุมชนที่อยู่โดยรอบ เป็นการเรียนรู้ที่บูรณาการระหว่างภาคทฤษฎี การฝึกปฏิบัติ และเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมให้แก่เกิดนักศึกษาในฐานะเป็นเยาวชนกลุ่มหนึ่งของสังคมไทย การพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะเพื่อชุมชนของนักศึกษาจึงเป็นตัวอย่างการพัฒนาทุนมนุษย์ที่สำคัญและมีคุณค่ายิ่งในยุคปัจจุบัน งานวิจัยของ **ลิสสา ศรีโพล และคณะ (2550)** ศึกษาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องการจัดกระบวนการเรียนรู้ การทำมาหากินของชุมชนในพื้นที่ป่าบุงป่า กรณีสึกษา โรงเรียนบ้านเพี้ยมาต (รัฐราษฎร์พิทยาคาร) ตำบลหนองแค อำเภอราชไศล จังหวัดศรีสะเกษ เพื่อจัดกระบวนการเรียนรู้วิถีการทำมาหากินในพื้นที่ตามให้นักเรียนในโรงเรียนโดยความร่วมมือระหว่างโรงเรียนและชุมชน และเพื่อพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่โดยชุมชนมีส่วนร่วม โดยเนื้อหาการเรียนรู้ทั้งหมดถูกนำไปใช้ในการสร้างการเรียนรู้แก่นักเรียนกลุ่มเป้าหมายโดยมีครูภูมิปัญญาเป็นผู้ถ่ายทอด ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยรูปแบบการสร้างสำนึกอนุรักษ์ของเยาวชนในการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าสาธารณะประโยชน์โคกหนองกุง ใช้หลักสูตรท้องถิ่นโดยมีครูภูมิปัญญาเป็นผู้ถ่ายทอดเช่นกัน

ถ้าหากเราร่วมกันฟื้นฟูองค์ความรู้ต่างๆ เกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติ ถ่ายทอดสู่ลูกหลานต่อไปแล้วก็จะสามารถดำรงคงอยู่แห่งองค์ความรู้นั้นได้ แต่ในทางตรงข้ามหากเราไม่เห็นความสำคัญของภูมิปัญญา

ชาวบ้าน ไม่มีการถ่ายทอดองค์ความรู้ในด้านต่างๆไว้ให้ลูกหลานแล้วองค์ความรู้ที่มีค่านั้นก็จะหมดไปพร้อมกับชีวิตของภูมิปัญญาชาวบ้านที่สูญสิ้นไป

3. ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากงานวิจัย

ชุมชนความรู้สึกเป็นเจ้าของ มีความรัก / ห่วงปามากขึ้น ในการดูแลแลป่าสาธารณะโคกหนองกง มากขึ้น โดยมีปรากฏการณ์ดังนี้

3.1 การเผาถ่านข้างทางไม่ปรากฏให้เห็น ซึ่งแต่ก่อนทำวิจัยตัดไม้เผาถ่านให้เห็นอย่างโจ่งแจ้ง และเป็นจำนวนมาก แต่ก็ยังพบบ้างในป่าที่ลึกเข้าไป

3.2 วิธีการหาอาหารจากป่าเปลี่ยนไปในทางเหมาะสม ไม่ทำลายต้นไม้ เช่น การตัดต้นไม้เพื่อเอา ไข่มดแดงเปลี่ยนเป็นการเหย้าไข่มดแดงที่ตะกร้ารองรับแทน การทุบต้นไม้เพื่อเอาแมลงทับเปลี่ยนเป็นการการเขย่า ต้นไม้ หรือไม้สอยเอา

3.3 ผู้ลักลอบใช้ประโยชน์จากป่ามีความละอาย / ความเกรงกลัว ต่อผู้นำ ทีมวิจัย คณะกรรมการหมู่บ้าน มากขึ้น เห็นได้จากการวิ่งหลบเมื่อเห็นคณะทำงาน

3.4 พื้นที่ตั้งศาลปู่ตา และบวชป่า ชาวบ้านถือเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ ไม่กล้าลอบหลู่ จึงส่งผลให้คนที่ จะมาบุรุกป่าเกรงกลัวด้วย

จากการดำเนินกิจกรรมการตั้งศาลปู่ตา การบวชป่าและการสร้างหลักสูตรท้องถิ่น ทุกกิจกรรมล้วนเพื่อการอนุรักษ์ป่าโคกหนองกง ซึ่งได้รับความร่วมมือจาก พระสงฆ์ ชาวบ้านทั้ง 3 หมู่บ้าน องค์การบริหารส่วนตำบลนาแก ตำบลวังปลาป้อม เขาวงคน นักเรียนโรงเรียนนาแกวิทยา นักเรียนโรงเรียนบ้านหนองค้อ เป็นอย่างดี และจากการดำเนินโครงการวิจัยทั้ง 2 ระยะ โรงเรียนได้ร่วมปลูกป่าเพื่อเพิ่มพื้นที่ป่าในบริเวณที่กรมป่าไม้ยึดพื้นที่อื่น เนื่องมาจากการบุกรุกพื้นที่ป่าเพื่อทำกิน ในโครงการประชาสัมพันธ์ปลูกป่า 800 ล้านกล้า 80 พรรษามหาราชินี อำเภอนาวัง จังหวัดหนองบัวลำภู เมื่อวันที่ 23 สิงหาคม 2556 และปลูกป่าร่วมกับทีมตำรวจภูธร อำเภอนาวัง จังหวัดหนองบัวลำภู บริเวณใกล้บ่อขยะเพื่อเพิ่มความหนาแน่นของต้นไม้ในบริเวณนี้เนื่องจากต้นไม้ถูกตัดไปบางส่วน

4. บทเรียนที่ได้จากการดำเนินกิจกรรม

การดำเนินโครงการวิจัย ศึกษารูปแบบการสร้างสำนึกเยาวชนเพื่อการอนุรักษ์และฟื้นฟูแหล่งอาหารของชุมชน กรณีศึกษาพื้นที่ป่าสาธารณะประโยชน์โคกหนองกง ตำบลนาแก อำเภอนาวัง จังหวัดหนองบัวลำภู ในระยะที่ 2 ทีมวิจัยและชุมชนได้เรียนรู้ บทเรียนและข้อค้นพบ ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

1. การทำงานที่มีทีมทำงานมีความแตกต่างกันหลายๆ ด้าน ทั้ง เพศ วัย อาชีพ และประสบการณ์การทำงาน หัวหน้าทีมทำงานต้องทำความเข้าใจและมีการเตรียมแผนงานที่ดี ความชัดเจนของงานการทำความเข้าใจ

เข้าใจในทิศทางการทำงานเพื่อทำความเข้าใจแก่ผู้ร่วมงานได้ทราบ กรณีที่มีการทำงานอยู่รากฐานความรู้ความเข้าใจในสิ่งที่ชุมชนกำลังทำอยู่จะทำให้การทำงานง่ายขึ้นรวมทั้งต้องมีการประสานประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นให้สอดคล้องกัน

2. การทำงานที่ต้องอาศัยผู้ร่วมงานอย่างมากในชุมชนนั้น ความเข้าใจในเป้าหมาย และทิศทางการทำงานเป็นสิ่งที่สำคัญมาก ที่จะต้องให้ชุมชนทราบและเข้าใจ เพื่อสร้างความร่วมมือในการทำงาน ต้องอาศัยความร่วมมือจากหลาย ๆ ฝ่ายโดยเฉพาะพระสงฆ์ และผู้นำชุมชน จะเป็นจุดสำคัญใน การเป็นศูนย์รวมน้ำใจ และเป็นจุดประสานความเข้าใจที่ดีการทำงานกับหมู่บ้านหลาย ๆ หมู่บ้าน ที่มีความแตกต่างในความคิดแตกต่างกัน นักวิจัยจะต้องยึดเป้าหมายการทำงานเป็นตัวตั้งของการทำงานอย่าหลงประเด็นกับความต้องการของชุมชน

3. การทำงานที่ต้องร่วมกับชุมชนที่ระยะเวลายาวนานพอสมควร และกิจกรรมที่จะดำเนินการต่อไป ต้องอาศัยความร่วมมือกับหมู่บ้านนั้น หัวหน้าทีมทำงานต้องทำความเข้าใจและมีการเตรียมแผนงานที่ดี กรณีที่ต้องมีการปรับเปลี่ยนกิจกรรม ข้อมูลเกี่ยวกับการทำงานในกิจกรรมต่อไปต้อง ให้ความชัดเจน เพื่อทำความเข้าใจแก่ผู้ร่วมงาน และชุมชนได้ทราบ

4. ในการดำเนินงานจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น การสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรต่อชุมชนนั้น เป็นสิ่งที่สำคัญมากในกรณีที่ชุมชนยังไม่มีประสบการณ์ความรู้เกี่ยวกับหลักสูตรมาก่อน จะเป็นปัญหามากช่วงเวลาที่กำลังจัดทำหลักสูตรมีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อประเมินหลักสูตร และผู้ปกครองมุ่งแต่จะส่งส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อศึกษาต่อมากกว่าการเรียนรู้ในเรื่องท้องถิ่น ดังนั้น การดำเนินงานครั้งแรกควรอธิบายให้ความรู้เกี่ยวกับหลักสูตรให้กับชุมชนที่ยังไม่เข้าใจได้ทราบก่อนจึงค่อยดำเนินการเก็บข้อมูลโดยนักเรียน จะมีความยุ่งยากในกรณีที่ให้นักเรียนจำนวนมากที่มีฐานะแตกต่างกันนักเรียนชั้นเล็กมักจะเก็บข้อมูลได้ไม่ดีเท่าที่ควร เนื่องจากรีบฟังและเข้าใจในวิธีการเก็บข้อมูลไม่เข้าใจการเก็บข้อมูล และเข้าใจวิธีการเก็บข้อมูล ตลอดจนทีมนักวิจัยส่วนใหญ่ไม่ได้มีส่วนร่วมเท่าที่ควรจะได้รับรู้เฉพาะทีมที่เป็นครู จึงส่งผลให้ฐานข้อมูลป่าไม้ได้รายละเอียดเท่าที่ควร

5. การนำเสนอข้อมูล จะเป็นการพัฒนาบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบ เป็นการพัฒนาความคิดทักษะการนำเสนอได้เป็นอย่างดี สร้างความภาคภูมิใจ ต่อนักเรียนและผู้มีส่วนร่วมทุกคน ชุมชน เกิดการเปลี่ยนแปลง รับรู้และสามารถที่จะเป็นแหล่งเรียนรู้สำหรับโรงเรียนได้มากขึ้นโดย มองเห็นจากการนำเสนอของนักเรียนที่เสนอในเรื่องราวที่ตนเองได้ให้สัมภาษณ์แก่นักเรียนและสามารถนำไปเป็นกิจกรรมการเรียนการสอนได้ การดำเนินงานควรมีการเชิญคณะกรรมการ สถานศึกษา ผู้ปกครอง หรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับโรงเรียน เพื่อเป็นขวัญกำลังใจแก่นักเรียน และสามารถเพิ่มเติมประเด็นมากขึ้น

6. การประชุมที่นำเสนอข้อมูลให้กับทางชุมชนทราบนั้น การนำเสนอและการวิเคราะห์แผนงานเป็นสิ่งที่ต้องใช้ความเข้าใจต่อการทำกิจกรรมร่วมกัน ดังนั้น การให้ข้อมูล และแผนงานที่จะทำ ต่อไปจะต้องมีความละเอียด ชัดเจนให้มากจะมีผลต่อความเข้าใจในทิศทางการทำงานต่อไป

7. การศึกษาจากแหล่งเรียนรู้จริงสภาพจริงทำให้เกิดการเรียนรู้ที่ได้ดีส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ และสามารถนำไปสู่การปฏิบัติที่ชัดเจนขึ้นเป็นอย่างมาก

8. การสรุปบทเรียนจะเป็นการย้ำ กระตุ้นให้นักวิจัย และชุมชนเกิดการเรียนรู้โดยทบทวนผลจากการทำงานตามโครงการวิจัยเป็นการเติมเต็มให้กับทีมงานในบางเรื่องที่ไม่เข้าใจสามารถมองเห็นทิศทางการทำงาน

ต่อไปในอนาคต ควรระมัดระวังในการสรุปทเรียนในกรณีที่มีการสรุปของการทำงานที่มีผลได้ผลเสียต่อบุคคลอื่น โดยเฉพาะการจัดการศึกษาเป็นสิ่งที่นักวิจัยต้องรอบคอบในการทำงานให้มาก เพราะผลที่เกิดขึ้นจะกระทบถึงตัวนักเรียน ชุมชน และผลการจัด การศึกษาของโรงเรียนและของรัฐ และการสรุปทเรียนที่กิจกรรมผ่านมาเป็นระยะเวลานาน พอสมควรนั้นผลที่ได้รับอาจไม่เป็นไปกับความต้องการเนื่องจากอาจจะล้มเหลว การใช้สรุปผลการดำเนินการ ตามโครงการ มาเป็นแนวทางอาจช่วยได้ควรมีผู้ดำเนินงานร่วมจาก ภายนอกเพื่อเป็นการกระตุ้นการ แสดงออกด้านความคิด ข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะ ของชุมชน

9. การทำงานด้านหลักสูตรท้องถิ่นของโรงเรียนแม้ว่าจะถูกตีกรอบด้วยแนวทางการจัดทำหลักสูตร ตามที่กระทรวง หรือแนวทางพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติกำหนดก็ตาม แต่บางเรื่องที่ไม่ขัดแย้งกัน และเพื่อให้ความสอดคล้องกับความต้องการท้องถิ่น น่าจะเปิดโอกาสให้โรงเรียน ดำเนินการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นที่นอกกรอบกำหนด เพื่อความเป็นอิสระทางวิชาการ

10. การมีส่วนร่วมเกี่ยวกับการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นครั้งนี้ ชุมชนและท้องถิ่นยังให้ความร่วมมือ ทุกครั้งที่ทางโรงเรียนขอความร่วมมือไป แต่กลุ่มที่สนใจและสอบถามความคืบหน้า จะเป็นกลุ่มผู้ปกครองนักเรียน ที่เรียนในโรงเรียนนาแกวิทยาเท่านั้น

11. การสร้างหลักสูตรครั้งนี้ มีเป้าหมายเพื่อสร้างจิตสำนึกอนุรักษ์ป่าโคกหนองงูง ชาวบ้าน บางส่วนจึงยังให้ความสนใจไม่เต็มที่ หากเพิ่มเนื้อหาให้ครอบคลุมสิ่งดีๆ ในชุมชน จะได้รับความสนใจที่มากขึ้น

5. เคล็ดลับความสำเร็จ

ทีมวิจัยพบว่า ในการสร้างสำนึกเยาวชนหรือมีจิตสำนึกเพื่อส่วนรวมต้องเกิดจากประสบการณ์ตรงและ กิจกรรมกลุ่มหรือทำเป็นหมู่คณะ โดยผ่านรูปแบบของกิจกรรมเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้รวมทั้งได้รับการยอมรับจากคนอื่นให้เห็นคุณค่าในตัวเองและเล็งเห็นว่าตนเองสามารถทำคุณประโยชน์ให้แก่สังคมได้ ต้องเป็นผู้เสียสละ ไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัว เป็นผู้ที่มีความคิดเชิงบวกหรือสร้างสรรค์ รักการทำกิจกรรมรู้สึกที่อยากเข้าไปมีส่วนร่วมซึ่งส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่ดียิ่งขึ้น รวมทั้งการดำรงชีวิตอย่างพอเพียงตามแนวพระราชดำริหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

เสียสละ ไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัว เป็นผู้ที่มีความคิดเชิงบวกหรือสร้างสรรค์ รักการทำกิจกรรมรู้สึกที่อยากเข้าไปมีส่วนร่วมซึ่งส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่ดียิ่งขึ้น รวมทั้งการดำรงชีวิตอย่างพอเพียงตามแนวพระราชดำริหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

6. ข้อเสนอแนะ

6.1 ข้อเสนอแนะต่อชุมชน

ป่าโคกหนองงูงเป็นแหล่งทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญต่อทุกคนในชุมชน รวมทั้งชุมชนที่อยู่ใกล้เคียง เป็นแหล่งอาหาร และสร้างรายได้ให้กับชุมชน ดังนั้นทุกคนควรตระหนัก เห็นคุณค่าและต้องตอบแทนผืนป่า โดยการอนุรักษ์และไม่ตัดไม้ทำลายป่าเพื่อให้คงความอุดมสมบูรณ์ไว้เพื่อลูกหลานที่จะเติบโตในอนาคต การกระทำใดๆ อันจะก่อให้เกิดความเสียหายกับผืนป่าโคกหนองงูงไม่ควรกระทำเป็นอย่างยิ่ง และจำเป็นอย่างยิ่งที่ทุกคนจะลดหรือตัดความเห็นแก่ตัวลงให้มากหรือไม่ให้มีเลยเพราะป่าโคกหนองงูงเป็นสมบัติส่วนรวม และเป็นสมบัติของชาติ หาก

ใครกระทำความผิดถูกระเบียบที่ชุมชนกำหนดไว้ร่วมกันก็จะถูกลงโทษทั้งทางสังคมและถูกลงโทษจากประเพณีและความเชื่อคือผีป่วนที่เป็นผู้รักษาผืนป่าไว้

6.2 ข้อเสนอแนะต่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

งานวิจัยนี้เกิดขึ้นจากความต้องการของชุมชน ซึ่งต้องอาศัยความร่วมมือจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ด้านงบประมาณ และจากงานวิจัยเมื่อมีพื้นที่บวชป่าแล้วในปี 2556 จำนวน 500 ไร่ที่ได้รับงบประมาณสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนตำบลนาแก ในปีต่อไปน่าจะเพิ่มพื้นที่บวชป่าให้มากขึ้นและจัดหาป้ายรณรงค์เพื่อการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าโคกหนองกุง

6.3 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับหลักสูตรท้องถิ่น

6.3.1 ควรมีการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นให้หลากหลายและเหมาะสมกับสภาพความต้องการของแต่ละท้องถิ่น อันเนื่องมาจากภูมิปัญญาท้องถิ่นมีหลากหลายและแตกต่างกันไปในแต่ละพื้นที่

6.3.2 ความบกพร่องของหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องป่าโคกหนองกุง อาจจะมีบางส่วนขาดความสมบูรณ์หากท่านใดได้ศึกษาหรือมีความรู้ด้านหลักสูตรมากกว่าทีมของผู้วิจัยสามารถนำเอาหลักสูตรท้องถิ่นนี้ไปปรับปรุงพัฒนาเองได้

6.3.3. เนื่องจากเป็นการวิจัยเพื่อสร้างสำนึกเยาวชนในการอนุรักษ์และฟื้นฟูแหล่งอาหารกรณีศึกษาป่าชุมชนโคกหนองกุง เนื้อหาและโครงสร้างรายวิชาจึงจำกัดอยู่เฉพาะเรื่องเท่านั้น แต่ความหลากหลายของภูมิปัญญาชาวบ้านมีหลากหลาย อาจจัดทำเป็นรายวิชาอื่นได้

6.3.4 ควรมีการทำการศึกษาวิจัย การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นในเรื่องที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันเพื่อสนับสนุน ส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันระหว่าง ผู้เฒ่าผู้แก่ ผู้ปกครอง และนักเรียน เพื่อสร้างให้เป็นชุมชนเข้มแข็งต่อไป

จากการดำเนินโครงการวิจัยครั้งนี้จึงสรุปได้ว่า รูปแบบการสร้างสำนึกเยาวชนเพื่อการอนุรักษ์และฟื้นฟูแหล่งอาหารของชุมชนกรณีศึกษาพื้นที่ป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองกุง ตำบลนาแก อำเภอนาหว้า จังหวัดหนองบัวลำภู ในระยะที่ 2 มี 2 รูปแบบ คือ

รูปแบบที่ 1 รูปแบบการสร้างสำนึกเยาวชนโดยใช้ความเชื่อและประเพณีในท้องถิ่น โดยแบ่งเป็น 2 กิจกรรม คือ การสร้างศาลปู่ตาและบวชป่า

รูปแบบที่ 2 รูปแบบการสร้างสำนึกเยาวชนโดยใช้หลักสูตรท้องถิ่น

จากทั้งสองรูปแบบนำไปสู่การพัฒนาแหล่งเรียนรู้เชิงนิเวศ กิจกรรมที่จัดทั้งสองรูปแบบทำให้แนวคิดและพฤติกรรมของเยาวชน ชุมชนทั้ง 3 หมู่บ้าน และชุมชนรอบข้างเปลี่ยนไปในทางที่ดีขึ้น คือรักและหวงแหนในผืนป่า อีกทั้งเป็นการส่งผลให้ปริมาณของต้นไม้ในผืนป่ามีความหนาแน่นมากขึ้นพร้อมทั้งความอุดมสมบูรณ์และหลากหลายทางระบบนิเวศ

บรรณานุกรม

กระทรวงศึกษาธิการ. (2553). แนวทางการบริหารจัดการหลักสูตรตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษา

ขั้นพื้นฐาน. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

_____. (2545). เอกสารประกอบหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2544 คู่มือการ

จัดการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม . กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์

คุรุสภาลาดพร้าว.

เกษม จันทร์แก้ว. (2540). วิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม. กรุงเทพฯ : วิทยาลัยสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัย

เกษตรศาสตร์.

คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ. (2544). การอนุรักษ์ป่าโดยใช้ความเชื่อ.

สืบค้นเมื่อ 5 มกราคม 2556. สืบค้นจาก

[http://www.mapculture.org/mambo/index.php?option=](http://www.mapculture.org/mambo/index.php?option=com_content&task=view&id=466&Itemid=58)

[com_content&task=view&id=466&Itemid=58](http://www.mapculture.org/mambo/index.php?option=com_content&task=view&id=466&Itemid=58)

ฉลาดชาย รมิตานนท์ และคณะ. (2536). ป่าชุมชนในประเทศไทย : แนวทางการพัฒนาเล่ม 2 ป่าชุมชน

ภาคเหนือศักยภาพขององค์กรชาวบ้านในการจัดการป่าชุมชน. กรุงเทพฯ:

สถาบัน ชุมชนท้องถิ่นพัฒนา

นิมิต หาระพันธ์ และคณะ. (2552). โครงการ “รูปแบบการจัดการป่าชุมชนดงต้อ – ดงยางเพื่อฟื้นฟูแหล่ง

อาหารและรายได้ของชุมชนบ้านบุงหวาย ตำบลสองเปือย อำเภอดำเนินแก้ว จังหวัดยโสธร”.

การวิจัยเพื่อท้องถิ่น: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

นิวัต เรืองพานิช. (2542). การอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม. กรุงเทพมหานคร: คณะวนศาสตร์

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

พวงเพชร ธนสิน. (2532). การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม 1. ภาควิชาภูมิศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์. (2538). สิ่งแวดล้อมและการพัฒนา. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

มานิตย์ ประเดิม และคณะ. (2552). โครงการศึกษา ศึกษาวิจัยกระบวนการจัดการเรียนรู้การอนุรักษ์และ

ฟื้นฟูทรัพยากรกระบวนการจัดการเรียนรู้ การอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรป่าทามเสี้ยวแบบ

มีส่วนร่วมของโรงเรียนและองค์กรชุมชน ป่าทามเสี้ยวแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนและองค์กร

ชุมชนกรณีศึกษา: โรงเรียนจตุรคามพัฒนา โรงเรียนจตุรคามพัฒนา ตำบลกู่กาสิงห์

อำเภอกษัตริย์ จังหวัดร้อยเอ็ด. ร้อยเอ็ด: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

ลิสสา ศรีไพล และคณะ. (2550). โครงการหลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง: การจัดการกระบวนการเรียนรู้ การทำมาหากิน

ของชุมชนในพื้นที่ป่าบุงป่า กรณีศึกษา โรงเรียนบ้านเพี้ยมาต(รัฐราษฎร์พิทยาคาร) ตำบลหนอง

แค อำเภอราศีไศล จังหวัดศรีสะเกษ. การวิจัยเพื่อท้องถิ่น: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

- ศศิธร อยู่เย็น และคณะ. (2553). โครงการ “การศึกษารายได้และการใช้ประโยชน์จากป่าเพื่อนำไปสู่การจัดการป่าชุมชนอย่างยั่งยืน กรณีศึกษาป่าชุมชนหนองลำแฮตพื้นที่บ้านม่วงไข่ บ้านเชียงเครือ และบ้านคำสร้างบ่อ ตำบลกระเจา อำเภอบัวตี่ จังหวัดยโสธร”. การวิจัยเพื่อท้องถิ่น: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย
- สถาบันดำรงราชานุภาพ.(2542). การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยว **เชิงนิเวศ**. เอกสารวิชาการ สดร. 08 / 2542.
- สำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่16.(2549). ชีวิตกับสิ่งแวดล้อม.กรมอุทยานแห่งชาติสัตว์ป่าและพันธุ์พืช. เชียงใหม่.
- อุดม เขยกิจวงศ์.(2545). **หลักสูตรท้องถิ่น : ยุทธศาสตร์การปฏิรูปการเรียนรู้**. กรุงเทพฯ : บรรณกิจ.
- อริสา สุขสม. (2552). **การพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะเพื่อชุมชน**.สืบค้นเมื่อ 5 มกราคม 2556.
สืบค้นจาก <http://rc.nida.ac.th/การพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะเพื่อชุมชน...โดย%20อ.อริสา%20%20สุขสม.pdf>

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

ภาพกิจกรรมการดำเนินการโครงการระยะที่ 2

ภาพกิจกรรม ทบทวนกิจกรรมและวางแผนงาน

จัดประชุมทีมวิจัยเพื่อทบทวนผลการดำเนินงานระยะที่ 1

ประชุมทีมวิจัยเพื่อทบทวนผลการดำเนินงาน

เลขานุการทีมวิจัยชี้แจงรายงานผลการทำงานในระยะที่ 1

ร่วมกันกำหนดกำหนดกิจกรรมที่จะปฏิบัติในระยะที่ 2

แบ่งกลุ่มย่อยเพื่อออกแบบกิจกรรม

นำเสนอกิจกรรมเบื้องต้น เพื่อนำไปหารือร่วมกับคนในชุมชน

ภาพกิจกรรม ประชุมสร้างความเข้าใจร่วมกับชุมชนในกระบวนการดำเนินการจัดตั้งศาลปู่ตาและบวชป่า

หัวหน้าทีมวิจัยทีมวิจัยชี้แจงวัตถุประสงค์ของโครงการระยะที่ 2

ประชุมเพื่อทำความเข้าใจเบื้องต้นเกี่ยวกับโครงการระยะที่ 2

ผู้นำ ชุมชน รับทราบร่วมกัน

ตัวแทนเยาวชนเข้าร่วมประชุมเพื่อทำความเข้าใจเบื้องต้น

ประชุมเพื่อทำความเข้าใจเบื้องต้น

ประชุมเพื่อทำความเข้าใจเบื้องต้น

ภาพกิจกรรม การสร้างศาลปู่ตา

ลานพิธีกรรมที่ถูกจัดเตรียมไว้สำหรับพิธีสร้างศาลปู่ตา

เยาวชนเข้าร่วมพิธีสร้างศาลปู่ตา

ชาวบ้านในชุมชนเข้าร่วมพิธีสร้างศาลปู่ตา

ชาวบ้านเตรียมเครื่องบวงสรวง

เจ้าเริ่มประกอบพิธีตั้งศาลปู่ตา

การฝังวัดถมงคลจะฝังรอบศาลปู่ตา

ภาพกิจกรรม การบวชป่า

เริ่มพิธีบวชป่าโดยให้พระสงฆ์เป็นผู้ประกอบพิธี

เริ่มพิธีบวชป่าโดยให้พระสงฆ์เป็นผู้ประกอบพิธี

พระสงฆ์นำผ้าเหลืองที่สวยงามที่สวดเจริญพุทธมนต์แล้วไปผูกกับต้นไม้เพื่อ
เป็นผู้นำการบวชป่า

หัวหน้าทีมวิจัยร่วมพิธีบวชป่า

นักเรียนโรงเรียนนาแกวิทยาร่วมพิธีบวชป่า

นักเรียนโรงเรียนนาแกวิทยาร่วมพิธีบวชป่า

ภาพกิจกรรม การปลูกป่า

ชาวบ้านในชุมชนเตรียมกล้าไม้เพื่อปลูกป่าทดแทน

ชาวบ้านในชุมชนเข้าร่วมกิจกรรมปลูกป่าทดแทน

ผู้นำชุมชน หน่วยงานราชการเข้าร่วมกิจกรรมปลูกป่าทดแทน

เยาวชนเข้าร่วมกิจกรรมปลูกป่าทดแทน

กล้าไม้ที่ใช้ในการปลูกป่าทดแทน

ทุกภาคส่วนเข้าร่วมกิจกรรมอย่างพร้อมเพรียง

ภาพกิจกรรม การจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น

ปราชญ์ชาวบ้านให้ความรู้เรื่องป่าสาธิตประโยชน์โคกหนองกุง

ปราชญ์ชาวบ้านให้ความรู้เรื่องการใช้ประโยชน์จากป่า

ศึกษานิเวศวิทยาของป่าสาธิตประโยชน์โคกหนองกุง

ศึกษานิเวศวิทยาของป่าสาธิตประโยชน์โคกหนองกุง

ศึกษานิเวศวิทยาของป่าสาธิตประโยชน์โคกหนองกุง

นิเวศวิทยาของป่าสาธิตประโยชน์โคกหนองกุง

ศึกษารายวิชาการขยายพันธุ์พืชและสัตว์ในป่า
สาธารณประโยชน์โคกหนองกุง

ศึกษารายวิชาการขยายพันธุ์พืชและสัตว์ในป่า
สาธารณประโยชน์โคกหนองกุง

ศึกษารายวิชาการใช้ประโยชน์จากป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองกุง

ศึกษารายวิชาการใช้ประโยชน์จากป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองกุง

ศึกษารายวิชาการใช้ประโยชน์จากป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองกุง

ศึกษารายวิชาการใช้ประโยชน์จากป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองกุง

ภาคผนวก ข
แบบสำรวจความคิดเห็น
การจัดทำโครงสร้างหลักสูตรท้องถิ่นโรงเรียนนาแกวิทยา

แบบสำรวจความคิดเห็น
การจัดทำโครงสร้างหลักสูตรท้องถิ่นโรงเรียนนาแกวิทยา

วัตถุประสงค์

แบบสอบถามนี้ จัดทำขึ้นเพื่อสอบถามความคิดเห็นของประชาชนทั่วไปในชุมชนตำบลนาแก เกี่ยวกับเนื้อหาวิชาที่ต้องการให้มีการจัดการเรียนการสอน เพื่อสร้างจิตสำนึกการอนุรักษ์ป่าสาธารณะประโยชน์โคกหนองกุงให้แก่เยาวชนในชุมชนตำบลนาแกและตำบลใกล้เคียงที่เข้าศึกษาในโรงเรียนนาแกวิทยา ตำบลนาแก อำเภอนาหว้า จังหวัดหนองบัวลำภู

คำชี้แจง

โครงสร้างหลักสูตรท้องถิ่นโรงเรียนนาแกวิทยา ประกอบด้วย โครงสร้างหลักสูตรทั้งหมด 3 ระดับชั้น ได้แก่ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โดยแบ่งออกเป็นภาคเรียนที่ 1 และภาคเรียนที่ 2 เนื้อหาวิชาที่จัดสอน ดังแสดงในตารางแนบท้าย

ผู้ตอบแบบสอบถามโปรดทำเครื่องหมายถูก (✓) ลงในช่องว่างที่ตรงกับความคิดเห็นของท่าน ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ระดับ ดังนี้

..... ต้องการ	หมายถึง ต้องการให้โรงเรียนจัดการเรียนการสอนในเรื่องนี้
..... ไม่ต้องการ	หมายถึง ไม่ต้องการให้โรงเรียนจัดการเรียนการสอนในเรื่องนี้

ข้อมูลผู้กรอกแบบสอบถาม

1. เพศ	() ชาย	() หญิง	
2. อายุ	() ต่ำกว่า 20 ปี	() 20 – 30 ปี	() 31 – 40 ปี
	() 41 - 50 ปี	() 51 – 60 ปี	() 61 ปีขึ้นไป

ข้อเสนอแนะอื่นๆ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

[illegible]

โครงสร้างหลักสูตรท้องถิ่นโรงเรียนนาแกวิทยา
ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

ภาคเรียนที่ 1			ภาคเรียนที่ 2		
รายวิชา การขยายพันธุ์พืชและสัตว์ในป่าสาธารณะประโยชน์ โคกหนองกุง			รายวิชา การเปลี่ยนแปลงทางกายภาพของป่าสาธารณะ ประโยชน์โคกหนองกุง		
ระดับความคิดเห็น	ต้องการ	ไม่ต้องการ	ระดับความคิดเห็น	ต้องการ	ไม่ต้องการ
เนื้อหา/ กิจกรรม			เนื้อหา/ กิจกรรม		
1. การขยายพันธุ์พืช			1. ประเภทของป่า		
1.1 พืชทั่วไป			2. ฤดูกาลกับการเปลี่ยนแปลง ของป่า		
1.2 พืชที่ใช้เป็นอาหาร			2.1 พืช (โครงการสำรวจความ หลากหลายของพืช โดยใช้ ลักษณะของดอก ลักษณะของผล ความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะ ของผลกับการกระจายพันธุ์พืช)		
1.3 พืชสมุนไพร			2.2 สัตว์ (สำรวจชนิดของสัตว์ที่พบในแต่ ละช่วงฤดูกาลของป่า เช่น จักจั่น แมลงทับ)		
2. การขยายพันธุ์สัตว์			3. พัฒนาการของป่าในรอบปี		
2.1 แมลง			4. วิถีทัศน์ เรื่อง คนกับป่า		
2.2 ไช้เม็ดแดง					
3. การขยายพันธุ์เห็ดรา					
3.1 เชื้อรา					
3.2 เห็ดดิน					
3.3 เห็ดขอนไม้					
ข้อเสนอแนะเพื่อการจัดทำเนื้อหาเพิ่มเติม			ข้อเสนอแนะเพื่อการจัดทำเนื้อหาเพิ่มเติม		

โครงสร้างหลักสูตรท้องถิ่นโรงเรียนนาแกวิทยา
ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

ภาคเรียนที่ 1			ภาคเรียนที่ 2		
รายวิชา การใช้ประโยชน์จากป่าสาธารณะประโยชน์ โคกหนองกุง			รายวิชา การอนุรักษ์ป่าสาธารณะประโยชน์โคกหนองกุง		
ระดับความคิดเห็น	ต้องการ	ไม่ต้องการ	ระดับความคิดเห็น	ต้องการ	ไม่ต้องการ
เนื้อหา/ กิจกรรม			เนื้อหา/ กิจกรรม		
1. อาหารจากป่า			1. ทฤษฎีการอนุรักษ์		
1.1 การประกอบอาหาร - ดอกกระเจียว - แกงเห็ดเผาะ - แกงอีลอก - แกงหน่อไม้ - แกงผักหวาน - แกงเห็ดดิน - แก้วเห็ดตะไค			2. คุณธรรม จริยธรรมในการใช้ ประโยชน์ป่า		
1.2 การแปรรูปอาหาร - ชาผักหวานป่า - แหนมเห็ด - ข้าวเกรียบเห็ด			3. เสนอกิจกรรม/ โครงการเพื่อ อนุรักษ์ป่า		
1.3 การถนอมอาหาร - หน่อไม้ดอง (ถุง/ เปรี๊ยว) - เห็ดดอง					
2. วิธีการตรวจสอบเห็ดพิษ					
3. สมุนไพร/ ยา					
4. เชื้อเพลิง					
5. ไม้เศรษฐกิจ					
ข้อเสนอแนะเพื่อการจัดทำเนื้อหาเพิ่มเติม			ข้อเสนอแนะเพื่อการจัดทำเนื้อหาเพิ่มเติม		

สรุปความคิดเห็น
การจัดทำโครงสร้างหลักสูตรท้องถิ่นโรงเรียนนาแกวิทยา

☐ ต้องการให้มีหลักสูตรท้องถิ่น

☐ ไม่ต้องการให้มีหลักสูตรท้องถิ่น

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ภาคผนวก ค

แบบสอบถามความคิดเห็นต่อกระบวนการจัดการเรียนการสอน
หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง ป่าโคกหนองงูง

แบบสอบถามความคิดเห็นต่อกระบวนการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง ป่าโคกหนองกุง
คำชี้แจง

วัตถุประสงค์

แบบสอบถามนี้ จัดทำขึ้นเพื่อสอบถามความคิดเห็นของนักเรียนต่อกระบวนการจัดการเรียนการสอน
หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง ป่าโคกหนองกุง ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 -3 เพื่อสร้างจิตสำนึกการอนุรักษ์ป่า
สาธารณะประโยชน์โคกหนองกุงให้แก่เยาวชนในชุมชนตำบลนาแกและตำบลใกล้เคียงที่เข้าศึกษาในโรงเรียน
นาแกวิทยา ตำบลนาแก อำเภอนาหว้า จังหวัดหนองบัวลำภู

โปรดอ่านข้อความในแต่ละคำถาม แล้วทำเครื่องหมาย / ลงในช่องที่กำหนดให้ตามสภาพความเป็นจริง

1. เพศ

() ชาย

() หญิง

2. ชั้นที่ศึกษา

() มัธยมศึกษาปีที่ 1

() มัธยมศึกษาปีที่ 2

() มัธยมศึกษาปีที่ 3

ข้อ ที่	กระบวนการจัดการเรียนการสอนในหลักสูตร ท้องถิ่น	ระดับความคิดเห็น				
		มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด
		5	4	3	2	1
1	ด้านหลักสูตร หลักสูตรมีความเหมาะสมกับวัยและการเรียนรู้ของ ผู้เรียน					
2	หลักสูตรมีความสอดคล้องกับความต้องการของ นักเรียน และชุมชนท้องถิ่น					
3	หลักสูตรท้องถิ่นนี้สามารถนำไปประยุกต์ใช้กับการ จัดการเรียนรู้ ในกลุ่มสาระการเรียนรู้กลุ่มอื่น ๆ ได้					
4	เนื้อหาและการเรียนรู้มีประโยชน์ต่อนักเรียนและ ชุมชน ท้องถิ่น					
5	เนื้อหารายวิชามีความสอดคล้องกับความต้องการของ					

	ท้องถิ่น					
6	จำนวนชั่วโมงเรียนในแต่ละวิชามีความเหมาะสม					
7	ด้านครูผู้สอน ครูผู้สอนมีคุณวุฒิและประสบการณ์ ในรายวิชาสอนที่เหมาะสม					
8	ครูผู้สอนใช้วิธีการที่หลากหลาย และเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ					
9	ครูผู้สอนตรงตามเนื้อหา และเวลาที่กำหนดของหลักสูตรท้องถิ่น					
10	ครูผู้สอนให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติจริงในการจัดการเรียนการสอน					
11	ครูผู้สอนสามารถถ่ายทอดความรู้ให้กับนักเรียนได้อย่างเข้าใจง่าย และน่าสนใจ					
ข้อ ที่	กระบวนการจัดการเรียนการสอนในหลักสูตรท้องถิ่น	ระดับความคิดเห็น				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
		5	4	3	2	1
12	ครูผู้สอนมีความรู้ ความสามารถ ในเรื่องที่สอนเป็นอย่างดี					
13	จำนวนครูผู้สอนมีความเหมาะสมและเพียงพอ ในการถ่ายทอดความรู้ ให้กับนักเรียน					
14	ครูผู้สอนมีความเป็นกันเองกับนักเรียน					
15	ครูผู้สอนใช้กระบวนการถ่ายทอดความรู้ได้ เหมาะสมกับเนื้อหา					
16	ด้านการจัดการเรียนการสอน/สภาพแวดล้อมการเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนรู้ ส่งเสริมให้นักเรียนเกิดความรู้ ความ เข้าใจในเรื่องที่เรียน					
17	กิจกรรมการเรียนรู้ เน้นให้นักเรียนเกิดความรัก ความ ห่วง แห่นในคุณค่าของศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของตนเอง					

18	กิจกรรมการเรียนรู้ ส่งเสริมให้นักเรียนนำความรู้ ความสามารถและทักษะในด้านต่าง ๆ ไปใช้ในการดำเนินชีวิต					
19	กิจกรรมการเรียนรู้ ช่วยให้นักเรียนได้ใช้ทักษะและ กระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลาย					
20	กิจกรรมการเรียนรู้ การสอนส่งเสริมให้นักเรียนศึกษา ค้นคว้าและแสวงหาความรู้ได้ด้วยตนเอง					
ข้อ ที่	กระบวนการการจัดการเรียนการสอนในหลักสูตร ท้องถิ่น	ระดับความคิดเห็น				
		มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด
		5	4	3	2	1
21	กิจกรรมการเรียนรู้ เน้นความเข้าใจไม่ใช่เพียงแต่ ความจำ					
22	กิจกรรมการเรียนรู้ ช่วยให้นักเรียนได้ใช้ความรู้ ความสามารถได้หลาย ๆ ด้าน					
23	นักเรียนสามารถนำทักษะ ความรู้ที่ได้รับจาก กระบวนการ เรียนการสอน ไปประยุกต์ใช้ใน ชีวิตประจำวันและการ เรียนรู้ที่สูงขึ้น					
24	มีบรรยากาศในการเรียนที่สนุกสนาน น่าสนใจและไม่ เครียด					
25	วิธีการสอนกระตุ้นการคิด วิเคราะห์ และการแก้ปัญหา					
26	เนื้อหาการเรียนรู้ตรงตามหลักสูตรท้องถิ่น					
27	สื่อการจัดการเรียนรู้มีความหลากหลาย และน่าสนใจ					
28	นักเรียนได้เรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ในชุมชนท้องถิ่น					
29	สื่อและแหล่งการเรียนรู้ในชุมชนท้องถิ่นช่วยให้นักเรียนมี ความเข้าใจ และเรียนรู้ได้ดียิ่งขึ้น					
30	สื่อการจัดการเรียนรู้มีความเหมาะสมกับเนื้อหา และ กิจกรรมที่เรียนรู้					
การวัดผลประเมินผล						
31	การวัดและประเมินผล มีการวัดและประเมินผลตาม					

	จุดประสงค์การเรียนรู้					
32	มีการวัดและประเมินผลการเรียนรู้อย่างหลากหลาย					
33	นักเรียนมีส่วนร่วมในการประเมินผลการทำงานเดี่ยว และการทำงานกลุ่ม					
ข้อ ที่	กระบวนการการจัดการเรียนการสอนในหลักสูตร ท้องถิ่น	ระดับความคิดเห็น				
		มากที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด
		5	4	3	2	1
34	การพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน นักเรียนสามารถดำเนินชีวิตอย่างประมาณตนมีเหตุผล รอบคอบและระมัดระวัง					
35	นักเรียนตั้งใจปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมายอย่างเพียร พยายาม					
36	นักเรียนมีความภาคภูมิใจเห็นคุณค่าชื่นชมและมีส่วน ร่วมในการอนุรักษ์สืบทอดภูมิปัญญาไทย					
37	นักเรียนมีความตระหนักในการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่า โคกสูง					
38	นักเรียนมีจริยธรรม คุณธรรมต่อการอนุรักษ์ป่าโคก หนองสูง					
39	นักเรียนเป็นผู้ให้และช่วยเหลือผู้อื่นแบ่งปันเสียสละ ความสุขส่วน ตนเพื่อประโยชน์แก่ส่วนรวม					
40	นักเรียนเห็นคุณค่าและมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่า โคกหนองสูงแบบยั่งยืน					

ภาคผนวก ง
รายชื่อทีมวิจัย

รายชื่อทีมวิจัย

ที่	ชื่อ - สกุล	ที่อยู่	ตำแหน่ง	การศึกษา (ประสบการณ์)	เบอร์ โทรศัพท์
1	นายจำเนียร มัดกิต	33/1 หมู่ 7 ต.ผาอินทร์แปลง อ.เอราวัณ จ.เลย	ผู้อำนวยการโรงเรียน นาแกวิทยา	ปริญญาโท	0810522 260
2	นายวันชนะ เพชรสังคุณ	58/2 หมู่ 3 ต.นาแก อ.นาวัง จ.หนองบัวลำภู	กำนัน	ม.6	0817294 380
3	นายประยูร หงส์คง	160/1 หมู่ 1 ต.นาแก อ.นาวัง จ.หนองบัวลำภู	ผู้ใหญ่บ้าน บ้านหนองสิม	ม.6	
4	นายนิคม สีสารคาม	137 หมู่ 1 ต.นาแก อ.นาวัง จ.หนองบัวลำภู	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน บ้าน หนองสิม	ม.6	
5	นายกมล บุญอุ่ม	201 หมู่ 3 ต.นาแก อ.นาวัง จ.หนองบัวลำภู	สารวัตรกำนัน	ม.3	
6	นายประสาน ศรีใส	78 หมู่ 4 ต.นาแก อ.นาวัง จ.หนองบัวลำภู	ผู้ใหญ่บ้าน บ้านค้อใหม่	ม.6	
7	นายเกษม ทองดี	54/1 หมู่ 3 ต.นาแก อ.นาวัง จ.หนองบัวลำภู	เลขานุการนายก อบต.นาแก	ม.6	
8	นางอนงค์นุช วินทะไชย	174 หมู่ 4 ต.นาแก อ.นาวัง จ.หนองบัวลำภู	นักพัฒนาชุมชน อบต. นาแก	ปริญญาโท	0810541 357
9	นายมานพ ใจกว้าง	174 หมู่ 9 ต.นาแก อ.นาวัง จ.หนองบัวลำภู	นักสาธารณสุขฯ อบต. นาแก	ปริญญาตรี	
10	นายมนตรี พูลสวัสดิ์	153 หมู่ 3 ต.นาแก อ.นาวัง จ.หนองบัวลำภู	ประชาสัมพันธ์หมู่บ้าน	-	
11	นายสำรวย วาเหลา	โรงเรียนนาแกวิทยาส. นาแก อ. นาวังจ. หนองบัวลำภู	ครูโรงเรียนปะทุมรัตน์ พิทยาคม	ปริญญาโท	0870856 478
12	นางสาวอุไรวรรณ สุตพรหม	โรงเรียนนาแกวิทยาส. นาแก อ. นาวังจ. หนองบัวลำภู	ครูโรงเรียนนาแก วิทยา	ปริญญาโท	0868639 594
13	นางสาวหัททกานต์ บุญละคร	91 หมู่ 6 ต.ช้างเผือก อ.สุวรรณภูมิ จ.ร้อยเอ็ด	ครูโรงเรียนนาแก วิทยา	ปริญญาตรี	0895715 633
14	นางสาวสุจิตรา ภูผาดาว	18 หมู่ 5 ต.เว่อ อ. ยางตลาด จ.กาฬสินธุ์	ครูโรงเรียนนาแก วิทยา	ปริญญาตรี	0908418 789
15	นางสาวรัชชวรรณ มูลหา	27 หมู่ 6 ต. กุดตุ้ม อ.โนนสัง จ.หนองบัวลำภู	ครูโรงเรียนนาแก วิทยา	ปริญญาตรี	0833684 568
16	นายไพบุลย์ พรหมทองอ้อ	71 หมู่ 5 บ้านนาสามโฮง ต.นาแก อ.นาวัง จ.หนองบัวลำภู	ครูโรงเรียนนาแก วิทยา	ปริญญาตรี	084- 7895699
ที่	ชื่อ - สกุล	ที่อยู่	ตำแหน่ง	การศึกษา (ประสบการณ์)	เบอร์ โทรศัพท์
17	นายแสวง เอกทัศน์	73 หมู่ 11 บ้านร่องน้ำใส ต.กุดดินจี่ อ.นาแก	ครูโรงเรียนนาแก วิทยา	ปริญญาตรี	080- 4119910

		จ.หนองบัวลำภู			
18	นายบุญล้วน มารศรี	45 หมู่ 4 ต. เทพศิรี อ.นาวัง จ.หนองบัวลำภู	ครูโรงเรียนนาแก วิทยา	ปริญญาตรี	087- 2207069
19	นายวิทาญ แดงสีบัว	182/1 หมู่ 1 ต.กุดดินจี่ อ.นากลาง จ.หนองบัวลำภู	ครูโรงเรียนนาแก วิทยา	ปริญญาตรี	087- 9559088
20	นายขมภู มุลวงค์	29/1 หมู่ 3 ต.นาเหล่า อ.นาวัง จ.หนองบัวลำภู	ครูโรงเรียนนาแก วิทยา	ปริญญาตรี	0845478 303
21	นายชติยพงศ์ อรสุญญ	5 หมู่ 2 ต.สะแบง อ.หนองหาน จ.อุดรธานี	ครูโรงเรียนนาแก วิทยา	ปริญญาตรี	089- 0222250
22	นางวรรณพร จันทร์เขียว	16 หมู่ 8 ต.วังปลาป้อม อ.นาวัง จ.หนองบัวลำภู	ครูโรงเรียนนาแก วิทยา	ปริญญาตรี	087- 2146278
23	นางสาวสมใจ หอมแพงไว้	13 หมู่ 16 ต.นากลาง อ.นากลาง จ.หนองบัวลำภู	ครูโรงเรียนนาแก วิทยา	ปริญญาตรี	084- 7424486
24	นางสาวนิตยา งวงคำนาม	9 หมู่ 7 ต.นาฮี อ.อากาศอำนวย จ.สกลนคร	ครูโรงเรียนนาแก วิทยา	ปริญญาตรี	089- 2147807
25	นางสาวเสาวลักษณ์ เกลียวทอง	281 หมู่ 13 ต.นาเหล่า อ.นาวัง จ.หนองบัวลำภู	ครูโรงเรียนนาแก วิทยา	ปริญญาตรี	0905926 988
26	นางสาวพัทธรสุดา อันทะปัญญา	40 หมู่ 11 ต.โนนปอแดง อ.ผาขาว จ.เลย	ครูโรงเรียนนาแก วิทยา	ปริญญาตรี	0844181 230
27	นางชุตติมณฑน์ เจริญเพ็ง	129 หมู่ 1 ต.วังทอง อ.นาวัง จ.หนองบัวลำภู	ครูโรงเรียนนาแก วิทยา	ปริญญาตรี	-
28	นายเฉลิมวงศ์ เทินสะเกษ	218/1 หมู่ 1 ต. นาแก อ. นาวัง จ.หนองบัวลำภู	เยาวชนตำบลนาแก	ม.4	
29	นายอนุชิต จำปามูล	87/2 หมู่ 9 ต. นาแก อ. นาวัง จ.หนองบัวลำภู	เยาวชนตำบลนาแก	ม.4	
30	นางสาวธนาพร ประกังเว	132 หมู่ 1 ต. นาแก อ. นาวัง จ.หนองบัวลำภู	เยาวชนตำบลนาแก	ม.4	
31	นางสาวนิลาวรรณ คะณวัน	157 หมู่ 7 ต. นาแก อ. นาวัง จ.หนองบัวลำภู	เยาวชนตำบลนาแก	ม.4	
32	นางสาวปนัดดา กัปปโก	217 หมู่ 7 ต. นาแก อ. นาวัง จ.หนองบัวลำภู	เยาวชนตำบลนาแก	ม.4	
ที่	ชื่อ - สกุล	ที่อยู่	ตำแหน่ง	การศึกษา (ประสบการณ์)	เบอร์ โทรศัพท์
33	นางสาวสุภาวดี ทิพนนท์	43 หมู่ 2 ต. นาแก อ. นาวัง จ.หนองบัวลำภู	เยาวชนตำบลนาแก	ม.4	
34	นางสาวอรสา โจมแก้ว	56/1 หมู่ 3 ต. นาแก อ. นาวัง จ. หนองบัวลำภู	เยาวชนตำบลนาแก	ม.4	
35	นางสาวประวีณา สมศรี	202 หมู่ 3 ต. นาแก อ. นาวัง จ.หนองบัวลำภู	เยาวชนตำบลนาแก	ม.4	
36	นางสาวจินดารัตน์ แก้วอุตร	198 หมู่ 4 ต. นาแก อ. นาวัง จ.หนองบัวลำภู	เยาวชนตำบลนาแก	ม.4	

37	นางสาววนิดา สารผล	177/1 หมู่ 9 ต. นาแก อ. นาหว้า จ.หนองบัวลำภู	เยาวชนตำบลนาแก	ม.4	
38	นางสาวสายธาร สาริยา	125/1 หมู่ 2 ต.นาแก อ. นาหว้า จ.หนองบัวลำภู	เยาวชนตำบลนาแก	ม.4	
39	นางสาวเสาวลักษณ์ ปรางทอง	11/1 หมู่ 7 ต. นาแก อ. นาหว้า จ.หนองบัวลำภู	เยาวชนตำบลนาแก	ม.4	
40	เด็กหญิงจันทิมา แนนอุดร	145 หมู่ 3 ต. นาแก อ. นาหว้า จ. หนองบัวลำภู	เยาวชนตำบลนาแก	ม.2	
41	เด็กหญิงนิตยา ชัยบุรีรัมย์	57 หมู่ 3 ต. นาแก อ. นาหว้า จ.หนองบัวลำภู	เยาวชนตำบลนาแก	ม.2	
42	เด็กหญิงประกายทอง เพชรสังคุณ	46 หมู่ 3 ต. นาแก อ. นาหว้า จ.หนองบัวลำภู	เยาวชนตำบลนาแก	ม.2	
43	เด็กหญิงจรวรรณ ทาวงษ์	179/2 หมู่ 9 ต. นาแก อ. นาหว้า จ.หนองบัวลำภู	เยาวชนตำบลนาแก	ม.2	
44	เด็กหญิงมูธิตรา วอหล้า	29 หมู่ 1 ต. นาแก อ. นาหว้า จ.หนองบัวลำภู	เยาวชนตำบลนาแก	ม.2	
45	นางสาวชุติมา เรืองเดช	34 หมู่ 1 ต. นาแก อ. นาหว้า จ.หนองบัวลำภู	เยาวชนตำบลนาแก	ม.5	
46	นางสาวทิพตินันท์ สุหารัตน์	133/1 หมู่ 1 ต. นาแก อ. นาหว้า จ.หนองบัวลำภู	เยาวชนตำบลนาแก	ม.5	
47	นางสาวประภาพรรณ สีหานาม	202 หมู่ 4 ต. นาแก อ. นาหว้า จ.หนองบัวลำภู	เยาวชนตำบลนาแก	ม.5	
48	นางสาวสุนิสา วงศ์ไชยยา	35 หมู่ 1 ต. นาแก อ. นาหว้า จ.หนองบัวลำภู	เยาวชนตำบลนาแก	ม.5	
49	นางสาวสุพัตรา แสงแก้ว	28 หมู่ 3 ต. นาแก อ. นาหว้า จ.หนองบัวลำภู	เยาวชนตำบลนาแก	ม.5	

ที่ปรึกษา

1. พ.ต.ท. เกียรติชัย ปอวิจิตกุล	ตำแหน่งรอง ผกก.สภ ศรีบุญเรือง
2. ว่าที่ ร.ต.ธีรธนา ดวงเสขวงศ์	ตำแหน่งผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านหนองค้อ
3. นายไพโรจน์ จันทะเมธิ	ตำแหน่งผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านนาแก
4. นายเลอศักดิ์ ศรีชัย	ตำแหน่งผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านนาสามโฮง
5. นางสาวบุลยาวิ ขานมา	ตำแหน่งผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านนาจำจวงฯ
6. นางศุภภัทร สังวงศ์	ตำแหน่งผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านผาเวียง

.....

ประวัติส่วนตัวหัวหน้าทีมวิจัย

ข้อมูลทั่วไป

ประวัติส่วนตัว

ชื่อ-สกุล นายจำเนียร มัตกิต

วัน เดือน ปีเกิด 6 เมษายน 2505

ภูมิลำเนา บ้านเลขที่ 3 หมู่ที่ 3 ตำบลบุษม อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย

ที่อยู่ปัจจุบัน บ้านเลขที่ 33/1 หมู่ที่ 7 ตำบลผาอินทร์แปลง อำเภอเอราวัณ จังหวัดเลย

ประวัติการศึกษา

สถานศึกษา	ปี พ.ศ.	วุฒิ/สาขาวิชาเอก	หมายเหตุ
โรงเรียนบ้านห้วยซวก	2515	ประถมศึกษาปีที่ 4	
โรงเรียนบ้านห้วยซวก	2518	ประถมศึกษาปีที่ 7	
โรงเรียนเชียงคาน	2521	มัธยมศึกษาปีที่ 3	
วิทยาลัยครูเลย	2523	ป.กศ.	
ศึกษาด้วยตนเอง	2525	พ.ม.	
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช	2529	ศษ.บ.(บริหารการศึกษา)	
มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย	2545	ค.ม.(การบริหารการศึกษา)	

ประวัติการรับราชการ

วัน เดือน ปี	ตำแหน่ง	ระดับ	หมายเหตุ
1 พ.ค. 2524	ครู โรงเรียนบ้านโคกะทอ อ.นากลาง จ.อุดรธานี	1	
11 ส.ค. 2525	ครู โรงเรียนบ้านโคกะทอ อ.นากลาง จ.อุดรธานี	2	
7 พ.ย. 2529	อาจารย์ ๑ โรงเรียนบ้านโคกะทอ อ.นากลาง จ.อุดรธานี	3	
1 ต.ค. 2530	อาจารย์ ๑ โรงเรียนบ้านโคกะทอ อ.นากลาง จ.อุดรธานี	4	
8 พ.ย. 2532	อาจารย์ ๒ โรงเรียนบ้านโคกะทอ อ.นากลาง จ.อุดรธานี	5	
1 ต.ค. 2536	อาจารย์ ๒ โรงเรียนบ้านโคกะทอ อ.นากลาง จ.อุดรธานี	6	
1 ธ.ค. 2538	อาจารย์ใหญ่โรงเรียนบ้านโคกหนองบัว กิ่ง อ.นาวัง จ.หนองบัวลำภู	6	
2 ต.ค. 2540	อาจารย์ใหญ่โรงเรียนบ้านนาซำจวง กิ่ง อ.นาวัง จ.หนองบัวลำภู	7	
1 พ.ย. 2542	อาจารย์ใหญ่โรงเรียนบ้านโคกะทอ อ.นาวัง จ.หนองบัวลำภู	7	
1 ต.ค. 2545	อาจารย์ใหญ่โรงเรียนบ้านโคกะทอ อ.นาวัง จ.หนองบัวลำภู	8	
30 พ.ย. 2545	ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านโคกะทอ อ.นาวัง จ.หนองบัวลำภู	8	
1 ต.ค. 2550	ผู้อำนวยการโรงเรียนนาแกวิทยา อ.นาวัง จ.หนองบัวลำภู	8	

ปัจจุบัน

ดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการโรงเรียนนาแกวิทยา ตำบลนาแก อำเภอนาวัง จังหวัดหนองบัวลำภู
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 19 วิทย์ฐานะชำนาญการพิเศษ รวมอายุราชการ 30 ปี

ภาคผนวก ง
รายชื่อทีมวิจัย

รายชื่อทีมวิจัย

ที่	ชื่อ - สกุล	ที่อยู่	ตำแหน่ง	การศึกษา (ประสบการณ์)	เบอร์ โทรศัพท์
1	นายจำเนียร มัดกิต	33/1 หมู่ 7 ต.ผาอินทร์แปลง อ.เอราวัณ จ.เลย	ผู้อำนวยการโรงเรียน นาแกวิทยา	ปริญญาโท	0810562 206
2	นายวันชนะ เพชรสังคุณ	58/2 หมู่ 3 ต.นาแก อ.นาวัง จ.หนองบัวลำภู	กำนัน	ม.6	0817294 380
3	นายประยูร หงส์คง 3411400880824	160/1 หมู่ 1 ต.นาแก อ.นาวัง จ.หนองบัวลำภู	ผู้ใหญ่บ้าน บ้านหนองสิม	ม.6	
4	นายนิคม สีสารคาม 3411400216444	137 หมู่ 1 ต.นาแก อ.นาวัง จ.หนองบัวลำภู	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน บ้าน หนองสิม	ม.6	
5	นายกมล บุญอุ่ม 3411400714321	201 หมู่ 3 ต.นาแก อ.นาวัง จ.หนองบัวลำภู	สารวัตรกำนัน	ม.3	
6	นายประสาน ศรีใส 3411400718679	78 หมู่ 4 ต.นาแก อ.นาวัง จ.หนองบัวลำภู	ผู้ใหญ่บ้าน บ้านค้อใหม่	ม.6	
7	นายเกษม ทองดี 4407900186025	54/1 หมู่ 3 ต.นาแก อ.นาวัง จ.หนองบัวลำภู	เลขานุการนายก อบต.นาแก	ม.6	
8	นางอนงค์นุช วินทะไชย 3411400480061	174 หมู่ 4 ต.นาแก อ.นาวัง จ.หนองบัวลำภู	นักพัฒนาชุมชน อบต. นาแก	ปริญญาโท	0810541 357
9	นายมานพ ใจกว้าง 3411200899386	174 หมู่ 9 ต.นาแก อ.นาวัง จ.หนองบัวลำภู	นักสาธารณสุขฯ อบต. นาแก	ปริญญาตรี	
10	นายมนตรี พูลสวัสดิ์ 3719900236945	153 หมู่ 3 ต.นาแก อ.นาวัง จ.หนองบัวลำภู	ประชาสัมพันธ์หมู่บ้าน	-	
11	นายสำร่าย วาเหลา 3451100728041	โรงเรียนนาแกวิทยาด. นาแก อ. นาวังจ. หนองบัวลำภู	ครูโรงเรียนปะทุมรัตน์ พิทยาคม	ปริญญาโท	0870856 478
12	นางสาวอุไรวรรณ สุตพรหม 5411400005407	โรงเรียนนาแกวิทยาด. นาแก อ. นาวังจ. หนองบัวลำภู	ครูโรงเรียนนาแก วิทยา	ปริญญาโท	0868639 594
13	นางสาวหัทธานต์ บุญละคร 3411200495366	91 หมู่ 6 ต.ช้างเผือก อ.สุวรรณภูมิ จ.ร้อยเอ็ด	ครูโรงเรียนนาแก วิทยา	ปริญญาตรี	0895715 633
14	นางสาวสุจิตรา ภูผาดาว 3460700776215	18 หมู่ 5 ต.เว่อ อ. ยางตลาด จ.กาฬสินธุ์	ครูโรงเรียนนาแก วิทยา	ปริญญาตรี	0908418 789
15	นางสาวรัชชวรรณ มูลทา 1411600005955	27 หมู่ 6 ต. กุดตุ้ม อ.โนนสัง จ.หนองบัวลำภู	ครูโรงเรียนนาแก วิทยา	ปริญญาตรี	0833684 568
16	นายไพบุลย์ พรหมหนองอ้อ 3411600071768	71 หมู่ 5 บ้านนาส้มโอง ต.นาแก อ.นาวัง จ.หนองบัวลำภู	ครูโรงเรียนนาแก วิทยา	ปริญญาตรี	084- 7895699
ที่	ชื่อ - สกุล	ที่อยู่	ตำแหน่ง	การศึกษา (ประสบการณ์)	เบอร์ โทรศัพท์
17	นายแสง เอกทัศน์ 3411400845875	73 หมู่ 11 บ้านร่องน้ำใส ต.กุดดินจี่ อ.นาแก	ครูโรงเรียนนาแก วิทยา	ปริญญาตรี	080- 4119910

		จ.หนองบัวลำภู			
18	นายบุญล้วน มารศรี 3450101516411	45 หมู่ 4 ต. เทพศิรี อ.นาวัง จ.หนองบัวลำภู	ครูโรงเรียนนาแก วิทยา	ปริญญาตรี	087- 2207069
19	นายวิทาญ แดงสีบัว 3411400070962	182/1 หมู่ 1 ต.กุดดินจี่ อ.นาแก จ.หนองบัวลำภู	ครูโรงเรียนนาแก วิทยา	ปริญญาตรี	087- 9559088
20	นายชมภู มุลวงศ์ 5411400032935	29/1 หมู่ 3 ต.นาเหล่า อ.นาวัง จ.หนองบัวลำภู	ครูโรงเรียนนาแก วิทยา	ปริญญาตรี	0845478 303
21	นายชติยพงศ์ อรสุญ 1410600088345	5 หมู่ 2 ต.สะแบง อ.หนองหาน จ.อุดรธานี	ครูโรงเรียนนาแก วิทยา	ปริญญาตรี	089- 0222250
22	นางวรรณพร จันทร์เขียว 3411400699364	16 หมู่ 8 ต.วังปลาบ้อม อ.นาวัง จ.หนองบัวลำภู	ครูโรงเรียนนาแก วิทยา	ปริญญาตรี	087- 2146278
23	นางสาวสมใจ หอมแพงไว้ 3411400032165	13 หมู่ 16 ต.นากลาง อ.นาแก จ.หนองบัวลำภู	ครูโรงเรียนนาแก วิทยา	ปริญญาตรี	084- 7424486
24	นางสาวนิตยา วงศ์คำนาม 3471100353217	9 หมู่ 7 ต.นาฮี อ.อากาศอำนวย จ.สกลนคร	ครูโรงเรียนนาแก วิทยา	ปริญญาตรี	089- 2147807
25	นางสาวเสาวลักษณ์ เกลียวทอง 1410100201169	281 หมู่ 13 ต.นาเหล่า อ.นาวัง จ.หนองบัวลำภู	ครูโรงเรียนนาแก วิทยา	ปริญญาตรี	0905926 988
26	นางสาวพัทธสุดา อ้นทะปัญญา 1421000107897	40 หมู่ 11 ต.โนนบ่อแดง อ.ผาขาว จ.เลย	ครูโรงเรียนนาแก วิทยา	ปริญญาตรี	0844181 230
27	นางชุตติมณณ์ เจริญเพ็ง 1411200021007	129 หมู่ 1 ต.วังทอง อ.นาวัง จ.หนองบัวลำภู	ครูโรงเรียนนาแก วิทยา	ปริญญาตรี	-
28	นายเฉลิมวงศ์ เทินสะเกษ 1390200041229	218/1 หมู่ 1 ต. นาแก อ. นาวัง จ.หนองบัวลำภู	เยาวชนตำบลนาแก	ม.4	
29	นายอนุชิต จำปามูล 1390600002239	87/2 หมู่ 9 ต. นาแก อ. นาวัง จ.หนองบัวลำภู	เยาวชนตำบลนาแก	ม.4	
30	นางสาวธนาพร ประกังเว 1390200030901	132 หมู่ 1 ต. นาแก อ. นาวัง จ.หนองบัวลำภู	เยาวชนตำบลนาแก	ม.4	
31	นางสาวนิลวรรณ คะณวัน 1390200039836	157 หมู่ 7 ต. นาแก อ. นาวัง จ.หนองบัวลำภู	เยาวชนตำบลนาแก	ม.4	
32	นางสาวปณิตดา กัปปโก 1390200030596	217 หมู่ 7 ต. นาแก อ. นาวัง จ.หนองบัวลำภู	เยาวชนตำบลนาแก	ม.4	
ที่	ชื่อ – สกุล	ที่อยู่	ตำแหน่ง	การศึกษา (ประสบการณ์)	เบอร์ โทรศัพท์
33	นางสาวสุภาวดี ทิพนนท์ 1390200026165	43 หมู่ 2 ต. นาแก อ. นาวัง จ.หนองบัวลำภู	เยาวชนตำบลนาแก	ม.4	
34	นางสาวอรสา โจมแก้ว 1390200025100	56/1 หมู่ 3 ต. นาแก อ. นาวัง จ. หนองบัวลำภู	เยาวชนตำบลนาแก	ม.4	
35	นางสาวประวีณา สมศรี 1390200035431	202 หมู่ 3 ต. นาแก อ. นาวัง จ.หนองบัวลำภู	เยาวชนตำบลนาแก	ม.4	
36	นางสาวจินดารัตน์ แก้วอุดร 1390200039321	198 หมู่ 4 ต. นาแก อ. นาวัง จ.หนองบัวลำภู	เยาวชนตำบลนาแก	ม.4	

37	นางสาววนิดา สารผล 1390600002310	177/1 หมู่ 9 ต. นาแก อ. นาเวียง จ.หนองบัวลำภู	เยวชนตำบลนาแก	ม.4	
38	นางสาวสายธาร สาริยา 1390600002573	125/1 หมู่ 2 ต.นาแก อ. นาเวียง จ.หนองบัวลำภู	เยวชนตำบลนาแก	ม.4	
39	นางสาวเสาวลักษณ์ ปรางทอง 1390200039925	11/1 หมู่ 7 ต. นาแก อ. นาเวียง จ.หนองบัวลำภู	เยวชนตำบลนาแก	ม.4	
40	เด็กหญิงจันทิมา แนนอุดร 1390200071934	145 หมู่ 3 ต. นาแก อ. นาเวียง จ. หนองบัวลำภู	เยวชนตำบลนาแก	ม.2	
41	เด็กหญิงนิตยา ชัยบุรัมย์ 1390200061734	57 หมู่ 3 ต. นาแก อ. นาเวียง จ.หนองบัวลำภู	เยวชนตำบลนาแก	ม.2	
42	เด็กหญิงประกายทอง เพชรสังคุณ 1390200064300	46 หมู่ 3 ต. นาแก อ. นาเวียง จ.หนองบัวลำภู	เยวชนตำบลนาแก	ม.2	
43	เด็กหญิงจรรวรรณ ทาวงษ์ 1390200068097	179/2 หมู่ 9 ต. นาแก อ. นาเวียง จ.หนองบัวลำภู	เยวชนตำบลนาแก	ม.2	
44	เด็กหญิงมูจิตรา วอหล้า 1390200071136	29 หมู่ 1 ต. นาแก อ. นาเวียง จ.หนองบัวลำภู	เยวชนตำบลนาแก	ม.2	
45	นางสาวชุติมา เรืองเดช 1390200022411	34 หมู่ 1 ต. นาแก อ. นาเวียง จ.หนองบัวลำภู	เยวชนตำบลนาแก	ม.5	
46	นางสาวทิพตินันท์ สุหารัตน์ 1390200015716	133/1 หมู่ 1 ต. นาแก อ. นาเวียง จ.หนองบัวลำภู	เยวชนตำบลนาแก	ม.5	
47	นางสาวประภาพรณ สีนานาม 1390200019819	202 หมู่ 4 ต. นาแก อ. นาเวียง จ.หนองบัวลำภู	เยวชนตำบลนาแก	ม.5	
48	นางสาวสุนิสา วงศ์ไชยยา 1390600001771	35 หมู่ 1 ต. นาแก อ. นาเวียง จ.หนองบัวลำภู	เยวชนตำบลนาแก	ม.5	
49	นางสาวสุพัตรา แสงแก้ว 1129900289487	28 หมู่ 3 ต. นาแก อ. นาเวียง จ.หนองบัวลำภู	เยวชนตำบลนาแก	ม.5	

ที่ปรึกษา

1. พ.ต.ท. เกียรติชัย ปอวิจิตกุล	ตำแหน่งรอง ผกก.สภ ศรีบุญเรือง
2. ว่าที่ ร.ต.ธีรธนา ดวงเศษวงศ์	ตำแหน่งผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านหนองค้อ
3. นายไพโรจน์ จันทะเมธิ	ตำแหน่งผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านนาแก
4. นายเลอศักดิ์ ศรีชัย	ตำแหน่งผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านนาสามโฮง
5. นางสาวบุลยาวิ ขานมา	ตำแหน่งผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านนาจำจวงฯ
6. นางศุภภัทร สังวงศ์	ตำแหน่งผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านผาเวียง

.....

ประวัติส่วนตัวหัวหน้าที่มีวิจัย

ข้อมูลทั่วไป

ประวัติส่วนตัว

ชื่อ-สกุล นายจำเนียร มัตกิต

วัน เดือน ปีเกิด 6 เมษายน 2505

ภูมิลำเนา บ้านเลขที่ 3 หมู่ที่ 3 ตำบลบุษม อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย

ที่อยู่ปัจจุบัน บ้านเลขที่ 33/1 หมู่ที่ 7 ตำบลผาอินทร์แปลง อำเภอเอราวัณ จังหวัดเลย

ประวัติการศึกษา

สถานศึกษา	ปี พ.ศ.	วุฒิ/สาขาวิชาเอก	หมายเหตุ
โรงเรียนบ้านห้วยซวก	2515	ประถมศึกษาปีที่ 4	
โรงเรียนบ้านห้วยซวก	2518	ประถมศึกษาปีที่ 7	
โรงเรียนเชียงคาน	2521	มัธยมศึกษาปีที่ 3	
วิทยาลัยครูเลย	2523	ป.กศ.	
ศึกษาด้วยตนเอง	2525	พ.ม.	
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช	2529	ศษ.บ.(บริหารการศึกษา)	
มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย	2545	ค.ม.(การบริหารการศึกษา)	

ประวัติการรับราชการ

วัน เดือน ปี	ตำแหน่ง	ระดับ	หมายเหตุ
1 พ.ค. 2524	ครู โรงเรียนบ้านโคกกระทอง อ.นาตาล จ.อุดรธานี	1	
11 ส.ค. 2525	ครู โรงเรียนบ้านโคกกระทอง อ.นาตาล จ.อุดรธานี	2	
7 พ.ย. 2529	อาจารย์ ๑ โรงเรียนบ้านโคกกระทอง อ.นาตาล จ.อุดรธานี	3	
1 ต.ค. 2530	อาจารย์ ๑ โรงเรียนบ้านโคกกระทอง อ.นาตาล จ.อุดรธานี	4	
8 พ.ย. 2532	อาจารย์ ๒ โรงเรียนบ้านโคกกระทอง อ.นาตาล จ.อุดรธานี	5	
1 ต.ค. 2536	อาจารย์ ๒ โรงเรียนบ้านโคกกระทอง อ.นาตาล จ.อุดรธานี	6	
1 ธ.ค. 2538	อาจารย์ใหญ่โรงเรียนบ้านโคกหนองบัว กิ่ง อ.นาหว้า จ.หนองบัวลำภู	6	
2 ต.ค. 2540	อาจารย์ใหญ่โรงเรียนบ้านนาจำจวง กิ่ง อ.นาหว้า จ.หนองบัวลำภู	7	
1 พ.ย. 2542	อาจารย์ใหญ่โรงเรียนบ้านโคกกระทอง อ.นาหว้า จ.หนองบัวลำภู	7	
1 ต.ค. 2545	อาจารย์ใหญ่โรงเรียนบ้านโคกกระทอง อ.นาหว้า จ.หนองบัวลำภู	8	
30 พ.ย. 2545	ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านโคกกระทอง อ.นาหว้า จ.หนองบัวลำภู	8	
1 ต.ค. 2550	ผู้อำนวยการโรงเรียนนาแกวิทยา อ.นาหว้า จ.หนองบัวลำภู	8	

ปัจจุบัน

ดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการโรงเรียนนาแกวิทยา ตำบลนาแก อำเภอนาหว้า จังหวัดหนองบัวลำภู
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 19 วิทยฐานะชำนาญการพิเศษ รวมอายุราชการ 34 ปี

หลักสูตรท้องถิ่นโรงเรียนนาแกวิทยา
ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น
ปีการศึกษา 2557

โรงเรียนนาแกวิทยา อำเภอโนนสูง จังหวัดหนองบัวลำภู
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 19
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
กระทรวงศึกษาธิการ

หลักสูตรท้องถิ่นโรงเรียนนาแกวิทยา

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

รายวิชา นิเวศวิทยาของป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองกุง

ความสำคัญ

ป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองกุง ตั้งอยู่บนพื้นที่ตำบลนาแก อำเภอนาหว้า จังหวัดหนองบัวลำภู มีลักษณะเป็นป่าเต็งรังมีต้นไม้ไม่ใหญ่มาก ดินเป็นดินโคกผสมหิน พื้นที่ภายในมีหนองน้ำ เรียกว่า หนองกุง ซึ่งปัจจุบันน้ำตื้นเขิน เป็นที่ราบ ไม่มีน้ำในฤดูแล้ง ประชาชนในพื้นที่ใช้ประโยชน์จากป่าหลายรูปแบบ เช่น เป็นแหล่งอาหาร ยาสมุนไพร เชื้อเพลิง และไม้ใช้สอย เป็นต้น การใช้ประโยชน์จากป่าโคกหนองกุงที่ไม่เหมาะสม เช่น การเผาป่าเพื่อล่าสัตว์ ตัดต้นไม้เอาไปถมคดแดง ทบต้นไม้เพื่อจับแมลงทับ มีการตัดเปลือกต้นไม้เพื่อให้ตายทั้งยืน เจาะต้นไม้แล้วฉีดสารเคมีเพื่อให้ต้นไม้ตาย ฉีดยาฆ่าแมลงบริเวณป่าเพื่ออำนวยความสะดวกในการทำฟืนสมุนไพรตาย เป็นต้น จากสถานการณ์ดังกล่าว คนภายในชุมชนได้ประชุมหาแนวทางการพัฒนาและจัดการป่าให้ยั่งยืน ดังนี้ 1) แต่งตั้งกรรมการร่วมดูแลรักษา 2) การประชาสัมพันธ์สร้างความเข้าใจเพื่อให้เกิดความร่วมมือในการรักษาและฟื้นฟูป่าร่วมกัน 3) การจัดทำแนวเขตและทำกินให้ชัดเจน 4) กิจกรรมปลูกป่าเสริม 5) การพัฒนาอาชีพแก่ชุมชนควบคู่ไปด้วย 6) การแบ่งเขตป่าบางส่วนให้โรงเรียนนาแกวิทยากว่า 300 ไร่ และโรงเรียนบ้านหนองค้อกว่า 100 ไร่ 7) การจัดตั้งกลุ่มอาสาสมัครป้องกันไฟป่า โดยได้งบประมาณสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนตำบลนาแก 8) มีการจัดตั้งกลุ่มเยาวชนใส่ใจสิ่งแวดล้อม โดยองค์การบริหารส่วนตำบลนาแก โดยมีเยาวชนจากตำบลนาแกเข้าร่วมโครงการจำนวน 30 คน มีการจัดค่ายอบรมให้ความรู้กับเยาวชนในเรื่องการอนุรักษ์ป่าไม้ เพื่อให้เด็กและเยาวชนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการดูแลรักษาป่า การอยู่กับป่า การป้องกันการบุกรุกทำลายป่าหลังจากการอบรมกลุ่มเยาวชนช่วยกันดูแลรักษาป่าร่วมกัน เช่น ทำหน้าที่เฝ้าระวังการบุกรุกทำลายป่า คอยแจ้งข่าวสารต่างๆ เมื่อพบเห็นการตัดไม้ทำลายป่า การเกิดไฟป่า เป็นต้น

ดังนั้นโครงการวิจัยจึงต้องการศึกษากระบวนการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างศักยภาพเด็กและเยาวชนในการสืบทอดดูแลรักษาป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองกุง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษาค้นคว้าหาทางออกในการช่วยแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นกับป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองกุง ในการแก้ปัญหาต้องเริ่มจากการค้นหาปัจจัยและเงื่อนไข ที่ให้เด็กและเยาวชนในท้องถิ่นเห็นความสำคัญของกระบวนการสืบทอด ดูแลรักษาป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองกุง รูปแบบการสร้างสำนึกเยาวชนเพื่อการอนุรักษ์และฟื้นฟูแหล่งอาหารของชุมชนพื้นที่ป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองกุง ได้ถูกออกแบบไว้ในหลักสูตรท้องถิ่นโรงเรียนนาแกวิทยา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 รายวิชา นิเวศวิทยาของป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองกุง ซึ่งมีเนื้อหาวิชาที่ว่าด้วยการประวัติของป่า พืช สัตว์ และเห็ดราที่พบในป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองกุง เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประวัติของป่า พืช สัตว์ และเห็ดราที่พบในป่า ส่งเสริมให้ผู้เรียนตระหนักถึงความสำคัญของป่าต่อการดำรงชีวิต และเกิดจิตสำนึกในการอนุรักษ์ป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองกุงร่วมกัน

จุดมุ่งหมาย

1. เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประวัติของป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองกุง
2. เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพืช สัตว์ เห็ดรา ที่พบในป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองกุง

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประวัติของป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองกุง
2. เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพืช สัตว์ เห็ดรา ที่พบในป่าสาธารณประโยชน์โคก

หนองกุง

เนื้อหาหลักสูตร

ประกอบด้วยเนื้อหา 4 เรื่อง ดังนี้

1. ประวัติป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองกุง
2. พืชที่พบในป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองกุง
3. สัตว์ที่พบในป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองกุง
4. เห็ดราที่พบในป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองกุง

เวลาเรียน

หลักสูตรรายวิชา นิเวศวิทยาของป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองกุง ใช้เวลาเรียนทั้งหมด 20 ชั่วโมง

แหล่งการเรียนรู้และสื่อประกอบการเรียน

1. หนังสือ ประวัติป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองกุง
2. แหล่งเรียนรู้ ป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองกุง

กิจกรรมการเรียนรู้

1. ศึกษาความรู้ด้านทฤษฎี
2. ศึกษาจากแหล่งเรียนรู้

การวัดผลประเมินผล

1. การสังเกตพฤติกรรมกรรมการเรียนรู้/ การมีส่วนร่วม
2. การประเมินผลงาน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประวัติของป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองกุง
2. ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพืช สัตว์ เห็ดรา ที่พบในป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองกุง

คำอธิบายรายวิชา

รายวิชา นิเวศวิทยาของป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองกุง

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ภาคเรียนที่ 1 เวลา 20 ชั่วโมง/ภาค จำนวน 0.5 หน่วยกิต

ศึกษาประวัติป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองกุง สำนวนชนิดของพืช สัตว์ และเห็ดราที่พบในป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองกุง เพื่อให้เกิดความรู้ ความคิด ความเข้าใจ ถึงประโยชน์ คุณค่า และความสำคัญของป่า พืช สัตว์ และเห็ดราที่พบในป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองกุง

สามารถสื่อสารสิ่งที่เรียนรู้และนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ในการดำรงชีวิตและดูแลสิ่งแวดล้อม มีคุณธรรมจริยธรรม ค่านิยมที่เหมาะสม และมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองกุง

ผลการเรียนรู้

1. ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประวัติของป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองกุง
2. ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพืชที่พบในป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองกุง
3. ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสัตว์ที่พบในป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองกุง
4. ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเห็ดราที่พบในป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองกุง
5. ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประโยชน์ คุณค่า และความสำคัญของป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองกุง
6. ผู้เรียนมีคุณธรรมจริยธรรม ค่านิยมที่เหมาะสม และมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองกุง

โครงสร้างเนื้อหาหลักสูตร

รายวิชา นิเวศวิทยาของป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองกุง

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ภาคเรียนที่ 1 เวลา 20 ชั่วโมง/ภาค จำนวน 0.5 หน่วยกิต

ที่	ชื่อหน่วยการเรียนรู้	ผลการเรียนรู้	เนื้อหา	เวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนัก คะแนน
1	ประวัติป่าสาธารณะ ประโยชน์โคกหนอง กุง	1, 5, 6	ประวัติป่าสาธารณะประโยชน์โคกหนองกุง	4	15
2	พืช	2,5, 6	1. ไม้ล้มลุก 2. ไม้พุ่ม 3. ไม้ยืนต้น 4. พืชสมุนไพร	5	20
3	สัตว์	3, 5, 6	1. แมลง 2. สัตว์บก	4	15
4	เห็ดรา	4, 5, 6	1. เชื้อรา 2. เห็ดดิน 3. เห็ดขอนไม้	5	20
รวม				18	70
สอบปลายภาค				2	30
รวมทั้งหมด				20	100

หลักสูตรท้องถิ่นโรงเรียนนาแกวิทยา

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

รายวิชา ภูมิศาสตร์ของป่าสาธารณประโยชน์โลกหนองกุ้ง

ความสำคัญ

ป่าสาธารณประโยชน์โลกหนองกุ้ง มีลักษณะเป็นป่าเต็งรัง ขนาดของต้นไม้แต่ละต้นไม่ใหญ่มาก ไม้พื้นล่างเป็นไผ่เพ็ก พื้นที่โดยทั่วไปเป็นภูเขาเตี้ยๆอยู่สลับกับพื้นที่ราบ ดินเป็นดินโคกผสมหิน เดิมมีพื้นที่กว่า 2,400 ไร่ ซึ่งมีความหลากหลายทางชีวภาพ รวมทั้งเป็นแหล่งอาหารที่อุดมสมบูรณ์ของมนุษย์และสัตว์

จุดมุ่งหมาย

1. เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับลักษณะทางกายภาพของป่าสาธารณประโยชน์โลกหนองกุ้ง
2. เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับแผนที่ป่าสาธารณประโยชน์โลกหนองกุ้ง
3. เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับแผนที่ (พิกัด) สิ่งมีชีวิตที่พบในป่าสาธารณประโยชน์โลกหนองกุ้ง
4. เพื่อให้ผู้เรียนสามารถสำรวจและจัดทำทางเดินเพื่อศึกษาป่าสาธารณประโยชน์โลกหนองกุ้งได้

วัตถุประสงค์

1. ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับลักษณะทางกายภาพของป่าสาธารณประโยชน์โลกหนองกุ้ง
2. ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับแผนที่ป่าสาธารณประโยชน์โลกหนองกุ้ง
3. ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับแผนที่ (พิกัด) สิ่งมีชีวิตที่พบในป่าสาธารณประโยชน์โลกหนองกุ้ง
4. ผู้เรียนสามารถบอกพิกัดและจัดทำทางเดินเพื่อศึกษาป่าสาธารณประโยชน์โลกหนองกุ้งได้

เนื้อหาหลักสูตร

ประกอบด้วยเนื้อหา 4 เรื่อง ดังนี้

1. ลักษณะทางกายภาพของป่าสาธารณประโยชน์โลกหนองกุ้ง ได้แก่ ดิน หิน ทราย และน้ำ
2. แผนที่ป่าสาธารณประโยชน์โลกหนองกุ้ง
3. แผนที่ (พิกัด) สิ่งมีชีวิต ได้แก่ ต้นไม้ แมลง และเห็ด ที่พบในป่าสาธารณประโยชน์โลกหนองกุ้ง
4. ทางเดินเพื่อศึกษาป่าสาธารณประโยชน์โลกหนองกุ้ง

เวลาเรียน

หลักสูตรรายวิชา ภูมิศาสตร์ของป่าสาธารณประโยชน์โลกหนองกุ้ง ใช้เวลาเรียนทั้งหมด 20 ชั่วโมง

แหล่งการเรียนรู้และสื่อประกอบการเรียน

1. หนังสือ ประวัติป่าสาธารณประโยชน์โลกหนองกง
2. แหล่งเรียนรู้ ป่าสาธารณประโยชน์โลกหนองกง
3. <http://www.youtube.com/watch?v=Rxmb7XSPKg4>
4. รูปภาพและเอกสารเกี่ยวกับดิน หิน
5. Web site ของกรมที่ดิน [<http://www.1dd.go.th/>]

กิจกรรมการเรียนรู้

1. ศึกษาความรู้ด้านทฤษฎี
2. ศึกษาจากแหล่งเรียนรู้
 - 2.1 ส่งเสริมให้นักเรียนไปศึกษาค้นคว้าในแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น
 - 2.2 เชิญปราชญ์ชาวบ้านหรือผู้ทรงคุณวุฒิภายนอกมาบรรยายเกี่ยวกับป่า

การวัดผลประเมินผล

1. การสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้/ การมีส่วนร่วม
2. การประเมินผลงาน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับลักษณะทางกายภาพของป่าสาธารณประโยชน์โลกหนองกง
2. ผู้เรียนสามารถสำรวจและจัดทำทางเดินป่าสาธารณประโยชน์โลกหนองกงได้

คำอธิบายรายวิชา

รายวิชา ภูมิศาสตร์ของป่าสาธารณประโยชน์โลกหนองกง

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ภาคเรียนที่ 2 เวลา 20 ชั่วโมง/ภาค จำนวน 0.5 หน่วยกิต

ศึกษาลักษณะทางกายภาพของป่าสาธารณประโยชน์โลกหนองกง ได้แก่ ดิน หิน ทราย และน้ำ ศึกษาแผนที่ป่าสาธารณประโยชน์โลกหนองกง และแผนที่ (พิกัด) สิ่งมีชีวิตที่พบในป่าสาธารณประโยชน์โลกหนองกง ได้แก่ ต้นไม้ แมลง เห็ด เป็นต้น ศึกษาและจัดทำทางเดินเพื่อศึกษาป่าสาธารณประโยชน์โลกหนองกง เพื่อให้เกิดความรู้ ความคิด ความเข้าใจ ถึงประโยชน์ คุณค่า และความสำคัญของป่า พืช สัตว์ และเห็ดราที่พบในป่าสาธารณประโยชน์โลกหนองกง

สามารถสื่อสารสิ่งที่เรียนรู้และนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ในการดำรงชีวิตและดูแลสิ่งแวดล้อม มีคุณธรรมจริยธรรม ค่านิยมที่เหมาะสม และมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ป่าสาธารณประโยชน์โลกหนองกง

ผลการเรียนรู้

1. ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับลักษณะทางกายภาพของป่าสาธารณประโยชน์โลกหนองกง
2. ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับแผนที่ป่าสาธารณประโยชน์โลกหนองกง
3. ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับแผนที่ (พิกัด) สิ่งมีชีวิตที่พบในป่าสาธารณประโยชน์โลกหนองกง
4. ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับทางเดินเพื่อศึกษาป่าสาธารณประโยชน์โลกหนองกง
5. ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประโยชน์ คุณค่า และความสำคัญของป่าสาธารณประโยชน์โลกหนองกง
6. ผู้เรียนมีคุณธรรมจริยธรรม ค่านิยมที่เหมาะสม และมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ป่าสาธารณประโยชน์โลกหนองกง

โครงสร้างเนื้อหาหลักสูตร

รายวิชา ภูมิศาสตร์ของป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองงูง

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ภาคเรียนที่ 2 เวลา 20 ชั่วโมง/ภาค จำนวน 0.5 หน่วยกิต

ที่	ชื่อหน่วยการเรียนรู้	ผลการเรียนรู้	เนื้อหา	เวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนัก คะแนน
1	ลักษณะทางกายภาพ ของป่าสาธารณ ประโยชน์โคกหนอง งูง	1, 5, 6	1. ดิน 2. หิน 3. ทราย 4. น้ำ	5	20
2	แผนที่ป่า สาธารณประโยชน์ โคกหนองงูง	2, 5, 6	แผนที่ทางดาวเทียม	4	15
3	แผนที่ (พิกัด) สิ่งมีชีวิต	3, 5, 6	1. ต้นไม้ 2. แมลง 3. เห็ด	4	15
4	ทางเดินเพื่อศึกษาป่า	4, 5, 6	การสำรวจทางเดินป่า	5	20
รวม				18	70
สอบปลายภาค				2	30
รวมทั้งหมด				20	100

หลักสูตรท้องถิ่นโรงเรียนนาแกวิทยา

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

รายวิชา การขยายพันธุ์พืชและสัตว์ในป่าสาธณประโยชน์โลกหนองกง

ความสำคัญ

ป่าสาธณประโยชน์โลกหนองกง ตั้งอยู่บนพื้นที่ตำบลนาแก อำเภอนาหวาง จังหวัดหนองบัวลำภู มีลักษณะเป็นป่าเต็งรังมีต้นไม้ไม่ใหญ่มาก ดินเป็นดินโคกผสมหิน พื้นที่ภายในมีหนองน้ำ เรียกว่า หนองกง ซึ่งปัจจุบันน้ำตื้นเขิน เป็นที่ราบ ไม่มีน้ำในฤดูแล้ง ป่าสาธณประโยชน์โลกหนองกงประกอบด้วยพืชหลากหลายสายพันธุ์สามารถแบ่งออกเป็นกลุ่มๆ ได้แก่ พืชทั่วไป พืชที่ใช้เป็นอาหาร และพืชสมุนไพร สัตว์ที่พบมีหลายชนิด เช่น กลุ่มแมลง สัตว์บก และสัตว์ปีก นอกจากนี้ยังพบสิ่งมีชีวิตในกลุ่มของเห็ดราที่มีความหลากหลายมาก ประชาชนในพื้นที่ใช้ป่าเป็นแหล่งอาหาร แหล่งยาสมุนไพร แหล่งเชื้อเพลิง และไม้ใช้สอย การใช้ประโยชน์จากป่าโลกหนองกงที่ไม่เหมาะสม เช่น การเผาป่าเพื่อล่าสัตว์ ตัดต้นไม้เอาไปขมดแดง ทบต้นไม้เพื่อจับแมลงทับ มีการตัดเปลือกต้นไม้เพื่อให้ตายทั้งยืน เจาะต้นไม้แล้วฉีดสารเคมีเพื่อให้ต้นไม้ตาย ฉีดยาฆ่าแมลงบริเวณป่าเพื่อช่วยต่อการบุกรุกทำให้พืชสมุนไพรตาย เป็นต้น การใช้ประโยชน์ที่ไม่เหมาะสมดังกล่าวส่งผลให้ความหลากหลายของพืช สัตว์ และเห็ดราที่พบในป่าสาธณประโยชน์โลกหนองกงลดจำนวนลงอย่างรวดเร็ว เพื่อเป็นการอนุรักษ์ให้ป่าคงความอุดมสมบูรณ์จึงควรทำการขยายพันธุ์พืช สัตว์ และเห็ดรา ให้เกิดการแพร่กระจายทั่วไปทุกพื้นที่ของป่า และทดแทนส่วนที่เกิดจากการใช้ประโยชน์จากป่า

ดังนั้นโครงการวิจัยจึงต้องการศึกษากระบวนการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างศักยภาพเด็กและเยาวชนในการสืบทอดดูแลรักษาป่าสาธณประโยชน์โลกหนองกง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษาค้นคว้าหาทางออกในการช่วยแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นกับป่าสาธณประโยชน์โลกหนองกง ในการแก้ปัญหาต้องเริ่มจากการค้นหาปัจจัยและเงื่อนไข ที่ให้เด็กและเยาวชนในท้องถิ่นเห็นความสำคัญของกระบวนการสืบทอด ดูแลรักษาป่าสาธณประโยชน์โลกหนองกง รูปแบบการสร้างสำนึกเยาวชนเพื่อการอนุรักษ์และฟื้นฟูแหล่งอาหารของชุมชนพื้นที่ป่าสาธณประโยชน์โลกหนองกง ได้ถูกออกแบบไว้ในหลักสูตรท้องถิ่นโรงเรียนนาแกวิทยา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 รายวิชา การขยายพันธุ์พืชและสัตว์ในป่าสาธณประโยชน์โลกหนองกง ซึ่งมีเนื้อหาวิชาที่ว่าด้วยการขยายพันธุ์พืช การขยายพันธุ์สัตว์ และการขยายพันธุ์เห็ดรา เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการขยายพันธุ์สิ่งมีชีวิตที่พบในป่า ส่งเสริมให้ผู้เรียนตระหนักถึงความสำคัญของป่าต่อการดำรงชีวิต และเกิดจิตสำนึกในการอนุรักษ์ป่าสาธณประโยชน์โลกหนองกงร่วมกัน

จุดมุ่งหมาย

1. เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการขยายพันธุ์พืชที่พบในป่าสาธณประโยชน์โลกหนอง
2. เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการขยายพันธุ์สัตว์ที่พบในป่าสาธณประโยชน์โลกหนอง

กุง

3. เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการขยายพันธุ์เห็ดราที่พบในป่าสาธณประโยชน์โลกหนอง

กุง

วัตถุประสงค์

1. ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ และสามารถขยายพันธุ์พืชที่พบในป่าสาธณประโยชน์โลกหนอง

กุง

2. ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ และสามารถขยายพันธุ์สัตว์ที่พบในป่าสาธณประโยชน์โลกหนอง

กุง

3. ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ และสามารถขยายพันธุ์เห็ดราที่พบในป่าสาธณประโยชน์โลก

หนองกุง

เนื้อหาหลักสูตร

ประกอบด้วยเนื้อหา 4 เรื่อง ดังนี้

1. การขยายพันธุ์พืช
2. การขยายพันธุ์สัตว์
3. การขยายพันธุ์เห็ดรา

เวลาเรียน

หลักสูตรรายวิชา การขยายพันธุ์พืชและสัตว์ในป่าสาธณประโยชน์โลกหนองกุง ใช้เวลาเรียน
ทั้งหมด 20 ชั่วโมง

แหล่งการเรียนรู้และสื่อประกอบการเรียน

1. หนังสือ การขยายพันธุ์พืชและสัตว์ในป่าสาธณประโยชน์โลกหนองกุง
2. แหล่งเรียนรู้ ป่าสาธณประโยชน์โลกหนองกุง

กิจกรรมการเรียนรู้

1. ศึกษาความรู้ด้านทฤษฎี
2. ศึกษาจากแหล่งเรียนรู้

การวัดผลประเมินผล

1. การสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้/ การมีส่วนร่วม
2. การประเมินผลงาน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการขยายพันธุ์พืชที่พบในป่าสาธิตประโยชน์โคกหนองกุง
2. ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการขยายพันธุ์สัตว์ที่พบในป่าสาธิตประโยชน์โคกหนองกุง
3. ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการขยายพันธุ์เห็ดราที่พบในป่าสาธิตประโยชน์โคกหนอง

กุง

คำอธิบายรายวิชา

รายวิชา การขยายพันธุ์พืชและสัตว์ในป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองกุง

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ภาคเรียนที่ 1 เวลา 20 ชั่วโมง/ภาค จำนวน 0.5 หน่วยกิต

ศึกษาการขยายพันธุ์พืชที่พบในป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองกุง ได้แก่ พืชทั่วไป พืชที่ใช้เป็นอาหาร และพืชสมุนไพร การขยายพันธุ์สัตว์ และการขยายพันธุ์เห็ดรา เช่น เชื้อราทั่วไป เห็ดดิน และเห็ดขอนไม้ เป็นต้น เพื่อให้เกิดความรู้ ความคิด ความเข้าใจ ถึงประโยชน์ คุณค่า และความสำคัญของป่า พืช สัตว์ และเห็ดราที่พบในป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองกุง

สามารถสื่อสารสิ่งที่เรียนรู้และนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ในการดำรงชีวิตและดูแลสิ่งแวดล้อม มีคุณธรรมจริยธรรม ค่านิยมที่เหมาะสม และมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองกุง

ผลการเรียนรู้

1. ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ และสามารถขยายพันธุ์พืชที่พบในป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองกุง
2. ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ และสามารถขยายพันธุ์สัตว์ที่พบในป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองกุง
3. ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ และสามารถขยายพันธุ์เห็ดราที่พบในป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองกุง
4. ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประโยชน์ คุณค่า และความสำคัญของป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองกุง
5. ผู้เรียนมีคุณธรรมจริยธรรม ค่านิยมที่เหมาะสม และมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองกุง

โครงสร้างเนื้อหาหลักสูตร

รายวิชา รายวิชา การขยายพันธุ์พืชและสัตว์ในป่าสาธิตประโยชน์โคกหนองกุง
 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ภาคเรียนที่ 1 เวลา 20 ชั่วโมง/ภาค จำนวน 0.5 หน่วยกิต

ที่	ชื่อหน่วยการเรียนรู้	ผลการเรียนรู้	เนื้อหา	เวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนัก คะแนน
1	การขยายพันธุ์พืช	1, 4, 5	1. พืชทั่วไป 2. พืชที่ใช้เป็นอาหาร 3. พืชสมุนไพร	6	25
2	การขยายพันธุ์สัตว์	2, 4, 5	1. แมลง 2. ไช้ผดแดง	6	20
3	การขยายพันธุ์เห็ดรา	3, 4, 5	1. เชื้อรา 2. เห็ดดิน 3. เห็ดขอนไม้	6	25
รวม				18	70
สอบปลายภาค				2	30
รวมทั้งหมด				20	100

หลักสูตรท้องถิ่นโรงเรียนนาแกวิทยา

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

รายวิชา การเปลี่ยนแปลงทางกายภาพของป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองงู

ความสำคัญ

ป่าไม้ คือ การอยู่ร่วมกันของต้นไม้และสิ่งที่มีชีวิตอื่นๆ แบบพึ่งพาซึ่งกันและกันในพื้นที่แห่งหนึ่ง มีผลผลิตจากป่าไม้ที่มนุษย์ได้ใช้ในการดำรงชีพ ซึ่งปัจจัยสำคัญที่ทำให้ป่าไม้ดำรงอยู่หรือเกิดป่าไม้ คือ แสงสว่าง สภาพภูมิอากาศ ความชื้นในบรรยากาศและปริมาณฝน สภาพภูมิประเทศ สภาพของดิน สิ่งมีชีวิต ไฟป่า และการแก่งแย่งกันในกลุ่มพืช ป่าไม้ทั่วไป แบ่งออกได้ 2 ประเภท คือ (1) ป่าไม้ผลัดใบหรือป่าดงดิบ ที่มีใบเขียวตลอดปี แบ่งออกเป็น 4 ชนิด คือ ป่าดิบเมืองร้อน ป่าดงดิบชื้น ป่าดงดิบแล้ง ป่าดงดิบเขา ป่าสน ป่าพรุ และป่าชายหาด และ (2) ป่าผลัดใบ เป็นป่าที่ประกอบด้วยพันธุ์ไม้ผลัดใบในฤดูแล้งจะแตกใบใหม่เมื่อเข้าสู่ฤดูฝน ได้แก่ ป่าเบญจพรรณ ป่าแดง ปละป่าหุบเขา ป่าไม้มีความสำคัญ คือ ช่วยให้ฝนตกและเป็นการอนุรักษ์น้ำและดิน ป้องกันน้ำท่วม การพังทลายของดิน ลดความรุนแรงของวาตภัยและช่วยเพิ่มปริมาณออกซิเจนในบรรยากาศ ป่าไม้มีประโยชน์ คือ เป็นแหล่งอาหารของพืชและสัตว์ เป็นที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม และยารักษาโรค เป็นต้น

จุดมุ่งหมาย

1. เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประเภทของป่า
2. เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับฤดูกาลกับการเปลี่ยนแปลงของพืช สัตว์ และเห็ดที่พบในป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองงู
3. เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพัฒนาการของป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองงูในรอบปี

วัตถุประสงค์

1. ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับประเภทของป่า
2. ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับฤดูกาลกับการเปลี่ยนแปลงของพืช สัตว์ และเห็ดที่พบในป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองงู
3. ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับพัฒนาการของป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองงูในรอบปี

เนื้อหาหลักสูตร

ประกอบด้วยเนื้อหา 4 เรื่อง ดังนี้

1. ประเภทของป่า
2. ฤดูกาลกับการเปลี่ยนแปลงของป่า

- พืช (โครงการสำรวจความหลากหลายของพืช โดยใช้ลักษณะของดอก ลักษณะของผล หรือเมล็ด ความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะของผลกับการกระจายพันธุ์พืช)

- สัตว์ (สำรวจชนิดของสัตว์ที่พบในแต่ละช่วงฤดูกาลของป่า เช่น จักจั่น แมลงทับ)

- เห็ด (สำรวจชนิดของเห็ดที่พบในแต่ละช่วงเวลา)

3. พัฒนาการของป่าในรอบปี

4. วิทัศน์ เรื่อง คนกับป่า

เวลาเรียน

หลักสูตรรายวิชา การเปลี่ยนแปลงทางกายภาพของป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองกุง ใช้เวลาเรียนทั้งหมด 20 ชั่วโมง

แหล่งการเรียนรู้และสื่อประกอบการเรียน

1. หนังสือการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพของป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองกุง
2. แหล่งเรียนรู้ ป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองกุง
3. วิทัศน์ เรื่อง คนกับป่า

กิจกรรมการเรียนรู้

1. ศึกษาความรู้ด้านทฤษฎี
2. ศึกษาจากแหล่งเรียนรู้

การวัดผลประเมินผล

1. การสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้/ การมีส่วนร่วม
2. การประเมินผลงาน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประเภทของป่า
2. ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับฤดูกาลกับการเปลี่ยนแปลงของพืช สัตว์ และเห็ดที่พบในป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองกุง
3. ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพัฒนาการของป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองกุงในรอบปี

คำอธิบายรายวิชา

รายวิชา การเปลี่ยนแปลงทางกายภาพของป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองกุง

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ภาคเรียนที่ 2 เวลา 20 ชั่วโมง/ภาค จำนวน 0.5 หน่วยกิต

ศึกษาเกี่ยวกับประเภทของป่า ฤดูกาลกับการเปลี่ยนแปลงของพืช สัตว์ และเห็ดในป่า สาธารณประโยชน์โคกหนองกุง ศึกษาพัฒนาการของป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองกุงในรอบปี ศึกษาวิถี ทัศน เรื่อง คนกับป่า เพื่อให้เกิดความรู้ ความคิด ความเข้าใจ ถึงประโยชน์ คุณค่า และความสำคัญของป่า พืช สัตว์ และเห็ดราที่พบในป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองกุง

สามารถสื่อสารสิ่งที่เรียนรู้และนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ในการดำรงชีวิตและดูแลสิ่งแวดล้อม มี คุณธรรมจริยธรรม ค่านิยมที่เหมาะสม และมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองกุง

ผลการเรียนรู้

1. ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับประเภทของป่า
2. ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับฤดูกาลกับการเปลี่ยนแปลงของพืช สัตว์ และเห็ดในป่า สาธารณประโยชน์โคกหนองกุง
3. ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับพัฒนาการของป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองกุงในรอบปี
4. ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประโยชน์ คุณค่า และความสำคัญของป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองกุง
5. ผู้เรียนมีคุณธรรมจริยธรรม ค่านิยมที่เหมาะสม และมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ป่า สาธารณประโยชน์โคกหนองกุง

โครงสร้างเนื้อหาหลักสูตร

รายวิชา การเปลี่ยนแปลงทางกายภาพของป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองกุง

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ภาคเรียนที่ 2 เวลา 20 ชั่วโมง/ภาค จำนวน 0.5 หน่วยกิต

ที่	ชื่อหน่วยการเรียนรู้	ผลการเรียนรู้	เนื้อหา	เวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนัก คะแนน
1	ประเภทของป่า	1, 4, 5	1. ประเภทของป่า 2. ชนิดของป่า	4	10
2	ฤดูกาลกับการเปลี่ยนแปลงของป่า	2, 4, 5	- พืช (โครงการงานสำรวจความหลากหลายของพืช โดยใช้ลักษณะของดอก ลักษณะของผล หรือเมล็ด ความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะของผลกับการกระจายพันธุ์พืช) - สัตว์ (สำรวจชนิดของสัตว์ที่พบในแต่ละช่วงฤดูกาลของป่า เช่น จักจั่น แมลงทับ) - เห็ด (สำรวจชนิดของเห็ดที่พบในแต่ละช่วงเวลา)	7	30
3	พัฒนาการของป่าในรอบปี	3, 4, 5	การเปลี่ยนแปลงของป่าในรอบปี	4	20
4	วิดิทัศน์ เรื่อง คนกับป่า	3, 4, 5	การศึกษาเปลี่ยนแปลงของป่าจากอดีตถึงปัจจุบัน	3	10
รวม				18	70
สอบปลายภาค				2	30
รวมทั้งหมด				20	100

หลักสูตรท้องถิ่นโรงเรียนนาแกวิทยา

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

รายวิชา การใช้ประโยชน์จากป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองกุง

ความสำคัญ

ป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองกุง ตั้งอยู่บนพื้นที่ตำบลนาแก อำเภอนาหว้า จังหวัดหนองบัวลำภู มีลักษณะเป็นป่าเต็งรังมีต้นไม้ไม่ใหญ่มาก ดินเป็นดินโคกผสมหิน พื้นที่ภายในมีหนองน้ำ เรียกว่า หนองกุง ซึ่งปัจจุบันน้ำตื้นเขิน เป็นที่ราบ ไม่มีน้ำในฤดูแล้ง ประชาชนในพื้นที่ใช้ประโยชน์จากป่าหลายรูปแบบ เช่น เป็นแหล่งอาหาร ยาสมุนไพร เชื้อเพลิง และไม้ใช้สอย ประโยชน์ของป่าที่สำคัญที่สุดคือเป็นแหล่งอาหาร วัตถุดิบที่สามารถนำมาประกอบเป็นอาหารที่พบในป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองกุง ได้แก่ ดอกกระเจียว อีลือก หน่อไม้ ผักหวานป่า เห็ดเผาะ เห็ดตะไค เห็ดระโงก เห็ดดิน เห็ดขอนขาว เห็ดบด เป็นต้น วัตถุดิบเหล่านี้สามารถนำมาเข้าสู่กระบวนการถนอมอาหาร เช่น การทำหน่อไม้ดอง เห็ดดอง เป็นต้น เพื่อเก็บไว้สำหรับบริโภคในครัวเรือน จำหน่าย หรือใช้เป็นของฝากแก่ญาติที่อยู่ในพื้นที่อื่นๆ

ดังนั้นโครงการวิจัยจึงต้องการศึกษากระบวนการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างศักยภาพเด็กและเยาวชนในการสืบทอดดูแลรักษาป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองกุง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษาค้นคว้าหาทางออกในการช่วยแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นกับป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองกุง ในการแก้ปัญหาต้องเริ่มจากการค้นหาปัจจัยและเงื่อนไข ที่ให้เด็กและเยาวชนในท้องถิ่นเห็นความสำคัญของกระบวนการสืบทอด ดูแลรักษาป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองกุง รูปแบบการสร้างสำนึกเยาวชนเพื่อการอนุรักษ์และฟื้นฟูแหล่งอาหารของชุมชนพื้นที่ป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองกุง ได้ถูกออกแบบไว้ในหลักสูตรท้องถิ่นโรงเรียนนาแกวิทยา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 รายวิชา การใช้ประโยชน์จากป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองกุง ซึ่งมีเนื้อหาวิชาที่ว่าด้วยการใช้ประโยชน์จากป่าในด้านต่างๆ เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์จากป่า ส่งเสริมให้ผู้เรียนตระหนักถึงความสำคัญของป่าต่อการดำรงชีวิต และเกิดจิตสำนึกในการอนุรักษ์ป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองกุงร่วมกัน

จุดมุ่งหมาย

1. เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับอาหาร การประกอบอาหาร การแปรรูปอาหาร และการถนอมอาหารที่ได้จากป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองกุง
2. เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวิธีการตรวจสอบเห็ดพิษ
3. เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์จากสมุนไพร และยาจากป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองกุง
4. เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์ของเชื้อเพลิงจากป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองกุง

5. เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์จากไม้เศรษฐกิจในป่าสาธารณะประโยชน์
โคกหนองกุง

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับอาหาร และสามารถประกอบอาหาร แปรรูปอาหาร และถนอมอาหารที่ได้จากป่าสาธารณะประโยชน์โคกหนองกุง
2. เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวิธีการตรวจสอบเห็ดพิษ
3. เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์จากสมุนไพร และยาจากป่า
สาธารณะประโยชน์โคกหนองกุง และสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้
4. เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์ของเชื้อเพลิงจากป่า
สาธารณะประโยชน์โคกหนองกุง และสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้
5. เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์จากไม้เศรษฐกิจในป่า
สาธารณะประโยชน์โคกหนองกุง และสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้

เนื้อหาหลักสูตร

ประกอบด้วยเนื้อหา 4 เรื่อง ดังนี้

1. อาหารจากป่า
2. วิธีการตรวจสอบเห็ดพิษ
3. สมุนไพร/ ยา
4. เชื้อเพลิง
5. ไม้เศรษฐกิจ

เวลาเรียน

หลักสูตรรายวิชา การใช้ประโยชน์จากป่าสาธารณะประโยชน์โคกหนองกุง ใช้เวลาเรียนทั้งหมด 20
ชั่วโมง

แหล่งการเรียนรู้และสื่อประกอบการเรียน

1. หนังสือ การใช้ประโยชน์จากป่าสาธารณะประโยชน์โคกหนองกุง
2. แหล่งเรียนรู้ ป่าสาธารณะประโยชน์โคกหนองกุง

กิจกรรมการเรียนรู้

1. ศึกษาความรู้ด้านทฤษฎี
2. ศึกษาจากแหล่งเรียนรู้

การวัดผลประเมินผล

1. การสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้/ การมีส่วนร่วม
2. การประเมินผลงาน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับอาหาร การประกอบอาหาร การแปรรูปอาหาร และการถนอมอาหารที่ได้จากป่าสาธิตประโยชน์โคกหนองกุง
2. ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวิธีการตรวจสอบเห็ดพิษ
3. ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์จากสมุนไพร และยาจากป่าสาธิตประโยชน์โคกหนองกุง
4. ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์ของเชื้อเพลิงจากป่าสาธิตประโยชน์โคกหนองกุง
5. ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์จากไม้เศรษฐกิจในป่าสาธิตประโยชน์โคกหนองกุง

คำอธิบายรายวิชา

รายวิชา การใช้ประโยชน์จากป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองกุง

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ภาคเรียนที่ 1 เวลา 20 ชั่วโมง/ภาค จำนวน 0.5 หน่วยกิต

ศึกษาชนิดของอาหารที่ได้จากป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองกุง ศึกษาการประกอบอาหารจากวัตถุดิบที่ได้จากป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองกุง เช่น ดอกกระเจียว เห็ดเผาะ อีลอก หน่อไม้ ผักหวาน เห็ดดิน เห็ดตะไค เห็ดขอนไม้ เป็นต้น ศึกษาการแปรรูปอาหารจากวัตถุดิบที่ได้จากป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองกุง เช่น ซาผักหวานป่า แหนมเห็ด ข้าวเกรียบเห็ด เป็นต้น ศึกษาการถนอมอาหารจากวัตถุดิบที่ได้จากป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองกุง เช่น หน่อไม้ดอง (ถุง/ เปรี๊ยะ) เห็ดดอง เป็นต้น ศึกษาวิธีการตรวจสอบเห็ดพิษ ศึกษาการใช้ประโยชน์จากสมุนไพรและยาที่พบในป่าสาธารณะประโยชน์โคกหนองกุง ศึกษาชนิดของไม้ที่ใช้เป็นเชื้อเพลิง และไม้เศรษฐกิจที่พบในป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองกุง เพื่อให้เกิดความรู้ ความคิด ความเข้าใจ ถึงประโยชน์ คุณค่า และความสำคัญของป่า พืช สัตว์ และเห็ดราที่พบในป่าสาธารณะประโยชน์โคกหนองกุง

สามารถสื่อสารสิ่งที่เรียนรู้และนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ในการดำรงชีวิตและดูแลสิ่งแวดล้อม มีคุณธรรมจริยธรรม ค่านิยมที่เหมาะสม และมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองกุง

ผลการเรียนรู้

1. ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับอาหาร และสามารถประกอบอาหาร แปรรูปอาหาร และถนอมอาหารที่ได้จากป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองกุง
2. ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวิธีการตรวจสอบเห็ดพิษ
3. ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์จากสมุนไพร และยาจากป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองกุง และสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้
4. ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์ของเชื้อเพลิงจากป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองกุง และสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้
5. ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์จากไม้เศรษฐกิจในป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองกุง และสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้

โครงสร้างเนื้อหาหลักสูตร

รายวิชา การใช้ประโยชน์จากป่าสาธิตประโยชน์โคกหนองกุง

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ภาคเรียนที่ 1 เวลา 20 ชั่วโมง/ภาค จำนวน 0.5 หน่วยกิต

ที่	ชื่อหน่วยการเรียนรู้	ผลการเรียนรู้	เนื้อหา	เวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนัก คะแนน
1	อาหารจากป่า	1	1. การประกอบอาหาร - ดอกกระเจียว - แกงเห็ดเผาะ - แกงอีลอก - แกงหน่อไม้ - แกงผักหวาน - แกงเห็ดดิน - แจ่วเห็ดตะไค 2. การแปรรูปอาหาร - ชาผักหวานป่า - แหนมเห็ด - ข้าวเกรียบเห็ด 3. การถนอมอาหาร - หน่อไม้ดอง (ถุง/ เปรี๊ยะ) - เห็ดดอง	8	25
2	วิธีการตรวจสอบเห็ดพิษ	2	วิธีการตรวจสอบเห็ดพิษ	2	10
3	สมุนไพร/ ยา	3	สมุนไพร/ ยา	4	15
4	เชื้อเพลิง	4	เชื้อเพลิง	2	10
5	ไม้เศรษฐกิจ	5	ไม้เศรษฐกิจ	2	10
รวม				18	70
สอบปลายภาค				2	30
รวมทั้งหมด				20	100

หลักสูตรท้องถิ่นโรงเรียนนาแกวิทยา

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

รายวิชา การอนุรักษ์ป่าโคกหนองกุง

ความสำคัญ

การอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หมายถึง การใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างฉลาด โดยใช้ให้น้อย เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยคำนึงถึงระยะเวลาในการใช้ให้ยาวนาน และก่อให้เกิดผลเสียหายน้อยต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด รวมทั้งต้องมีการกระจายการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างทั่วถึง อย่่างไรก็ตาม ในสภาพปัจจุบันทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีความเสื่อมโทรมมากขึ้น ดังนั้นการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจึงมีความหมายรวมไปถึงการพัฒนาคุณภาพสิ่งแวดล้อมด้วย ดังนั้นการอนุรักษ์ป่าไม้จึงเป็นเรื่องจำเป็นและสำคัญอย่างยิ่งต่อการดำรงชีพของสิ่งมีชีวิตและสภาพแวดล้อม โดยการสร้างจิตสำนึกอนุรักษ์ป่าไม้ ไม่ตัดไม้ทำลายป่า กำหนดเป็นนโยบายของชาติ มีการปลูกป่าเพิ่มเติม รวมทั้งการมีคุณธรรมจริยธรรมในการใช้ประโยชน์จากป่า

จุดมุ่งหมาย

1. เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองกุง
2. เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับคุณธรรม จริยธรรมในการใช้ประโยชน์ป่า
3. เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจและสามารถเขียนโครงการเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่า

สาธารณประโยชน์โคกหนองกุง

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับทฤษฎีการอนุรักษ์ป่า
2. เพื่อให้ผู้เรียนมีคุณธรรมจริยธรรมในการใช้ประโยชน์จากป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองกุง
3. เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเขียนโครงการการอนุรักษ์ป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองกุงได้

เนื้อหาหลักสูตร

ประกอบด้วยเนื้อหา 3 เรื่อง ดังนี้

1. ทฤษฎีการอนุรักษ์
2. คุณธรรม จริยธรรมในการใช้ประโยชน์ป่า
3. เสนอกิจกรรม/ โครงการเพื่ออนุรักษ์ป่า

เวลาเรียน

หลักสูตรรายวิชา การอนุรักษ์ป่าโคกหนองกุง ใช้เวลาเรียนทั้งหมด 20 ชั่วโมง

แหล่งการเรียนรู้และสื่อประกอบการเรียน

1. หนังสือ การอนุรักษ์ป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองกุง
2. แหล่งเรียนรู้ ป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองกุง
3. Internet

กิจกรรมการเรียนรู้

1. ศึกษาความรู้ด้านทฤษฎี
2. ศึกษาจากแหล่งเรียนรู้

การวัดผลประเมินผล

1. การสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้/ การมีส่วนร่วม
2. การประเมินผลงาน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองกุง
2. ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับคุณธรรม จริยธรรมในการใช้ประโยชน์ป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองกุง
3. ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจและสามารถเขียนโครงการเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองกุง

คำอธิบายรายวิชา

รายวิชา การอนุรักษ์ป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองกุง

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ภาคเรียนที่ 2 เวลา 20 ชั่วโมง/ภาค จำนวน 0.5 หน่วยกิต

ศึกษาเกี่ยวกับทฤษฎีการอนุรักษ์ป่า คุณธรรม จริยธรรมในการใช้ประโยชน์จากป่า เขียนโครงการเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองกุง เพื่อให้เกิดความรู้ ความคิด ความเข้าใจ ถึงประโยชน์คุณค่า และความสำคัญของป่า พืช สัตว์ และเห็ดราที่พบในป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองกุง

สามารถสื่อสารสิ่งที่เรียนรู้และนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ในการดำรงชีวิตและดูแลสิ่งแวดล้อม มีคุณธรรมจริยธรรม ค่านิยมที่เหมาะสม และมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองกุง

ผลการเรียนรู้

1. ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองกุง
2. ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับคุณธรรม จริยธรรมในการใช้ประโยชน์จากป่า
3. ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ และสามารถเขียนโครงการเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองกุงได้
4. ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประโยชน์ คุณค่า และความสำคัญของป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองกุง
5. ผู้เรียนมีคุณธรรมจริยธรรม ค่านิยมที่เหมาะสม และมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองกุง

โครงสร้างเนื้อหาหลักสูตร

รายวิชา การอนุรักษ์ป่าสาธารณประโยชน์โคกหนองกุง

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ภาคเรียนที่ 2 เวลา 20 ชั่วโมง/ภาค จำนวน 0.5 หน่วยกิต

ที่	ชื่อหน่วยการเรียนรู้	ผลการเรียนรู้	เนื้อหา	เวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนัก คะแนน
1	ทฤษฎีการอนุรักษ์	1, 4, 5	ทฤษฎีการอนุรักษ์	4	10
2	คุณธรรม จริยธรรมในการใช้ประโยชน์จากป่า	2, 4, 5	คุณธรรม จริยธรรมในการใช้ประโยชน์จากป่า	5	20
3	การเขียนโครงการ เสนอกิจกรรม/ โครงการเพื่ออนุรักษ์ป่า	3, 4, 5	รูปแบบโครงการเพื่ออนุรักษ์ป่า	9	40
รวม				18	70
สอบปลายภาค				2	30
รวมทั้งหมด				20	100